LOLA STERE-CHIRACU

CUTEZĂTORII

CER ÎNSTELAT

COLECȚIA CUTEZĂTORII

LOLA STERE CHIRACU

CER ÎNSTELAT

Versiunea digitală 1.0 – august 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Albatros, București, 1983

Coperta: Adrian Ionescu

CUVÂNT ÎNAINTE

Romanul istoric românesc, și în general literatura istorică românească, s-a bucurat întotdeauna la noi, îndeosebi din partea tineretului, de o specială atenție.

Caracterul patriotic al acestei literaturi, reprezentat de poeți ca: V. Alecsandri, D. Bolintineanu, M. Eminescu – citați în ordinea cronologică –, George Coșbuc, O. Goga, Aron Cotruș, Mihai Beniuc, Adrian Păunescu; de dramaturgi ca: V. Alecsandri, B. P. Hașdeu, Al. Davilla, Barbu Delavrancea, N. Iorga, Zaharia Bârsan, M. Sorbu, Lucian Blaga; de nuveliști și romancieri ca: bătrânul C. Negruzzi, Al. Odobescu, M. Sadoveanu, Bucura Dumbrava, Liviu Rebreanu au avut o largă contribuție în formarea educației naționale, la pregătirea luptătorilor pentru Unirea Principatelor, pentru cucerirea Independenței și apoi a Unirii tuturor românilor.

Prin intermediul acestor scriitori s-a valorificat și menținut în actualitate o bună parte din temele vechilor noștri cronicari, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, ale căror „letopisețe" și „cuvinte" au inspirat atâtea din creațiile noastre epice. O însemnată parte din aceste scrieri au fost consacrate vitejilor noștri voievozi, Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Mihai Viteazul, marilor răzvrătiți Horia, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, precum și a îndârjiților militanți ai clasei muncitoare.

Alături de scriitori au luat aceeași atitudine admirativă pictorii și sculptorii care au împodobit orașele țării cu monumentele marilor eroi, ori compozitorii ce au transpus pe portative zbuciumul și eroismul veacurilor.

În această direcție artistico-patriotică s-a relevat într-un mod aparte romancierul Mihail Sadoveanu, ale cărui romane dedicate Moldovei – Șoimii *(1904),* Vremuri de bejenie *(1907),* Zodia cancerului sau Vremea Ducăi Vodă *(1929),* Nunta domniței Ruxandra *(1932),* Creanga de aur *(1933),* Frații Jderi *(1936-1942),* Nicoară Potcoavă *(1952), – înfățișează aproape trei veacuri de istorie românească privită atât prin prisma relațiilor sociale cât și a învolburărilor politice și războinice. Prin limba literară și prin darul său de evocare și zugrăvire, M. Sadoveanu a făcut din aceste romane adevărate oglinzi ale istoriei Moldovei, menite a sta mărturie în fala posterității. Frații Jderi, romanul epocii lui Ștefan cel Mare, constituie o adevărată culme a literaturii române.*

Prin romanul de față având ca eroină pe Simina, fata lui Lupu Voievod, Lola Stere-Chiracu se afundă la rândul ei în istoria Moldovei medievale. Figura dominantă a romanului o reprezintă Vasile Lupu (1634-1653), acela despre care cronicarul Miron Costin scria că, prin ambițiile, măreția și dragostea sa de lux, avea „hire mai mult împărătească decât domnească". Deși fără noroc în războaie, Vasile Lupu a lăsat în istoria

Moldovei, prin înfăptuirile sale culturale, o urmă luminoasă, principala creație arhitectonică a epocii sale, biserica „Trei ierarhi" de la Iași, fiind, alături de mănăstirea de la Argeș, una dintre cele mai strălucite lăcașuri de artă și cultură românească, și totodată a întregului răsărit. A dotat Moldova și cu o înaltă școală cu caracter academic, și cu o tipografie de sub teascurile căreia a ieșit, depășind tot ceea ce se realizase până la el, prima lucrare monumentală adresată tuturor românilor – Cartea românească de învățătură – Cazania lui Varlaam *(1643) – a cărei prefață a fost semnată de însuși luminatul voievod. Prefața „Cazaniei" este un adevărat și elocvent manifest pentru unitatea națională. „Io, Vasile Voievod cu darul lui Dumnezeu țiitoriu și biruitoriu și Domn a toată Țara Moldovei, dar și mila și spăsenia a toată semenția românească, pretutindenea unde se află pravoslavnici (credincioși) într-această limbă…" Și mai departe: „Dintru cât s-au îndurat Dumnezeu dintru mila sa de ne-au dăruit, dăruim și noi acest dar limbii românești, carte pre limba românească…"*

„Cazania", tipărită în decursul timpului în mai multe ediții, a pătruns atât în Țara Românească cât și în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș.

Introducerea limbii române în instituțiile de cult a fost o adevărată răscruce culturală, pe urma căreia aveau să apară acele renumite monumente ale limbii noastre din secolul al XVII-lea: Noul Testament de la Alba-Iulia *(1648),* Biblia de la București *(1688) și altele.*

Pentru Vasile Lupu, unitatea națională nu avea însă numai un caracter spiritual, cultural, ci totodată, ca și pentru Mihai Viteazul, un caracter politic, el crezând cu tărie în posibilitatea și necesitatea unirii celor trei țări românești. Deși n-a găsit cele mai indicate soluții pentru realizarea operei unirii – încercarea de înlăturare din domnie a lui Matei Basarab, care se intitula și el Voievod al Daciei, fiind, din acest punct de vedere, o incontestabilă eroare – Vasile Lupu a avut-o necontenit în vedere, motiv pentru care a intervenit adeseori în afacerile Transilvaniei. El a impus aici ca mitropolit, datorită relațiilor sale cu principele Gheorghe Rakoczy I, pe Ilie Jorest (1634-1644), care s-a împotrivit din răsputeri acțiunii de calvinizare inițiată de principe. Acțiunea de calvinizare a acestuia a fost combătută energic și de Vasile Lupu, care, în 1645, a sprijinit la Iași tipărirea Răspunsului la Catehismul calvinesc *inițiat și redactat de mitropolitul Varlaam pentru a respinge Catehismul introdus în Transilvania de către Rakoczy I. Din același punct de vedere Lupu s-a erijat în ctitor al unor lăcașuri bisericești din Transilvania, pe cheltuiala sa edificându-se biserica din satul Ticușul Nou (Făgăraș).*

De altfel, Vasile Lupu a fost un generos ocrotitor al întregii ortodoxii, ajutoarele lui venind adeseori în sprijinul Patriarhilor de la Constantinopole și Ierusalim, ca și al mănăstirilor de la Sfântul Munte. N. Iorga îl considera din acest punct de vedere ca un adevărat urmaș al

împăraților din Bizanț.

Personalitatea lui s-a impus nu numai pe teritoriul românesc, ci în întregul Orient, unde autoritatea sa era ținută totdeauna în considerație. Strânse legături a avut și cu regii Poloniei și ai Lituaniei, cu țarii Moscovei, cu dogii Veneției, cu hanii tătarilor și cu hatmanii cazacilor, relații de pe urma cărora a avut însă și atâtea decepții.

Rafinamentul de la Curtea lui uimea pe toți vizitatorii.

Principalii sfetnici ai lui Lupu au fost marii oameni de cultură ai timpului, în frunte cu mitropolitul Varlaam și cu cronicarul Grigore Ureche, cărora li se adăugau vestiții Cantacuzini.

Timp de douăzeci de ani, având cea mai lungă domnie a Moldovei după Ștefan cel Mare, Vasile Lupu a fost un adevărat prinț renascentist al Europei de răsărit, un mecenate, un umanist cu bogate înfăptuiri culturale artistice.

O anticipare a lui Constantin Brâncoveanu.

*

Despre Vasile Lupu s-au scris – începând cu Letopisețul lui Miron Costin – numeroase cronici, evocări, studii și monografii. Lucrări substanțiale au fost cele ale lui A. D. Xenopol, N. Iorga, Const. C. Giurescu. Unii istorici, ca Ion Sârbu, istoricul lui Mihai Viteazul, i-au studiat politica în legătură cu rivalitățile timpului, îndeosebi cu Matei Basarab. Scriitorul M. Sadoveanu i-a consacrat romanul Nunta domniței Ruxandra*, scris în stilul său rămas neîntrecut. Au rămas însă multe de spus, asupra vieții voievodului, asupra întinselor sale relații, asupra familiei sale, asupra vieții sociale din vremea sa, și în general asupra contemporanilor săi din cele patru puncte cardinale ale Moldovei.*

Sarcina de a ni le releva, în parte, și-a luat-o autoarea acestui roman care de peste patruzeci de ani oficiază cu devoțiune și talent la vetrele istoriei și ale literaturii. După ani de profesorat la diferite școli din Iași și București – a fost profesoară de limbile română, franceză și filosofie – Lola Stere-Chiracu a debutat editorial în 1944 cu un volum de povestiri pentru copii. După alte două volume de proză epică, în 1972 a abordat prin Apele negre *genul romanului istoric, pe care îl va sluji în continuare. În 1974 și 1975 va apărea romanul în două volume* Pribeagul*, dedicat lui Petru Cercel, fratele lui Mihai Viteazul. În ultimii ani, pe lângă un nou roman, intitulat* Heracleea*, și un nou volum de povestiri din* Țara Marelui Ștefan*, a lucrat cu nespusă osârdie la romanul de față.*

Ceea ce caracterizează romanul istoric al scriitoarei este mai întâi larga sa bază geografică. Aproape că nici un alt roman românesc nu s-a extins până acum pe coordonate mai îndepărtate, cuprinzând în cazul „pribeagului" Petru Cercel lumea Europei, dar și a Orientului, iar al cărții de față întreg spațiul dintre Marea Baltică și Marea Mediterană (cu marile metropole, Cracovia, Varșovia, Constantinopole, Brusa), dintre Paris,

Veneția, Viena și Munții Caucazului, și totodată, în chip amănunțit, în toate ținuturile românești de pe ambele versante ale Carpaților.

Ariei geografice i s-a adăugat apoi o tot atât de cuprinzătoare bază istorică, în primul rând românească, expunerea prezentului roman îngăduind scriitoarei să purceadă la o amplă evocare a istoriei noastre, începând de la voievozii Litovoi și Bărbat, secolul al XIII-lea, – urmați apoi de bătrânul Basarab, învingătorul de la Posada, de Nicolae Alexandru, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul („leul creștinătății") – evocat în numeroase capitole – și Matei Basarab, contemporan cu Vasile Lupu, înfățișat pe drept ca un autentic boier de țară. Odată cu domnii sunt zugrăvite amănunțit și capitalele lor, Câmpu Lung, Târgoviște, București precum și ctitoriile domnești și boierești. Transilvania e prezentă în roman prin Iancu de Hunedoara și Mateiaș Crai și prin dinastia contemporană a Rakoczeștilor. Moldova, evident, prin toate „țările" ei de „sus" și de „jos", prin toate orașele în frunte cu Iașul, prin numeroasele și minunatele ei lăcașuri de cultură. Trecutul moldav de la Dragoș Voievod, trecând prin anii de glorie ai lui Ștefan cel Mare, ai lui Rareș, ai Movileștilor, ctitorii Suceviței, și ai altora până la Vasile Lupu, vorbește prin mănăstirile (perle ale arhitecturii românești) și legendele sale, transmise din generație în generație.

Atât înfățișarea locurilor evocate, cât și a personalităților aduse în scenă, sunt făcute cu pana unui artist, care are nu numai darul povestitorului cât și pe al portretistului. Memorabil este portretul domnitorului Vasile Lupu, prezentat la târnosirea bisericii Trei Ierarhi. „Înalt, voinic, cu ochi fulgerători, barba neagră, lucitoare, haine ce-și schimbau culoarea după cum bătea soarele în florile cele de aur și de fir de argint și atât bărbaților și mai cu seamă femeilor adunate, domnul le plăcu, căci era falnic, cu privirea vulturească și buze roșii, mustața întunecată"; ori cel al lui Matei Basarab, contemporanul și adversarul său: „Statura-i uscățivă îl făcea să nu pară cei șaizeci și cinci de ani bătuți pe muchie. Dacă n-ar fi fost chipul tras și ochii cu privirea îngrijorată, voievodul de la Târgoviște ar fi părut cu zece ani mai tânăr. Dar grijile sunt griji și el era cuprins din toate părțile de ele… Și de greutăți nu se putea spune că nu avusese parte". Cu multă culoare și grijă pentru detaliu este descrisă și mănăstirea Trei Ierarhi, ctitorie de seamă a Iașului, în evocarea căruia autoarea recurge adesea la fresca literară.

Viața epocii pulsează din plin în realitatea ei istorică dar și prin analiza făcută moravurilor și obiceiurilor, fiind aduse în prim-plan marile familii boierești cu aportul pe care îl aduc la progresul societății dar și cu luptele, interesele și intrigile în care se macină, pentru acapararea puterii. Acestor personaje li se alătură într-o galerie de portrete nemuritoare cărturarii timpului.

În acest vast cadru geografic, istoric și social și cu mijloacele artistice subliniate, scriitoarea Lola Stere-Chiracu – care este totodată și un fin psiholog – povestește viața fiicei mai mari a lui Vasile Lupu, Simina, care,

prin frumusețea și destinul ei oferă romancierei posibilitatea de a crea un nou și limpede roman al lui Vasile Lupu, al familiei sale și totodată al întregului sud-est european.

Subiectul e simplu, dar prin erudiția și condeiul romancierei, el dobândește proporții continentale, relațiile cu Polonia și cu Imperiul Otoman fiind în prim-plan. Prima parte a cărții este dominată de complexa personalitate a Anei Movilă, frumoasa, inteligenta și instruita fiică a lui Ieremia Movilă, care prin căsătorie pătrunsese în societatea marii nobilimi polone. Ana Movileanca era protectoarea tuturor moldovenilor care se abăteau prin Polonia, sub diferite motive. Unul dintre aceștia, tânărul Toderiță Cehan, care a studiat, ca și Grigore Ureche, trei ani la Universitatea Jagellona din Cracovia, primind misiunea de a duce în Moldova unele scrisori secrete, avea să joace, prin voia destinului, un rol important în viața fiicei celei mari a lui Vasile Lupu.

În drumul spre Iași, Toderiță se întâlnise la mănăstirea Sucevița cu jupâneasa Marga, sora lui Vasile Lupu, care era însoțită de nepoata și fina ei Simina, fată de o serafică frumusețe. Între cei doi tineri se înfiripă o puternică dragoste, tăinuită și ocrotită de jupâneasa Marga. Dar ca și Ieremia Movilă, cu trei decenii mai înainte, Lupu nu se gândește decât la încuscriri politice – a doua fiică a sa, Maria, avea să fie măritată cu Radziwill, ducele Lituaniei, iar a treia, Ruxandra, cu Timuș, hatmanul cazacilor – așa încât, îndată ce Simina, datorită prestigiului domnesc, bogăției și frumuseții ei ajunge la vârsta căsătoriei, este pețită de fiul marelui dragoman al Veneției la Constantinopole – Antonio Grillo și trimisă în capitala sultanilor, unde va deveni dona Simona, soția lui Ambrozie Grillo. La Constantinopol, Simina nu cunoaște însă nici dragostea și nici mulțumirea, ci doar rafinamentul și stilul de viață al unei societăți alese.

Dar acesta este doar un episod din zbuciumata soartă a Siminei, fiica lui Vasile Lupu, a cărei biografie autoarea o reconstituie cu migală și afectivă participare.

În jurul destinului nefericitei prințese moldovene se țes însă alte și alte episoade, care fac romanul captivant dându-i și o puternică viziune epică. Unul dintre cele mai captivante episoade este cel al căsătoriei de-a doua a lui Vasile Lupu – doamna Tudosca murise – în schimbul unor enorme sume de bani, cu o cercheză de o impresionantă frumusețe, solia lui Vasile Lupu din care făcea parte și Toderiță, având de înfruntat numeroase peripeții dramatice, stăpânii locurilor străbătute, printre care și hanul tătarilor, intenționând să rețină fermecătoarea mireasă. Aurul rezolvă însă totul, iar cercheza devine doamnă a Moldovei și mamă a fiului lui Vasile Vodă, care va domni mai târziu sub numele de Ștefăniță Lupu (1659-1661).

Alte personaje care dau romanului viață și culoare și care contribuie prin inteligența, vitejia și devotamentul lor pentru voievod la rezolvarea multor situații (prin înfruntări eroice ori diplomatice) sunt căpitanul

Codruț, negustorul Pan Tadeus, Jupânul Costachi și alții.

Evocând viața luxuriantă a Orientului, desprinsă parcă din basmele celor 1001 de nopți, autoarea se lasă furată și de milenara cultură orientală, presărând acțiunea desfășurată la Istambul cu diferite proverbe, alocuțiuni, versete și poezii arabe și turcești.

Este o dovadă în plus că prin stil și limbă scriitoarea se mișcă în umbra lui M. Sadoveanu.

Prof. Dr. VASILE NETEA

București, 30 aprilie 1983

Părinților mei Maria și Gheorghe
in memoriam.

PARTEA ÎNTÂI
CER ÎNSTELAT

1

În Polonia secolului al șaptesprezecelea Cracovia își răspândise faima prin puterea, frumusețea și vestita Universitate a Iagellonilor.

Către acest oraș își îndreptaseră pașii unii dintre feciorii megieșilor boieri moldoveni, care mergând înainte cu pasul vremii, își trimeteau urmașii să-și îmbogățească mintea și cugetul spre a fi mai de folos țării și lor înșiși.

Din ținutul Tutovei, unde la Bârlad își avea reședința Vornicul Țării de Jos, plecase și Toderiță Cehan la trimiterea lui tătână-su, și iată acum cei trei ani trecuseră și urma a se întoarce în țară.

Cine nu-l știa pe vornicul Cehan, cel ce fusese împreună cu Buhuși și Vasilie Lupu Vodă, pe atunci vistiernicul Lupu Coci, întemnițați de către Ilieș Vodă pe care nu-l mai vroiau ca domn?

Și era Todiraș aidoma vornicului Nemira Cehan, subțiratic și potrivit de înalt, numai că în ochii lui tineri, verzui și sprâncenați, privirea părea ca o necontenită întrebare pusă în fața a tot ceea ce întâlnea. Era aidoma căutăturii cu care prinsese înțelesul celor trei munți ce-și rotunjeau culmile împădurite cu brazi, în fața văii de la apa Slănicului, unde din pricină de viață și de moarte fusese dus la bunicii lui într-o altă împrejurare năprasnică din viața lui tătână-su căruia se pare că nu-i era teamă de a se împotrivi domnilor, când faptele lor nu îi erau pe voie, și aceasta se întâmplase pe vremea lui Alexandru Ilieș cei turcit.

Poate, din aceste pricini, își trimisese feciorul la carte înaltă, atât de departe și pe așa de îndelungată vreme, să înțeleagă mai bine rosturile Moldovei asupra căreia turcii aveau puterea de a numi domnitorii, și tradiția de a lua tribut.

Tributul nu se cunoștea atâta la marea bogăție a Moldovei, căci putea fi împlinit numai din venitul celor șaptesprezece iarmaroace ținute în șaptesprezece târguri ale țării, dar bunul plac al voievozilor veniți la cârma țării putea fi îndrumat spre bine dacă la școlile cele străine se putea învăța această știință.

Legătura cu Polonia era îndrăzneață în vremea unui domnitor credincios turcilor, dar Cehan urma drumul Movileștilor și mai cu seamă pe al lui Ieremia ce-și căsătorise toate patru fete cu nobili poloni.

Către domnița Ana Movileanca, măritată de al doilea după cneazul Ion Szedziwoy Czernowski la Cracovia, se îndreptă Toderiță Cehan. De când curtea Poloniei se mutase la Varșovia, Ana își împărțea jumătate din viață între capitală și Cracovia, deoarece fiind mereu în preajma reginei trebuia s-o urmeze unde își afla locul.

Această domniță îi venea rudă din partea mamei și se cuvenea la venire, ca și la plecare, să-i calce pragul spre a o saluta.

Palatul de piatră, reședință a prințului, cu ferestre înguste și porți puternice, arăta epoca de aprigă încrâncenare cu permanenta ei nevoie de apărare. Era ca un uriaș de piatră ce stă de veghe.

Străjerii îi dădură drumul înăuntru, unde Ana Movilă îl primi în iatacul de sus, destinat prietenilor și rudelor. Frumusețea vestită a mamei sale, Elisabeta Movilă, fusese moștenire aidoma de către Ana, așa încât aceasta avea aceeași statură falnică, aceeași ținută domnească, iar frumosul ei cap purta cu greu podoaba aurie a părului pieptănat și împodobit după moda polonă. Pe fața albă, ochii negri și mari aveau în privirea lor o asprime ce nu se potrivea cu micuțul ei chip. Rochia-i lungă și grea de catifea roșie își răsfrângea lumina-i aprinsă pe albul gâtului și al feței.

— Mă bucur de a te fi putut vedea înainte de a pleca la Varșovia, îi spuse Ana Movilă după ce el se înclină adânc în fața-i, și în același timp îi făcu semn a lua loc pe un jilț în apropiere.

— Nu voiam să părăsesc Cracovia și Polonia înainte de a mai mulțumi o dată pentru sprijinul și îndrumarea dată în țară străină. Tatăl meu s-ar fi supărat amarnic.

— Vornicul Cehan a fost de bună credință tatălui meu și bine a făcut când ți-a îndreptat pașii spre Polonia.

— Spre învățătura ce pot primi aici.

— Fie și numai spre învățătură, deși aici, sper că ți-ai făcut într-un fel și școala vieții.

— Eu credeam că am făcut-o acasă.

— Și acolo și aici. Totul se leagă.

— Dar într-un fel totul se desparte la un capăt de drum.

— Și ai ajuns la acel capăt?

— Cu îngăduința Domniei Voastre eu așa aș crede și tătuca mai cu seamă, deoarece a socotit că trebuie să mă întorc acum.

— Pentru unii e întoarcere, pentru unii nu.

— Soarta și-o croiește omul.

— Așa ai învățat la școala Iagellonului? Eu cred că omul intră singur în soarta care îi e croită gata ca o cămașe de zale.

— Asta-i vorba turcului.

— Ești leit boierului Cehan. Îți alegi singur soarta cea mai grea.

— Întorcându-mă acasă?

— Și crezând că te întorci la „mai bine”. Care a fost binele mamei mele și care a fost sfârșitul ei când s-a încăpățânat să se lupte să rămână acolo?

Toderiță plecă rușinat privirea; știa cum în bătălia dusă ca să-și puie feciorul în scaun, Elisabeta pierduse, fusese rușinată de păgân și dusă la harem, căci frumusețea nu-i pierise. Toată suflarea povestea

cum își tăiase minunea aurie a cosițelor și o trimisese la mănăstirea Sucevița unde-i era îngropat bărbatul. Dar asemenea lucruri nu se pomenesc cu glas tare în fața fetei acelei doamne atât de greu încercate, ba se și miră că Ana Movilă amintise de acest fapt demult petrecut. Trebuie că străinătatea îi schimbase firea cu totul de i-a vorbi tocmai lui astfel.

Ana îi privi chipul și-i citi în suflet, de aceea își urmă răspicat firul gândului.

— Te bagi de bună voie în gura turcului și acolo ai să rămâi. Așteptați ceva de la ei? Ia aminte la Gavrilă Movilă care trăiește pribeag; la Petru Movilă care și-a aflat scăparea în călugărie pe pământ rusesc: la Moise, și el pribeag pe aici, tot fiindcă au visat ca tine, Toderiță. Știi cum a murit unchesul Simion, domnul? Otrăvit. Nepotul Miron Barnowski? Cu gâtul tăiat, în Stambul. De ce nu rămâi aici?

— Dar eu nu-s fecior de domn, îs fecior de țară.

— Și crezi că-ți va fi mai bine?

— Nu știu decât că aici îs străin, că-s bărbat și rostul meu e acasă.

— Și eu sunt femeie și mă pot strămuta mai ușor…

— Ești os domnesc și parte femeiască; nu ți-ai putut alege soarta, numai că te-ai smerit în fața ei. Așa se vorbea la noi de Măria Ta.

Ochii Anei Movilă se umplură deodată ca de apuse aduceri aminte și se trase pentru o vreme ca într-o lume a ei, din care ieși cu ochii blânzi și triști.

— Am mai auzit vorbele astea în tinerețe încă din gura cuiva; asta se întâmpla demult… în Moldova.

Toderiță se sfii să-i întoarcă răspuns. Rămase numai privind-o cu aceeași veșnică întrebare a privirii, ca și cum ar fi prins o taină ce nu era a lui, ci numai și numai a vieții celei cu zeci și sute de înfățișări.

Cu mama lui niciodată nu vorbise astfel și acest îndepărtat neam al ei, această voivodeasă polonă ce numai legea nu și-o lepădase îi apăru în adâncul sufletului ei singură, cum nu mai întâlnise el încă vro ființă; măcar un prunc să aibă de ce își prinde firul vieții. Dar, fiind fata lui Ieremia Movilă, își va înfrânge această singurătate și o va acoperi cu cine știe ce fapte și uneltiri năstrușnice pe măsura firii moștenite de la mama ei. Ecoul vorbelor vornicului Cehan îi răsunau și acuma în minte, când o văzu pe Ana Movilă privindu-l țintă, apoi ea se sculă cu mișcări line îndreptându-se spre un sipet pe care-l deschise cu mare băgare de seamă, de unde scoase niște hrisoave. Le ținu o clipă în mâinile-i cu degete lungi, de parcă le-ar fi cântărit.

— Când vrei să pornești la drum?

— Cum peste două zile, ca să apuc sfintele sărbători ale Paștelui între ai mei.

— Mergi însoțit?

— Cu un chervan ce duce marfă pentru târgul de la Iași.

— Ce nație sunt însoțitorii?

— Poleaci.

— E bine să fii cu grijă. Cu cât ai mai puține lucruri, cu atâta vei străbate mai bine drumurile grele și lungi ce te despart de Moldova. Trebuie să-i dai vornicului Cehan în mână aceste hrisoave. Are să-i fie de trebuință odată și odată.

— Le-a cerut tatăl meu?

— Nu. I le dăruiesc eu. Sunt câteva scrisori trimise de acel Mihai, care l-a înlocuit pentru o vreme pe voievodul, tatăl meu. Slăvitul Ieremia a murit, fie-i țărâna ușoară, dar eu trăiesc. Trăiesc și nu uit; trăiesc și nu iert.

— Nu ierți? Pe cine și ce?

— Umilirea voievodului din care i s-a tras sfârșitul mai repede decât se cuvenea, tocmai lui căruia atât regele Sigismund al Poloniei cât și turcii îi întăriseră domnia tării pe viață.

— Dar după câte știu, Moldova nu-i închinată Poloniei, așa că hrisovul lui Sigismund…

— Ești tare tânăr, Toderiță! Leit taică-tu, când l-am cunoscut… Țară la răscruce de vânturi, de la răscruce de drumuri… ai să trăiești cu vremea adevărul vorbelor mele. Polonia e tăria în partea astă de lume. Ia hrisoavele, pan Toderiță! Ele cuprind căile cotite prin care se poate împlini un vis nebunesc, căci viața fără vise e mai searbădă decât o tinerețe fără dragoste. Acolo va vedea tatăl tău cum a mers firul gândului și va putea să-și ferească mai bine capul de securea călăului. Acuma, stai și te ospătează cu mine, iar mamei tale, care mi-i vară de al treilea, ai să-i duci din partea mea un inel cu piatră verde, aducătoare de noroc la casele cu feciori.

— Și pe Măria Sa, soțul domniei voastre, voi avea prilejul să-l văd?

— E cu voievodul Cracoviei. Acuma, ia hrisoavele, pune-le la loc bun asupra domniei tale și nu te despărți de ele nicio clipă.

Toderiță le luă și trecu împreună cu Ana Movilă în sala de mese. Făcu cinste ospățului, ca un tânăr în putere, găsind cu plăcere unele bucate gătite ca la Moldova după care tânjise îndelung. Și cum masa fu luată în tovărășia a două tinere și a soților, cavaleri francezi soli la curtea Poloniei, convorbirea a fost însuflețită, iar o parte purtată în limba latină, grai pe care, pe lângă polonă, Toderiță Cehan îl învățase la Universitatea Cracoviei. Așa încât, tânărul moldovean află că mai departe, în acel apus ce-i părea a fi la fel de plin de taine ca și Constantinopolul, despre care se zvoneau atâtea lucruri stranii, – în acea țară îndepărtată a Franței, regele Ludovic al XIII-lea pusese să se înființeze o înaltă academie. Și francii, cu vocea cântătoare, slăveau acest fapt folositor mai cu seamă pentru cei ce trecuseră prin școlile înalte ale Parisului, mult mai vechi decât cele ale Cracoviei. Mai

vorbiră apoi despre marea putere a țării lor, râzând de sultanul turcilor și toată curtea lui de barbari asiatici, ceea ce lui Toderiță îi păru nemaiauzit lucru. Se gândi în sinea sa, că la atâta depărtare le era ușor a nesocoti puterea Islamului.

— Dar, se amestecă cuprins de neliniște în discuție – Coranul spune că „fiecare turc este gata întotdeauna de a lua armele și a merge sub steagul profetului. Iar turcii trebuie să fie un corp de oaste a cărui căpetenie este sultanul". Cu asemenea învățăminte, puterea turcească nu numai aici, ci și mai departe, până în țara domniilor voastre poate fi o primejdie.

— Pentru țările mici desigur că-i greu să-i aibă vecini, dar până la noi se va izbi de imperiul romano-german al Habsburgilor și Dumnezeu mi-e martor că acestora nu le-ar strica un război pierdut. Ar mai coborî ceva nasul lor ascuțit ce adulmecă mereu ce mai e de luat – îi răspunse cu aprindere cavalerul de la Rochelle.

— Suntem doar în plin război de douăzeci de ani tocmai pentru a tăia puterea Habsburgului și mai cu seamă pentru a limpezi drumul noii credințe.

— Adică al ereziei – interveni Ana Movilă.

— Așa i se spune aici, erezie? întrebase celălalt cavaler.

— Eu țin religia părinților mei; așa am auzit vorbindu-se.

— Asta ne liniștește cu mult, căci fiind în preajma curții părerea voastră, ilustră doamnă, e de mare preț.

Și apoi, au vorbit iar despre acea îndepărtată Francie, și una dintre doamne a cerut un mic instrument muzical ale cărui coarde ciupindu-le s-a acompaniat intonând un cântec duios de dragoste. Chipurile comesenilor s-au schimbat devenind nostalgice, calde, iar vinul din cupele de argint se cerea mereu altul. Ochii negri ai francilor, ca fântânile fără fund, purtau în ei chemarea pământului, totul prinse parcă un alt înțeles în primăvara ce creștea între zidurile Cracoviei și în aceea a anilor lui fragezi. Viața și lumea îi părură așa de minunate, încât și-ar fi deschis brațele văzduhului să-l prindă și să îmbrățișeze omenirea și pomii al căror foșnet pătrundea prin ferestrele întredeschise. Auzea murmurul unei voci lăuntrice și o blândețe fără seamăn îi învăluia sufletul.

Și așa, se întâlni cu tinerețea izbucnită în el, Toderiță, feciorul cel mare al lui Nemira Cehan.

Ana Movilă Czernowski își întoarse privirile spre depărtările altui timp, când un alt flăcău, aidoma celui din față, o ațintise cu aceeași minunare ca și acum, parcă în ea ar fi descoperit adevărul tinereții… dar acela fusese un moldovean din părțile culmei Nemirei, iar soarta sa de fiică domnească o purtase peste voia și dorințele ei în țara Poloniei. Așa-i vorbise, ca unui băiat voievodul Ieremia, când îi sortise căsnicia întru împlinirea trufiei și siguranței casei sale, iar ea,

nefericită n-a fost, dar nici fericită nu și-a putut spune.

Frânca cea oacheșă își schimbă cântul duios cu altul mai vesel despre ținutul îndepărtat al Normandiei și apoi veni vremea plecării; atunci sosi și castelanul Ion Czernowski, osos, bălai, cu mustăți mari; părea a fi tare îndrăgostit de soția sa, căci ochii i se luminară văzând-o.

Ana Movilă își mai păstră oaspeții câtăva vreme, apoi când aceștia se ridicară să plece nu-i mai opri.

— Ruda aceasta a noastră a sfârșit învățătura la universitate și se întoarce în Moldova, spuse ea bărbatului ei. Cu voia ta, am să-mi îngădui a-i făgădui că dacă vreodată nevoia îl va purta pe alte drumuri, să-și aducă aminte că la noi poate găsi un adăpost în orice vreme și orice împrejurare.

— Așa să fie, cum ai hotărât, domnia ta, Ana. M-am împotrivit eu oare vreodată dorințelor ce ai avut?

Și așa, află Toderiță cât de puternică e Ana în propria ei casă și cât de curtenitor poate fi polonul.

2

Venise și ziua plecării. În fața hanului lui Boruslav cel Gros, carele negustorului Tadeus așteptau gata încărcate cu postav de Flandra, brocarturi de Veneția, mătăsuri și pânzeturi din Franța, cojoace și piei poloneze și o încărcătură prețioasă de geamuri mici, aduse tocmai din Pomerania și Silezia, căci acuma se cerea și în Moldova asemenea marfă fie pentru biserici, fie pentru locuințele boierești. Mai încărcau foarfeci, cuțite, dălți și unelte fine pentru cioplit în piatră; duceau și meseriași pricepuți în construirea de poduri de piatră, așa cum ceruse hatmanul Gavrilă, fratele domnului.

De aici, porneau spre Varșovia chervanele negustorilor din miazăzi, negustători care răzbiseră dincolo de Imperiul otoman prin Țara Românească și Transilvania, purtând cu ei lămâi și portocale, măsline și curmale, smochine și rodii, atât de prețuite de regină și întreaga curte, care dădea sume grele pentru asemenea trufandale. Aceștia erau negustori iuți, greci și aromâni, porniți de la Salonic sau din Pind, cu pușca în spinare, cu picior sprinten, ochi ager și mâna deprinsă a ochi fulgerător. Se întovărășeau în mai multe chervane și pe poteci, numai de ei știute, străbăteau munții, ajungeau la vaduri nepăzite de turci ale Dunării, pe care o treceau pe poduri plutitoare, învoiți fiind din vreme cu podarii, cărora le trimeteau veste prin olăcarii locului și așa, străbăteau lumea de la un cap la altul sub ochiul adormit al turcului în ceea ce privește negoțul.

În mijlocul acestei larme făcută de caii ce nechezau, de oamenii care strigau și câinii ce lătrau, apăru Toderiță încălecat pe un cal murg, bun de drum lung, cu pistoalele la brâu și cu sacul de drum

legat în spate de-a curmezișul șeii. Ducea cu el o comoară de preț: cartea de legi a grecului Tarasie Harmenopol, pe care lehii o tălmăciseră pe limba lor și pentru care plătise prețul a zece cai de rasă, bașca o pungă adusă de negustorul moldovean. O pusese între veșmintele ce-i erau de trebuință la drumul lung de două săptămâni bune ce despărțea Cracovia de Iași.

Toderiță se alătură convoiului, ieșind pe poarta mare de la miazăzi. Întoarse de câteva ori capul înapoi, pentru a mai vedea turnurile, zidurile și înaltele turle ale catedralei, unde dangătul clopotelor vestea liturghia de dimineață. Avu o strângere de inimă, că nu se despărțea ușor de un loc în care trăise trei ani încheiați și care-i păruse a fi cel mai frumos oraș pe care-l văzuse. Dar cum praful se înălța în nor gros stârnit de copitele cailor, Toderiță o luă spre capul convoiului, pe lângă pan Tadeus ce-și micșora ochii verzui cercetând zarea.

— Aici e încă bine, glăsui acesta către el, căci e cetatea aproape, mai departe e greul. Prin codri mișună tâlharii, iar la drumul mare cine mai știe peste ce urgie poți să dai.

— Când am venit, acu trei ani, nu mi s-a întâmplat nimic.

— Vezi, numai că Dumnezeu nu poate să păzească toate drumurile oamenilor și de asta mă gândesc pe unde ar fi mai cu rost s-o apucăm.

— Să ținem șleaul mare să aibă caii mai mult spor. Pe drumul mierii răzbim în Țara de Sus, dar eu cred că deși mă întrebi ai și hotărât singur pe unde e mai prielnic de mers.

— Asta, așa-i. Vorbeam și eu… merg vești proaste prin lume și cum nu-i fum fără foc, așa tot zvonul are un temei.

— Dinspre partea Moldovei?

— Nu, pan Toderiță! Acolo, acum e liniște, cu cazacii.

— Știam că păzesc fruntariile Poloniei dinspre partea tătarilor și tânărul își potrivi mersul calului după cel al negustorului.

— Da. Așa-i. Dar de la ostrovul legiuit lor pe Nipru, de la Trahtamirov, au ieșit după pradă până la Crâm și Anadol, apoi chiar în părțile Bulgariei s-au năpustit, apropiindu-se de Stambul. Regele a întemeiat cetatea de la Condac, pe primul prag al Niprului, tocmai ca să-i ție în frâu. Am auzit precum că de unde până acum au avut hrană slobodă pe apa Niprului și trai ostășesc, acuma li s-ar stăvili pescuitul pe Nipru ca să-i silească a merge mai departe de praguri. Și cazacul oprit de la pescuit nu mai cunoaște nici lege, nici stăpân. Iar dacă vorbele îs adevărate și se pornește răzmerița, nimeni nu va mai putea trece cu negustoria spre Moldova fără mare primejdie, că atunci își dau frâu liber și tătarii, care atât așteaptă. Așa că, bine ai făcut că te-ai grăbit să te întorci acasă, cât încă nu s-a aprins pojarul.

Toderiță tăcu înțelegând că acel om, pe lângă negustoria lui, știa mai multe decât trebuia unuia ca el.

Și au mers pe drum din ce în ce mai anevoios, desfundat de ploile

primăverii pe alocuri, iar pe altele înfundându-se în hățișurile pădurilor de arini și goruni din crengile cărora își luau zborul speriate cârduri de stăncuțe și mierle negre, iar ploierii și cintezoii își fluierau din ascunzișuri, cu glasuri subțiri neturburați, cântecul lor. Ici și acolo, pâlcuri de mesteceni mustind de sevă puneau largi pete albe, iar sus de tot, zburau cârduri de rațe sălbatice și cocori, venind din locurile în care iernaseră.

Străbătură câmpii întinse pe care arareori se vedea câte un petic de pământ lucrat, semănat parcă numai cu mușuroaie de cârtiță peste care, aidoma unui văl verzui, prindea să se întindă cuprinsul ierburilor. Din când în când, dădeau peste sate întemeiate, în mijlocul cărora se înălțau turlele bisericilor, iar mai răzlețite, apăreau casele largi ale panilor ținutului. Mai erau și hanuri rare la câte o răscruce de drumuri din preajma târgurilor, unde puteau face popas liniștit pe vreme de noapte, dar și acolo puneau oameni de strajă cu puștile la îndemână, căci niciodată nu se știa pe cine aduce întunericul. Și oamenii convoiului dormeau tot iepurește căci așa erau vremurile și locurile acelea, însemnate încă de spaima năvălirii ciambururilor tătărăști, care loveau ca trăsnetul când părea totul liniștit și plin de pace. Uneori, drumul îi purta peste ape repezi pe care le treceau prin vaduri, alteori, pe mari poduri umblătoare ai căror podari, oameni mătăhăloși, tăcuți, își primeau plata în zloții pe care-i priveau cu neîncredere de parcă tot s-ar fi temut să nu fie păcăliți și se bucurau mai bine de un cojoc mițos sau de niște toporiște din părțile Gdanskului.

Într-o zi, starostele convoiului, pan Tadeo, privi cu luare aminte la mâna stângă a lui Toderiță, pe inelarul căruia strălucea un inel cu piatră albăstrui verde, dăruit de Ana Movilă înainte de plecare.

— Domnia ta, pane, porți un talisman ciudat. Întoarce mai bine piatra înăuntru, ca să mergi mai liniștit la drum.

Toderiță îi ascultă sfatul, dar nu se putu stăpâni a-l ruga să-i deslușească înțelesul vorbelor lui.

— Sunt felurite nestemate pe care le poartă oamenii spre a se împodobi. Dar ceea ce porți domnia ta nu-i podoabă cum crezi, ci-i piatra lunii, vestitoare de primejdii și apărătoare de ele. În tot cuprinsul țărilor, cât am cutreierat, negustorind de la Viena la Stambul, am văzut numai una și i-am vândut-o eu pe un preț de o moșie cât străbați călare între răsăritul soarelui și amiază, cneaghinei Irina, sora mai mică a cneaghinei Ana, rudele domniei tale. Și dacă știi să știi cu tot dinadinsul puterea ei, află că jupânița căzuse roabă la tătari, și că numai datorită puterii pietrei lunii s-a putut întoarce vie, nepângărită și nevătămată la bărbatul ei. Dar că ar fi o a doua piatră, cu asemenea putere, n-am știut. Poate că francii ce vin la curtea regelui i-ar fi dăruit cneaghinei Ana asemenea giuvaer, iar domnia sa

l-o fi trimis mai departe, în țara unde s-a născut. Se vede că n-o poate uita.

— Să fie pietre vrăjite? N-am auzit, se împotrivi Toderiță, privind la apele ciudate ale inelului, ce aici bătea în albastru, aici în verde.

— Nu am spus asemenea vorbe pentru care episcopii noștri m-ar pune la grele cazne. Nici domnia ta să nu le mai rostești! Numai că, tainele pământului nu le cunoaște nimeni și sunt pietre venite din măruntaiele lui, unde fierb puteri necunoscute oamenilor și arareori într-o viață de om are vreunul norocul să-i cadă în stăpânire.

— În stăpânire, spui?

— Da. Căci ferește și vestește numai pe stăpânul ei.

Toderiță tăcu, amintindu-și cum Ana Movilă înainte de a pleca îi spusese că de fapt inelul i se potrivea mai bine lui, așa că, să-l păstreze, iar pentru jupâneasa Sanhira, mama lui, îi dăruise un șir de mărgăritare puse într-o pungă de preț de catifea roșie lucrată cu fir.

În noaptea ce urmă, Toderiță dormi prost și se trezi, în mijlocul ei, zbuciumat de un vis neobișnuit. Se făcea că era într-o încăpere largă, iar Ana Movilă, cu părul bogat, bălai, strâns după portul moldovenesc în conci, cu cărare la mijloc și chipul ei mic și alb, îmbietor și totodată poruncitor, îmbrăcată într-o rochie cafenie strânsă pe trup, atât de cafenie, încât făcea una cu draperia peretelui de care ședea rezemată, îi făcea semn cu arătătorul de la dreapta să vină spre ea, iar când s-a apropiat l-a prins cu amândouă mâinile trăgându-l cu puteri neobișnuite. Și pe măsură ce-l trăgea, chipul ei alb se făcea vânăt, apoi cenușiu, ca de mort înecat. Atunci el și-a dat seama că nu e ea, ci o strigoaică ce i-a luat înfățișarea și, așa cum povesteau bătrânele de la Nemira că se scapă de strigoi, el a tras-o cu hotărâre afară din casă și pe măsură ce ieșea, fața ei era cea a unei moarte. Ajunși afară, el a lepădat-o dincolo de peretele casei și a fugit la calul lui, dar înainte de a încăleca prinse să vadă cum o pisică pufoasă și neagră, având numai la mijlocul spatelui un petic de blană albă, a ieșit pe urmele strigoaicei din casă și s-a topit pe lângă pereți în întuneric.

Așa ceva nu mai visase niciodată. Se sculă, se duse la plosca de la oblâncul calului și bău o gură. Luna îi bătu drept în față și cum ținea căușul palmei în sus să-l umple cu apă să-și dea pe obraz, văzu cum lumina verde a pietrei inelului la mijloc devenise sângerie și parcă curgea la vale ca o apă. Râmase o clipă împietrit, apoi își spălă ochii, privi la inel, acesta sclipea tot sângeriu.

Nu mai putu să adoarmă. Pan Tadeus îl simți și sculându-se veni la el.

— Lumina asta vrăjitorească de lună fură somnul tinerilor, îi spuse, întinzându-și mădularele înțepenite.

Toderiță, fără o vorbă îi arătă piatra inelului în ciudata ei scânteiere, ca a unui ochi roșu.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă starostele fără a părea câtuși de puțin mirat. Dar de acest fapt Toderiță avea să-și dea seama mult mai târziu.

— Pane Tadeus, îl cunoști bine pe taica. Și el asemenea pe domnia ta, care-i faci toate vânzările și-i aduci de ani tot ce are de trebuință. Poate că nu ești numai un staroste de negustători, poate ești și ceea ce nu poți spune, dar tocmai din aceste pricini îți povestesc visul meu, pe care nimănui altuia nu l-aș spune.

— Să stăm jos, îl sfătui starostele. Ascult. Aici e mai bine căci numai eu te pot auzi.

Toderiță îi povesti de-a fir-a-păr privind țintă la piatra inelului ce-și revenea încetul cu încetul la culoarea-i verzuie; simți cum i se liniștiseră bătăile inimii. Luna-i bătea acuma dintr-o parte în obrazul subțiat.

Când sfârși de povestit, pan Tadeo îi răspunse cu aceeași luare-aminte cu care-l ascultase.

— Într-o viață de om, nimic nu-i de mirare, căci totul se poate întâmpla. Apoi se opri deodată ca izbit de chipul tânărului. Semeni leit cu marele vornic pe când era în anii domniei tale; abia acum îmi dau seama… Tăcu un răstimp, apoi urmă: Visul e ciudat, dar ciudate și poate cine știe… adevărate sunt și credințele din popor ce spun că dacă întorci o ființă din pragul morții, fie prin înecare, fie prin boală, dacă întorci acest om din pragul morții, în clipa când sufletul era gata să-și ia zborul, sufletul ce a apucat să iasă uneori nu-și mai nemerește trupul lui, în care pătrunde un alt suflet rătăcitor, iar cel rămas stingher devine strigoi și prinde înfățișare de om numai când întâlnește ce i-a fost mai drag pe lume, ori un chip ce-i seamănă, dar numai dacă acel muritor îi trece pragul casei. Altfel, nu. Astea-s credințe din voievodatul Cracoviei, dar ele merg și până în crestele Carpaților. Eu povestesc ce am auzit, așa cum domnia ta mi-ai împărtășit ce ai visat. Dar s-ar putea ca asemenea arătare năprasnică să fie și semn de moarte în preajma domniței și nu m-aș mira să aflu că a rămas și a doua oară văduvă, până în răstimpul cât mă voi întoarce eu la Varșovia cu marfă din țara Moldovei, unde mi s-a cerut anume să aduc cai iuți din hergheliile de la munte ale vornicului cel mare, cai renumiți pentru repeziciunea lor biruindu-i pe cei ai tătarilor. Ar fi oprită scoaterea lor din țară, dar eu îi aduc marelui vornic feciorul cel învățat viu și nevătămat la Iași, iar domnia sa, ca un boier cu care am legătură de când nu te născuseși domnia ta, îmi va face acest hatâr, care ne va aduce bogat câștig amândurora. Domnia ta, pan Toderiță, ai învățat pare-mi-se la Cracovia legile și știi că atunci când ele încep să fie nesocotite chiar de cei ce le-au pus, nu-i a bine. Și, dacă se calcă vechea legiuire pusă pentru cazaci, nu va fi bine pentru nimeni, iar panii noștri vor avea nevoie de cai iuți,

moldovenești ca să-i întâmpine.

— Răzmeriță?

— Războiul face din om fiară. La fel se poartă pe toată fața pământului. Nu-i viață liniștită nicăieri. Trebuie mult cumpănit spre a ține bine cârma țării. Moldova a purtat război cu Țara Românească la un an numai după plecarea domniei tale la învățătură. A fost ca o încercare a puterilor.

— O fi fost poruncă turcească?

— Nu, pane Toderiță. Înțelegere cu turcu, dacă Măria Sa Vasilie Vodă e omul lui, cu străbuni născuți sub stăpânirea lui. Da-i el cap socotit, și-i cunoaște bine și știe că-i înconjurat de neprieteni, care nu râvnesc altceva decât scaunul lui, așa cum a fost și cu vărul domniții, ruda domniei tale, Ioan, care înțeles cu voievodul Rákoczi îșși și împărțiseră nu numai bogățiile țării, dar chiar averile lui Vodă Vasilie pe din două, făgăduind Ioan Movilă lui Rákoczi nu numai galbeni și cai, ci darea și folosința de la bogatele mine ale Moldovei. Mai au râvnit apoi acest scaun și Moise Vodă Movilă, ca și Aga Neagu Munteanul, cel ce-și zice a fi os din Neagoe Basarab și de n-ar fi avut Vasilie Vodă oameni de credință, ce știu a vedea și auzi, cum îi acel dragoman al Veneției de la Stambul, pe nume Antonio Grillo să-i dea veste din vreme, demult ar fi fost plecat din Iași spre surghiun. E bine să le știi pe toate, pane Toderiță, după o lipsă așa de îndelungată, ca să cunoști ce trebuie să vorbești și cum să te miști în această țară a Moldovei.

— Mulțumescu-ți și de sfat și de lămurire. Înțeleg că domnia ta ești nu numai un staroste de negustori cu care tatăl meu chibzuiește și potrivește treburile averii, ci și un prieten al lui, cu mintea mult mai luminată decât se întâlnește de obișnuință și cu rosturi în țara Moldovei ce numai el le poate pricepe.

— Domnia ta ești ager la minte. Învățătura vieții pe care am făcut-o noi cei de seama marelui vornic ne-a dezvăluit mai multe, căci ea este așa ca și cum ai vedea toată zarea de pe culmea unui munte înalt. Și învățătura cea nouă a școlilor înalte e bună, dar eu cred că ea te lasă la început să vezi numai cât e trecerea cheilor printre doi munți. Privi apoi la chipul liniștit acum al lui Toderiță și-i spuse: Să ne odihnim acuma, mai sunt două ceasuri bune până despre ziuă.

Și adormiră liniștiți. Când s-au trezit și convoiul a pornit din nou la drum, numai cât au cotit poala dealului și li s-au înfățișat ruinele unei cetăți-castel. Prin știrbituri mari, se zăreau oase albind în lumina zilei. Ici și colo, frânturi ruginite de lăncii și scuturi găurite, căști înnegrite de vreme, tivde rânjind din care se ridicau cu un croncănit aspru un cârd de corbi și, pe jumătate arse, trei cruci mari de lemn ce începuseră a putrezi.

— Pe aici a trecut ciuma venită din Transilvania și apoi tătarii, îl

lămuri pe Toderiță pan Tadeus. Din pricina asta am luat drumul pe aici, căci locul e blestemat și-i ocolit în ultima vreme până și de iscoadele lui Togai Beg de când, la ultima lor năvală în aceste părți, au adus cu ei cumplita boleșniță ce i-a secerat multe vieți de oameni. Apoi, opri cu strășnicie să ia careva apă din fântâna ce, în ciuda vremii, își păstra ciutura întreagă și ședea acolo ca un braț uriaș ieșit din adâncuri, ademenind drumeții.

— Suflete ce nu-și găsesc odihna rătăcesc pe aici la miezul nopții – șoptiră caravangiii și se închinară înspăimântați de a fi înnoptat atât de aproape de acest loc înfiorător.

Toderiță, în lumina soarelui ce cădea asupra-i, își privi piatra inelului în care văzu sclipind aceleași ape sângerii ce-l înfioraseră în toiul nopții și înlăuntrul lui se clătină a doua oară credința dintre ce poate și nu poate fi, dar nu-i mai veni la îndemână să-i mai spuie ceva lui pan Tadeus. Venea dintr-o lume pe care crezuse că a înțeles-o, dar își dădu seama că-i văzuse numai înfățișarea, nu și adâncul ei. Și iarăși s-au așternut drumului mergând cu bine, poposind arareori la câte un han al cărui stăpân părea a fi bucuros să-l primească pe Tadeus, de la care primea nu numai plată bună, ci și vești de ce se mai întâmplă în larga lume spre a ști dacă se urzește sau pornește vrun război ce i-ar putea clinti din rosturile vieții lor.

Și tot așa, din popas în popas, au ajuns la apa Ceremușului mare și umflată din șuvoaiele primăverii.

Au nemerit la un podar ursuz și chior care le-a spus că fiind prea târzie înserarea nu-i poate trece până a doua zi, în zori.

Pan Tadeus nu-i spusese nici da, nici ba. Carele se opriră pentru popas, caii au fost lăsați la păscut împiedecați, dar starostele, după un scurt răgaz, l-a luat pe Toderiță cu el și au făcut o bucată de drum printre hățișurile din spatele colibei podarului, până ce au dat într-un luminiș de urme de copite și ceva mai încolo de semne de foc stinse. Au mers cu băgare de seamă cu caii de dârlogi și la un alt luminiș aflară urmele unui alt foc și bălegar de cai mulți. Pan Tadeus dădu îngrijorat din cap.

— Mă așteptam – murmură ca pentru sine. Iscoade peste tot. Trebuie să pornim neapărat în noaptea asta dincolo, în Moldova, altcum s-ar putea să nu mai ajungem niciodată. Știi să înoți?

— Da.

— Tragem podul. Trecem carele și apoi lăsăm podul la celălalt mal. Punem oamenii mei la vâsle și în două drumuri suntem dincolo. Altcum nu-i de făcut.

Toderiță ascultă și se întoarseră cu băgare de seamă pe același drum.

Intrară în coliba moșului unde trebuiau să se afle adăpostite lopețile de la cele doua luntri mari care trăgeau podul umblător. Nu le

găsiră acolo, iar pe podar parcă îl înghițise pământul.

— Moșul e gazdă de tâlhari sau și mai rău. Cazacii sunt puși pe răscoală și au nevoie de arme. Trebuie să căutăm vâslele și să le găsim până nu e prea târziu. Numai afară pot fi ascunse.

Și în adevăr le găsiră băgate în gluga de coceni pitită lângă hățișurile dese de mure. Le-au scos și le-au dus la luntri. Caii au fost aduși, înhămați la repezeală și, când primul convoi de cinci căruțe a fost urcat, căruțașii începură să vâslească.

Tadeus și Toderiță păndeau încordați orice mișcare dinspre păduri. Nu se simțea nimic neobișnuit, numai țipătul huhurezilor acoperea clipocitul apei.

Apoi podul s-a întors și oamenii de la vâsle au fost schimbați ca să poată trage mai cu putere și ultimele șase care au fost înghesuite pe podina mișcătoare, pe care sforăiau neliniștiți caii. Pădurea în spatele lor părea împietrită în tăcere. Huhurezii își încetară chemările. De departe se auzi un schelălăit de vulpe.

— Trageți cu nădejde să ne depărtăm cât mai repede de țărm – spuse Tadeus. E semn că neprieteni ascunși în păduri au pornit-o spre noi. Norocul nostru că-i înnorat și întuneric, dacă Dumnezeu ține cu noi poate să înceapă ploaia și atunci suntem scăpați.

Oamenii trăgeau vârtos, și când se ridică vântul, apele îi purtară mai la vale. Erau cam pe la mijlocul râului, când fulgeră și la lumină deslușiră în marginea depărtată a pădurii din malul părăsit o ceată de călăreți. Trăsnetul bubui apoi în copacii din preajma lor, zguduind parcă pământul din adâncuri și oprindu-i o clipă din goană. Apoi ploaia căzu ca o perdea deasă peste pământ și ape. Aproape nu se mai deslușea niciun fel de mal. Noroc că dinspre țărmul moldovean se auzi slab strigătul căruțașilor. Vâsliră, în timp ce împușcăturile porniră din malul polon bulbucind apa cu mult în urma podului, apoi, tot mai aproape, speriind caii ce smuceau în hamuri gata să tragă carele în valuri. Podul, plutind cotit spre vale, ajunse cu greu la un mal înalt pe care nu știau cum vor trage căruțele încărcate; prin ploaia ce-i orbea și-i uda până la piele trebuiră să vâslească cu greu în susul apei, pe lângă malul înalt, până găsiră vadul cel bun, unde-i aștepta prima parte a caravanei. Aici, erau în siguranță, se zăreau parcă pâlpâirile de la locul hotărât străjerilor moldoveni pe o înălțime ce priveghea malul. Dar cerul parcă-și rupsese zăgazurile și ploaia nu contenea să-i șfichiuiască. Să tragă sub umbra codrilor era primejdie de trăsnet, nu puteau decât să-și urmeze drumul până la adăpostul străjerilor. Ajunseră acolo între un răgaz de două trăsnete și pan Tadeus le arătă carte domnească de la marele vornic al Țării de Sus precum că vin cu mărfuri cerute la Curtea domniei sale Vasilie Vodă, lucruri de mare folosință la un scaun domnesc ce se pregătea de sfințirea acelei minunate biserici de piatră cum nu se mai afla alta în toată această

parte a lumii și care se cheamă Sfinții Trei Ierarhi. Pe lângă mărfuri – a mai adăugat pan Tadeus – a mai însoțit până aici pe învățatul fecior al marelui vornic, pe Toderiță Cehan, venit din Cracovia. Atunci, dintr-un ungher se desprinse un bărbat voinic îmbrăcat ostășește, cu cheptar din piele groasă de bou peste veșmântu-i roșu, cu ochii vii strălucind sub streașina groasă a sprâncenelor și, înaintând, se înclină a cuviință și a bucurie.

— Sunt postelnicul Ilieș, căpitan peste pâlcurile marelui vornic Nemira Cehan, și-s trimis să-i întâmpin feciorul, să dau binețe domniei tale, pan Tadeus, și să vă întovărășesc cu straja domniei sale, care arde de nerăbdare a-și vedea feciorul.

La auzul acestor cuvinte, inima lui Toderiță începu să bată cu repeziciune simțind ce dor i-a fost de ai lui și mai cu seamă de jupâneasa Sanhira, care numai ca să nu-l rușineze între oameni străini, cu vorbele dragostei și așteptării ei de trei ani, lăsase să vie vestea numai din partea vornicului, de la bărbat la bărbat.

Și apoi porni drumul prin țara Moldovei de Sus, drum prin codrii de fagi ce păreau a nu mai avea sfârșit. Din culmile înverzite se ridica un abur lăptos ce odată înălțat se prefăcea în nori călători ce pluteau în înaltul cerului ca niște fumuri ridicate iarna din hogeag, îngroșând pâcla bolții. Și cum mergeau tot spre miazăzi, din ce în ce biruia mai mult mugurul ce sta să se desfacă în frunze, din ce în ce mai des se auzea ciripitul sprințar al păsărilor ce zburau de-a dreapta și de-a stânga drumeagului, țâșnind ca niște alcătuiri fermecate ce descriau arabescuri în fumuriul cerului.

Dorul și graba îi îndemnă ca dincolo de târgul Cernăuților să călătorească o parte din noapte. Norii se trăseseră și la lumina albăstrie a lunii, totul îi păru lui Toderiță ireal, ca și cum copacii ar fi fost desenați în culori blânde pe un fundal întunecat ca o zugrăveală de vechi biserici ale slăvitului Ștefan; dincolo de arborii ce păreau înfrățiți și legați unii cu alții ca niște ramuri uriașe ale unei stele de colind, se deslușeau prăpăstiile adânci, văile ascunse în care se simțeau mișunând jivinele, viroagele pline de frunzele uscate din care se înălțau, cu bătăi scurte de aripi, bufnițe cu ochii licărind ca niște candele vii ale întunericului.

Postelnicelul părea a ști drumul cu ochii închiși, semn că de multe ori îl străbătuse noaptea.

Și mirosea pământul reavăn că nu le venea drumeților să mai doarmă cu toată oboseala drumului. Așa au ajuns la o curte veche a postelnicelului unde au făcut popasul de noapte și s-au ospătat cu hălci mari de vânat proaspăt de mistreț și căprioară. Atunci, Toderiță văzu că acestei căpetenii de polc a lui tătână-su îi lipsește degetul mic de la mâna stângă; nu era lucru de mirare, totuși se gândi să-l întrebe de unde și cum de are această lipsă, dar se înfrână și tăcu. Omul îi

simți privirea și zâmbi sub mustața-i groasă.

— Aiasta-i amintire din bătălia de la Nenișori, de acu, din toamna asta, când s-a măsurat măria sa Voievodul Vasilie cu Matei Basarab tocmai în țara lui, la o apă ce-i zice Ialomița.

— A fost și tata?

— De bună seamă! Nici nu se putea altcum. Pe acolo, pe unde ai fost în țara leahului, nu a venit veste?

— Zvonuri vin multe, adevărul lor îl prinzi de-abia la fața locului.

— Atunci fii bun și ne povestește și nouă ce-i adevărat și ce nu – se amestecă în vorbă și pan Tadeus.

— Știu numai că Vasilie Vodă a tocmit oastea de țară și a poruncit boierilor Măriei Sale să se pregătească de cele trebuincioase. Așa că noi, ăștia din Țara de Sus, ne-am strâns cu taberele întâi la Iași, după ce au fost schimbați marii vornici și a fost mutat la Țara de Sus tatăl domniei tale, boierul Nemira Cehan. Și știți cum îi tocmeala oștirii noastre, nu-i ca la leși. Doar boierii Măriei Sale de au haine de hier. Așa, noi cu călărețiii și grosul oastei pe jos, cu paloșele cu două tăișuri, joimirii cu sulițe, levenții cu ghioage și toporiști, alții cu arcuri și săgeți făcute cu pene de corb, mai puțini cu sinețe cum îs călărașii de margine și străjerii ori drăganii nemți, cu pușcoacele cele mari în frunte, am pornit spre Țara Românească, împreună cu multe ciambururi tătărești. Acolo, ne-am oprit la acea apă ce am pomenit mai sus. Ne-am așezat la câmp deschis corturile, căruțele și pușcoacele mari. Între oastea voievodului de acolo și noi curgea Ialomița; da el era bine păzit, că avea jur în jur păduri și mlaștini cu vaduri închise. Și se întâmplă că a plecat călărimea tătară și dintr-ai noștri după pradă, ca la război. Tocmai atunci au pândit și au trecut vadul muntenii călare, tot câte doi pe un cal și cum noi eram și fără joimiri și cu puțină tătărime, au dat năvală și noi câți eram ne-am luptat cum știm. Dar ne-au biruit cu numărul până să vină călărețiii noștri în ajutor.

Atunci mi-a rămas acolo degetul și m-am ales cu o rană mai grea la frunte și la ureche, de mă orbise sângele.

Ne-au biruit, după ce, cinci zile întregi fuseseră mari hărțuieli. Aiasta s-a întâmplat în ziua a șasea, cu două ceasuri înainte de a se face ziuă. Dacă nu plecau după pradă tătarii lui Cantemir Beg, nu era nici înfrângere, nici pagubă, nici atâtea zadarnice pierderi de vieți omenești, că însăși cumnatul Măriei Sale, comisul Nemira nu s-a mai întors.

Din lupta și osteneala aiasta nimic n-a dobândit Măria Sa, fără numai de pagubă, că voievodul Țării Românești nu-și lasă paloșul din mână.

— N-a apucat Vasile Vodă să-și adune oastea și să se întoarcă asupra-le?

— Nu. Și așa ne-am înturnat iară de unde am plecat cu Vasilie Vodă cătrănit, cu pierdere în oaste și în bunurile domnești, fără țara râvnită, ba urmăriți până la Brăila de Matei Basarab. Pună la urmă, n-a avut ce face și au pus pace.

— Dee Domnul să fie mai îndelungată! gândi cu glas tare Toderiță. În minte îi sunau lupte-războaie și simți cum liniștea vieții lui rămâne în urmă, închisă între zidurile de piatră ale înaltei școli a Iagellonilor, în acea îndepărtată Cracovie, unde cartea îi fusese toată grija. Acea Cracovie din care Ana Movileanca își făcuse o a doua țară.

Fericirea se poate întâlni oare, așa de departe? Aici, în codrii Bucovinei, începea o altă viață al cărei fir ducea prin poteci ascunse până la ai lui, și ai lui întruchipau lanț lung de strămoși născuți și morți în pământul Moldovei.

În juru-i se așternu tăcerea și fiecare merse la culcare, în timp ce stelele carului mare strălucitoare și apropiate păreau a se rezema pentru un răstimp peste vârfurile a doi brazi uriași de la care Toderiță nu-și putu lua ochii. Departe, hămăiră lung câinii de la stână treziți dintr-un somn, apoi iarăși totul fu numai tăcere, dar atât de copleșitoare cum poate a fost la începutul lumii, și o molcomeală adâncă pătrunse sufletul tânărului. Când își rezemă capul pe palma larg deschisă spre a adormi și înainte de a întoarce piatra verde a inelului în afară văzu cât de limpede și egale îi sunt apele; licărea ca o stea, acolo, pe mâna lui.

3

Vasilie Vodă, cel care pierduse fără niciun folos vremea și oaste în bătălia de la Nenișori pe apa Ialomiței, domnea pe atunci cu fală și strășnicie în Iași.

El fusese acel boier venit de fel din Țara Muntenească, ca unul dintre cei trei feciori ai jupânesei Irina, văduvă după căpitanul aromân al lui Mihai Viteazul, Aga Nicolae Coci, cel venit din Arvanitachioi de lângă Târnovo, dar de neam fiind porniți din Kalavrita Tesaliei;

Cu Radu Mihnea veniseră cei cinci copii ai răposatului Aga Nicolae în Moldova, unde, cel mare, Lupu, se însurase cu Tudosca, fata puternicului boier Bucioc; naș îi fusese voievodul Gașpar Grațiani. Fusese logofăt, hatman și pârcălab, apoi mare vornic al Țării de Sus, iar jupânesei Irina, mama domniei sale, îi creștea inima văzându-și feciorii ajunși capete de seamă ale țării Moldovei, căci tustrei erau învățați cu carte grecească și turcească așa cum se cerea în acele locuri și la acele vremi, când turcul stăpânea cu puterea armelor părți largi din lume, iar din partea minții și a treburilor cancelărești domnea grecul în împărăția turcească.

Învățase cum să se strecoare printre primejdii, pe cine să se bizuie

și cum să iasă la lumină. Țintise sus, ajunsese sus și se simțea bine căci avea o fire mai mult împărătească decât de mic voievod și ajuns domn își schimbase numele din Coci în Vasile, așa cum se intitulau vechii împărați creștini ce domniseră înaintea turcilor peste imperiul de răsărit al Bizanțului.

Așa încât, vornicul Lupu izbutise să-și cucerească scaunul domnesc al Moldovei fără oști străine și fără vărsare de sânge. Își cucerise puterea prin mintea lui iscusită, care-l scăpase de urgia închisorilor îndurate în vremea voievozilor Grațiani și Moise Movilă.

Învățase nu numai să se stăpânească pe el însuși, dar să înfrângă și soarta potrivnică, încât părea la prima vedere, Lupul cel pașnic din țara Bogdania, poreclit Vasilie Voievod, așa cum îl caracterizase episcopul de Nicopole, Stanislovov.

Scăpase viața lui Matei Basarab cu șapte ani în urmă când acesta fusese închis la Constantinopole, sub învinuirea că ar fi ucis oameni nevinovați când a ridicat răscoala împotriva lui Leon Vodă. Nu fusese lucru ușor, căci învinuitorul, Curt Celebi, era vestit de bogat la Stambul, dar Lupul plătise întreit și chehaia Curt Celebi s-a întâmplat că a murit la timp. Așa încât, acuma, că năvălise cu învoirea pașei de Silistra peste vecinul său ca să-i ia țara, i se păruse cel mai firesc fapt; odată îi scăpase viața, acuma însă îi trebuia Țara Muntenească unde zăceau oasele Agăi Nicolae.

Aga Nicolae luptase sub Mihai Viteazul când acesta a intrat stăpânitor în țara Moldovei unind-o cu Muntenia. Acuma socotea că e rândul lui să facă același lucru dar pornind dinspre Moldova, care-i mai mare, mai bogată și are atâtea cetăți de seamă, cum e Neamțul, Suceava, Tighina, Crăciuna, Hotinul. Mai cu seamă Hotinul, cheie spre Polonia cu zidurile-i puternice de piatră.

Multe se puteau izbândi din această țară a Moldovei, mai nemerită ca de aici să crească visul lui Mihai Basarab, nu din țara de la Dunăre, lipsită de cetăți, netedă, ca o pită scoasă de la foc în care stăpânirea turcească nu avea decât a trece apa, dincolo de care erau cetățile lor de la Diu și Silistra. Își zicea că dacă Mihai ar fi plecat de la Suceava, treaba ar fi fost mult mai bine făcută de nu l-ar mai fi scos nimeni din pământurile ce și le-ar fi cucerit, mai cu seamă că și legea și limba-i aceeași.

Își dobândise și boieri de credință din Muntenia, pe Catargești, prin care aflase numai sfat de folos.

Acuma, pierduse o bătălie? Afară de pagubă de vieți și bunuri, toate trec mai ușor. Ce nu s-a câștigat azi se poate face și mâine. În viață totul e să știi să aștepți și în același timp să știi gândurile ascunse ale turcului, să-i câștigi bunăvoința pentru planurile tale, făcându-le să treacă așa ca și cum ar fi fost ale lui. Și în același timp, să te înalți și în ochii lor și în ochii megieșilor, arătând o fire împărătească cu care

să aduci foloase țării tale, să arăți că ai un cap luminat așa cum a făcut când a izbândit fără luptă strămutarea tătarilor din Bugeac; să te strecori între politica polonă și turcă fără a-ți isca dușmănii din nicio parte și să faci să crească, în țara Moldovei, asemenea lăcașuri de închinăciune să li se ducă veste peste mări și țări, ca în Alexandria pe care o citea cu nesaț pe lângă alte cărți vechi grecești.

Va ști să aștepte, deși sufletul îi e amărât rău căci singurul lui fecior, Ioan, are oasele moi și piere pe zi ce trece, iar mumă-sa nu mai e tânără și în afara celor trei fete, ca trei flori de răsură, alt copil n-a mai dobândit și suferă și ea de un rău ascuns, ce-i curmă uneori răsuflarea, iar alteori i se zbate inima de parcă i-ar bătea o nicovală în piept.

Dinspre partea asta, i se părea viitorul mai întunecat. Pusese să se ridice în apropierea curții domnești din Iași, ceva mai încolo de biserica sfântul Neculai a slăvitului Ștefan cel Mare, un nou lăcaș de închinăciune, mănăstirea Trei Ierarhi și aștepta luna mai ca să-i facă sfințirea. Adusese meșteri din toate colțurile țării, ba și de la megieși și ciopleau aceștia de patru ani neîntrerupți piatra cea albă cu cele mai felurite înfloriturи de brâie ce nu semănau unul cu altul. Pusese să le sufle cu aur odată cu acoperișul ce strălucea, de parcă sfântul duh însuși s-ar fi coborât cu aripile larg desfășurate asupra-i. I se adusese ouă de struț din țările calde și poruncise să le ferece în legături de aur și argint atârnându-le de candelabre, iar zugrăveala înăuntru era atât de vie, încât toată învățătura bibliei o putea vedea și înțelege tot omul de rând. Vrusese să fie mănăstirea lui altcum decât cele ridicate de înaintași și izbutise.

Acuma, când i se vestise venirea lui pan Tadeus, aștepta cu nerăbdare nu numai stofele de brocart, încălțările și nestematele ce aveau să-i împodobească pe ai săi la sfințirea noii mănăstiri, ci și leacurile apusene pentru brațul cel uscat al feciorului său, vești despre boierul Ioan Costin, cel rămas din credință față de Moise Movilă în Polonia, și mai cu seamă, vești mai tainice despre gândurile habsburgului asupra Moldovei. Știa că acesta umblă demult să-și întindă domnia și dacă n-ar fi fost războiul făcând să se înfrunte papistașii cu închinătorii la noua credință calvină, împăratul Ferdinand al III-lea demult ar fi trecut peste puterea lui Rákoczi trimițându-și oștile asupra lui! Despre vecinul lui, Rákoczi, nu se tulbura prea mult, mai cu seamă de când iscoadele de la Curtea Transilvaniei îi aduseseră copia scrisorii ce i-o trimisese acesta palatinului Esterházy, ca răspuns la îndemnul acestuia de a-l face să renunțe la tronul Transilvaniei.

Râsese auzind cuprinsul care suna cam așa: „Este de plâns că în minunatul regat al Ungariei a fost învestit ca palatin o lepădătură. Noi am ascultat de asemenea cu durere uimirea sa foarte mare și dacă

această închipuire prostească ar fi fost întârziată puțin până după sfintele sărbători ale Crăciunului, am fi socotit că este pricinuită de vrun vis de carnaval, căci ar fi o batjocură în fața întregii lumi ca noi, care ne tragem din casele și neamurile cele mai vechi să primim sfaturi de la un astfel de văcar maghiar nerod și că din pricina unei șovăieli sau de teamă în fața unei hârtii să renunțăm la acest principat care fără doar și poate ne-a fost hărăzit chiar de providență, cu toate părerile potrivnice, pentru a-l încredința poate mâinilor nespălate ale unui sclav spaniol sau ungur. Că am săvârșit prin aceasta o călcare de jurământ sau că ne-am fi lepădat de drumul nostru firesc, consilierul nebun nu ne va putea face să o credem cu adevărat. Poate că aceasta se datorește faptului că botul lui nespălat a fost așa de îmbălat de colbul boilor, încât nici Dunărea nu l-ar fi putut spăla până acuma. Pentru aceasta, sfatul nostru binevoitor este să-și adune mințile care au luat-o razna și să cârmuiască cu credință patria, să nu caute să plece cu sania în zilele călduroase ale lui cuptor, sau să încerce să cosească fân de Crăciun. Noi am păcătuit sau greșit cu știință față de majestatea sa imperială, deci nu avem nevoie de iertare. Deoarece domnul palatin în sminteala lui a făcut poate mai multe greșeli decât și-ar putea dezvinui, să aibă grije ca nu cumva peste scurtă vreme să nu poată dobândi el însuși iertare câtă îi va trebui. În fine, dacă persoana noastră este socotită atât de neînsemnată, este poate fiindcă, cum o spune zicătoarea, o baligă de bou nu-i bună de nimic dacă nu păstrează gustul adăpostului său, cu care el, palatinul poate să se îndulcească și să se miresmeze după cuviință sfaturile sale nesărate.”

Gheorghe Rákoczi

Ca om trecut prin viața Țarigradului, ca bărbat care-i citea cu plăcere pe autorii greci, Vasilie Vodă gândea însă că o asemenea carte nu se scrie, iar faptul că Matei Basarab se aliase cu el nu-i inspira decât neîncredere, căci simțea cum Rákoczi urmărea nu prietenia, ci înfeudarea Munteniei.

4

Carele lui pan Tadeus scârțâiau cu greu pe drumurile pline de hârtoape când se apropiară de mănăstirea Sucevița abătându-se de la șleaul cel mare, plătit fiind pentru aceasta domnește de Ana Movilă, căreia pe nume moldovenesc i se spusese Stana, pentru a duce patru mari candele de aur la mormântul tatălui ei, voievodul Ieremia Movilă, cât și o răcliță cu niște moaște ale sfintei Varvara pe care cu greu le dobândise, dar acuma le închina mănăstirei Sucevița pentru sufletul mamei sale, cea ajunsă în haremul unui necunoscut pașă turc, moartă printre străini și păgâni după soarta ei cea nefericită.

Ana Movilă se jura, chiar la zi de mare sărbătoare, că nu mama ei

otrăvise pe Simion Movilă, când acesta a stat să moară și degeaba spun dușmanii casei lor că sfârșitul ei a însemnat plata păcatelor săvârșite mai cu seamă de a se fi învoit să-și dea fetele după polaci de altă credință. Și tot ea mai trimisese o raclă ceva mai mărișoară, bătute toate în mărgăritare și peruzele, ca să-i pună cosițele pe care, retezându-le, le trimisese aici doamna Elisabeta, în drumul și de surghiun spre Stambul.

Toderiță și postelnicelul Ilieș i-au întovărășit, gândind că o zi sau două de popas mai îndelung nu le strică nici lor, nici cailor și că la Sucevița vor găsi cai mici moldovenești ce țin bine atât la urcușuri cât și la drum lung.

Încă nu se arătaseră zidurile întărite ale mănăstirii, când pan Tadeus își alătură roibul de cel al lui Toderiță.

— Vezi locul acesta, pane Toderiță? Aici, acum cinci ani erau să mă prade tătarii, care dăduseră năvală până aici coborând din Polonia. Erau niște răzleți de ai lui Galga Sultan și ai lui Cantemir Beg ce prădaseră până la Lwov și ori că rătăciseră drumul, ori că erau nesătui de jaf. După zidurile mănăstirii mi-am aflat scăparea, cu toată marfa mea; aveam scrisori de seamă către Vasilie Vodă, scrisori ce nu trebuiau cu niciun chip să cadă în mâinile lor, căci multe capete ar fi căzut atunci. Am scăpat numai cu un car pierdut. Aici m-am ascuns eu de năvala tătarilor, dar prin sate au pustiit totul. Atunci s-a supărat rău Măria Sa și a cumpănit de a potrivit astfel, încât turcii nu au mai lăsat tătarii să stea în Bugeac și i-a trimis tocmai la Crâm. Când ai credință și cuvânt la turci, poți izbândi orice. Voievodul are minte ascuțită și știe cum să-și îndeplinească voile și grija țării. Așa că, pașa Abaza, prietenul Moldovei a pus cuvânt greu și tătarii au fost goniți din Bugeac, iar Cantemir Mârza care n-a ascultat de poruncă era să-și piardă capul. El a fugit, iar bărbații din neamul lui, toți au plătit cu viața. Șapte ciambururi tătărăști au trecut în Crâm și trei căpetenii tătare cu toți ai lor au trecut, spre a se creștina, în Polonia.

— S-au creștinat adevărat?

— Poate că au și ei suflete.

— Ferească Dumnezeu de trecerea sufletelor acestora peste Moldova.

Au călărit mai departe despărțindu-și drumul, spre nenorocul postelnicelului Ilieș, al cărui roib, speriindu-se de o fiară, se încordă, rupse frâul și o luă razna printre copaci, izbindu-și rău călărețul, pe care-l aruncă mai încolo, așa că, intrară pe poarta mănăstirii având un rănit în căruță și calul buiac legat de o loitră asemenea unui vinovat și prost ce se afla.

Maica stareță le rândui popasul în niște chilii vechi, așezate departe, la loc ferit, căci nu se cădea a-i pune în rând cu călugărițele ce uitaseră demult seama vieții lumești. Îi ținea cu strășnicie mai la o

parte, cu atât mai mult, cu cât se afla acolo jupâneasa Marga văduva, sora voievodului Vasilie, împreună cu domnița Simina, fiica cea mare a domnitorului, care venise aici la întremare după boala din care abia o scăpase doctorul neamț trimis de însuși Codcia Murtaza Pașa.

Le dăduse cele mai frumoase încăperi din stăreție, căci jupâneasa Marga, care venea deseori aici, avea mare drag de priveliștea aceasta învălurită spre codrii și mai cu seamă spre nenumăratele brazde pline de flori, în care maicile erau mari meștere.

La cei cincizeci de ani ai săi, Marga, văduva boierului de la Nemira, din jos de la apa Slănicului, era o femeie în putere, cu chip rotund și priviri blânde. Nu avusese copii și iubea pe această nepoată mai presus de ceilalți nepoți.

Bărbatul îi pierise în lupta de la Nenișori și amintirea acestei întâmplări era încă proaspătă și crudă. Printr-o fericită întâmplare, căsnicia ei fusese bună, iar acum, că se sfârșise atât de neașteptat, în adâncul sufletului nu-i putea ierta lui Vasile aceasta și că nici măcar nu-i putuseră aduce leșul pentru a-i face datinile după obicei: toți morții le rămăseseră în movilă la apa Ialomiței.

Cernită, căutase a fi cât mai departe de Iași ce acuma îi părea trist și pustiu. Venise la Sucevița găsind aici alinare, încercând să se împace cu soarta. De aceea, faptul de a purta grijă domniței Simina îi mai dădea un rost în viață și se prinsese de el, ajutând-o să treacă hopul cel greu al dușmăniei față de fratele-i mai mic ce-i dusese bărbatul la moarte.

Simina poate ca era cea mai puțin frumoasă din cele trei jupânițe ale doamnei Tudosca, poate că semăna mai bine cu ea, mai mărunțică, cu păr și ochi castanii, cu nasul mai scurt. Dar lumina chipului, moliciunea mișcărilor, felul de a-și ține capul, desimea neagră a genelor le avea de la tatăl ei. Copila mergea acuma pe șaisprezece ani și fusese cam bolnăvicioasă.

După boala aceasta și leacurile primite, se schimbase prinzând culoare în obraji și carne pe trupu-i firav până atunci; se schimbase înfrumusețindu-se cu fiecare zi petrecută în liniștea și aerul pădurilor de aici. Jupâneasa Marga nu se mai simți nici ea așa singuratică și nici atât de pedepsită de soartă. Îi era drag să-i audă glasul, să stea cu ea de vorbă și să-i povestească din vremea când, cu ani în urmă, veniseră toți cinci în țara Moldovei, aduși de mama domniei sale, jupâneasa Irina, care avea neamuri aici.

Cât îi păruse ei de frumoasă această țară crescută în valurile blânde ale colinelor sau sumețindu-se în creste de munți! Cum alergau frații ei mari, la vânătoare, sus, pe dealurile Cetățuiei și ale Galatei! Apoi, ziua când, împlinind optsprezece ani, i-a venit rândul să treacă la casa ei și a plecat tânără măritată tocmai în ținutul din jos de târgul Bacăului la curtea cea mare, la socrii ei, pe lângă care a trăit vreo

cincisprezece ani, până s-au mutat la casele de la apa Slănicului, unde de pretutindeni o înconjurau munții și era un cer albastru ca brândușele primăverii! Se simțise bine acolo. Apoi, cum i-a chemat fratele Lupu la Iași, cu vreo cinci ani în urmă, când l-au făcut domn. Dar ei i-a părut rău pentru tot ce a lăsat în urmă și părerile astea de rău n-au fost năzăriri, ci prevestire, căci de aici i-a plecat bărbatul fără să se mai întoarcă, din cea luptă fără niciun fel de folos.

Cu părul albit peste noapte, dar la fel de dreaptă și de dârză, își purta crucea unei singurătăți pe care nu și-o dorise. Și cum intrarea unui convoi mare de căruțe nu poate trece fără a face vâlvă într-o mănăstire, jupâneasa Marga află cu plăcere că printre cei veniți maica stareță Amfilohia îi pomenise și de feciorul marelui vornic Cehan ce își mai zicea și Nemira, după locul de baștină al familiei lui.

Atunci jupâneasa Marga ceru să i se înfățișeze acest neam al său din partea bărbatului. Era dornică să vadă această tânără rudă, dornică, în amintirea celui ce-i fusese soț, să-l ajute.

Socotea apoi că nu-i strică Siminei să mai vadă și alte chipuri decât cele învălurite în rasele monahale ce, prin adânca lor cucernicie, o îndepărtau de plăcerile vieții, care, cu toate necazurile ei, i se părea totuși mai de preț decât această moarte vie în care se cuvenea a se reculege o văduvă ce sărise de jumătatea veacului.

Și, în încăperile cele de sus, cu pereții împodobiți de icoane, cu divanele așternute cu scoarțe înflorate și luminate de mulțimea florilor de siminic din oalele mari așezate în cerdac, a intrat Toderiță sfios și nu prea, căci viața în Lehia îl învățase a fi și în preajma jupâneselor. A intrat netezindu-și pletele cârlionțate și zbârlite de scosul calpacului polonez, pe care nu-l lepădase încă. Purta un contaș verzui tivit cu blană de jder, încheiat în nasturi de argint, pantaloni strânși pe pulpe și încălțări de piele ce se urcau până spre genunchi, așa cum se cuvenea să se înfățișeze unei jupânese de neam voievodal. Își întorsese inelul cu piatra în afară și lumina verde strălucea liniștit. Se înclină cuviincios și ridicând ochii văzu o femeie în vârstă cu ochi blânzi contrastând cu linia voluntară a bărbiei, pe cap purtând podoaba unui misal[1] fără fluturi, semn al văduviei.

— Am vrut să te văd, aflând că ești băiatul vornicului Cehan.

— Feciorul cel mare – lămuri Toderiță, gândind în sinea lui că tot pentru taică-su fusese primit și de Ana Movilă.

— Și vii de la învățătură din Lehia?

— De la Cracovia.

— Iar boierul Cehan se trage de spiță de lângă apa Slănicului și are și numele de Nemira.

— După o așezare ce au avut-o bunicii.

— Știai că mai sunt și alți Nemirești?

— Se poate, neamul e mare.

— Că tatăl tău a avut un văr de al doilea numit Nemira de la Berci, cu numele de botez Ștefan?

— Nu. Aflu de la domnia voastră.

— Atunci nici nu știi că a pierit în lupta de la Nenișori pe Ialomița?

— Multă lume a pierit atunci.

— Și că acel Ștefan Nemira a fost bărbatul meu?

— Domnia voastră atunci îmi sunteți mătușă?

— Așa se vede. Acuma ia loc pe laița aceea lucrată cu frunze de stejar și povestește-mi de ce te-a trimis vornicul să înveți în cele străine locuri.

Toderiță se așeză cam la neîndemână și cu ochii spre cerdacul de afară, unde dincolo de oalele mari cu flori părea a foșni o vietate, răspunse:

— Să învăț legile.

— După câte știu Moldova are legile pământului de la bătrâni.

— Poate că or mai trebui schimbate.

— Numai pentru asta ai bătut atâta cale?

— Și să învăț leșește.

— Aici aveai dascăli buni, să faci carte grecească, așa cum au învățat frații și nepoții mei. Apoi întorcându-și capul spre cerdac spuse: Simina, lasă florile că le-ai grijit destul și vino încoace.

Foșnetul încetă și din colțul cel ferit se înălță o făptură în veșminte de culoarea brotacului, cu mâini mici ca de copil, în care ținea un pui de veveriță, cu care se vede că se hârjonise până atunci de-i fugise coada groasă de pe cap și se desfăcuse din panglici atârnându-i pe jumătate despletită, pe umărul stâng. Ochii cu sprâncenele îmbinate într-o linie subțire îl priviră drept în față.

— Am vrut să prind puiul de veveriță – spuse ea veselă, dar m-a zgâriat și cu o mișcare de pisică își linse rana de la mâna dreaptă. Am vrut să stea și el să asculte.

— Dar el nu înțelege nimic.

— Destul că pricep eu. Veverița să stea liniștită în poala mea. Iar râse prietenos spre amândoi, așezându-se cuminte pe un scaun alături de jupâneasa Marga, de unde-l privi puțin dintr-o parte.

— Ți s-a desfăcut părul, Simina.

— Nu pot să-l strâng. Fuge veverița.

Jupâneasa Marga o înfășură într-o privire caldă, iar Toderiță înțelese că o iubește destul pentru a nu o mustra.

— Și la ce ți-ar sluji să știi graiul lehilor?

— Se vede că așa trebuie acuma.

— Așa le înțelegi gândurile și e bine să știi gândurile vecinilor, se liniști jupâneasa Marga.

— Apoi am învățat limba latină.

— Ăsta-i grai papistășesc.

— Unii pani polonezi se înțeleg în limba asta cu solii veniți din Franța și din imperiu.

— E adevărat că acolo jupânesele apar la toate praznicele? Chiar la biserică neînsoțite?

— Adevărat e.

— Și casele lor sunt ca ale noastre?

— Poate. La poporul de rând. Boierii locuiesc mai toți în castele de piatră cu uși ferecate din blăni de stejar și cei mai de seamă mănâncă în blide din argint – spuse el cu gândul la masa din casa Anei Movilă.

— Ai văzut pe vreuna din fetele lui Ieremia Movilă?

— Pe domnița Ana.

— Aici se aude că ar fi văduvă.

— Are bărbat de al doilea.

— Așa de repede?

Toderiță privi la jupâneasa din fața lui și nu îndrăzni să-i răspundă nici că Ana-i frumoasă, nici că-i încă tânără și nu pare anii care-i are. Simți că ochii blânzi ai jupânesei din fața sa s-ar aspri la auzul unor asemenea vorbe. Dar atunci puiul de veveriță o zbughi din poala Siminei, iar Toderiță se repezi odată cu ea să-l prindă și, în drum spre ușa ce da în cerdac, în repezeală cosița i se desfăcu și mai mult, iar din ea se desprinse un miros de brad, atât de proaspăt, atât de înviorător, încât Toderiță rămase o clipă în prag înainte de a izbuti să facă un salt spre a prinde veverița și totodată o simți pe Simina alăturată lui. La această atingere, fetei i se înroșiră obrajii; luă vietatea fremătând din mâinile lui și fără un cuvânt se duse să o închidă în cușca din capul cerdacului, mângâind-o ușor pe blana-i moale și cafenie. Și cum Toderiță rămăsese în urmă, izbit de frumusețea grădinii cu straturile mărginite cu piatră albă, închipuind felurite forme, cu fântâna cioplită în marmură lucioasă, cu băncile atât de frumos arcuite peste micile ridicături din preajma zidului, nici nu o simți, când, întorcându-se cu pași ușori ca de pisică, îi strecură în mână panglica aurie ce-i căzuse din păr.

— Ca mulțămită că mi-ai prins veverița. Păstreaz-o!

Apoi amândoi intrară în iatac și Toderiță își începu povestirea despre frământările ce nu dădeau liniște republicii leșești și anume, primejdia unei răscoale a cazacilor.

Pe când vorbea, observă ochii Siminei ațintiți asupra mâinii lui stângi pe care purta inelul Anei Movilă și deodată îl întrerupse cu vocea plină de mirare:

— Mătușă, uite ce piatră de inel: e verde-albastră și totuși în ea curg ape roșii, e ca un ochi viu de păun și sculându-se în picioare cu o mișcare repezită i se desprinse cu totul părul bogat ce i se răspândi pe umeri și spate ca o spumă castaniu-roșcată; așa cum ședea în picioare, pe fundalul peretelui acoperit de felurite icoane, lui Toderiță i se păru

a fi din nou în castelul Anei din Cracovia, unde în lumina făcliilor chipul țesut, în covorul atârnat de-a lungul peretelui, prinsese viață fluturându-și pletele în adierea vântului. Fața însuflețită a fetei era atât de proaspătă și atât de gingașe, încât o duioșie stranie îl cuprinse când se apropie de el, pentru a vedea mai bine licărul ciudat al pietrei lunii. Nicio floare de brânduțe răsărită în primăvară pe culmi n-ar fi fost mai gingașe decât ea și molcomeala ce-l cuprinse, la apropierea acelor pași mărunți, îl făcu să-și ridice ochii spre ai ei, în care privirea mângâietoare îi fu ca o atingere ușoară pe obraz.

Scoase inelul și i-l dădu.

— E piatra lunii. Uneori își schimbă culoarea.

— La vreme de furtună – completă jupâneasa Marga.

— Nu se vede niciun semn.

— La munte nu-i nevoie de semne. Furtuna vine pe neașteptate, chiar dacă nu-i luna roșie de cu seară.

Când a luat inelul înapoi piatra mai clipea din ochiu-i roșu.

— Toderiță Cehan, îi spuse jupâneasa Marga după un răstimp de tăcere, inelul ce-l porți e ca un zodiac.

— Ca un zodiac? Fii bună cinstită jupânească și-mi lămurește mai răspicat ce înțelegi prin vorbele astea?

— E un fel de a-ți arăta soarta cu bucuriile și necazurile ei. Așa ne spunea nouă dascălul grec, că cel ce poartă piatra lunii e omul ce-și cunoaște soarta dinainte. La fel povestea și spătarul Ureche, cel ce a fost închis odată cu Măria Sa Lupu, atunci când păgânul de Grațiani l-a ars la temniță cu fierul înroșit pe piept, după ce a vrut să-l otrăvească pe boierul Bucioc.

— Aș vrea să-mi poarte noroc, cinstită jupânească.

— Dacă ți l-a dăruit om pașnic se poate, dacă-l ai de la om frământat de patimi și izbit de soartă, nu se știe, că piatra asta e ca apa în care se răsfrânge ori nor, ori soare. Știi ce m-am gândit, Toderiță Cehan?

— Dacă mi-ți spune, aș ști.

— Negustătorul cu care ai sosit aici, nu mi-i necunoscut. Acuma să tot fie șapte, opt ani, a adus pentru doamna Tudosca un potir de argint suflat cu aur, pe care l-a dăruit bisericii de lângă târgul Vasluiului. De are, vreau unul la fel să-l dăruiesc Suceviței în amintirea răposatului meu Ștefan.

— Aș putea și eu să-i cer un inel? Vocea Siminei era subțirică atât cât e glasul unui pârâiaș ce se înfiripă, numai ochi-i mari sclipeau ca în așteptarea unei bucurii.

— Vino mâine și adu și răspunsul pentru potir, dar vreau să fie tot așa de frumos ca cel dăruit de Tudosca.

Și așa îndrăzni Toderiță a se înfățișa jupânesei Marga și în a doua zi, dar nu veni singur, ci însoțit de pan Tadeus, care aduse trei potire,

nu unul, pentru alegere, și o besaccea[2] cu inele lucrate în chip de flori de nu mă uita și de trandafiri ce luau ochii prin îmbinarea nestematelor, ba și o cununiță bătută numai în flori albastre, cu frunze verzi de smaralde. Jupânița Simina răsări ca din pământ, de data asta învești mântată într-o rochie cu vărgi albastre, verzi și albe, ce o făcea mai înaltă, cu picioarele neobișnuit de mici înălțate în conduri verzi și cozile cuviincios împletite. Buza de jos mai plină și mai mare decât cea de sus îi fremăta ușor, de parcă ar fi vrut să înceapă a vorbi. Se uită la pan Tadeus, apoi la Toderiță și răspunse la salut.

Neguțătorul lăsase cutiile cu podoabele pentru domniță deschise, pe măsuța joasă încrustată cu lemn de trandafir. Simina se apropie sfioasă de ele; luă inelele pe rând să le încerce, apoi le puse încet la loc. Se uită la coroniță, se uită la Toderiță.

— N-ai vrea să mi-o pui pe cap? Singură nu pot că aici n-am în ce mă vedea.

Toderiță luă podoaba și cu băgare de seamă să nu-i zbârlească vrun fir de păr, îi puse coronița atingându-i tâmplele și creștetul, apoi încheind-o în prinzătoarea de smaralde ce venea înapoia capului, simți în același timp mătasea părului castaniu ca o mângâiere sub podul palmelor. Simina-i venea cu capul până la umăr și ședea așa, cuminte, ca un pui de ciută.

Și, în vreme ce jupâneasa Marga și pan Tadeus alegeau inscripția cea mai nemerită a fi săpată pe potir, Simina, întorcându-și fața cu ochii strălucitori, îi spuse lui Toderiță:

— Vrei să-mi pui și inelul cel mic, din marginea cutiei, în deget? Mi-e frică să nu-mi cadă coronița, dacă îmi plec capul.

Tânărul, cu obrajii puțin rumeniți, se grăbi să-i împlinească dorința și luându-i mâna cu degete subțiri și lungi în palma lui, îi puse inelușul închipuind frunze verzi de stejar pe degetul inelar, apoi îndrăzni a o privi și fără să se poată stăpâni îi atinse ușor mâna cu inelul și ochii lui o mângâiară, apoi și-i lăsă în jos tulburat.

— Mătușe, rogu-te…

— Hai, spune, mai vrei ceva?

— Nu. Să mă lași să pun numai o clipită inelul cu zodiac al boierului Toderiță pe deget.

— Dă-i-l, Toderiță Cehan! Altfel n-am pace cu ea. Se vede că vrea să-și afle soarta – și zâmbi iar îngăduitor. Seamănă la fire mai mult în partea doamnei, nu cere de două ori, dar se frământă de nu-i faci voia. Și pe urmă și tu, Toderiță, îmi vii un fel de nepot numai din altă spiță de neam, așa că îi poți face pe voie fără să te sfiești.

Toderiță zâmbi și el de data asta sub firu-i negru de mustăcioară. Să-i facă pe voie? Din toată inima! Își scoase inelul și cu grijă i-l puse pe degetul arătător al fetei, deși chiar și acolo îi era prea larg. Iar el își dădu seama cât de fierbinți îi pot fi mâinile. Fata ridică privirile spre

el și iar simți cum parcă ochii ei se înecă într-ai lui, apoi întorcându-și privirea spre piatra inelului:

— Iar curg ape roșii în adâncul ei. Multe, iuți și clipesc spre mine ca niște licurici. Își ridică mâna spre razele soarelui și piatra sclipi mai departe, schimbându-și apele, de parcă în adâncu-i fierbea un foc nestins a cărui flacără se răsfrângea pe obrajii Siminei. Apoi, fără a mai privi spre Toderiță: Vezi că și mie îmi vorbește? Nu numai dumitale. Dar acesta, fără a-și cere iertare, îl luă cu blândețe punându-și-l pe deget.

— Asta-i puterea soarelui, domniță. Nu te speria – spuse el răspunzând spaimei din sufletul lui. Tocmai atunci însă intră maica stareță cu fața tulburată.

— O ceată de joimiri se ține la poarta cea mare a mănăstirii și cere să le deschidem. Se vede că au avut iscoade și au aflat că adăpostim carele cu mărfuri. Ce facem?

— Câți sunt? – întrebă pan Tadeus.

— Cam la douăzeci de oameni.

— Cu ce sunt înarmați?

— Cu arcuri și topoare.

— Nu vă temeți, cucernică maică stareță. Zidurile îs tari și înalte. N-au cum veni până aici. Dar, dacă mai stau, am eu leac de cojocul lor. Să așteptăm înserarea.

Jupâneasa Marga se ridică dreaptă din jilțu-i.

— Îndrăznesc să supere și lăcașurile sfinte?

— Îndrăznesc – răspunse stareța, că-s jumate oșteni, jumate gloată ce pradă și țara leahului și la noi, iar Vasilie Vodă a trebuit să strângă oameni în lefe ca să-i doboare și când au trecut ultima oară lefegiii domnului pe aici ne-au lăsat și nouă un balimej[3] căruia i s-a rupt o roată de nu l-au mai putut trage mai departe, la Baia sau la Siret. Am tot așteptat să vie să-l ia, dar încă n-au sosit și mă gândeam, când ajungeți la Iași, să vestiți pe hatman să trimeată după el.

— Așa? Și unde-i? întrebă pan Tadeus.

— La intrare, în dreapta porții mari.

— Nu l-am văzut.

— E acoperit cu crengi, că-i unealtă de moarte și n-are ce căta la vedere în lăcașul domnului.

— Atunci să-mi fie îngăduit mie și tânărului boier a pleca. Rogu-vă numai ca, în seara asta, toate maicile să stea în chiliile lor, căci voi avea treabă cu bărbații ce-s cu mine prin curți. Și luându-și cutia cu podoabe ieși liniștit.

Așa văzu Toderiță, în seara aceea târzie, cum se poate potrivi țeava tunului, care de fapt nu era un balimej din cele mari, cum se potrivește în deschizătura zidului și cum, cu ajutorul numai a trei obuze scoase dintr-o căruță ce până atunci fusese cu strășnicie păzită,

încât nu știa nimeni ce-i înăuntru, au putut răni, speria și goni ceata de prădalnici.

Astfel Toderiță mai află că pan Tadeus, prin înțelegere ascunsă, duce atât arme cât și armuri Măriei Sale; ba mai mult, știe și cum să folosească și născocirile noi cu praf de pușcă ce fac atâta zgomot și zguduie așa de rău, încât s-a minunat că nu au sfărâmat zidul.

În vremea asta, postelnicelul Ilieș se mai înzdrăvenise din căzătura de pe cal și cu brațul stâng prins între două scândurele bine strânse, în legături de coaje de tei, cu rana de la cap mai închisă în urma oblojelilor cu pânză de păianjen muiată în rouă culeasă în zori, era gata să plece din nou la drum.

Caii erau odihniți, roțile carelor unse, merindea pentru drum pregătită din ajun, iar maica stareță primise în dar pentru găzduire și pentru folosul sfintei mănăstiri, pe lângă o lădiță ferecată cu smirnă și tămâie și o pungă cu arginți.

Și tot din ajun, Toderiță își luase rămas bun de la jupâneasa Marga și de la domnița Simina, căreia nu se putu stăpâni să nu-i spună:

— Drag mi-ar fi să te mai văd, domniță.

— Când va fi mătușa Marga la Iași s-ar cuveni să o vestești, când vei vrea să treci spre a-i zice bună ziua. Stau mai mult la domnia sa. Ea mă iubește.

— Și Măria Sa nu?

— Măria Sa poartă numai grija fratelui meu, Ioan, care-i tot beteag.

Caravana plecă, dar în noaptea aceea Simina nu putu să doarmă. Se foi pe divanul tare și se gândi la copilăria ei. Aflase mai târziu că părinții nu se bucuraseră de nașterea ei. Amândoi ar fi vrut să fie băiat, căci primul născut, deși fecior, era tare bolnăvicios.

Numai că Simina nu știa prin ce spaime trecuse mama sa înainte de a veni atât ea cât și Ioan pe lume. Spaime cu tatăl ei, boierul Bucioc, pe care umblase să-l otrăvească domnul țării de atunci; spaime cu bărbatul său pe care tot domnia pusese să-l închidă și-l arsese cu fierul roșu ca să-l sfarme, căci simțise în el multă tărie și ambiție, ba chiar gând de domnie bănuise. Groază când se auzise zvonul că zeci de mii de tătari sub căpetenia lui Salmașa Mârzac, după ce jefuiseră Lehia, aveau de gând să treacă prin Moldova.

Dar Simina nu avea de unde ști toate acestea. Atâta că, pe măsură ce creștea, prindea puteri în vreme ce frățiorul ei le pierdea și din pricina aceasta nu-i plăcea nici să stea între bărbați, nici să călărească. Ioan ținea la Simina și era tot în preajma-i, încât atunci când a fost să-l deprindă a călări, a trebuit să-i găsească și ei un trăpaș blând ca să meargă împreună.

Simina își iubea tatăl, fără a-l înțelege, dar fericită copilărie nu avusese. De aceea era bună, bucuroasă de câte ori nașa ei, jupâneasa Marga, cerea învoirea doamnei să i-o dea pe Simina să stea la ea.

Acolo, fusese veselie câtă vreme unchiul Ștefan, cu ochi mari albaștri și glas puternic, umpluse de viață încăperile largi ale casei ce-și întindea curțile spre valea Păcurarilor, curți largi cu livezi încărcate de fructe, unde nimeni nu-i ținea seama chiar dacă se cățăra ca o veveriță în pomi și nu o dojenea că nu se cuvine să se strecoare spre partea viilor și să se întoarcă cu poala încărcată de poamă, ca orișicare fată de țăran. Acolo, putea să hăuie cât îi plăcea, cu glasul ei subțire, cântecele auzite în cămările slujitorilor în care se amestecau fără deosebire doinele Țării de Jos și cântece de lume și tot acolo, parcă ar fi fost ea împărătița păunilor, cea din basmul vechi. Împărătiță fermecată de zmei, pe care zânele cele ce se drăgosteau cu muritorii au luat-o cu ele în horă de au străbătut largul pământului, înainte de a o dezlega de vraje.

Uncheșul înalt și iute în mișcări îi spunea Ina, nu Simina, nume ce ei îi părea lung și bătrânesc, bun pentru o jupânească cu o roată de copii în jur. La curtea lor, avea calul ei țintat, mărunt și blând, care învățase să o cunoască și alerga cu el fără să o mai mustre nimeni. Dar nici Doamna Tudosca prinsă cu grija lui Ioan și cu îndatoririle sale de soață a unui voievod fălos și plin de viață, nici Vasilie Vodă ce avea multe ițe de tras la războiul domniei nu prea vedeau când și cât de mult stă Simina la nănașa ei.

Simina gândea că sănătatea și puterea ei venea de la curtea din Păcurari și se bucura nespus când tatăl ei avea răgazul să-i spună câte un cuvânt. Adormi cu greu, iar a doua zi a fost atât de liniștită, încât comisoaia se întrebă dacă nu cumva e din nou bolnavă.

5

Din ce în ce zarea se limpezea, iar codrii rămăseseră undeva departe, în urma lor. Acuma se apropiau de cetatea domnească și la primul han ieșit în drum, făcură un popas în care oamenii băură în lege vin vechi chihlimbariu ce curge pe gât, dar la cap nu se urcă. Vin făcut pe dealurile Socolei și ale Galatei, unde soarele coace boaba și o ține dulce-amăruie, ca pe un dar de har al domnului pentru drumeții însetați. A băut și Toderiță cu gândul întors în urmă, la Sucevița, și mai cu seamă la acel iatac al stareței unde îi apăruse o fată cu o veveriță. Nu se gândea că-i de neam domnesc, nici că soarta domnițelor poate fi alta decât a celorlalte muritoare. Se bucură numai la gândul că avea să o revadă poate cât mai curând, și totodată îi era dor și de ai lui, care se aflau acolo, unde sclipeau turlele aurite ale bisericii celei noi, iar mai departe învelișul bisericii Sfântul Nicolae și turnul cel înalt al Goliei.

Băutura celorlalți era de bucuria încheierii de drum; băutura lui Toderiță era răgazul unei cumpeni între două vieți; cea lăsată în urmă și cea care-l aștepta de-acuma înainte. Deodată, nu mai avu răbdare să

stea locului. Plăti și se despărți de pan Tadeus, care avea să-l ajungă din urmă, și de postelnicelul Ilieș ce dăduse amarnic de gustul paharului și cu frâul slobod o luă la vale spre casă, într-un iureș de tinerețe.

Și-a îndemnat calul pe ulițele Iașului, a trecut ca fulgerul pe lângă casele Costineștilor, a Cantacuzinilor și ale lui Bucioc, pe lângă curtea domnească, la porțile căreia lefegii cu sinețe lungi la spinare făceau de pază și cotind la stânga, se întoarse spre drumul Goliei, ca un mânz scăpat din grajd ce întâi zbură dând ocol, înainte de a lua drumul cel bun. La o răscruce, se întâlni cu o ceată de tineri călări, între care recunoscu pe Gheorghiță, fiul hatmanului Gavrilă și pe Vârnov, prietenul nedespărțit al acestuia. Erau veseli și pare-se grăbiți, căci dispărură într-un nor de praf spre Podul Roșu, loc unde trăia calicimea Iașului.

Toderiță nu mai avu mult de mers până ce descălecă la poartă ca s-o deschidă, apoi, până să se urce din nou pe cal, un băiat din curte care-l văzuse alergase în goană dând zvon de venirea lui, așa că, ajungând la treptele casei, îi găsi pe toți, în pridvor, așteptându-l.

Trei ani printre străini nu-i puțin lucru! Jupâneasa Sanhira era când roșie, când galbenă, cu ochii în lacrimi de bucurie că i-a venit băiatul cel mare. Spre ea se repezi Toderiță când a descălecat și numai când a scăpat din brațele mamei sale s-a dus spre marele vornic, căruia i-a sărutat după datină mâna, iar acesta l-a prins bărbătește de umeri, ferindu-și ochii împăienjeniți de privirile celorlalți, căci nu e puțin lucru să ai tăria să-ți trimiți un fecior tocmai în țara leahului, pe atâta vreme, numai ca să-i rostuiești un viitor pe seama timpurilor noi, mai cu seamă când n-a fost zi mare de la Dumnezeu în care jupâneasa Sanhira să nu ofteze că i-o trimis băiatul să moară pe acolo, fie de boli necunoscute, fie de atâta pârdalnică, învățătură ce fură tinerețea și veselia inimii. Ba îi mai era grozav de frică să nu vie de pe acolo fermecat de vreo polacă.

Acuma, văzându-l teafăr, voinic și singur, inima jupânesei se muiase de tot și își frângea mâinile de bucurie, apoi se repezi spre bucătării să vadă ce-i mai potrivit a-i pune dinainte după un drum atât de greu.

Spera să-l vadă așezat la casa lui, căci acuma îi era vremea, și să-l aibă mai pe aproape. Cele două surori ale lui Toderiță făcuseră nunți frumoase și el nici măcar nu luase parte la ele: una, Agata, plecase la Botoșani, alta la Orhei. Îi rămăsese numai prâslea, Grigoriță, mergând pe doisprezece ani, dar și de acela îi era inima îndoită nu cumva să-l trimeată tătână-su la învățătură, prin depărtări.

În vremea asta, Toderiță și boierul Cehan intraseră în casă; păreau doi frați. Se priveau cu bucurie în ochi cu gândul că de-acuma vor rămâne împreună, tocmai când în țară era vreme de pace. Cearta

dintre vecini se sfârșise cu lupta de la Nenișori. Meșteri și calfe veneau de la Bistrița, de la Brașov, de la Kiev, pentru a înălța tot felul de lăcașe pentru oameni și pentru Dumnezeu.

— Pan Tadeus vine în urma mea cu bagajele, spuse Toderiță.

— Kalavriteanul ce și-a luat numele de Tadeus e un bărbat de mare nădejde.

— Kalavrita nu-i nume grecesc?

— Trăiesc și pe acolo creștini de ai noștri. De acolo vine și spița lui Vasilie Voievod. Cum crezi că ar avea domnitorul nădejde în el, de nu l-ar ști de obârșie? Un nume schimbat îi ușurează mai mult drumurile spre apus.

— Și-i ascute urechile.

— Și ochii la nevoie. E om vechi de al lui Vodă. Are o minte ca briciul. De douăzeci de ani m-am ajutat cu el, și bine mi-a prins. Toată viața ta, feciorule, numai cu oameni deștepți să te însoțești, că prostul e ca măgarul căruia îi pui ham de armăsar da el tot măgar rămâne.

— Și mie mi-s urâți proștii și răii, da de ei nu te poți feri.

— Îi poți ocoli, fiul meu, așa cum ocolești bălțoacele să nu te stropească.

Toderiță își aminti deodată de hrisoavele date de Ana Movilă; dezbumbă haina de deasupra și le căută într-un buzunar ascuns; le scoase de acolo cu grijă.

— Pentru domnia ta.

— Ce-s aiestea?

— Scrisorile lui Mihai Basarab, care a luat odată și țara Moldovei.

Marele vornic privi țintă la el.

— De ce mi le-a trimis?

— Să le folosești la nevoie.

— Și?

— M-a primit bine și mi-a dăruit pentru mama un șir de mărgăritare, iar pentru mine inelul ăsta.

— Cum era în casa fetei lui Ieremia?

— Cu totul altcum decât la noi. Și purtările și veșmintele. E așa de frumoasă, încât parcă schimbă tot ce atinge. A zis că seamăn cu domnia ta.

Fața marelui vornic se lumină.

— Nu e bine ca o femeie să fie prea deșteaptă, spuse el scurt. Toderiță, acuma că ai venit acasă, trebuie să te gândești și la însurătoare.

— Pentru treaba asta nu-i nicio grabă, îi răspunse feciorul. Acu sunt ostenit de drum și mai repede aș dormi pe săturate fără niciun fel de grijă.

— Apoi trebuie să te înfățișez Măriei Sale.

— Aici o să fie voința domniei tale. Prin acele părți se zvonește că

avem un domn ce știe mai mult grecește decât moldovenește și mai mult turcește decât lehește.

— Ferește-te de asemenea vorbe! Pot fi cu primejdie.

— Eu, domniei tale, ți le-am spus.

— Acuma mergi și fă-i bucuria mamei tale… Eu merg să pun în sipet scrisorile astea vechi.

Toderiță îl văzu cum iese pe ușă sprinten, cu pletele-i negre cârlionțate mângâindu-i grumazul și se bucură că l-a regăsit neschimbat. Neschimbată-i păru și odaia cu masa-i lungă, acoperită cu învelitoare de borangic, băncile lungi cu spătar, peste care mama lui aruncase lăicere de lină înflorite, dulapul negru lucrat la Brașov, și mai cu seamă prichiciurile largi ale ferestrelor, pe care se înfoiau în oale mușcatele cu mirosul lor amar. Prin ușa întredeschisă pătrundea o adiere în care adulmecă pâinea proaspăt coaptă. Dincolo de ferestre, spre curte, se aflau tufele mari de liliac, iar la picioarele lor un câmp de viorele ce-și înălțau căpușoarele albăstrii. Se auzi lătratul puternic al unui câine și larmă de glasuri la fântâna din curte. Atunci, Toderiță simți pacea cuprinzându-i toată ființa. După ani lungi era din nou acasă. Văzu pe jupâneasa Sanhira în veșmântu-i albastru, ce-i era lui atât de drag și se gândi că face din întoarcerea lui o sărbătoare. Îi puse șiragul de mărgăritare la gât și se așeză la masă.

6

Din clipa în care vornicul Lupu Coci auzise sunându-i firmanul de domnie: „Prea slăvitei domnii neamului ce crede în Isus, prea ales domn dintre cei mai de frunte din neamul Nazarineanului, tu, domn stăpânitor acuma în Moldova, ajungând la tine porunca noastră, să știi că noi am auzit și despre slujba ta credincioasă, după cum am aflat și de credința ta cea nestrămutată față de noi, și drept aceea te socotim vrednic de mila și îndurarea împărătească, îți dăm deci domnia și putere deplină asupra moldovenilor supuși înălțimii voastre. Poartă-te cu dreptate față de ei,” din acea clipă se hotărâse a-i rămâne numele pomenit cu cinste în hronicul Moldovei. Așa că, schimbându-și numele în Vasile Vodă, s-a hotărât să înalțe o biserică cum nu se mai văzuse în Moldova, spre bucuria sufletelor și ochilor supușilor Măriei-Sale.

Acesta a fost primul său gând, atunci, când a venit la domnie în primăvara anului una mie șase sute treizeci și patru, al doilea a fost de a îngădui fostului domn, Moise Movilă, de a se strămuta cu toată familia și averile sale oriunde va vroi spre soare apune, fiind el aprig urmărit de cămătarii din Stambul pentru multe datorii, în cazul în care s-ar fi dus într-acolo.

Și Moise Movilă îi ascultase sfatul.

Acuma, trecând anii și fiind gata mănăstirea cea nouă, cu numele de TREI IERARHI, trebuia făcută sfințirea.

Și Vasile Vodă hotărâse a fi aceasta făcută în aceeași lună de Cireșar, în care fusese uns domn.

Și au sunat a bucurie clopotele de la biserica lui Petru Rareș din dealul Galatei, și cele ale sfântului Nicolae, și ale noii zidiri a răposatului Barnowski Vodă, cel omorât la Edi-Kulé și de ale cărui oseminte Vasilie Vodă se îngrijise a fi aduse și cinstit înmormântate în țară, au răsunat clopotele bisericilor de la Aroneanu, sfântul Sava și Zlataust, în vreme ce alaiul falnic se îndreptă spre Trei Ierarhi, care în rădvane, sau călare, ori pe jos, după cum le era rostul fiecăruia.

Și s-au adunat acolo Cehan vornicul cu familia lui, Savin hatmanul, Furtună comisul, Grigore Ureche spătarul și Arhon Gheorghe, cu soția sa Cherața, Roșca vistierul și Dumitrașcu Șoldan vornicul, Lupu Prăjescu clucerul, Pătrașcu Ciogolea pârcălab de Hotin și Balica cu Vasile Stroici hatmani, și Racoviță Cehan logofăt, Gavril, Mateiaș și Toderașcu vel logofeți, Iordache vel spătar, Pătrașcu Bașotă vel logofăt, Iorga cămărașul, clucerul Ștefan Boul, și marele clucer Solomon Bârlădeanu, Pavel Albotă vornicul, adică fruntea Moldovei, ce descălecând sau coborând din rădvane jupânesele, au așteptat cuviincios laolaltă cu familiile fraților domnitorului Gavrilă și Gheorghe, a jupâneselor Măricuța și Marga, surorile domnitorului.

Curtea cea largă se umpluse de omenire venită nu numai din Iași, ci și din satele din jur și toți se minunau în acea zi însorită de mai, de lucrătura nemaipomenită a brâurilor de piatră ce împodobeau biserica pe dinafară de sus și până jos. Iar tabla aurită cu care era învelit acoperișul lucea de-ți lua ochii: turlele înalte din tablă albă străluceau ca și crucile de deasupra acoperite cu aur. Meșterii polonezi ce o lucraseră îi ciopliseră sub cornișe stele mari de piatră aurite.

La a treia mare toacă, apăru alaiul domnesc având călărimea cu steagul în frunte, apoi urmau călărașii și dărăbanii cu cei doi purtători de tuiuri; Vasile Lupu venea înconjurat de paici încinși cu brâie de argint, cu săbii și lănci cu vârfurile de argint poleite cu aur. În urmă, de-a dreapta domnului, veneau comisii și vătăfii slugilor de curte, de-a stânga venea postelnicul cel mare, în urma domnitorului, spătarul cu armele domnești, apoi vistiernicii, ciohodarii și medelnicerii.

De o parte și de alta se înșirau câte patru bulugbași și câte patru seimeni. În hainele lor colorate, pășeau după aceștia vătaful de copii cu slugile urmați de paharnicei și stolnicei. Venea apoi sângeacul cel mare cu semiluna în vârf având alte două steaguri la dreapta și la stânga și la o bucată de drum, în urmă, cânta Tabulhanaua în fața armașilor.

Odată ajunși la Trei Ierarhi, toată călărimea a rămas pe dinafară, iar în curte pedestrimea s-a așezat pe două rânduri printre care a trecut Vodă călare, pentru a descăleca la scara bisericii unde era așteptat de mitropolit înconjurat de diaconi. Acum intră în curte și

rădvanul domnesc cu doamna Tudosca și cele trei domnițe. Mulțimea adunată a văzut că sub veșmintele-i roșii și grele de fir de aur, doamna Tudosca părea obosită și cu fața trasă, ca după veghe îndelungată.

În timp ce mitropolitul i-a dat lui Vodă Evanghelia să o sărute, ciaușii au strigat de au zguduit zările „Trăiască întru mulți ani", iar diaconii au intonat în cor „Cuvine-se să te fericim", după care domnitorul a intrat în biserică și s-a suit în strana sa cea cu trei scări, având amândoi pereții împodobiți cu stemă domnească, iar deasupra o coroană suflată în aur. Numai strana coconului domnesc rămăsese goală, ca o rană în inima tatălui. Atunci, la dreapta, i s-a așezat marele spătar cu topuzul în mână și spada domnească pe umăr, iar de-a stânga postelnicul cel mare cu toți postelniceii cu toiagele în mână.

Doamna Tudosca s-a așezat în strană cu fetele împrejur. Purta pe cap o căciuliță rotundă tivită cu blană de sobol și în chip de cercei două flori mari cu petale din foiță de aur; tot de aur îi erau nasturii de la veșmântul de dinafară, dar buzele îi erau albe ca după zăcere. Pe cele două domnițe mai mici le știau locuitorii Iașului deoarece o însoțeau pe mama lor peste tot: erau ca doi boboci învolți de trandafir, cu hainele lor în culoarea zorilor, cu buclele negre ieșind de sub căciulițe, cu ochii mari strălucitori sub linia subțire și neagră a sprâncenelor, cu obrajii roșii înfierbântați. De partea cealaltă a doamnei era domnița Simina, pe care ieșenii aproape că n-o știau și era prima oară când se înfățișa poporului, care se aștepta să-l vadă pe Ioan, coconul, dar acesta era trimis la Brusa pentru a-și căuta sănătatea. Și așa cum ședea Simina, trasă parcă în jos de veșmântu-i greu, cu ochii strălucind ca de un foc lăuntric, lumea o bănuia a fi din neamul Măriei Sale, dar ținută mai la o parte, poate juruită fiind vrunei sfinte mănăstiri.

Toderiță când o văzu simți un fulger trecându-i prin inimă. Și în toată adunarea aceea, privirea Siminei îl află și-l cuprinse de parcă l-ar fi mângâiat. Ridică ușor mâna-i spre frunte și pe deget sclipi inelul cel cu frunze de smarald luat la Sucevița, apoi zâmbi și, în aceeași clipă, pe față, i se răspândi o lumină înfrumusețând-o într-atât, încât cei care atunci de-abia o zăriră, fericiră în gândul lor pe Vasilie Vodă că are un asemenea odor, iar alții îl plânseră că în locul fetei nu-i feciorul cel cu oasele betege.

Mulțimea a privit și la domnitor. Înalt, voinic, cu ochi fulgerători, barba neagră lucitoare, haine ce-și schimbau culoarea după cum bătea soarele în florile cele de aur și de fir de argint și atât bărbaților și mai cu seamă femeilor adunate domnul le plăcu, căci era falnic, cu privirea vulturească și buze roșii sub mustața întunecată, iar muierile gândiră cu răutate că doamna Tudosca îi stă alături ca o porumbiță bolnavă și că de la ea se trage feciorul cel slăbănog. Alături, într-o parte și alta, se aflau cei doi mari hatmani, frații domnitorului

Gheorghe și Gavrilă.

Strălucea altarul înalt străjuit de trei ferestre lungi înguste ce sfârșeau prin ochiuri rotunde, altar ale cărui arcade erau acoperite cu plăci de aur și argint. Toți se uitau minunați la marele naos lucrat în întregime din lespezi subțiri de marmură albă, adusă tocmai de aproape de Constantinopol.

Frumos era și tronul de marmură de la Marmara al domnitorului, minunate stranele de chiparos sculptate, dintre care cu o neîntrecută frumusețe se înălța la partea de miazăzi jilțul mitropolitului. Străluceau stelar icoanele lucrate în aur.

Și slujba urma, iar cupola răsuna de glasurile preoților, de corul călugărilor mănăstirii care zguduiau bolțile cu tăria lor. Cei ce nu încăpuseră înăuntru ascultau slujba de afară și se rugau cu ochii la cele cinci cruci suflate cu aur ce străjuiau această ctitorie a lui Vasile Vodă. Cântarea dinlăuntru ajungea prin ușile deschise și se răspândea până departe, într-un imn de slavă, într-o rugă aprinsă pentru aceste meleaguri, pentru acest popor al Moldovei cea neferită nici de greșeli omenești, nici de patimi, nici de dureri. Se rugau pentru liniștea țării, pentru bine-cuvântarea celor de față și pentru domnul lor și familia lui.

Atunci băgă de seamă Toderiță o scânteiere de lacrămi înăbușite în ochii domnului ce-și înălță deodată capul ca pentru a înfrunta soarta ori spre a se ruga el însuși mai tare în adâncul lui, pentru toate durerile ce-i frământau sufletul.

Și iarăși prinseră clopotele a zgudui văzduhul cu viersul lor de aramă, ca și cum culmile dealurilor din jurul Iașului ar fi prins glas a răspunde, ca și cum din adâncul pământului Moldovei alte voci s-ar fi întruchipat în glasurile lor și adunându-se cu vântul și apele ar fi crescut spre tăriile în care-și puneau nădejdile, visele și soarta urmașilor.

Văzându-l pe Vasilie închinându-se, Toderiță a înțeles un adevăr de al lui, că el crede în adevăr în ceea ce face, că speră un sprijin de la Cel Puternic și că nu semeția l-a făcut să înalțe biserica, ci firească pornire de a dărui ce-i mai frumos, ce-i mai bun, Atotputernicului ce-l apărase și-l înălțase mai presus de ceilalți muritori, și mai mult a priceput Toderiță, că Vodă va fi un vajnic apărător al vechii credințe a Moldovei.

Boierii Moldovei au fost prea mulțumiți, în acea zi de 6 din Cireșar, de această podoabă făurită târgului de scaun și au privit în aceeași vreme cu mirare la ciudat învești mântatul sol al marelui Duce al Moscovei care, cucernic, luase parte la slujbă.

Dar jupânesele domniilor lor au venit acasă zicând, speriate, că doamnei Tudosca i se făcuse rău în timpul slujbei și numai de grija mulțimilor de afară și dinlăuntrul bisericii, și poate de teama

domnitorului se ținuse tare până la sfârșitul slujbei, care ce-i drept fusese lungă. Totuși, această amețeală ce-i venise doamnei nu-i semn bun, mai cu seamă că-i tare pierită de la o vreme.

Numai Toderiță își mânase buiestrașul, cu mare bucurie, spre casă, deoarece o văzuse pe cinstita jupânească Marga și când îi ajutase să urce în rădvan, fusese poftit a veni să o vadă în săptămâna ce urmează. Și această poftire fusese făcută tocmai când domnița Simina trecuse pe lângă nănașe-sa după ce-i dăduse binețe.

*

Dacă, domniile lor, boierii, ar fi știut că Măriei Sale îi plac stihurile grecești ar fi râs în bărbi, dar nu cunoșteau acest lucru numai de Grigore Ureche știut.

În spătăria cea mică, Vasilie Vodă avea în față cartea lui Stavrinos, tipărită la Veneția în anul 1638 de către Neofit Ieromonah pe cheltuiala lui Panos Pepanos. I-o adusese pe bani grei pan Tadeus, la porunca anume a Măriei Sale. Singur, Lupu aici și acuma uita o mică de ceas grijile și întorcându-se la vremea tinereții sorbea rândurile cântului întâi care glăsuia astfel:

Poveste neuitată-n veci și cu frumoase rime,
mi-am pus în cuget s-o încep, să scriu cu străvezime
Istoriia a lui Mihai, în toate minunatul,
războaiele să i le scriu, să-l laud prebărbatul
ce unguri și tătari și turci și moldoveni și șleahtnici
i-a înfrânt, la Turda până când străpuns fu de sălbatici
și tristul lui sfârșit ce-avu, cu sârg și milostenii
am să vi-l spun spre a-l jeli voi prieteni și rudenii…
Aici sunt stihuri ce-l ivesc pe Mihai lăudatul,
nebiruit până când trupul lui, de cap scurtatul,
rămase în pustietate, de sânge pustiit,
răpus de fier înciudat și batjocorit.
Lăudat fie-i numele! Pierzării, cine a dat
fălosul trunchi al gloriosului bărbat
ce-n Turchia
și-a purtat vitejia,
el cu sabia și calul
Moldovia a făcut-o a lui și Ardealul!

Odată ajuns aproape de sfârșitul cântului al doilea, Vasilie Vodă se opri din citit rămânând cu ochii larg deschiși, de parcă ar fi urmărit o vedenie. Se simțea atras de acest domn ca de nimeni altul: fusese un bărbat de care și zeii păgâni ar fi fost geloși.

Toderiță fusese înfățișat lui Vasilie Vodă care se bucurase de latineasca lui și de știința dobândită asupra legilor, având trebuință de dascăli pentru a traduce acele legiuiri pe care vroia să le împământenească în țara Moldovei. Și mai hotărâse domnul, dând poruncă lui Istratie logofătul, ca toată tălmăcirea pre limba țării să se facă, lucru pe care auzindu-l Toderiță îl miră, întâi că cei ce știau a citi și a scrie puteau fi numărați pe degete, nefiind mai mulți decât cei ieșiți din douăzeci de școli de slovenie aflate pe lungul și latul țării.

Dar una e tinerețea și alta e treaba așezată.

Fusese împreună cu jupâneasa Sanhira la sora domnului, chemat fiind pentru a-și da părerea, ca un fecior învățat ce era, asupra inscripției săpată pe un potir de aur curat, dăruit bisericii Trei Ierarhi, în amintirea răposatului Nemira; poate din pricina asta, poate și din aceea că-i plăcea jupânesei Marga să mai afle vești din lume, povestite așa cum Toderiță știa a le spune.

Și era tare mândră Sanhira jupâneasa ce-l asculta mișcându-și capul, zornăindu-și cerceii cei de zile mari, cu roate de aur bătute-n rubine, când îl vedea stând la rând cu fețe vârstnice, cărora le putea ține piept cu răspunsurile. Se ținea dreaptă, nerezemată de jilțul cu spătar și ochii ei frumoși îl învăluiau cu dragoste amestecată cu un simțământ de sfială, de parcă nu ea i-ar fi dat naștere. De el se bucura mai mult decât de amândouă fetele, deși cea mare era deșteaptă de scăpăra, numai că trebuise bine strunită ca să nu dovedească această însușire ce i-ar fi dăunat, înainte de a pune pirostriile pe cap.

La Iași Toderiță o întâlni din nou pe Simina. El căuta prilejuri cuviincioase de a merge pe ulița Păcurarilor; ba ducând un răsad de floare rară din curtea vornicului, ba o carte de rugăciuni legată în scoarțe de piele scrise cu litere de aur sau acea minunată carte a Alixăndriei, pe care o găsise la pan Tadeus, din care obișnuise a-i ceti jupânesei Marga.

Și nu era nimic rău în faptul că acestei mari jupânese vârstnice îi plăcea să audă povestirea vieții aceluia ce fusese Alexandru Machedon, mai întâi că era sora unui domn cu știință de carte și putea face ce vroia, apoi că era destul de în vârstă să i se ierte această plăcere, mai cu seamă că povestirea o bucura și pe Simina.

Și apoi, cel care-i citea așa frumos era spiță de boier mare, îi venea oarecum nepot și sosise tobă de carte din țara leșească, dovedind, cu acest prilej, a cunoaște greaca tot atât de bine ca și limba lehilor. Că Simina se afla de față îi era îngăduit, plăcându-i tare mult întâmplările regelui celui frumos și plin de vitejie care plecase cu ceata lui de războinici din țara Macedoniei și cucerise rând pe rând împărățiile spre răsăritul lumii.

Fata asculta, cu ochii larg deschiși și uneori visa așa trează, privind

pletele cârlionțate ale lui Toderiță pe care ar fi vrut să le mângâie și clipele acelea erau pentru amândoi atât de blânde și pline de înțeles! Simpla atingere a mâinii mici pe umăr, a fustei largi de culoarea frunzelor de nuc, era o emoție pentru amândoi. Se stăpâneau așa, cuminți, cu privirile aplecate asupra Alixăndriei și cu sufletul plin ca de o comoară. Toderiță se simțea tulburat; fusese fecior ce nu simțise nevoia femeii până la acești ani, fiindu-i plină viața cu învățătură. Acum, aici, parcă totul îl îndemna la dragoste. Bănuia numai că de o fată de domn trebuie să te apropii cu sfială și cu măsură, altcum îți poți pierde capul.

*

Jupâneasa Marga îl întrebase într-o zi până a nu sosi Simina.

— Spune nepoate Toderiță, așa-i zicea de când începuse a-i citi Alixăndria. Te-a întrebai Ana Movilă despre vornicul Cehan?

— Mai mult, mi-a spus că-i seamăn.

— Așa! A fost fecior frumos vornicul și multe jupânițe chiar și fete de domn au oftat după el.

— Și-a ales-o pe cea mai bună dintre toate ca să-mi fie mamă.

— Știu, dar dacă Ana n-ar fi fost fată de domn, fata lui Ieremia Movilă…

— L-a avut drag pe tata?

— Și încă ce drag! Erau să fugă amândoi în Țara Muntenească, de n-ar fi prins voievodul de veste prin iscoadele lui. A fost cu tulburare mare și cu vărsare de sânge.

— Așa mult a iubit-o tata?

— Ana lui Ieremia Movilă era cea mai frumoasă fecioară din vremea ei; și învățată și cu alese purtări. Toți tinerii boieri ar fi dorit să-i fie aleși.

— Să-l fi iubit cneaghina într-atâta până a-și pierde capul?

— Ehei feciorule, cum a fost taică-tu mai rar! Tu îi semeni, da ca el nu ești! Știi ce era el în bătăliile Moldovei? Trăsnet și pară! Știi cum îl temeau dușmanii? El cu Ana făceau o pereche cum nu s-a mai pomenit sub soare și Ana n-are să-l uite cât va trăi. Numai că ea e piază rea pentru cei ce o iubesc. A venit veste că au început luptele cu cazacii și Ana și-a pierdut și acest soț.

— Tata cum a scăpat?

— Era din fruntea Moldovei și mama lui s-a dus la doamna Elisabeta care i-a pus pe toți ai casei să jure pe biblie că nu vor sufla cuvânt de cele petrecute; l-au surghiunit la paza cetății Neamț.

— Și mama știe?

— Ceea ce nu cunoști nu-ți aduce supărare și e mai bine așa. Toate mumele au pizmuit-o pentru norocul ce l-a avut; era stejar de care te poți rezema și care te poate adăposti pe orice vreme.

— Deci tata a cunoscut inelul?

— Ia spune-mi, a plecat a doua zi la vânătoare?

— Nu. A treia zi și m-a luat cu el.

— Cât ați stat?

— Vro cinci zile.

— Și-a înecat omul tulburarea adusă de vestea și ivirea ta. Așa făcea și răposatul! Acuma, nepoate, cum ai aflat, ai și uitat.

— Uitat?

— Așa trebuie. Da, săptămâna ce vine cere învoire din partea mea lui tătână-tu să mă însoțești la Bucium, unde am herghelia, că începe a coborî din păduri soiul de cai sălbatici ai tarpanilor și nepoata asta a mea vrea cu orice preț să aibă unul, iar eu nu vreau atât cât mai pot să nu-i fac pe voie, că-i fată de os domnesc și cine știe mâine ce gând ascuns îi va trece prin cap lui Lupu. Cu asta nu mă împac la el, da-i domn, iar eu mai multă putere n-am.

Când veni Simina cu coadele fluturându-i peste bluza cu flori verzui, cele povestite de marea jupânească îi răsunau încă în urechi, dar când ea îl întrebă cu tâlc dacă nu cumva are vro panglică aurie de la vro fată pentru a-și lega cosița ce i se desprinsese, iar îi veni voia bună spunându-i că panglică are, dar i-o dă numai cu împrumutul căci ține la ea mai mult ca la ochii din cap. Au râs amândoi destinși și fericiți, numai că la plecare, Simina i-a strecurat în mână a doua fâșie aurie, pereche cu cea dintâi și a ieșit fluturându-și pletele pe jumătate desfăcute pe spinare, mai veselă ca oricând.

*

Frumos e Iașul cu albele-i case împrejmuite de curți largi, case învelite de meșteri țiglari aduși de voievodul Vasilie tocmai de la Bistrița. Cu ulițele-i curate, deoarece tot Măria Sa adusese meșteri de la Brașov spre a-i face scurgeri de apă pe sub pământ, cu livezile încărcate și mai cu seamă cele turle de tablă lucitoare ce ies ca niște căciuli de argint spre cer. Or fierbe prin cele case zavistii, urzeli și uri, că oameni stau acolo, nu sfinți, da, fața de liniște a lumii nu-i întreruptă decât de zvoana câinilor, de miorlăitul pisicilor, de trapul cailor ce urcă ori coboară ulițele purtându-și călărețiii spre cele patru zări, mai cu seamă spre ulița Tătarilor, acolo unde s-au așezat acei tătari botezați ce s-au tras din Bugeac și au căutat a se gospodări după datina moldoveană, chiar dacă stau în bordeie de pământ, căci încă se sfiesc a locui în case; iar dacă curtea povârnită e numai a cailor fără de care niciun bărbat tătar nu s-ar socoti a fi în rândul oamenilor, cai al căror bălegar, nevestele și fetele cele mititele și îmbrobodite îl usucă și îl ard după năravul lor cel de acasă, deși îs pădurile pline de copaci, iar mai încolo întâlnești codrii neumblați în care copacii zac loviți de trăsnet și nu au decât a-i încărca în care sau a-i tăia și trage

cu opintogul agățat de hamul calului. Acolo, nu cresc în ogrăzi nici flori nici păpușoi. Oamenii mănâncă mai mult vânat și dacă merg la treburi, în ajutorul gospodarilor, iau acasă sacul de grâu din care tătarcile fac turte coapte pe plită, căci altfel de a folosi grâul n-au învățat.

De aici, din ulița Tătărașilor, își luase jupâneasa Marga oameni noi, spre a îngriji de herghelia de la Bucium, care se afla cale de aproape o poștă de Iași cum mergi pe drumul Bârladului. Și o vorbă din bătrâni spune: „fericit cel ce poate vedea Iașul cât trăiește", nu că ar străluci de cetăți înalte de piatră, nu că ar birui cu palate pline de jilțuri și mese lucrate în aur și paturi cu picioare de argint, ori târgoveții să-ți ia ochii cu veșmintele topite-n pânze de aur, ci prin meșteșugita și binecuvântata așezare, prin minunata alcătuire a pământului, prin felurimea și mândrețea roadelor gliei și mai cu seamă prin îmbinarea fericită de deal, ape și șes, totul sub lumina azurie a unui cer ce nici nu arde pământul vara, nici nu-l biruie cu nămeții iarna. Dar cine vede Buciumul, dealul de straje, acela se poate socoti norocos, numai că oamenii locului învățați cu atâta mândrețe în jur, merg și se întorc la nevoile și bucuriile lor fără a-și da seama, că ceva din fălnicia arțarilor li s-a trecut și lor în trup, că o parte din mlădierea mestecenilor li s-a transmis în gingășia fetelor și muierilor, că din mierea florilor li s-a strecurat în grai, din culoarea florilor de smirnic în obraji, din cea a țintaurei în ochi, din liniștea culmilor în purtări, din tăria urșilor în brațe și din zvâcnetul tarpanilor în fire, atunci când prind a bea și a năvăli în războaie. Așa-s oamenii pe acele locuri și din pricina aceasta jupâneasa Marga a vrut a-și duce atât nepoata la Bucium, cât și a lua pe Toderiță urmaș al lui Nemira să cunoască ținuturi asemănătoare culmii Nemirii de pe apa Slănicului, dar cu mult mai blânde și mai străbătute de pas de om. Că s-ar zice din bătrâni că la Bucium năzdrăvanele de zâne, în noaptea de Sânziene s-ar fi iubit cu flăcăi de-ai locului prinzând chip omenesc, apoi și-ar fi adus odraslele la ușile mumelor flăcăilor spre a le crește pământenește; că din pricina asta îs fetele locului atât de gingașe și muierile atât de focoase. Dar legenda asta poate lămuri și abaterile nepotului Gheorghiță, fiul fratelui Gavrilă, care unde descalecă, acolo înnoptează.

Și prin jupâneasa Marga i-a fost dat lui Toderiță să cunoască și Culmea Buciumului și casele răposatului comis. Aici văzu dintâiu herghelia de trăpași albi ca neaua, negri cum îi pana lăstunului sau ruginii. Și le sclipeau trupurile în lumina soarelui în toate culorile și li se înfiorau coamele stufoase pe gât ca valurile, iar glesnele lor subțiri erau aidoma cailor arabi, încât mai frumoase viețuitoare nu se puteau pomeni pe fața pământului. Grăjdarii ce-i îngrijeau erau crescuți din tată în fiu la herghelii, așa că le știau rostul și de i-ar fi pus la altă

treabă ar fi tânjit de dorul cailor, până n-ar mai fi fost oameni. Cei trei tătărași noi aduși își făcuseră culcuș chiar în grajd și erau fericiți.

La Bucium venise Simina pentru întâia oară și nu o speriase nici drumul greu prin șleaul de care, nici întunecimea pădurii. Dar odată ajunsă în culme, când îi apărură caii cei albi ai căror crupe străluceau ca fuiorul de borangic toată lumea a fost a ei. Era asemenea unui pui ce prinzând aripi începe a zbura singur. Îi erau dragi toți cei ce o înconjurau începând cu Toderiță și jupâneasa Marga cât și ținutul Buciumului ce-i apărea mai frumos decât oricare altul. Simina fusese crescută cu prea multe opreliști așa cum se cuvenea după înaltele dregătorii ce avusese Lupu până a fi domn; parcă nu simțise adevărata bucurie de a trăi decât lângă jupâneasa Marga. Dar acuma, aici, era o împlinire a vieții și a tinereții ce se trezea în Simina.

Când jupâneasa Marga a priceput că încep a se iubi, nu s-a speriat; i-a privit cu îngăduință și s-a bucurat de tinerețea și veselia lor ca de un bun rar ce nu se știe cât dăinuiește. Dacă Simina se va împământeni luându-se cu Toderiță va fi cu atât mai bine pentru toți, prinzând astfel neamul Lupilor rădăcini și mai adânci în Moldova.

Venise vremea când apăreau tarpanii cei sălbatici din pădurile nepătrunse și se apropiau noaptea de hergheliile domestice, pe care căutau a le ademeni către ei. Erau acești cai sălbatici de o frumusețe și de o tărie nemaipomenită, iar herghelegiii păzeau nopți în șir să nu le fure iepele.

La miezul nopții se auzea nechezatul tarpanilor pe culmea dealului. Într-o noapte s-a ivit întreaga herghelie sălbatică pe creastă și le-a furat trei iepe albe care și-au rupt piedicile, dar au pierdut în schimb un mânz. Jupâneasa Marga i l-a dăruit Siminei care și-l dorise de multă vreme. Atunci s-a întâmplat că Toderiță a îndrăznit a o săruta pentru prima oară, cu sfioșenie și cu nespus de multă duioșie.

Numai că zilele la Bucium au avut și ele un sfârșit. Întoarcerea la Iași a fost într-o zi neguroasă, rădvanul mai că a fost gata să-și piardă o roată și ghearele neliniștii începură a zgâria sufletele tinerilor. Se va învoi Vasilie Vodă a i-o da de soață?…

Când sosi acasă află mare fierbere. Se zvonea că doamna Tudosca e rău bolnavă și domnul trimisese după doftor chiar la beiul de la Silistra.

Teamă le e că nu se va mai face bine și asta ar fi mare necaz pentru voievod, că îi era de ajuns un fecior beteag ce-i tocmai în țara turcului, acuma îi mai veni și supărarea asta mare cu trei fete și fără mamă în putere să aibă cine le purta de grijă! Și sora doamnei, jupâneasa Cantacuzinului e tot pe lângă ea și toată familia lui Bucioc e speriată că nu se va mai face bine. Iar Măria Sa e prins cu treburile că a înființat, pe lângă curtea domnească, făurării pentru săbierii domnești și, ceva mai spre Podul Roșu, dughene pentru silitrarii ce-i

fac praful de pușcă și a mai poruncit să se facă o baie publică pe lângă Trei Ierarhi, că mereu are câte ceva de făcut și grijit. Acum, în ultima vreme, a poruncit să se înalțe la dealul Copoului o biserică nouă ce va purta hramul Sfântului Atanasie, pentru care au rămas aici, ca s-o zugrăvească, acei ruși zugravi trimiși de țarul Mihail al Moscovei ce au lucrat și la Trei Ierarhi, meșterii Osipov, Gavrilov, Michitin și Iacovalev. Se mira chiar vornicul cum de-i poate sta capul voievodului la atâtea treburi deodată, când are atâta necaz în neamul domniei sale. Și chiar de la Kiev așteaptă să vină un doftor de-al lui Petru Movilă, odată cu Sofronie Peciopski, fost arhimandrit de Larvă, ca să întemeieze la Iași, la Trei Ierarhi, tiparniță și o școală înaltă în care să se învețe latinește și grecește.

— Ehe! oftase jupâneasa Sanhira – dacă ar fi făcut Măria Sa mai demult școala asta, nu ar fi fost nevoie să plece Toderiță și mi-ar fi rămas feciorul mai multă vreme lângă mine să mă bucur de el, că mâine poimâine zboară de lângă mine iară.

— Aici rămân – spuse atât de apăsat Toderiță, încât amândoi priviră cu mirare la el.

— Așa să fie – întări jupâneasa, luminându-se la față – că și eu am gândurile mele cu tine, ca o mamă ce-ți sunt. Până acuma a făcut dumnealui vornicul ce a socotit că-i bine cu tine, acu a venit și rândul meu.

— Și nu uita rândul lui Vodă.

8

Doamna Tudosca simțea apropierea morții; avea să se ducă, lăsând în urma ei un fecior beteag și nefericit, rătăcit tocmai în depărtata Turcie întru căutarea leacului pentru boala ce-i usca trupul și-i fura toată vlaga. Avu siguranța că nu are să-l mai vadă niciodată și totul îi păru zădărnicie și deșertăciune. Era înspăimântată în adâncul inimii de soarta necunoscută a fiicelor sale, nevârstnice încă, ce nu vor mai avea dragostea și sprijinul său. De aceea îl chemase pe Lupu la sine dis-de-dimineață și-i spuse:

— Eu știu că nu o voi mai duce mult. Mă seacă dorul de Ionuț, dar n-am nicio putere. Tu rămâi, de aici înainte să ai singur grijă de copii, că pentru ei m-am trudit să fie fericiți. Când vei mărita fetele, nu te uita la boierie mare, ci la mulțumirea și împlinirea lor, că-s tinere, cuminți și frumoase și-i păcat să nu înțeleagă nimica din viața lor.

— Nu vorbi așa, Tudoscă, ai să te faci bine – și o sărutase cu buzele acelea roșii și după atâția ani în vreme ce ale ei se veștejiseră de veghea nopților nedormite lângă patul lui Ioan, veșnic bolnav.

— Eu simt cum mi se duc puterile, și or să rămână copiii orfani pe urma mea. Tăria e în tine, Lupule, tu ai să le porți de grijă soartei lor. Făgăduiește-mi că ai să faci totul ca să fie fericite fetele. Simina e cea

mai mare. Cu ea o să fie începutul, e simțitoare și tăcută. Caută să afli ce vrea, să o înțelegi. Aș muri nemângâiată, dacă aș bănui că fetele mele nu se vor duce după alegerea și a lor, așa cum am făcut eu la vremea mea.

— Liniștește-te, Tudoscă, totul va fi bine! O să vie și doctorul de la Kiev, Tudoscă, și cel al lui Matei Basarab trebuie să pice dintr-o clipă într-alta. O sărutase încă o dată și plecase fără a-i făgădui nimica. Făgăduiala ar fi însemnat să recunoască adevărul presimțirilor ei. Și Lupu nu vroia aceasta, în ruptul capului.

Apoi Tudosca ațipi; parcă își visa tinerețea când întâlnise pe micul boier cupar al noului voievod la Iași. Doamne! Cât de frumos îi păruse când l-a văzut prima oară! Avea părul negru și ochi lungi, codați, cu o mustață subțire peste buzele-i roșii, cărnoase. L-a iubit de cum l-a văzut. Apoi au mai trecut câteva luni și într-o bună zi jupâneasa Irina a trimis pețitori la tatăl ei, care la cuvântul pus de Vodă s-a învoit. Și a fost cea mai fericită mireasă lângă bărbatul ei cu glas și mâini dezmierdătoare. Apoi bucuriile s-au adunat cu griji și uneori bărbatul i-a călcat pe alături, alteori au pornit prigoanele domnești, căci domnii se schimbau atât de des și multora li se năzărise că Lupu vrea domnia. Dar ea a fost mereu, mereu alături de el și-l iubește ca și acu optsprezece ani, deși uneori îi pare nemilos și de neînțeles. Apoi se pierdu ca într-o ceață, iar pe Simina o scoase atunci jupâneasa Cherața repede din iatac.

Doamna Tudosca căzuse iar în neștire, dar limpede și vie îi apărea o amintire din trecut.

*

Era în iarna aceea care venise mai repede ca de obicei. Pornise chiar de la sfântul Andrei, cap de iarnă cu fulguiri mari și învăluitoare ce întâi plutiseră lin prin aer, apoi acoperiseră dealurile Iașului cu o horbotă de floarea miresei, scânteietoare și pufoasă. Chiar în spatele curților marelui vornic Bucioc, se afla un deal care în luna mai și iunie se asemăna cu raiul lui Dumnezeu coborât pe pământ. Veneau arăturile până în poalele lui, apoi creșteau tufișurile de răsură gălbuie și rozalie, învecinate cu cele de lemn câinesc și soc înflorit de amețeau cu mireasma lor. Iar dincolo de tufe, creștea o iarbă grasă împestrițată de albăstrele și țintaură, de gura leului, garofițe, poalele țigăncii, ciocul berzei, piciorul cocoșului, margarete și ciucurii fecioarei, toate sălbatice, toate viu colorate, că nu știai pe ce să-ți oprești ochiul și alegerea. Erau mai cu seamă florile acelea ciudate ce în vârf au ca niște foițe de un liliachiu roșcat, iar printre ele și sub ele flori mici galbene cu pete liliachii, în forma unei pâlnii care îi plăceau tare mult.

Din toate întinsele pământuri ce le avea tătână-su, aici îi era cel mai drag să urce în vremea primăverii. Dincolo de acest deal, era un

tăpșan lat ce venise a fi dreptul de moștenire al văduvei căpitanului răposat Cocea. Aici, la răstimpuri, oamenii coseau fânul pe care apoi îl potriveau în căpițe, ce parte erau încărcate și duse spre armane, dar dintre care, unele rămâneau pe loc până în primăvară, încât în iernile grele, ciutele și căpriorii mai aveau de unde apuca o gură de fân.

Ce limpede îi părea totul acum în amintire! Împlinise în acea iarnă optsprezece ani și încă nu era la casa ei, deși era de neam mare, bogată și cuminte. Dar ea nici nu se grăbea, nici nu dorea să plece din casa părintească. Nici firea, nici locul ei nu-i dădeau ghes spre măritiș.

Îi veniseră pețitori din partea boierului Stroja, cel pe ale cărui pământuri dinspre Nistru mergeai două zile călare cu buiestru de soi și tot nu aflai marginea moșiei. Stroja era un boier vechi, din vremea lui Ștefan cel Mare, care-i dăduse, după o bătălie, stăpânire de-a stânga Prutului, iar lui Chiraclu la dreapta, pe locurile pe unde ținuse piept nogailor.

Nu aveau zor s-o grăbească. Măritată avea să fie, că nașterile îs cu primejdie la ființa firavă, multe pacoste s-au văzut. Și a lăsat-o să se mai deprindă cu gândul vieții, al despărțirii de ei, al măritișului. Când au venit pețitori din partea Boldurilor, iar a stat pe gânduri.

Tudosca încă nu iubise și nu știa ce dulce poate fi înflorirea pomului, când totul e ca o vrajă de miresme, încât fiecare crenguță înflorită are o viață a ei, iar vântul cu îmbrățișarea-i molatică, soarele cu sărutu-i fierbinte, ploaia cu picăturile-i dătătoare de viață îi sporesc farmecul și puterea, îi dăruiesc lumina și frumusețea și plenitudinea, iar toate la un loc înseamnă viață.

Tudosca nu înflorise, fiindcă nu întâlnise pe nimeni după care sufletul ei să tânjească. Inima-i era rece ca și mâinile albe cu degete lungi. Nici greul vieții nu-l știuse ca să se poată bucura de răgazurile de „mai bine”. Dar soarta duce omul unde și când trebuie.

A venit ziua de sfântul Ion, iar după viscolul ce bătuse toată noaptea, dimineața era liniștită, soarele răzbise dincolo de talazul norilor și din curțile boierești, până în tăpșanul din deal, totul era atât de alb, atât de strălucitor, încât Tudosca se îmbrăcase să iasă afară. Își pusese scurteica de postav albastru, îmblănită cu vulpi, căciulă de jder, încălță cizmele leșești din piele moale și fără știrea nimănui o porni voinicește pe cărarea în care i se înfundau pașii. Trecu de tufișurile de răsură ce arătau ca niște cârtițe uriașe cu broboade de promoroacă și urcă pieptiș spre socul bătrân ce străjuia tufele de lemn câinesc unde se aflau căpițele de fân la care mâncau căprioarele coborâte din pădurea ce se întindea de-a dreapta dealului.

Se vedea cum dau din capetele lor cafenii, cu urechile ațintite spre cel mai mic zgomot, cu trupurile tremurând ușor de neliniște. Smulgeau câte o gură de fân din căpiță și o rumegau pândind în același timp cu urechile ciulite. Erau așa de frumoase, încât Tudosca

nu îndrăznise să mai facă un pas să nu le sperie. Atunci văzu, de cealaltă parte a tăpșanului, apărând un bărbat necunoscut ce purta o tolbă de săgeți și un arc. Venea cu pași mari, apropiindu-se. Era îmbrăcat ca boiernașii, sprâncenat, și de sub cușmă-i ieșeau plete lungi, negre. Tudoscă-i îi fusese frică pentru viața căprioarelor, dar acestea, ca la un semn, o zbughiră toate trei ca un fulger în salturi lungi spre zarea pădurii, iar fata vrând să iasă din ascunzătoare, făcu mai la dreapta doi pași, și se pomeni căzând într-o groapă adâncă, unde se afundă în zăpadă până la brâu. Se prinsese de tufiș, dar singură nu putu să iasă de acolo și pe măsură ce se zbătea se cufunda tot mai mult. De spaimă a strigat de mai multe ori. Necunoscutul s-a uitat întâi mirat, pe urmă i-a văzut capul cu căciulița gata să-i cadă și mâinile și brațele în cățaveica albastră. Venea spre ea, cu pași mari, sfătuind-o:

— Ține-te bine de ramuri și nu te lăsa în jos. Nu te speria că viu acuma.

Alerga sprinten prin zăpada proaspăt așternută. Îi vedea ochii negri strălucind sub linia puțin încovoiată a sprâncenelor și gura cu buze pline, roșii, sub o mustăcioară mică, neagră. Avea o haină scurtă de oaie și botfori lungi, negri, la cușmă o mică pană de cocor. De îngropată ce era, Tudosca, la început, nici nu-l văzuse bine. Simțise numai cum pârâie crengile tufișului și ea se scufundă mai mult, până ce simți ceva moale sub tălpi. Îi venea să leșine de groaza fiarei care ar fi putut s-o atace dinlăuntrul acestei gropi, când se simți prinsă deodată de brațe puternice și ridicată pe sus la fața pământului. Era în brațele unui tânăr care râdea ca s-o liniștească. O puse apoi binișor jos, în zăpada afânată.

— Ce-ai căutat aici, jupânițo?

— Să văd căprioarele, spuse ea moale, apoi simți iar că i se întunecă înaintea ochilor.

— Ai căzut într-o capcană de lupi; da' ce faci, jupâniță? Ia ține-ți firea! Și deodată se aplecă să-i frece obrajii și mâinile, cu mâinile lui aspre și calde.

Așa a fost scris să se cunoască fiica mezină a boierului Bucioc cu feciorul căpitanului de oaste Cocea, în acea iarnă.

Și cu sufletul întors spre tinerețe a trecut Tudosca vama vieții.

9

În ziua în care clopotele Iașului bătură cu mare tristețe ca să vestească moartea doamnei, abia trecuse cu o săptămână de treizeci și cinci de ani, dar pentru aceea vreme poate că trăise destul.

Abia atunci își dădu seama Simina cât o iubise, deodată palatul îi păru golit de tot ce avusese scump. Îi lipsea glasul blând ce neînvolburându-se niciodată îi spunea ce se cuvine și ce nu a face,

glasul acela egal cu care își înfrunta uneori bărbatul pentru a-i ține partea, privirea ochilor căprui ce o urmărea de câte ori pleca de acasă spre a merge la comisoaia Marga, chipul acela drag ce se subția pe zi ce trecea de griji pe care nu le împărtășea nimănui. Și acuma, clopotele de la Trei Ierarhi își uneau plânsetul cu al ei, fiica cea mai mare, copilul dragostei aceleia ce fusese Tudosca Bucioc și soața lui Lupu Coci, apoi, doamna Țării Moldovei. Cu toată vârsta-i fragedă, Simina se socotea vinovată de a fi stat prea puțin împreună cu mama ei, vinovată de a-i fi ascuns tot ce simțise în ultima vreme. Dar ascunzișurile firii ei îi veneau de la Lupu și pe astea nici nu și le putea birui, nici lămuri limpede; simțea numai că alături de el era la adăpost și nu-i era frică de nimeni. Alături de tatăl ei privise tot în sus, ca și ciocârlia ce tot spre soare se înalță. Dar odată cu moartea mamei sale, ceva se rupsese și o spaimă îi pătrunsese în suflet.

După înmormântare, Simina nu mai vrusese să coboare din iatacurile de sus, nici să meargă în altă parte. Intra plângând în odaia Tudoscăi, veghea să ardă mereu în colțul ei candela la icoana sfintei Varvara, se arunca pe divanul acoperit cu scoarța cea cu trandafiri roșii; plângea acolo înăbușit și slăbea văzând cu ochii.

*

Și Lupu se învinuia, socotindu-se cu un păcat greu pe suflet.

Tudosca se topise lângă el și nu-și dăduse seama cât de apropiat îi e sfârșitul. Zi de zi fără să se plângă se pregătise să treacă vama vieții ei zbuciumate spre tărâmul liniștii fără întoarcere, iar el fusese orb și surd la prăpastia ce se căsca înaintea ei, furat de grijile fără număr ale țării. Nu. Își dădea bine seama acuma, furat de râvna lui de a i se întinde puterea peste Țara Românească. Furat de goana-i nestăvilită după un țel ce și-l făurise de ani și ani și care îl furase ca o apă ce se revarsă peste maluri, și nu mai poate fi stăpânită. Război și zbatere fără folos purtase în vreme ce resemnată, supusă și tăcută, Tudosca își purtase crucea bolii ce nu iartă și de care nu-și dăduse seama cât de adânc îi măcinase trupul ca și sufletul ce nu mai avea raza nădejdii de a i se însănătoși băiatul.

Doamne, cum putuse fi atât de prins de visu-i ce-l târa în drumul lui, încât să nu simtă cum moartea dădea târcoale casei sale. Se încrezuse orbește în steaua-i bună și nu simțise trăsnetul ce avea să-i fure ființa cea mai apropiată ce o avusese în întreaga lui viață, iar inima ei caldă, bună și plină de dăruire, înghețase în singurătate și amărăciune.

Plecase fără zgomot, așa cum trăise și deodată se simți înăbușit ca și cum văzduhul ar fi fost o pâclă grea ce-i împiedica răsuflarea. N-a înțeles-o și n-a putut s-o ajute, așa cum se cuvine, în ultimele zile.

Cele pământene îi apăsau greu sufletul și umerii: comisul Ștefan

pierise la apa Ialomiței, iar Marga în adâncul inimii îl judeca pentru acel război fără noroc. Greșise și față de viața ei. Înțelese că undeva are o lipsă pe care odată și odată o va plăti greu. Dar când și cum, nu știa. Era numai o surdă presimțire.

*

Jupâneasa Marga veni la fratele domniei sale și îi ceru din nou învoirea de a o lua pe Simina la sine, arătând că surorile ei trecând mai bine peste această grea încercare pot rămâne la palat în grija verei lor, Cherața Roșca, dar că Simina e în prag de mare primejdie dacă nu pleacă de acolo, unde totul îi reamintește de cea dusă dintre ei.

Așa că a luat învoirea și a plecat cu fina la casele sale vechi de la Nemira, tocmai pe apa Slănicului.

Acolo, sus, între culmile munților acoperiți cu fagi și brazi, acolo, unde crestele merg în trepte către înaltul cerului și se adună rotund sub stăpânirea domniei sale, iar păsările săgeată văzduhul ca niște păreri ieșind din codrii de mesteceni și arțari ai văilor apelor, Iașul și durerile lui se vor stinge.

La Nemira se trăsese domnia sa când îi murise dragostea-i de viață odată cu bărbatul și hotărâse că-i mai înțelept a trăi mai departe între mireni, ocolind calea mănăstirii. Văile din acel ținut n-aveau flori, ci numai lespezi albe de piatră în care pâraiele își tăiau drumuri adânci pe când coborau din munte măcinând piatra și curgând lăptoase la vale. Drumurile Nemirei erau numai de stâncă ieșită la iveală printre brazii ce tocmai sus își desfăceau roadele ca niște flori gălbui, ori printre arțarii în vârful cărora curpenii de munte cu flori albe își desfășurau mândrețea. Urcușurile îi erau pline de zmeură și de mure la vremea lor, iar veverițele mișunau ca niște duhuri ale pădurilor ajungând uneori să privească în colibele pădurarilor pe care răposatul boier îi statornicise pe pământurile sale.

Învățase din jumătatea-i de veac de viețuire jupâneasa Marga, că numai departe de oameni cu vorbele lor, cu faptele lor cele multe și uneori necugetate, fără a te călugări, munții cu tăria lor, cu singurătatea lor, pot fi singurii ce aduc liniște la volbura vieții.

*

Iar Vasilie Vodă rămase cu frământările lui de care nu avea să scape în tot restul zilelor, căci datina și rostul unui cârmuitor de țară e să fie în mijlocul vârtejurilor vieții purtându-i înțelepțește poverile. Și poveri avea multe și în afară și înlăuntrul inimii Măriei Sale. Când, tânăr fiind, se însurase cu Tudosca, s-a bucurat să ia nevastă tânără, sănătoasă și zdravănă în stare a-i face feciori mulți și puternici. Crescut sub îndrumarea tatălui, căpitan de-al lui Mihai Viteazul, avea două năzuințe în viață: să semene acelui domn, despre care se plăsmuiseră legende nu numai în Balcani, ci și în apusul Europei, și al

doilea, să aibă urmași de parte bărbătească, iar aceștia să-i ducă rodul gândului și faptelor sale mai departe.

În toate îi plăcuse a fi întâiul, numai că nu lăsase să se priceapă acest lucru, într-o vreme și o lume ce veșnic uneltea schimbări și războaie.

Se simțea tânăr încă, în plină putere, fiind în stare, cu mintea lui, să urzească și să răstoarne toate planurile potrivnice, luptând din umbră pentru atingerea scopurilor vieții sale.

Prin cumnații săi, Iordache și Toma Cantacuzino, avea mari legături la poartă și nu trebuia să și-i îndepărteze; totuși, dacă acest fecior îi moare, va trebui să se însoare din nou ca să-și asigure urmaș.

Îl va sprijini marele vizir Mehmed Buiuc și Cirzar Aga de la Stambul, prietenii greci și pașa de la Silistra, deci va trebui să cumpănească bine ce are de făcut. Iar trimiterea la mănăstire a boierilor Ghenghea și Frangulea dovediți a fi furat țara prin dregătoriile lor va fi amânată numai cu o lună, cât să se așeze pământul pe mormântul Tudoscăi, dar lui Ieremia și Tăutu pentru aceeași vină, tot peste o lună, avea să puie să le taie nasul.

Trebuia să-și apere domnia dinspre partea Poloniei, al cărei sol stăruia mereu să fie schimbat, de când dăduse poruncă a se arde hanul și casele de la hotare ale șleahtnicului Potocki, de unde tot porneau polcuri leșești asupra Țării de Sus.

Știa că Matei Basarab cu care încheiase pace, trimisese scrisoare la Curtea de la Viena pentru a cere împăratului Ferdinand pe Mihai, nepotul lui Mihai Viteazul, ca urmaș la tron, deoarece acesta viețuia acolo împreună cu mama sa, domnița Ana, văduva lui Pătrașcu Nicolae, fiu al lui Mihai. Prin boierii Catargi, cei ce fugiseră de la curtea din Târgoviște dovediți a fi oamenii Măriei Sale, aflase întocmai cuvintele scrisorii prin care Matei cerea învoire ca domnița Ana să se întoarcă în țară numai cu fiica sa Elena, iar feciorul său „îl recomandă Majestății Sale să-l aibă grațios în vedere, căci numitul voievod neavând copii și fiind din neamul Basarabilor, nu are pe nimeni rudă mai apropiată, decât pe dânsul, care să-i țină loc de fiu și urmaș, lăsându-l drept chezaș de credință la curtea Majestății Sale și sub ocrotirea Măriei Sale, iar pe acesta, nu numai voievodul singur, ci și toată țara îl dorește urmaș ca pe fiul patriei.”

Vasile Lupu sfârșise de recitit scrisoarea. Deși știa că împăratul de la Viena fiind în greu și plin război cu apărătorii noii credințe nu s-ar strica cu turcii trimițând un nepot de al lui Mihai Viteazul pe scaunul Munteniei, gândi că e mai sigur să înștiințeze Istambulul de cererea lui Matei Basarab. Puternicii prieteni ai Cantacuzinilor se vor lupta ca să i se păstreze lui această domnie, la vremea cuvenită.

Toderiță fusese la jupâneasa Marga și aflase că-i dusă la stăpânirea sa de la Nemira, la apa Slănicului, că și-a luat fina la dumneaei și nu-și

mai găsi locul.

Ceru învoire părintelui să plece la drum și o căpătă. Numai că nu plecă singur, ci însoțit de Codruț, orfanul de vârsta lui, crescut la curtea vornicului.

Îl găsise călugărul Silvestru, acuma bătrân și gârbov, în grădina mănăstirii Golia ce se învecina cu așezările vornicului Cehan. Și adusese acest călugăr un prunc, înfășat într-o învelitoare scumpă, purtând la gât o cruciuliță de aur cu mărgăritar drept la mijloc, dând a se înțelege că-i fecior lepădat de vreo jupâniță ce din dragoste greșise.

Călugărul s-a înfățișat cu el jupânesei Sanhira, care milostivă, l-a dat să-l alăpteze uneia dintre femeile sale de la curte. Apoi, fiindu-i drag de ei, vornicul l-a ținut pe lângă sine și l-a deprins cu meșteșugul armelor.

Crescuse Codruț înalt și bălan, iar ochii îi erau în culoarea castanelor. Avea pumni zdraveni, coapse puternice și călărea fără frâu, numai glasul ușor răgușit îi era mângâios ca de fată mare. Oamenii locului povesteau că faptul de a fi găsit în grădina mănăstirii ridicată de Ion Golâi îi purtase noroc și-i dăduse puterea neobișnuită, blândețea purtării, cuviința ce o dovedea între oameni și o dulceață, de-ți era drag să-l tot ai în preajmă. Era dăruit și cu minte bună, încât vornicul îl avea la mare preț și încredere. Numai că pe vremea aceea la Iași stătuseră vremelnic; rostul era în Țara de Jos. Acolo crescuse copilul mare și frumos spre fericirea ochilor fetișcanelor locului.

Cât locuiseră pe acele meleaguri îl ținuse vornicul de Bacău printre arcașii domniei sale, cei cu care venea în fața domniei alăturându-i-se la vreme de războaie, apoi se gândise a-l pune să învețe turcește fiind potrivit a fi printre călărașii de Țarigrad, care purtau soliile domnitorului către Înalta Poartă.

Băiatul învățase binișor limba osmanilor, dar acuma, venindu-i vornicului feciorul și înțelegând pe unde-l poartă drumurile tinereții, hotărâse că i se cuvenea un însoțitor deprins cu greul, dedat cu armele, frumos la chip și ager la minte pentru a-l întovărăși peste tot, căci drumurile din Țara Moldovei nu erau lipsite de primejdii. Lui Toderiță i-a plăcut Codruț și au pornit-o amândoi în trap întins, făcând primul popas la un han din Hârlău, unde mai dăinuia încă vechea curte domnească a lui Ștefan cel Mare, ce fusese cu drag îngrijită de Petru Rareș. Dar aici, unul din cai și-a pierdut o potcoavă și a trebuit să zăbovească la potcovar, iar acolo era lume multă, căci mulți sunt și drumeții prin Țara Moldovei.

Întors la han, Codruț s-a bucurat și de ochii strălucitori ai hangiței ce numai pe lângă el se învârtea și de tochitura cea grasă pusă în blide frumos smălțuite, dar nici după ulcelele de vin capul nu și l-a pierdut, că fiind chipeș bărbat era demult obișnuit cu mândrele cele ce i se întâmplau în cale de-i veneau singure în întâmpinare, că ce-i frumos

place și lui Dumnezeu.

— Să plecăm – se grăbi Toderiță după ce ospătă – că a început să ningă și nu mai ajungem sus, la Nemira.

Locurile îi erau cunoscute chiar dacă s-ar fi așternut ninsoarea, numai că până acolo, e cale lungă și trebuiau să poposească peste noapte în târgul Romanului, unde erau cerarii cei renumiți, prisăcarii domnești și strungarii în lemn.

Ajunseră la Roman chiar pe înnoptate și trecând dincolo de ulița Ciubotarilor și Tălpălarilor, se opriră în răscrucea mare cu ulița Săhăidăcădarilor, cei ce făceau scuturile de piele ale dărăbanților, șeile și frâiele călăreților. Aici găsiră loc de hodină la hanul lui „Haralambie șelarul” și după somn scurt, cum au dat zorile, au și pornit pe drumul neted al Bacăului.

Au acoperit și această bucată de drum tot mergând spre miazăzi, și au trecut și de satele ascunse în păduri ale cărbunarilor ce aveau rostul de a căra cărbunii la curtea domnească cea mai apropiată, unde începuse a se transforma silitra și a se prelucra metale, munci ce nu se mai făcuseră în aceste ținuturi, dar Toderiță nu avea ochi decât pentru fâșia întinsă de cale pe care se așternuse un strat ușor de zăpadă. Când au poposit la Bacău, târg de seamă pentru olarii lui, tot atât de buni ca cei ai Sucevei, trecând dincolo spre ulița Pietrarilor, au găsit hanul plin ochi, încât n-au avut nici pentru cai loc de popas și au înnoptat la un bărdaș la care anume om i-a trimis hangiul, cunoscând în Toderiță pe fiul fostului vornic de Bacău, la casă gospodărească și frumoasă și curată, unde au cinat cu pastramă de oaie și au băut vin de cel undelemniu. Când s-au trezit, cocoșii cântaseră de mult. Ningea lin când au ajuns în Valea Slănicului spre a urca la Nemira.

Aici se făceau cele două drumuri: la dreapta, spre casele bunicilor lui Toderiță spre culmea Dobrului, iar la stânga, spre Nemira la pământurile Jupânesei Marga.

*

Simina era neliniștită de câtăva vreme. Nopțile de la început îi treceau greu, gândindu-se la mama ei, la felul în care ea însăși se purtase cu doamna Tudosca, pe care o iubise din tot sufletul, dar se învinuia că nu știuse nici să-și arate această dragoste așa cum s-ar fi cuvenit. Poate că din pricina firii mamei sale ce se schimbase mult, când turcii îi omorâseră tatăl, atunci când Lupu fusese închis, când dăduse naștere întâi lui Ioan cel veșnic bolnav. Poate că nu fusese nici în adâncul căsniciei sale fericită, cu un bărbat prea dornic de înălțare și prea ispitit de multele jupânese focoase ce le aflase în Moldova; dar această față a vieții Simina nu avea de unde o știi fiind prea tânără. Se mustra singură gândindu-se cu câtă plăcere și ușurință cerea să fie lăsată la nașa ei, Marga, a cărei fire veselă o ademenise întotdeauna;

acolo, viața-i păruse mai plină de bucurii, ca la o casă unde lipsa pruncilor a mers alăturat cu lipsa necazurilor și unde stăpânul casei a fost mereu cu dragoste neschimbătoare față de soața lui, cea care știuse să pună piciorul în prag, când simțise o cât de mică schimbare; era doar sora Lupului și moștenise dârzenia lui Aga Nicolae Coci; soarta o dăruise și cu un chip ce se înfrumusețase în plus pe măsura anilor ce se adăugau. Știuse să ia viața așa cum venise. Și cum Lupul arareori avusese timp pentru copiii lui, Simina se apropiase în copilărie de boierul Nemira, cel ce îi făcuse toate voile. Mustrările de cuget însă nu sunt nici prea adânci, nici prea primejdioase la vârstă fragedă, dar simțământul adânc al lipsei Tudoscăi doamna dăinuia și-i rodea zilele. Știa că, de-acuma, la curtea domnească nimeni nu o va mai aștepta cu aceeași dragoste; simțea cum nimeni nu va mai fi, cu aceeași blândă, dar nesecată tărie, pavăză între voința atât de aprigă a Lupului și viața ei însăși. Surorile mai mici aveau altă fire decât a ei: Maria visa și vroia să fie de pe acuma doamnă, ca un drept ce i se cuvenea, iar Ruxandra, cu firea mai domoală, ascultătoare, moștenise mai mult un fel de resemnare a mamei lor. Ioan, de când plecase, era ca și pierdut în acea Turcie ce nu avea nici început, nici sfârșit. Se mai temea, atât cât prinsese din vorbe răzlețe scăpate în apropierea ei, că s-ar putea ca Domnul să-și aducă doamnă nouă, căci sunt legi ale firii și ale domniei peste care nici Ștefan cel Mare nu a trecut. Și acest gând o frământa cel mai mult deoarece simțea că n-ar fi putut să îndure a vedea cum altcineva intră și locuiește sub același acoperământ cu ea și cu tatăl ei, având aceleași drepturi ce numai mamei ei i se cuveniseră.

Și iarna venise, ninsoarea se așternuse pe culmea Nemirei, acoperise crestele învecinate ale Păltinișului și Cerbului, brazii se sumețeau printre fagii și călinii cu dulame albe și strălucitoare, dar Simina n-ar fi vrut în nici un chip să coboare nici spre casele domnești de la Hârlău, case ce se spunea că-s blestemate, de când în curtea lor pusese Ștefăniță Vodă să fie omorâți portarul Sucevei Arbore cu cei doi feciori ai lui ce nu-și găsiseră odihna și umblau noaptea strigoi prin încăperile vechi, ba și prin acele noi făcute de voievodul Petru.

În sobele mari de la așezarea din culme, focul duduia sfârâind în jocuri roșietice, asupra cărora Simina rămânea cu ochii ațintiți străduindu-se uneori a întocmi din flăcări chipul dispărut. Atunci venea jupâneasa Marga să-i schimbe șirul gândului, îndemnând-o să iasă afară, să se mai plimbe puțin cu domnia sa, cu sania ce-i gata pregătită, dar Simina ședea tot așa, împietrită locului. Slujitoarele se închinau speriate să nu-i ia salamandrele focului minții că salamandrele spuneau ele sunt zânele focului iscate din lemnul ars al pădurii, că atât mai rămâne din sufletul copacilor, salamandrele cele roșii și despletite ce se răzbună când cu gândul nu gândești și plătește

câte un suflet nevinovat pentru toți tăietorii de lemne ce nu iau pomii după vârsta și ursita lor stricând fără milă pădurea tânără. Și aceste salamandre se ascund apoi în desișurile unde dorm șopârlele cele verzi, și se arată numai celor ce le hărăzesc o soartă neașteptată, fie rea, fie bună.

Simina nu credea în vorbele lor, ci numai de strigoii de la Hârlău îi era teamă și totuși în acea după amiază târzie, pe când ședea singură în fața focului din sala cea mare, unde pereții sunt acoperiți cu mândre capete de cerb vânate de răposatul comis și de scuturi mari învelite cu piele de bou, atunci i s-au arătat salamandrele și ei. Au țâșnit ca într-o horă din butucul de fag ce ardea în vatra cea mare, cu părul ca flacăra despletit, cu chip pe care nu deslușeai decât ochii negri și linia roșie a gurilor, cu mâini și picioare subțiri, înveșmântate în văluri străvezii roșii și galbene, s-au înclinat de două ori în fața ei, apoi au râs cu gurile larg deschise și au dispărut în pălălaia focului.

Simina știa că nu a dormit, dar n-ar fi putut să jure, numai obrajii înroșiți deodată și vuietul stârnit în curte, vuiet bine auzit, au făcut-o să-și dea seama că e trează, stând pe blana groasă de urs din fața focului. Masa cea lungă, cu picioarele grele, cioplite ca labele de lup, era la locul ei, învelită cu aceiași maramă lungă de borangic. Nimic nu se clintise, toporițele și arcurile prinse-n piroane, peste pătrate largi din coaje de copac, zăceau nemișcate la locul lor, când au intrat Toderiță și Codruț, iar Simina a crezut că visează a doua oară cu ochii deschiși. Nici nu s-a sculat în întâmpinare, nici n-a clipit, ședea așa împietrită, ca o mică vietate rănită ce nu are putere să se miște. În locul ei, jupâneasa Marga a venit să întâmpine călătorii neașteptați, picați în vreme de iarnă. Abia atunci s-a clintit Simina ce părea mai puțintică, în veșmântul albastru închis și cu obrajii trași. Lui Toderiță i se strânse inima și de drag și de duioșie. S-ar fi repezit la ea s-o cuprindă în brațe, dar s-a înclinat numai cuviincios și, cu glasul atât de schimbat, încât nici el nu și l-a recunoscut, i-a spus părerea lui de rău față de tot ce pierduse și nu se putu stăpâni să nu adauge:

— Află, domniță, că de vei avea nevoie de mine eu nu voi pregeta, nici cu viața, a te sluji.

Și domnița cea mititică l-a întins o mână de copil cu toată încrederea, iar Toderiță i-a sărutat mâna așa cum văzuse că făceau cavalerii frânci la curtea Anei Movilă. Domnița a înclinat capul a învoire și un dor de supunere i-a crescut în piept, apoi fiind prea tulburată a părăsit încăperea, cu pași iuți, să nu-i vadă nimeni lacrimile ce o înăbușeau și totuși îi ușurau apăsarea aceea cumplită ce o strângea mereu ca un clește, din clipa în care auzise căzând bolovanii de pământ peste sicriul aceleia ce fusese Tudosca doamna.

A priceput și Codruț și jupâneasa Marga tot ceea ce fusese nespus și nimeni nu s-a mai mirat, când, chiar a treia zi, Simina s-a învoit a

merge cu sania și l-a rugat pe Toderiță să o însoțească.

Și-a pus scurteica cea căptușită tot cu piei de jderi și căciulă înaltă roșcată peste cosițe și a ieșit trecându-și însoțitoarea în față, lângă vizitiu. S-au bucurat cu toții văzând-o destul de voinică pentru a dori să iasă la aer, iar jupâneasa Marga gândea, în sinea ei, că numai bunul Dumnezeu îl trimisese pe Toderiță tocmai acuma când era mai mare nevoie de el; ce va fi și cum se va descurca domnia sa cu Lupul Voievod, la asta se va gândi mai târziu. Acuma, numai sănătatea Siminei trebuie scoasă din necaz, căci chiar dumneaei începuse a intra la păreri, deși nu era un om care să se sperie ușor. Neaua se așternuse fără răgaz de două zile și încă nu încetase, când sania cea mică fu trasă la scară. Vizitiul ținea strâns armăsarii fumurii, cu hamurile bătute în ținte lucitoare, iar când s-a urcat Simina înlăuntru cu însoțitoarea, a sărit sprinten, la leagănul din față, că Toderiță își luase locul alături de domniță.

Sunt basme care prind viață atunci când ți se arată salamandrele și basm i-a părut Siminei și lui Toderiță acest drum ce ducea printre straja brazilor și a călinilor ce-și scuturau zăpada peste ei la orice atingere, basm, faptul de a fi atât de aproape unul lângă altul, așezați în același leagăn în care, la cotituri, Simina își rezema ușor capul de pieptul lui. Adevăr ori aievea a fost glasul auzit de Toderiță.

— Dacă ai făcut atâta drum până aici numai ca să mă vezi, nu mă mai simt nici singură, nici stingheră, și spaima de ziua de mâine s-a mai șters.

A prins-o ușor cu brațul Toderiță peste șuba mare și au mers mai departe în goana cailor, iar lui Toderiță i-a părut că-și duce mireasa într-o lume numai a lor, în care totul le e îngăduit a spera; că jupâneasa Marga și Sanhira o vor peți pentru el și li se va da încuviințarea cum se va sfârși anul de jale.

Priveau amândoi cum pârtia albă li se așternea în față ca un covor în fața altarului și în alunecarea lină a saniei, viața li se păru limpede și ușoară. Erau atât de departe de Iașul cu frământările lui, de acel Constantinopol de unde poruncile veneau copleșitoare, ca razele aprinse ale unui soare ce topind belșugul zăpezilor avea să prefacă minunea albă în puhoaie, rostogolindu-le apoi până la marea cea mare, unde nimeni nu va ști din ce creste albe și curate vin.

10

Vorbele răsunau nefiresc în urechile Voievodului.

— Mărite domn, fiul Măriei Tale s-a prăpădit, iar eu i-am adus trupul să-i faci, Măria Ta, pogribanie după datină, aici în țară, și să-l îngropi în biserica cea nouă a Măriei Tale. Și se închinase Gavrilă căpitanul, apoi lăsase pe domn singur lângă trupul feciorului.

Rămăsese Vasilie în sală, poruncise să-i aprindă lumânările jur-

împrejur, lumină să aibă până ce va trece vămile pământului; măcar de atât să se bucure, căci Dumnezeu fusese aspru cu el de-i chinuise pruncia și tinerețea și numai acuma se îndurase de el. Dar de sufletul lui se va îndura oare? De sufletul lui cel chinuit, căci zadarnic înălțase biserici și altare, dacă le plătise cu vieți atât de strâns legate de el? Viața lui? Din câte umbre și dureri fusese oare alcătuită? Cu ce greșise oare de trebuie să plătească atât de scump fiecare pas din înălțarea lui? Îl sugruma o durere în coșul pieptului mai puternică decât atunci când călăul lui Grațiani îl arsese cu fierul roșu să mărturisească de a fi hain Moldovei. Moldovei el nu-i fusese dușman niciodată; iubea Moldova așa cum înțelegea el; el, boierul de atunci, care pusese să i se adune tot ce se putuse din letopisețele lui Mihai tocmai spre a-l înțelege mai bine. Acel domn vrusese înălțarea Munteniei într-un anumit chip; la fel o vrea și el poate pe alte căi, căci și el, ca și mama lui Mihai, era cam din aceleași părți și din același sânge de aromân. Îl arsese cu fierul înroșit, dar ce putuse un fier înroșit când el fusese în plină putere și acasă îl aștepta un fecior pe care Grațiani nu-l avea; el copilărise și trăise pe meleagurile țării pe când Grațiani venise aici numai ca domn. Atunci avea două nădejdi vii. Acuma una îi murise, pe un răstimp lung, odată cu firul acesta firav al vieții ce se stinsese, înainte de a fi apucat să trăiască, și ceva se prăbușea în sufletul lui. Să-i fie soarta atât de potrivnică încât să-i dea prin aceste două morți un semn că nu mai putea să spere în adevărata bucurie? Să-i fi rupt o parte din el însuși ca să-i frângă pentru totdeauna puterea de a înfăptui ceva, fără ca să privească în urmă cu îndoială și jale? Să fie viața pe aceste pământuri tot atât de plină de jale, ca și acele depărtate ținuturi pe care le părăsise tatăl lui, Aga Coci? Aici suferise, se zbătuse, luase domnia pentru a cinsti Moldova, moartea îl atinsese cu suflu-i înghețat de două ori. Pedeapsă fiindcă râvnise la Muntenia s-o aibă alături de Moldova și nu izbutise nimica? Singura lui tărie în aceste clipe numai de sus îi va veni, căci Dumnezeu care-l ajutase până acuma îl va întări să treacă peste aceste ceasuri grele, căci mai avea dragostea și datoria lui de domn față de Moldova, pe care o va păzi și o va înflori prin toate mijloacele, chiar prin căsătoriile frumoaselor lui fiice.

Cât de trist și de gol îi pare palatul fără Tudosca și Ioan mai bine să nu se gândească! Să nu se gândească? Poate oare? Când adevărata dușmană a omului e moartea? Numai ea hâda ia fără întoarcere, își rupe dobânzile din inima omului, cum își rupe acuma din el. Simți că se înăbușă dacă nu dă drumul lacrimilor cât e singur și cu un hohot adânc se rezemă de sicriu. Să fie toată strădania omenească zadarnică? Zădărnicie a zădărniciilor, totul să fie numai pieire ca fumul? Și nopțile de dragoste și rodul lor? Și lupta pentru viață și putere? O luptă fără preget, care să ducă numai la o părere de bucurie

și mărire? Nu se poate! Ar fi atunci o prea cruntă păcăleală viața. Ar fi lipsită de țel.

Frământările-i scurmau cu gheare ascuțite sufletul. Totul îi păru searbăd și fără sens. Poate vechii greci, ale căror scrieri le cunoștea, aveau dreptate când arătau omul o jucărie în mâna destinului, și totul înecat într-un noian de crudă tragedie. Totuși trebuie să fie un chip de biruință a vieții asupra morții. Nemurirea sufletelor nu-i ajungea. Aici, pe pământul Moldovei îi trebuia biruința.

Porunci să vie popii și să citească toată noaptea slujbele pe rând. În aceea noapte, Vasilie nu trecu în odăile de dormit. Se așeză în jilț în iatacul cel mic, iar Vanghele, grămăticul, obișnuit cu veghele Măriei Sale își adunase foile cărții în față și glasul i se auzea răspicat și neîntrerupt, ca un ticăit de ceas, care de data aceasta căuta mai mult decât să biruie timpul, vroia să aducă o alinare.

*

O săptămână încheiată a stat Toderiță la Nemira, în care a îndrăznit s-o roage pe sora Măriei Sale să-l sprijine pe lângă voievod, când părinții lui vor face cuvenita pețeală. Jupâneasa Marga i-a sfătuit să fie răbdător și mai cu seamă acuma să plece din preajma Siminei, căci sufletul unei ființe încercate de soartă e mai gingaș și n-ar vrea să mai sufere și din dor.

Toderiță s-a supus și a coborât, spre apa Slănicului, împreună cu Codruț. Vremea era tot blândă și pe crestele muntelui Pufu și pe cel al piciorului Dobrului soarele scânteia ușor, punând o diademă ce părea agățată de cer. În drumul lor, auzeau foșnind copacii printre care se tupilau vulpile roșcate. Mai la vale, au deslușit urme de iepuri, iar dintre crengi i-au privit cu ochi neastâmpărați veverițele adunate în desișul de ulmi și foindu-și cozile stufoase i-au împroșcat cu zăpada scuturată de pe crengile din apropiere de drum. Era o liniște în pădure de parcă oamenii ar fi încetat să existe și numai ele, sălbăticiunile codrilor, ar fi fost stăpâne și străjerii lor, pitindu-se ca spiridușii după copaci, i-ar fi pândit până ce au coborât între satele din vale.

*

Murise Ioan al lui Vasilie Vodă, așa cum se așteptau doftorii ce nu-i putuseră face nimica alta decât să-i aline ultimele ceasuri, iar Măria Sa, cu toată depărtarea și osteneala, îi adusese trupul neînsuflețit și-l înmormântase, alături de cel al doamnei Tudosca, la gropnițele domnești de la Trei Ierarhi.

Și au tras clopotele iară o zi întreagă și o noapte; cu glas gros cele de la Sfântul Sava, cu subțire cele de la Aroneanu și Barnowski, cu glasuri amestecate cele de la Sfântul Nicolae și Trei Ierarhi, pentru Ioan, cel ce ar fi trebuit să domnească în Țara Muntenească și pentru a cărui domnie făcuse Vasilie Vodă două războaie fără folos. Și l-au adus

în sicriu ceruit având de o parte și de alta oșteni cu steagurile și puștile întoarse înspre pământ, iar opt feciori de boieri mari i-au purtat năsălia până la biserica celor trei sfinți: Vasile, Ioan și Grigore, când i-au cântat prohodul, punându-i sicriul lângă strana ce i se cuvenea și pe care nu avea să o mai folosească niciodată. Mitropolitul i-a povestit viața scurtă și fără de prihană din care trecuse spre alte lumi, în care nu mai avea să sufere. Apoi au sărutat toți cei de față crucea, l-au plâns cum se cuvine și fiind purtat în partea dinspre intrare a camerii mormintelor, aceiași feciori boierești au slobozit, cu năfrămi de mătase roșie, coșciugul în groapă, în timp ce au bătut tunurile și tobele meterhanalei.

Și, din această înmormântare domnească, a bănuit Nemira Cehan precum că Vasilie Vodă în niciun chip nu se va da biruit în fața soartei pără nu-și va dobândi feciori să-i ducă spița și domnia mai departe și a gândit cu oarecare neliniște că, de acuma poate, sub cuca domnească mintea-i fierbe spre alte țeluri ce pot duce iar la război și dacă ochii arși ai domnitorului strângeau, în adâncul lor, șuvoiul lacrimilor, o putea face fiindcă avea o tărie și o nădejde în ceva ce poate că lui îi scapă. Apoi îi trecu prin minte și gândul că poate Vasile e bucuros de a fi scăpat de un fiu nevolnic și se închină în grabă socotindu-se vinovat de așa cugetare. Când ridică ochii simți privirea domnului ațintită asupra lui, de parcă i-ar fi citit gândurile. Iar poporul, înspăimântat de două morți atât de apropiate, a socotit că niciodată acest lăcaș bisericesc nu-i va purta noroc Măriei Sale, deoarece prea a cerut să-nghită trup domnesc de-abia terminată sfințirea. Și au mai bănuit că cele două brâie de marmură neagră ce însoțesc betele de piatră cioplite cu vreji și frunze necunoscute sunt ca două semne de doliu și moarte, sau poate că sunt aduse din locuri pângărite. Teamă le era să nu cheme și alte necazuri pe capul Măriei Sale; numai că Măria Sa nu voia să se dea biruit și se încăpățâna a cere vieții un drept al lui sprijinindu-se întru aceasta pe pronia cerească și punând să se ridice noi biserici la Iași, la Șerbești, la Orhei, la Hlincea, ba și la Calabrita în Grecia. Pentru a înfrunta soarta potrivnică, cu care toată viața îi fusese într-un fel de trântă, avea de gând s-aducă moaștele Sfintei Paraschiva presărând cu aur drumul din Turcia până în Moldova. Poate că aștepta prezicerea care va suna astfel: „Domnul Moldovei a dat țării moaște, Dumnezeu le va păstra, cât va ține Moldova, căreia îi vor fi pavăză și binecuvântare. Se vor bucura mai cu seamă ieșenii care vor avea cinstea a le păstra la biserica Trei Ierarhi, lângă mormântul blândei doamne Tudosca și al coconului Ioan, mort nevârstnic.

În același drum al lui spre tărie prin credință, Vasile Vodă, om zbuciumat, care se simțea trăind numai prin fapte, visa asemenea lui Mihai Viteazul o unire a tuturor celor trei țări luptându-se să păstreze o unire în credință, grai și datini cu cei din Transilvania, de unde

Rákoczi privea cu ochi pofticioși spre Moldova.”

11

Măria Sa, însoțit de marele logofăt Gavrilaș și un pâlc de oaste cu căpitanii Gorgan și Sămadrișe, fusese dus să țină scaun de judecată la târgul Cernăuților, apoi la întoarcere se oprise la casa surorii domniei sale, jupâneasa Măricuța, soața pârcălabului Hâșdău.

Lângă cea mai mică dintre fete se aciuase jupâneasa Irina, mama voievodului, căci o simțise mai neajutorată în fața vieții, apoi era mai departe de vuietul târgului domnesc ce cu vârsta începuse a o obosi. De când plecase de la Iași, drum întors nu mai făcuse.

— Lupu cu măririle și eu cu liniștea mea. Nu am nevoie să caute cele mari boieroaice chiondâș la mine. Că le-a luat feciorul meu locul râvnit pentru soții ori cuconii domniilor lor, când el nu-i os de domn nici din a șaptea spiță. Cât mai am de trăit vreau liniște, că destul mi-a fost viața zbuciumată până v-am văzut pe toți la rosturile voastre.

Așa că nu fusese nici la nunți, nici la înmormântări. Se bucura când veneau feciorii și nurorile să o vadă, dar nu le-o cerea. În ultima vreme, de la moartea lui Ștefan Nemira și a bătăliei celei fără folos, se simțise mereu mai slăbită, răsuflarea îi era tot mai greoaie, iar picioarele încetul cu încetul începuseră a o lăsa.

Acuma pregeta la drum mai lung, la scări, simțea cu oasele schimbarea vremii. Ar fi stat mai mult întinsă în hodaia domniei sale, cea cu ferestrele largi spre răsărit, de unde vedea mijitul zărilor peste verdele pământului, peste frunzișul curpenilor agățători, în care cântau felurite păsări după ce treceau din volbura înflorită pe care o ciuguleau sau din măceșii ce-și mai păstrau boabe din anul trecut. Atât îi rămăsese din tinerețea-i trecută: plăcerea de a privi minunea naturii care-i fermecase și odihnise întotdeauna sufletul. Văzuse în viața-i și moarte și războaie, îndurase restriștiile cu tărie, dar acuma se simțea obosită ca un copac căruia încep a i se usca rădăcinile.

Cu moartea se obișnuise, pieirea fără folos în luptă a lui Ștefan Nemira o îndurerase, atât pentru el cât și pentru Marga care rămâne pustie și singură la prag de bătrânețe, dar moartea Tudoscăi și a lui Ioan i-au părut ca dangăte de clopot ce i-au lovit inima și auzul ca niște ciocane ce vestesc noi schimbări între viață și moarte. Neprevăzutul își arăta colții ce apucau fără milă. În curând îi va bate și ei ceasul de care nu avea să se sperie; și dacă ar fi avut curajul, după toată viața rămasă în urmă, i-ar fi răspuns popei în ziua de spovedanie, când i-a arătat blândețea și căldura ce-i așteaptă pe oameni în viața viitoare, i-ar fi răspuns:

— N-aș putea muri liniștită, părinte, dacă aș ști sigur că trebuie să o mai iau încă odată de la început, cu o nouă viață în care zilele fără zbucium le pot număra pe degetele mâinilor! Dar tăcuse, închizând în

inima sa felul ei de a crede și a se împăca. Fetelor sale le văzuse norocul; cu băieții, ajunși acuma bărbați cu mari puteri, nu mai putea ține pasul! Ce le va aduce viitorul nu știa, decât numai că undeva o încredere neștirbită în viața însăși începea să se fărâmițeze, poate din pricină că-i scăzuse puterile. Se bucurase pe măsura firii ei potolite de venirea lui Lupu; nu se mirase când află că are să-și ia altă femeie. Simțea că ea tot n-avea s-o vadă, îl sfătui numai să-și mărite fetele cât mai curând, ca să nu aibă apoi necazuri în casă, și-l îndemnă să nu le înstrăineze prea departe. Singurul lucru ce-l rugă fu să nu uite de mormântul lui Aga Nicolae ce a rămas părăsit și pustiu, în acea îndepărtată Târgoviște, căci el fiind domn are puterea de a-și cinsti mai bine părintele răposat tocmai în Valahia, iar ca fecior să nu uite că toată învățătura bună ce a primit-o pentru vremea bărbăției de la tatăl lui a venit, căci ea jupâneasa n-a făcut decât să-i ție pe drumul arătat de Aga Nicolae.

*

Cu vremea, jupâneasa Irina trăia din ce în ce mai mult cu amintirea trecutului, mai cu seamă clipele venirii în Moldova îi stăruiau în minte. Simțea cum sfârșitul îi este aproape și se revedea cu ani în urmă…

Cum răzbunase căpitanul Cocea moartea lui Stroe Buzescu, dar nu scăpase nici el de ascuțiș înveninat de săgeată și întors la Târgoviște apucase să-și pună capul pe perna lui și să-și dea duhul, sub licărirea blândă a candelei și ochii lăcrimați ai soției, jupâneasa Irina, ai fetelor Marga și Măricuța și ai feciorilor Lupu, Gheorghe și Gavrilă, care aproape nu puteau pricepe ce se petrece, ca trăsnetul căzând asupra casei lor această nenorocire.

Tatăl lor fusese acela care-i urcase întâi pe cal, care-i dăduse în grija dascălului Ioanichie Grecul de la mănăstirea Dealului ca să-i învețe rostul slovelor grecești. Când venea în casă, totul prindea parcă o viață puternică și strălucitoare, iar glasul lui răsuna ca o trâmbiță și uneori îl auzeau rostind frânturi de cântece într-o limbă necunoscută lor. Pe atunci ea, Irina, era veselă și sprintenă ca un cintezoi, deși se afla și ea străină pe acele locuri, venită fiind tocmai de la Târgul Ieșilor, din alt cap de lume, în cetatea Târgoviștei, unde, orfană fiind, trăia pe lângă o mătușă ce se măritase în Țara Muntenească.

Apoi, întoarcerea-n Moldova… Și drumul lung, pe care-l străbătuse rădvanul, cu feciorașii cuminți alături și fetele toropite de somn, jupâneasa Irina își aducea aminte de prezicerea bătrânei Voica venită în două rânduri să taie moțul primilor copii. Amândoi, parcă s-ar fi înțeles, au tras la betele cu ciucuri roșii ce însemnau drumeție și zbucium la viața lor. Și au mai tras și la paftaua cu cap de bour, iar al treilea fecior, care împlinea un an la sfârșitul lunii Cireșarilor, s-a

speriat rău când din zbor a căzut, peste preșul unde se afla el în curte, un porumbel însângerat scăpat ca prin minune din ghearele eretelui, iar picurii de sânge i-au stropit mâinile și fața. Voica trăise mult, văzuse multe și i-a tălmăcit în felul ei. Betele înseamnă cale lungă; ciucurii roșii sunt semnul că vor fi oșteni în multe războaie; capul de bour arată că-și vor petrece viața dincolo de fruntariile acestui ținut, iar sângele ce l-a stropit pe Gavrilă că aceste locuri care le-a dat viața, chiar de le vor părăsi, nu le vor uita și de se vor întoarce de dorul lor înapoi, de aici li se va trage moartea. Dar câte amintiri și gânduri nu vin omului când nu are nimic a face ore întregi!

De drumuri lungi, răstălmăcite pentru feciorii ei, nu se minunase jupâneasa Irina. Oare socrul ei, după cum i se povestise, nu venise tocmai din depărtările grecești până ajunsese la satul acela de pe malul drept al Dunării? Bărbatul ei nu se aciuase la cetatea de scaun a Munteniei și se ostășise pe unde-l purtase voia și porunca domnească? Ea însăși se întorcea la locurile unde copilărise, după ce vânduse totul la Târgoviștea de care, în afara mormântului răposatului, nu o mai lega nimic, ba chiar o gonise spaima și n-ar fi știut să-și spună de ce. Singura mângâiere în atâta necaz fusese vestea neașteptată, precum că, prăpădindu-se unchesul despre mamă fără nevastă și fără copii, pământurile și casa lui din Iași i le lăsase cu hrisov în regulă, cu o singură poruncă numai: aceea de a veni să locuiască în Țara Moldovei, altcum dania cădea numai asupra acelui copil al ei care ar veni să se așeze pe locurile strămoșești. Și erau vii la Socola și pământ din Galata până în apele din vale, iar casa avea grădini largi pline de pomet, în mijlocul Păcurarilor.

Jupâneasa Irina era femeie deșteaptă, o durea cum nu se mai poate moartea bărbatului, căci femeia singură e ca pomul căruia i se smulge jumătate din rădăcini și nu-i a mirare dacă-i pălește coroana. Dar ea fusese și mamă de cinci copii așa că trebuise să țină seama de viețile lor fragede ce-i erau încredințate numai domniei sale de aici înainte; era cinstită și cuminte treabă a le ști viața mai ferită de grijile cele multe ce-s aduse de sărăcie. Așa că a plâns tinerețele ei umbrite de aici înainte, a plâns podoaba de bărbat pe care o înghițise pământul când era încă în plină putere și apoi a dat un acatist pentru mulțămită de vestea cea bună. Și, după ce a făcut praznicul de patruzeci de zile pentru bărbat și unchi, după ce a împărțit toate pomenile, înzestrând două slujnice de credință ce cam trecuseră de vârsta măritișului, însoțită de oameni de nădejde ce știau a mânui și flinta și sabia, alăturându-se chervanelor unor negustori ce plecau cu marfă de la București la Iași, de unde vroiau să cumpere cai iuți moldovenești, a purces la drum cu inima strânsă, dar voinică, având fără a-și da seama, în adâncul ființei sale, o chemare către locurile unde văzuse lumina zilei și un dor tăinuit după oameni mai blânzi, mai molcomi,

potriviți cu firea ei.

Copiii ședeau alături, de parcă tot ar fi mers printr-un nor de ploaie. Straiele cernite ale mamei, chipul subțiat, amintirea și dorul după omul sprinten și vesel care le fusese tată, schimbarea locului, depărtările ce rămâneau în urmă, casa humuită și livada largă de nuci pe care nu aveau s-o mai vadă, totul le păruse de neînțeles și le strânsese inima ca într-un clește. Se vânduseră până și caii pe care învățaseră ei să se țină în șa. Dintre oamenii Curții numai cinci îi însoțeau la drum. Trăsura era închiriată de la negustorii pe care-i întovărășeau și copiii se simțeau pribegi aruncați pe o cărare al cărei sfârșit nu-l puteau vedea. Ochii lor negri aveau mici fulgere mute ca tot atâtea întrebări rămase fără răspuns, întrebări copilărești puse poate vieții, când către mama lor nu mai îndrăzneau a le îndrepta. Se revedea jupâneasa Irina subțiată de hainele întunecate, subțiat chipul, subțiate buzele: ca un fruct ce începând a se coace, fusese deodată pălit de un vânt aspru, venit din stepele necuprinse.

Mergea spre Țara Moldovei jupâneasa Irina, însoțită de cei cinci copii, cu teamă, dar și cu nădejde în suflet. Cu băieții avea să răzbească mai ușor, erau încă mici și mai aveau timp înaintea lor. Dar cu fetele îi era mai greu. Marga, cea mai mare, se apropia de vârsta măritișului, era o copilă frumoasă, cu păr bogat, albastru de negru ce era, cu sprâncene drepte sub care luminau doi ochi pe lângă care nu se putea trece fără a-i vedea. Subțire și înaltă, cu firea deschisă și aprinsă, o ajutase mult să treacă peste durerea văduviei și greul casei. Atât că era tare încăpățânată, dar arareori nu avea dreptate și purta de grijă fraților mai mici pe care-i învățase a-i ști de cuvânt. Măricuța în schimb, molcuță și cu glas cântat, adusese în familie, de la cine știe ce străbuni din partea jupânesei Irina, o pereche de ochi albaștri, piele albă, dar și un fel sfios de a fi ce-o alipea de casă ca pe un pui de cuib. Cu greu își va desfășura aripile ca să zboare singură și totuși trebuia și ea pornită spre un rost al ei. Pentru ea trebuia ținută bruma de lucruri mai de preț ce rămăsese. Jupâneasa Irina le privise pe amândouă cu ochi cercetători: Neînțelese sunt faptele și făpturile – își spuse, apoi se întărise în adâncul sufletului cu o nemărturisită bucurie de a se întoarce între ai săi, pe locuri cunoscute, unde chiar dacă belșugul nu-i va bate la ușă, totuși va avea cui să-și deschidă inima la vrun necaz, că, doamne, mult mai avusese de tras în acea Târgoviște de care, într-un fel, era acuma bucuroasă că se desparte, lăsând în urmă curtea pustie cu casa veche arsă când cu năvala turcească și luptele Viteazului în acele părți. Ducea cu ea și o dușmănie surdă față de orice luptă, căci într-una din ele îi pierise bărbatul, iar ei acesta îi fusese nu numai drag, ci și sprijin puternic într-o vreme când oamenii nu-și mai aflau astâmpărul cu războaiele și nestatorniciile lumești.

În juru-le, căruțașii pocneau din bice și chiuiau către caii ce târau

cu greu chervanele acoperite cu coviltire groase, căruțele în frunte și după ele călăreau oamenii înarmați, căci drumul nu era fără primejdie prin aceste locuri, deși se aflau pe șleaul cel mare. Copiii, cât au mers pe câmp întins, pustiu și bolovănos, peste care ogoarele cu grâne făceau mari petice verzi, punctate ici și colo de cumpenele rarelor fântâni, n-au avut de ce se teme. Numai când au ajuns în geana pădurilor, au priceput, după felul în care erau îndemnați caii, după umplerea flintelor și pregătirea pistoalelor, că i-ar putea paște o primejdie. Și aceasta s-a ivit în chipul unor oameni bărboși și negri ce au apărut din întunecimi la un cot de codru bătrân, unde drumul era mai strâmt și mai desfundat. Numai că străinii erau înarmați cu ciomege și bâte, iar paznicii convoiului cu arme de foc și după o scurtă încăierare aceștia se pierduseră în desișul cel mare, lăsând în urma lor largi pete de sânge, peste pământul gloduros.

La primul popas, făcut la un han acoperit cu paie, căruțașii făcură de pază cu rândul, de frică să nu li se fure caii și să fie jefuiți.

— Îs oameni fugiți din oaste, ori din cei ce și-au rupt învoielile și legătura cu stăpânul, – îi spusese un negustor voinic ce făcuse de mai multe ori drumul acesta.

Conducătorul convoiului adăugase:

— Nu de ei mi-e teamă, ci de pâlcuri de cazaci, ori de ciambururi tătărești pornite în pradă de peste Nistru. Vin când nu gândești, se reped ca ulii și de ei nu mai e scăpare. De aceea, pe măsură ce înaintăm spre Țara de Sus, stingeți toate focurile și risipiți urmele de foc și cenușă ca să nu putem fi urmăriți. Tătânu feciorașilor ăstora m-a îndatorat odată, la un drum lung și greu, luându-mă cu carele alături de pâlcul lui de oșteni, pe când străbăteam drumul de cealaltă parte a munților, prin Transilvania, și de nu era el, nu mai vedeam astăzi lumina zilei. Mergea să se bată cu hantătar spre părțile Brașovului și de la el am învățat eu multe. Poate și copiii lui s-or face oșteni să-i semene.

Numai că voinicii erau doar niște copilandri care adormiseră demult, afară de cel mai mare, Lupu, care-i auzi vorbele ca prin somn și nu a știut a doua zi de a fost adevărat sau numai a visat că negustorul cel înalt l-ar fi cunoscut pe tatăl său.

Iar jupâneasa Irina avusese în acea noapte un vis ciudat ce nu-i pierise din minte întreaga viață. Se făcea că era demult la Iași și în zi de sfântă sărbătoare fiind, mergea cu copiii să se închine la biserica Sfântul Nicolae, ctitoria lui Ștefan cel Mare, de lângă curțile domnești. Acolo, în a doua despărțitură, sunt zugrăvite chipurile voievodului și a două din soțiile sale. Și odată, Ștefan cel Mare a prins viață și dându-se jos din perete în fața mulțimii împietrite, l-a luat pe Vasile de mână, l-a mângâiat pe frunte și scoțându-și coroana de pe cap i-a pus-o copilului și luând-o înapoi i-a spus cu blândețe:

— Ești încă mic, ai să mai crești și atunci să vii s-o iei de la mine, da din sfatul meu să nu ieși că altcum neamul tău prin tine va pieri.

Și odată a dispărut, iar pe locul unde se aflau copiii ei au apărut trei băltoace de sânge muindu-le tălpile goale.

Se trezise în sudori jupâneasa și a jurat cum ajunge la Iași să plătească trei slujbe de noroc și ieșire din blestem pentru copiii ei și să aprindă șase lumânări în amintirea răposatului voievod și a seminției sale, mai cu seamă pentru sufletul cel neodihnit al lui Ștefăniță Vodă despre care povesteau bătrânii că ar fi plecat pe cealaltă lume cu grele păcate, pe care nici după șapte vieți de ispășiri amare nu i se pot ierta.

Și după ce-i veni acest gând, a priceput că rădăcinile ei din Moldova nu i le-a putut smulge nici viața, nici căsătoria făcută în cealaltă țară. Pe măsură ce șleaul urca spre Țara de Sus, parcă un început de liniște se cuibărea în inima ei amărâtă. Atunci parcă i se limpeziră și mințile înțelegând mai bine de ce bărbatul ei s-a ales a fi oștean din toate meseriile pe care viața le îngăduie unui om. Ce gând ascuns, pe care nici el însuși nu și l-a deslușit, l-a mânat de partea stângă a Dunării într-o vreme când aprigul voievod Mihai, în loc să stea liniștit că turcii îl îngăduiau și-i pricepeau voinicia, în loc să stea liniștit și-a purtat și sfârșit viața numai în primejdii și lupte, lărgind cuprinsul domniei peste trei țări. Se vede că același glas al sângelui vorbise și bărbatului ei, năzuind după un țel ce poate-i întrecea înțelegerea, dar numai în împlinirea căruia își aflase rostul. Om cu inima deschisă și întotdeauna același își găsise drumul lui și mersese pe el fără a se înspăimânta până la moarte.

Lupu îi semăna și nu prea; avea ascunzișuri, avea tăceri, avea viclenii. Se aruncase în partea socrului și toată greutatea secolelor trăite sub stăpânire străină se vădea țâșnind în acest fecior mai mare ce părea a nu avea încredere în oameni încă de mic, dar frumos, lipicios, iute de minte și cu aplecare spre cărturărie; poate va ajunge cu vremea vrun cărturar pe lângă vreo sfântă mănăstire, așa cum îl visase călugărul Ioanichie. Numai tatăl lui râsese auzind aceste vorbe și spusese:

— Motănelul ăsta al tău, Irino, îl vezi tu la mănăstire? Poate când ai să fii tu Sfânta Filofteia! E leit bunicul de la Arvantchioi – vorba, miere; mintea, junghiere.

Țara de Sus se așternea în fața ochilor din ce în ce mai felurită, din ce în ce mai frumoasă. Dealurile creșteau ca niște sâni îmbelșugați ai pământului-mamă și copaci de toate soiurile își foșneau frunzele ca un cântec abia îngânat. Iarba era din ce în ce mai deasă și mai înaltă, iar peste pajiștile întinse, turmele de oi făceau pete mari alburii, întrerupte ici-colo de altele mai întunecate ale măgărușilor. Apoi, au întâlnit cirezi de vite cu boi înalți și lați în coapse, de vaci fătătoare ce umpleau donițele cu lapte. Și herghelii de cai mărunți și iuți, cu mari

coame aspre fluturând în vânt, încât le venea feciorilor să sară din rădvan și să alerge până la ei.

Au început a se înmulți casele, în curtea cărora prisăcile bâzâiau de albine: odată cu ele se înălțau turlele de biserici, iar clopotele se auzeau bătând rar și limpede ca în ajun de sărbătoare și sunetul lor se răsfrângea până în dealurile apropiate, pierzându-se printre copacii deși.

Atunci au înțeles că se apropie de târgul Iașilor când dealurile Cetățuia și Galata și-au înălțat frunțile parcă drept asupra drumului carelor.

*

Înconjurată de dealuri, apăruse curtea domnească a Moldovei, mutată aici de Alexandru Lăpușneanu, cel ce, la poruncă turcească, începuse a slăbi zidurile de apărare ale cetății Sucevei; se vede că remușcările nu-i dădeau pace de a fi stricat el, acolo unde întărise cel ce fusese inimă și scut Moldovei, Ștefan cel Mare și mutase aici casa Domniei, iar după sine se luaseră marii boieri. Dar, de cum ajungeai la dealuri, cerul era mai luminos, vântul adia mai prielnic și aerul părea mai tare venind de la pădurile ce-l înconjurau. Poate albastrul curat al înălțimii, verdele crud al grădinilor și belșugul viilor să fi înfrumusețat târgul, deoarece nu erau nici palate semețe, nici turle aurite de biserici, nici puternice turnuri de piatră. Era un târg, amintire tot din timpul măritului Ștefan, în vremea căruia luase numele de Iași, de la un morar ce locuind acolo nu pregetase a-și pune viața la bătaie în numeroasele războaie prin care Moldova își apărase ființa și neamul. E drept că străluceau lângă porțile curții domnești turlele bisericii Sfântul Nicolae, ctitorită de Ștefan cel Mare, dar curțile se înșirau ca un pătrat de săli albe peste care creșteau numai un rând de iatacuri luminoase și împodobite cu ceramică smălțuită și stemele ce înfățișau capete de bouri. Zidurile înalte, păzite cu strășnicie, ocoleau rotund, întrerupte de două, trei porți cu uși ferecate din blăni de stejar.

Din fața intrării principale, se desfășura o uliță largă și prăfuită, de-a dreapta și de-a stânga căreia apăreau îngrădirile curților boierești acoperite de gard viu și de lemn câinesc ce-și risipea mireasma florilor albe peste acoperișurile de olane smălțuite.

Liota de câini se pornea a lătra la fiecare zgomot ce tulbura acea parte a Iașului, pe unde se pare că nu fiecărui om îi era dat a trece, ci numai domniilor sale basi-boierii cei mari. Dar înconjurând prin spatele grădinilor o altă hudiță răzbea la turnul cel vechi și la biserica ce fusese întemeiată pe vremuri de cei din neamul Golia, dintre care unul, pe nume Simion al lui Golăi, luptase alături de Mihai Viteazul.

Pe aici, ocolise rădvanul și urcase în sus, până la o piață, unde se ațineau mulțime de ulicioare ducând toate, în acea parte a târgului,

unde se aflau breslele și negustorimea, fiecare hudiță purtând numele breslei sale. Aici larma era multă, mai cu seamă în dreptul fierăriilor și a rotăriilor, unde localnici și străini mai neguțau, mai ședeau de vorbă, iar caii nechezau așteptându-și rândul la potcovit.

Mai sus, la o altă răscruce, se arătase un han cu porțile larg deschise, dincolo de care poposeau căruțe, rădvane și călăreți veniți din toate părțile Țării de Sus. Aici se auzise cântec de scripcă și murmur de cobză. Trecuseră mai departe, unde casele se resfirau mărunte sub umbra nucilor și liniștea crescuse din nou printre mulțimea pomilor roditori ce umpleau curțile acestor fundacuri Apoi, o cotiseră ocolind ulița Lăpușneanului și pătrunseră în Păcurari, unde rădvanul se oprise în dreptul unor porți vechi. Când le-au deschis, au văzut că înlăuntru se întindea o curte mare cu gard de frasini crescuți pe stânga și hățiș de smeuriș în dreapta. De aici, drumul urca pieptiș până la tufe de liliac și trandafiri sălbatici sub care se arătau două cruci albe și cioplite. Erau mormintele neamurilor ce-i lăsaseră casa, dar în adâncul inimii nu îi plăcuse să aibă duhurile morților în preajma copiilor. Apoi caii au mers pe tăpșan drept până la casa ce se înălța în fundul curții.

Cuprinsese dintr-o privire casa mare, mai mult lungă, înălțată peste bucătării și pivnițe. Se vedea că, pe vremuri, ulița până la capăt ținuse de același stăpân care cine știe din ce pricini, ori că pierduseră locul, ori că le fusese luat prin judecăți, acuma se fărâmițase în bucăți peste care apăruseră cu vremea căscioare ce păreau a fi locuite de meșteri. Clădirea arăta a fi veche, dar zdravănă și singura în acest fel pe toată ulița Păcurarilor. Vecinătățile nu se potriveau cu ea; calul de dar nu se caută la dinți și jupâneasa Irina mulțumise încă odată lui Dumnezeu întâi pentru a putea avea un rost din care să-și crească copiii fără a fi la mila nimănui, al doilea că se întorsese de unde a plecat nemaifiind printre străini alinându-și pe cât se putea durerea de a-și fi pierdut bărbatul.

În pragul casei îi întâmpinase o pereche de oameni vârstnici, rămași să-i slujească și intrați în diata casei: Nechifor și Avdotia.

Ajunsă cu amintirile aici, trecu jupâneasa Irina hotarul vieții.

12

În ziua aceea de neuitat pentru Toderiță, Măria Sa îi poruncise să vină însoțit de marele vornic la palat. Cu inima bătând și cu gândul întors la dragostea lui, se înveșmântă feciorul în straie de catifele spre a fi cât mai fălos în fața aceluia pe care în adâncul inimii îl socotea a-i fi socru în scurtă vreme. Spusese și acasă precum că și Simina același lucru dorește, dar fusese sfătuit cu tărie să aștepte încă o vreme, până ce colbul își va mai așterne uitarea peste cele două lespezi atât de proaspete de la Trei Ierarhi. Chemarea aceasta a lui Vodă îi neliniștise

pe Toderiță, dar pășea cu pasul rar, alături de marele vornic și cu fața tulburată. Cine i-ar fi văzut alături ar fi spus: „Mândrii-s bărbații în Țara Moldovei și fără vârstă în fălnicia lor”; și adevărul e că nu știai care e mai arătos: tata ori feciorul? Și așa unul lângă altul au trecut prin prima curte a palatului, curte păzită de un șir neîntrerupt de pușcași, să fi fost câteva sute, apoi au trecut în a doua, mai mică, unde ședeau de strajă o sută de dărăbani, cu haine roșii și scuturi de piele și au trecut și dincolo de aceste ziduri unde, într-o curte interioară, erau înșirați drepți ca lumânarea și tot deopotrivă ca mărime cam peste două sute de stegari în haine albastre și pantaloni negri și de-abia dincolo de ei au pătruns în palatul forfotind de boieri. Căpitanii i-au dus la Măria Sa, care se afla împreună cu boierii Catargi și cumnatul său Iordachi Cantacuzino. Vasile Lupu purta strai închis la culoare și în frumoasa lui barbă neagră începuseră a se ivi fire albe, dar ochii își păstrau aceeași privire pătrunzătoare, iar sub mustață buzele îi erau la fel de roșii.

— A venit vremea, mare vornice, ca fiul tău să-și dovedească bărbăția și credința față de voievodul său.

— Asta vrea și el să dovedească: supunere și credință față de Măria Ta – răspunse cu grabă marele vornic, iar una din frumoasele lui sprâncene, trase spre tâmple, se ridică puțin, semn că e în mare încordare. Feciorul meu este cu trup și suflet al Măriei Tale.

— Așa trebuie să fie cel ce vrea să se bucure de mila și dragostea neprecupețită a domnului său. Logofătul Eustratie mi-a spus că a tradus limpede din latinește acele legi aduse de el din Polonia. Îmi plac tinerii mei boieri care știu carte multă și aleasă. Dar acuma e vorba de cu totul altceva.

Inima lui Toderiță făcu numai un salt și fața i se îngălbeni ușor de emoție.

— Poruncește, Măria Ta, și mă supun, răspunse el.

— Dumnezeu, în încercările lui cele ascunse, a vrut să-mi ia soața și fiul și am trecut cu mare mâhnire peste ele – vorbi Vasile Lupu cu ochii către Iordachi Cantacuzino – cel ce ținea pe sora mai mare a doamnei Tudosca. Dar datina țării cere o doamnă și moștenitor la curtea Moldovei. Și ne-am gândit, ca să nu iscăm zavistii și supărări între atâția boieri de frunte ai țării, alegând pe o anume jupâniță, să ne luăm soața din țara Circazienilor. Cap soliei va fi postelnicul Enachi Catargi, iar Toader Cehan, împreună cu acel Codruț fost călăraș de Țarigrad, cunoscut nouă prin mintea lui isteață, îl vor însoți pe acele drumuri spre a-mi aduce mireasă la Iași. În totul veți fi zece, spre a răzbi mai ușor nevătămați pe acele ținuturi, unde tătarii sau cazacii vă vor putea stânjeni la drum.

Cum se va desprimăvăra bine, veți porni. Până atunci, Toadere, vei tălmăci din hrisoavele polone ce le-ai adus, căci vreau să pricep și eu

cum și-a dus domnia acel domn atât de viteaz ce a fost Mihai Basarab.

Cât despre domnia ta, mare vornice, nu va trece mult și va trebui să mergi spre miazănoapte când voi pleca și eu să țin județ de judecată la Cernăuți, și-mi vei fi de mare folos casei mele cu acest drum.

— Aștept cu nerăbdare ceasul când voi putea fi cât mai cu temei și pe toată viața de folos casei Măriei Tale, dacă Măria Ta va vrea să-mi facă o mare cinste și totodată o mare bucurie – spuse cu tâlc vornicul Cehan.

Privirea lui Vasilie Voievod trecu fugară asupra feciorului spre a se opri mai îndelung asupra tatălui, de parcă și-ar fi adunat niște gânduri; o clipă i se zăriră dinții albi într-un râs scurt, bărbătesc, apoi iarăși chipul i se închise.

— Vom vedea, mare vornice. Vom vedea.

Toderiță nu pricepu cam ce a înțeles Măria Sa, care apoi începu a vorbi grecește cu Enachi Catargi atât de curgător și cu atâta ușurință, atât de ales, încât lui Toderiță îi păru un om cu multă învățătură, dar care într-un fel, se ferea să arate acest lucru.

Trecură iar prin încăperea cea mare cu pereții acoperiți, de sus până jos, cu mari covoare țesute cu fir de aur și mătase și odată ajunși dincolo de cele trei curți. Toderiță își arătă frământarea ce-l rodea. Unde avea să plece, pentru câtă vreme și mai cu seamă ce se va întâmpla cu Simina până la întoarcerea lui?

Ar fi bine ca Măria Sa, mai înainte de a se sfârși vremea de cernire a casei sale, să știe că el, Toderiță al vornicului Cehan, îndrăznea a cere de soție pe Simina, ca nu cumva să-i ia altul înainte.

— Nu de pețitori moldoveni să te temi – îi răspunse tatăl său ridicând puțin sprânceana dreaptă – nu de ei, ci de cei streini care vor a se înrudi cu spiță domnească, ori de cei de care însuși voievodul poate că are trebuință. Atât numai că fata fiind mereu lipsă de la curte și nu la vedere, iar cele mai mici fiind frumoase coz, s-ar putea să li se oprească ochii întâi asupra lor.

*

Și a trecut acea iarnă în care fapt de seamă a fost înființarea unei școli înalte, asemenea celei din Kiev, în care se învăța greaca și latina, iar tiparnița de la Trei Ierarhi înlocuia rând pe rând cărțile în limba slavă cu cele românești; mitropolitul Varlaam, acela ce fusese înainte mireanul moldovean Vasile Moțoc, își dădea toată silința să sprijine nu numai întărirea credinței ortodoxe, ci și tipărirea acelor cărți în limba românească.

Dar zăpezile se trăgeau, șuvoaiele începură să curgă din munte, apa Prutului începu a crește, pregătirile de drum erau gata, când jupâneasa Sanhira, cu ochii în lacrimi, își petrecu feciorul dincolo de poartă. Pe o parte, mândră de alegerea domnului, pe alta, învinuindu-l

că-și trimite boierii pe unde a înțărcat dracul copiii, de nu mai știa nimeni când pleacă și când se va întoarce; rămăsese să-și aline dorul cu cel mic, dar trimisese veste fetelor domniei sale, cele măritate înspre Țara de Jos, să vină să petreacă sfintele sărbători ale Paștelui împreună, că i-a rămas inima de mamă pustie și poftește a le avea pentru o vreme în juru-i. Jupâneasa Marga aflând toate acestea și înțelegându-i supărarea o chemă a mai veni la curțile cele mari din Păcurari. Și astfel Codruț și Toderiță lăsară Iașul ce se pregătea de sărbători, când breslele brutarilor, măcelarilor, ciubotarilor, șepcarilor și croitorilor erau în zorul cel mai mare, și încălecând pe cai, împreună cu Enachi Catargi și slujitorii lui s-au pierdut în zarea cea dinspre miazăzi, pentru a ajunge dincolo de țara tătărască, spre Cerchezia de unde avea să aducă mireasă necunoscută voievodului țării. Și au plecat de aici spre ținutul Tutovei, la Bârlad, unde vornicul de Țara de Jos mai avea să le dea încă niște oșteni ce știau bine graiul cerchezilor, iar de aici drept spre Nistru, de unde aveau să coboare la Nipru.

Au trecut Prutul și au ajuns pe un drum glodos, plin de bălțoace cu apă gălbuie, la mănăstirea Căprina. Aceasta se afla pe valea râului Ișnovăț, într-un codru înconjurat de culmi împădurite; se înălța pe un tăpșan în adâncul codrului, în fața unui lac. La călugării de aici făceau popas soliile spre răsărit ale voievozilor moldoveni, fiind înălțat acest lăcaș de închinăciune din porunca lui Ștefan al Moldovei, care biruise, dincolo de aceste locuri, tătarii ce trecuseră Nistrul. Iar aici, în plin codru, au înconjurat o căprioară care văzându-se fără scăpare, a îngenuncheat așteptând săgeata ce-i va curma firul vieții. Iar Ștefan cel Mare bănuind în aceasta un semn ceresc după biruință a hotărât să pună să se zidească o mănăstire căreia i s-a spus Căprina, iar el și urmașul său Petru Rareș i-au dăruit moșii bogate în ținutul Tighinei.

Aici, a poposit solia, și au luat multe de trebuință drumului lung ce aveau înaintea lor.

De aici, aveau să coboare pe apa Nistrului până la cetatea Oceacovului, de unde trecând prin ținutul primejdios al tătarilor Nogai vor poposi la hanul de la Crâm spre a-i cere învoire pentru îndeplinirea soliei lor, apoi, mai departe, de-a lungul Mării Negre, până vor coborî în ținuturile de miazăzi ale Caucazului. Acolo vor sta și vor căuta îndelung o mireasă tânără și neasemuit de frumoasă, căci din acest ținut își luau nevestele-sultane atât marii viziri, cât și hanii temuți ai Crimeii, iar Măria Sa Vasilie Vodă dorea să facă aidoma lor ca un mare domnitor al Bogdaniei.

*

Solia lui Vasile Lupu ajunsese în Caucazia, în ținutul Uratru, cel ce a fost izvorul popoarelor caucaziene. Au tot mers printr-o țară bogată

în păduri, prin care drumurile erau greu de străbătut, dar oamenii unui aul le-au dat o călăuză care n-a vrut nimic altceva plată decât unul dintre armăsarii țintați în frunte, rod al împerecherii unei iepe domesticite cu un roib sălbatic.

Călăuza tânără și focoasă își pierduse aproape capul pentru roibul cel țintat; era dintre georgienii mahomedani care în afară de Allah și cai nu părea a ține la nimic pe lume, sau numai la o băutură ce se asemăna cu țuica noastră, dar căreia îi ziceau „buza” și o beau numai la prilejurile sărbătorilor și cununiilor, la care poftesc pe toți cei întâlniți pe drum. Au luat și ei parte la o căsătorie, în care mireasa era ascunsă vederilor de vălurile mari ce o acopereau; numai mirele, cu caftanul, cizmele și tichia brodată, cu ochi strălucitori, asculta în rândul bărbaților vorbele Coranului, pe care le spunea un popă. Apoi mireasa s-a retras în altă încăpere împreună cu femeile ca să mănânce, după ce ea cu neamurile ei, cât și mirele cu rudele sale și-au primit darurile. Laolaltă au prânzit bărbații și au băut „buza” cea tare. Flăcăii apoi au jucat dgijitoaca, jocul bărbaților, în timp ce un lăutar le cânta pe un fel de mandolină. Numai seara, târziu, s-a făcut un joc de fete și feciori; așezați pe două șiruri față în față, au cântat bătând din palme. Apoi au făcut o horă, iar o tânără, din care se vedeau numai ochii, nasul și gura, împreună cu un djighit au venit în mijloc și au începu a spune un cântec uneori vioi, alteori tărăgănat, pe care nuntașii îi repetau pe stihuri, ca și cum ar fi îndeplinit o datină.

Codruț a înțeles tâlcul și i l-a povestit lui Enachi Catargi pentru ca nimeni din solie să nu facă greșeală să se apropie de fetele din horă, și l-a sfătuit să plece înainte ca nuntașii să bea prea mult. S-au ridicat cuviincios, dar hotărâți de la masă, pe care au lăsat în dar un jungher cu teacă de argint pentru mire, o pereche de cercei cu olmuzuri partea miresei, iar pentru bătrâna căpetenie, tatăl mirelui, o cingătoare lucrată în ținte aurite având catarame mari stropite cu aur.

Călăuza nemulțumită că-i ruptă din toiul petrecerii, dar ispitită mai presus de calul cel auriu, a pornit la drum însoțit de încă doi circazieni prin poteci numai de ei știute, înarmați cu suliți lungi de kurdiștan.

Așa au mers două zile și două nopți și încă trei zile lungi de drum prin pădurea ce foșnea ciudat, până au dat în a șasea zi într-o pădure înconjurată jur-împrejur de culmi înalte. La marginea ei era un șanț plin cu apă pe care cu greu l-au trecut. Au tot mers înspre răsărit, până au dat de un arbore pe care erau agățate arme. Aici au oprit cele trei călăuze și-au prins în arin fiecare câte o armă și după un scurt popas au plecat mai departe. Pe drum, i-au lămurit că așa au ei o datină, ca în fiecare an la sfârșitul verii, după ce fac un târg mare, bărbații să vină aici să-și pună în ramurile arțarului armele cele mai bune, care rămân acolo până ruginesc, deși ei le curăță de fiecare dată când revin.

Au trecut apoi peste un alt șanț plin cu apă și acolo călăuzele i-au părăsit în marginea satelor mari având case de lemn, după ce le-au spus s-o țină tot spre soare răsare până dau de mlaștini, unde casele sunt urcate pe grinzi înalte. Acolo or să ia alte călăuze.

Așa au ajuns la „râul lacrimilor” la poporul iafetizilor, unde după un scurt popas și alte daruri împărțite au plecat pe singura cărare pe pământ bătătorit, peste mlaștinile în care au dispărut atâți drumeți. S-au mirat cum și unde își țin acei iafetizi vitele, deoarece leghe întregi nu au zărit decât întinderi înșelătoare și ierburi.

După două luni de drum, cu popasuri în care postelnicul a tot căutat mireasă, au ajuns și în Caucaz, în valea Kovsan ce tăia munții abrupți, în mare parte alcătuiți din stânci roșietice, având pe vârfuri zăpadă, iar pe coaste carpeni. În fundul văii, curgea o apă spumoasă ce șerpuia argintie mai departe. Mergeau pe marginea unei prăpăstii adânci, dincolo de care se înălțau creste albăstrui întretăiate de nesfârșite văgăuni pline cu zăpadă, apoi o luară pe un drumeag printre lespezi de stânci golașe și pline de întuneric. Nori ușori pluteau sub ei, pe coaste, iar pe vârful muntelui din față creștea o pâclă cenușie și amenințătoare. Au trebuit să se adăpostească într-o colibă a primului sat aflat pe acele locuri pustii. Circazienii i-au primit cu greutate și a fost nevoie să scoată daruri pentru ca ploaia care se dezlănțuise să nu-i ude până la piele. Au intrat cu toții într-o încăpere joasă, unde ardea în mijloc, chiar pe pământul bătătorit, un foc puternic. Când s-au mai obișnuit cu fumul au văzut o întreagă familie de cerchezi adunată acolo. Au împărțit merindele cu ei și dimineața, cum au dat zorile, au pornit mai departe pe drumul ducând printre prăpăstii. Mergeau spre muntele Gora. Caii înaintau cu greu, aerul părea că se rărise în această cale ce nu mai sfârșea de urcat. Cum au ajuns spre creastă, au știut că drumul li se apropie de țintă. Aveau de coborât acuma în valea plină de negură, dar până acolo mai erau viroage de trecut, păduri de străbătut. La coborâș, caii se poticneau, unii alunecau și mare minune că n-au ajuns în funduri de prăpastie, căci drumul se îngusta mereu printre lespezi stâncoase.

Primejdia cea mare la acea înălțime erau rămășițele troienelor de zăpadă netopite ce puteau în orice clipă să alunece la vale luând cu ele cal și călăreț. Norii păreau a coborî odată cu ei însoțindu-i împreună cu vântul ce urla fioros în prăpăstii. Spre vale începură a se zări satele cercheze și mari herghelii de cai.

Aulele păreau a se întinde peste povârnișurile munților în scări, dar casele erau împrăștiate ca prin satele din dealurile și munții Țării de Sus. Apropiindu-se, au văzut că erau tot case de piatră cu acoperișuri drepte din lespezi mari și cu ochiuri mici pentru lumină. Coborând munții, pe valea fluviului Aragva, au ajuns în valea râului Cura, la o așezare mare, la poalele muntelui Mtazminda numită Tiblisi, unde au

dat de izvoare calde, ceea ce i-a minunat foarte tare.

Aici, trecând prin uliţe înguste şi întortocheate, pe laturile cărora se înşirau căscioare cu acoperişuri drepte, au ajuns la o răscruce. Un localnic i-a îndreptat spre hanul cel mai apropiat, aşezat în apropierea unei biserici creştine, veche de zece secole. Acolo au aflat că în acele părţi ar fi mulţime de cerchezi creştinaţi, care au într-adevăr fecioare frumoase cum nu se mai găsesc în toată lumea. Că aceşti cerchezi creştinaţi şi-ar lăsa fetele văzute de către un peţitor înarmat cu pungi de aur sunător, ba mai mult, că fiind oameni mândri şi socotindu-se după marea frumuseţe a femeilor tribului demni de cele mai înalte încuscriri, când va afla că e vorba să fie nu numai doamna unui înalt principe, ci şi singura soţie în patul bărbatului ei, se vor învoi mai uşor. Şi se mai făleau că până şi sultanul de la Constantinopole caută întâi şi întâi aici sultană pentru seraiul lui, şi că la înscăunarea lui Ibrahim Padişah, treizeci din cele mai tinere şi chipeşe fecioare au fost duse de către marele eunuc spre Bosfor.

Boierul Enachi, bănuind a se fi apropiat de ţintă, a făcut un popas mai lung la hanul lui Alişer, singurul loc unde puteau trage călători ghiauri.

13

Ambrozie, fiul nobilului Antonio Grillo, dragomanul bailului Veneţiei, petrecea în marele oraş al Stambulului, într-o casă ştiută, într-un loc mai ferit al Perei. Era un tânăr cu înfăţişare plăcută, numai ochii verzi înfundaţi şi urechile ascuţite îi erau neobişnuite. Altfel slab şi iute, putea ţine la un chef câte trei nopţi fără să doarmă. Familia lui se trăgea din vechea nobilime a Genovei, iar la anul 1308, unul dintre strămunii lui fusese atât de iscusit, încât putuse fi trimis ca sol al Genovei pe lângă hanul tătarilor, unde-şi împlinise solia cu bine. Iar mai târziu, un alt strămoş de al lui, călugărindu-se în ordinul benedictin, întemeiase Academia Umoriştilor. Deci fuseseră între ai lui şi bărbaţi cu alese calităţi ostăşeşti şi spirituale la care tatăl lui adăugase şi un simţ al realităţilor politice ale vremii, numai că fiului nu i se transmiseseră prea multe din aceste calităţi.

*

În mahalaua corăbierilor din nordul Perei, era petrecere mare. Sultanul îi lăsa pe creştini şi pe turci deopotrivă să se dezlănţuiască, îndeplinindu-şi poftele. În mahalaua portului vinul şi tutunul nu mai fuseseră oprite şi corăbierii veniţi din călătorii găseau, în casele locuite de femei pricepute, bucurii, călcând sau nu preceptele Coranului.

Oştenii scăpaţi cu viaţă după ce luptaseră la Marea Neagră cucerind cetatea Azovului, unde cazacii făcuseră dese ieşiri în larg, lovind şi

jefuind navele ce veneau de la Constantinopol, fuseseră răsplătiți din belșug de către Ibrahim Sultan; acum căutau ceva din raiul lui Mahomed pe acest tărâm al Cornului de Aur, mulțumindu-se cu hurii mai puțin sfinte, pe măsura vieții pământești. Aici era un fel de fericire a lor înainte de a trece în împărăția făgăduită de Mahomed.

În marginea dinspre mare a portului se afla casa sirianei Marta, care la șaptesprezece ani era văduvă a doua oară.

Femeie de o rară frumusețe, deșteaptă, primise în casa tatălui ei, om bogat și puternic, pe jumătate grec, o creșteri îngrijită de la dascăli greci, care pe lângă cântecul de harfă și alese dansuri ca la Efes și Eleusis, pe lângă stihurile vechi o deprinseseră cu tot ceea ce putea face o femeie de lume.

Atâta că sângele-i fierbinte și clocotitor o purtase cu totul pe alte căi. Fusese crescută în Siria, la hotarele Palestinei cea plină de legende, o Sirie unde moravurile se împleteau cu frământări și pasiuni foarte timpuriu pornite și la fel de timpuriu satisfăcute.

Marta nu ieșise cu mult din anii copilăriei, când fusese măritată în Alexandria, unde sub perdelele bine trase ale gineceurilor, femeile și chiar fetele petreceau fără de opreliște.

Văduvă în scurtă vreme, fusese nărăvită de viața din Egipt, unde legenda reginei Cleopatra dăinuia mereu, înfrumusețată și înfierbânta încă multe capete.

Prin a doua căsătorie Marta ajunsese la Istambul. Aici, în Pera, văzuse și înțelesese cât de felurite în nefericire pot fi căile vieții. Aici i se citise despre descătușarea prin dragoste din cartea grecească ce se chema „Banchetul”.

Marta și-a limpezit gândurile înțelegând chemările ce țâșneau din trupul ei îmbietor.

Când s-au întâmplat acestea, era văduvă a doua oară și avea numai șaptesprezece ani. A zvârlit orice opreliște și și-a închinat tinerețea zeiței păgâne a dragostei.

În Egipt auzise zicala: viața e un vis scurt, să-l facem să fie frumos.

Și felul Martei siriana de a înțelege frumosul era păgân, dând trupului întâietate, căci tinerețea e scurtă și până să vină moartea adevărată apare bătrânețea, care-i mai rea decât însăși moartea, fiind o alcătuire de renunțări și beteșuguri, o jalnică sfărâmare bucată cu bucată a tot ce odinioară făcuse fala și bucuria omului.

Frumoasă ca o statuie vie, cu părul auriu atingându-i genunchii, cu ochii verzi ca veninul, cu sânge fierbinte, dar alese purtări, știind să asculte, dar și să întoarcă un cuvânt, Marta era huria marilor căpitani de corăbii, crăiasa plăcerilor și mai cu seamă visul spre care se îndreptau tinerii Stambulului.

Și totuși, în taina sufletului ei, era îndrăgostită de marele giuvaergiu al sultanului, un evreu pe numele de David, care o cucerise

cu frumusețea-i întunecată, luminată de ochi diamantini la fel de strălucitori ca și neînchipuitele bijuterii cu care o împodobise ca pe un idol păgân.

Numai că Ambrozio Grillo voia să se însoare cu Marta siriana, cea pe care o cunoșteau atât de bine bărbații ajunși la Cornul de Aur și cum planul lui nu a fost ținut în taină, vestea neplăcută nu întârzie să ajungă la urechile dragomanului Veneției, tatăl înflăcăratului și risipitorului tânăr. Antonio Grillo s-a mohorât peste măsură, mai cu seamă că soția lui, donna Lucreția, se îmbolnăvise de grijă.

A stat, a chibzuit atunci cu toată înțelepciunea și a hotărât ca prin oameni de mare credință să-i dee Martei îngrozitorul microb al leprei, boală ce nu are iertare, dacă după ce va vorbi cu ea și-i va spune că-și dezmoștenește fiul dacă nu va renunța la el. Marta l-a ascultat și a râs spunându-i că nici prin gând nu-i trece să se mărite a treia oară. I-a făgăduit să ție ușa închisă pentru aprinsul venețian și l-a sfătuit să-l însoare cât mai iute.

Și așa, despărțindu-se în bună înțelegere, ea va pleca pentru o vreme la casa de la Izmir a lui David.

Antonio Grillo s-a ținut de cuvânt și a căutat cu gândul mireasă pentru Ambrozie, fată de neam, bogată, tânără, cu creștere aleasă și mai cu seamă fecioară frumoasă. I-au sunat în minte cuvintele lui Siavuș: „Beiul de aur de la Bogdania are trei fete frumoase ca răsăritul zorilor și ce folos dacă nu s-a putut bucura de singurul lui fecior! Allah nu i-a dat tot!” .

Vasile Lupu aflând vestea se gândi că nu i-ar strica să-și mărite una din fete înainte de a primi doamnă nouă și tânără la palat. Pentru Vasile Lupu înrudirea era onorabilă, căci ei, Grillo, erau de neam vechi și bun din Genova, apoi prin ei va putea afla tot ce se petrece la Stambul și mai cu seamă tot ce se poate urzi în contra lui de către boierii pământeni, care fie că-i râvnesc domnia, fie că îl țin drept un străin pus peste capul lor.

Drept dovadă de credință, Antonio Grillo se gândi să trimită voievodului o copie după scrisoarea capuchehaiei Moldovei la Stambul, boierul Mihalache, ce mâncând aici pâinea și banii domnului său uneltea pentru revenirea în țară ca domn a lui Moise Movilă.

Se potrivea bine faptul că acuma era la Constantinopol acel negustător ce-și zicea când Tadeus, când Teodoris, om de încredere al lui Vasile Lupu. Îi va da să înțeleagă că-l poate sprijini în împlinirea visului de a lua și Valahia unind-o astfel cu Bogdania. Va chema pe vicleana capuchehaie a Moldovei la el și o va trimite plocon la Iași, ca mijlocitor din parte-i.

Dar de cununie îi va trimite pe lângă firman cu îngăduință de a nu dărâma cetatea Hotinului, ce-i putea sluji oricând de apărare, zece sirepi albi pentru a trage rădvanul miresei, o sută de nasturi de

diamant, două îmbrăcăminți de aur lucrate în Veneția pentru bibliile de la Trei Ierarhi și copii după scrisorile pornite din Valahia către împăratul german.

Simina, cu greu adormise abia după ce clopotele de la mănăstire au bătut pentru slujba de la douăsprezece noaptea. Acuma, cuprinsă de vise, se zbătea într-un somn plin de vedenii: se afla parcă în iatacul ei împreună cu surorile Maria și Ruxandra, când deodată se pomeni singură în miez de noapte, iar afară, pe geamul deschis, se auzeau țipând huhurezii și în jurul ei se făcea din ce în ce mai întuneric, când, în colțul odăii, rezemată de sobă crescu o arătare drăcovenească, despre care știu sigur că e moartea și locul pe care ședea se lumină în chip ciudat. Avea două coarne roșii, urechi ascuțite, veșminte scurte străine, iar în mâna stângă ținea o coasă mică de argint și o privea țintă.

— Ai venit să mă iei? Mai lasă-mă puțin – se ruga de moarte, ce fără să răspundă o privea țintă.

— Apărați-mă, surioarelor! se rugase ea, dar surioarele nu veneau.

— Apărați-mă, străjeri! și nici străjerii nu veneau.

— Nu mă apără nimeni? țipase îngrozită de privirea roșie și înghețată, care-i dădea fiori.

Atunci s-au ivit caii de la Bucium și s-au repezit spre colțul casei, dar cum înaintau, cădeau jos morți.

— Tată! – a strigat iar cu glasul înăbușit de groază și în locul lui a prins a crește un om necunoscut și o femeie răpitor de frumoasă care, la un semn făcut de diavol, au luat-o cu ei, gata să iasă prin perete, apoi s-au făcut fum și din el a ieșit chipul trist al mamei împiedicată neputincios de giulgiul cel greu și, numai atunci, arătarea i-a întors spatele, iar Simina s-a trezit înspăimântată în odaia în care abia acuma pătrunsese o slabă lumină de lună.

Așa a venit la curte Ifdotia lui Caramon, femeie voinică și călcând mai greu cu stângul, îmbrăcată în rochie vișinie. Apucase Ifdotia, de când locuia în curtea bisericii Sfântul Nicolae, domniile lui Ieremia, Simion, Mihail și Constantin Moghilă, apoi pe cea a lui Ștefan Tomșa, Radu Mihnea, Gașpar Grațiani, Alexandru Ilieș și Alexandru Coconul, a lui Moise Moghilă și a lui Miron Barnowski și acuma, după patruzeci de ani de clopotărie a lui Necula Caramon, prindea și pe ai treisprezecilea domnitor, Vasile Lupu.

Sigură pe sine a pătruns Ifdotia în curtea domnească, încât pricepeai că nu vine aici pentru prima oară. Avea basma colorată legată frumos peste conci și o liniște în toate mișcările ei. A intrat în iatacul domniței, a priceput tot ce a înspăimântat-o, apoi a stat câtăva vreme tăcută.

— Domnița mea, a spus într-un târziu, cu aceeași privire țintă spre colțul unde i se spusese că ar fi apărut vedenia, încotro vine drumul ce duce către Dunăre?

Simina i-a arătat la întâmplare, dar Ifdotia s-a mirat cu ochii ei albaștri și cu degetul a răspuns spre colțul cu soba.

— Se vede treaba că așa trebuie să fie. Unde-i soarta nu-i scăpare! Și nici îndurare nu-i. Iartă, domnița mea, dacă voi greși în cele ce voi tălmăci. Poate să greșesc, dar dacă ai nevoie să te liniștești, eu am să încerc. Domnia Ta ești tare singură în inimă. Visul rău ți-a venit din pustiul ăsta. Tânjești, domnița mea. Câți cai au sărit să te apere?

— Șapte, cum ai spus.

— Și cu cine ai privit la cai, domniță?

— Cu… mătușa Marga.

Ifdotia se făcu a nu lua în seamă întreruperea.

— Și unde au fost? La curte?

— La Bucium, la jupâneasa Marga.

— Sora domnului și văduna boierului Nemira? Cel ce-i neam cu marele vornic Cehan?

— Le știi mai bine ca mine.

— Cine nu știe cine-i jupâneasa Marga, că n-avem două în târgul Ieșilor! Da, da. Sau marele vornic al cărui băiat a învățat carte la leși. Privi ușor dintr-o parte la Simina și o văzu schimbându-și culoarea.

— Apăi, domnița mea, o fată de domn, cum îi Măria sa, acu pe al șaptelea an de domnie, poate trece prin multe schimbări în viață, în care nimeni nu te poate ajuta.

— Am să mor?

— Ferească Dumnezeu!

— Moare cineva apropiat mie?

— În primejdie o fi, dar de murit, nu moare, dar nici ce-așteptați n-are să se întâmple! Dracul e piedică în calea năzuințelor, domniță! Coasa morții ți-a secerat neamul și te-ai chinuit mult de durere; dacă dracul a plecat cu coasa în mână, peste neamul domniei tale plutește un blestem, domniță, pe care niciun popă nu-l poate dezlega, dacă chiar Tudosca doamna, adusă de spaima-ți din mormânt, nu a putut lupta și s-a făcut fum prin perete trecător. Dar tot ea te va apăra de moarte crâncenă. Surorile n-au sosit să te apere?

— Nu.

— Veți fi risipite fiecare pe alt hotar în restul vieții.

— Ai strigat la Măria Sa?

— Da.

— Dacă n-a venit înseamnă că vei fi departe de el în restul vieții, chiar dacă mai domnește ani lungi.

— Nu! – Glasul Siminei era tot o împotrivire.

— Ba da, domnița mea, n-ai soarta aici. Șapte cai au murit și nu te-au putut apăra de ea; șapte oameni puternici vor vrea să-ți dea o altă soartă și nu vor putea. Peste șapte luni se vor împlini vorbele mele.

— Nuuu vreau!

— Cu soarta trebuie să te împaci. Șapte ursitoare ți-au tors fuiorul vieții și nu-l mai pot întoarce. Vei pleca pe drum lung spre miazăzi și

sufletul mamei doamne te va urmări ca fumul să nu te lase singură printre străini. Te va apăra de femeia cea frumoasă care poate că arată o nouă doamnă adusă Moldovei, poate că nu.

— Măria Sa domnul se va însura curând. Poate că cele șapte luni arată când va fi nunta domnească. Până atunci jelim pe Ioan.

— Așa-i. Dar se pot face nunți pripite și când jelești. Și pare-se că dracul arătat în vis, în miez de noapte, arată și altceva mult mai rău.

— Ce anume?

— Peste de două ori șapte ani, din neamul domnesc, vor fi șapte morți și atunci nu va mai fi chiar niciun bărbat din vița domniei tale să te mai apere, domniță! În loc de trei ursitoare care să se înțeleagă bine între ele, ai avut domniță la naștere șapte, trei bune și patru rele, da nu te speria, că de treci de hopul ăsta, unul mai ai și ai scăpat cu bine.

Ifdotia se sculă cu greutate și privi la domnița cea cu mâini și picioare de copil: așa cum ședea în rochia-i largă, fumurie, cu obrazul tras, puteai s-o zugrăvești pe un perete de biserică, apoi se sperie de gând ca de o prevestire rea și primi cu sfială șalul tătărăsc învârstat din mâna Siminei.

Pe scurtul drum ce despărțea palatul domnesc de curtea bisericii lui Ștefan Voievod, Ifdotia se gândi cum cu zeci de ani în urmă, venise aici să tălmăcească visul domniței lui Ieremia Movilă, acea Stana cu pielea ca floarea de piersic, cu părul aidoma mierii. I-a vestit trei văduvii și multă străinătate în jur. Domnița a râs și nu a crezut-o, era în floarea vârstei și strălucea ca luceafărul de zi, prevestind a se face chiar mai frumoasă decât mama ei, doamna Elisabeta. Și iată, cum călugărul venit din Polonia acum vro două săptămâni i-a adeverit vorbele precum că domnița lui Ieremia, care acuma se numește Ana, e a doua oară văduvă în țara Lehiei, dar că fiind așa de frumoasă urmează a-și sărbători a treia nuntă înainte de a se sfârși anul de jale și trimisese prin el candelă lucrată în argint la sfânta biserică unde se cununase prima oară, ca sfinții ortodocși să-i poarte de grijă și de aci înainte. Și domnița Ana Moghilă vrusese mire moldovan, pe Cehan și nu avusese parte de el, voia domnitorului fiind cu totul alta. Și de la Ana avusese tot un tartan tătărăsc, ca și de la Simina.

15

Solia trimisă de Vasilie Vodă găsise în țara cerchezilor, într-un târg pierdut, suit pe aripa stâncoasă a unui munte, în casa de piatră a unui cârmuitor al acelui ținut, o fecioară ce abia împlinise șaisprezece ani, dar a cărei înfățișare era aidoma întruchipării unui vis: potrivit de înaltă, subțire și mlădioasă, cu pielea albă ca petalele crinului, cu ochi ca de porumbiță umbriți de sprâncene negre, cu obrajii ca două jumătăți de rodii, cu gura mică și purpurie, cu sânii ca doi pui de

căprioară, cu plete negre bogate strânse în cozi groase. Multe femei și fecioare frumoase văzuse Enachi Catargi în viața lui, căci nici Valahia, nici Moldova nu duceau lipsă, dar ca aceasta nu-i păruse nici una! Se spunea că nu avea pereche în acea parte de țară; numai sora ei care era acuma în haremul marelui vizir mai fusese la fel de frumoasă. Când unei căpetenii a unui pământ, cât se află în jurul Rarăului, i se cere fata de soție legitimă a domnului Moldovei și i se mai dă pe deasupra un dar de o mie de galbeni, iar mamei acesteia încă o pungă cu cinci sute de bucăți de aur, fetei un sultarian[4] de pus în jurul gâtului cu patru rânduri de mahmudele, orice tată înțelept nu mai are niciun fel de împotrivire. Și așa Bebai, cu feciorii săi Bigvoi și Zotu au dat cu bună înțelegere fecioara pentru Vasile Lupu, iar fata crescută așa încât să nu iasă din cuvântul părinților, s-a socotit mulțumită de înalta cinste ce o așteaptă.

Din clipa în care tatăl ei și-a dat învoirea, Ecaterina și-a strâns câteva lucruri trebuitoare drumului lung ce avea să-l facă și însoțită de o ceată de războinici cerchezi împreună cu solia moldoveană au plecat spre Bahcisarai, capitala tătarilor din Crimeia, unde trebuiau să ceară învoirea hanului Gemir și să-i deie din partea lui Vasile Lupu o pungă cu o mie de galbeni atât ca dar, cât și ca recunoaștere a faptului că Gemir han fiind stăpânitor al țării cerchezilor, în acest chip i se cerea și lui învoiala atât pentru fecioara cercheză cât și pentru însoțitoarele ei ce aveau să treacă în țară creștină de sub oblăduire turcească.

În Bahcisaraiul aflat pe malul Mării Negre, una din puținele așezări tătărăști, ce avea case și mici palate înălțate după felul turcesc, era giamia cea mare, în care hanul adunase comori de covoare ce o împodobeau pe jos în întregime și pietre scumpe, cu ajutorul cărora se scriseseră verseturi din Coran cât ținea lățimea zidurilor pe dinlăuntru, iar treptele ce urcau la turnul de unde muezinul spunea cele cinci rugăciuni erau din marmură de preț albă și roz adusă de la mari depărtări. Aici avuseseră poruncă să vină și hanii din Buceag.

Din seraiul lui Gemir se putea vedea tot largul mării și mai cu seamă se puteau păzi aici de năvălirile cazacilor care se puteau ivi pe neașteptate, neținând seamă nici de ceață, nici de furtună; soseau pe mal ca fulgerul, năvăleau, jefuiau și dispăreau cu corăbiile apărați parcă de ape și de vânt.

Din turnul de pază, înaintat pe o limbă de pământ în mare, se vestea când apăreau convoaie căzăcești. Din pricina acestor năvăliri neașteptate Bahcisaraiul era plin de călăreți tătari războinici, oameni cu trăsături aspre, cu ochi trași spre tâmple, fețe late, purtând sabie încovoiată, pușcă, alții arcuri, dar cu toții scuturi și cuțite lungi.

Solia a trecut spre malul mării în partea de răsărit. Aici l-au întâlnit pe bătrânul tătar Uzun, strămutat din Buceag pe vremea când Vasilie Vodă își mai liberase fruntariile țării de tătărime. Uzun le povesti

legenda frumoasei fântâni din Bahcisarai făcută de acel han îndrăgostit de o tânără poloneză de care nu avusese parte. Totodată îi sfătui să țină cât mai ascunsă pe fecioara cercheză ca tinerețea și frumusețea ei să nu trezească poftele nici ale hanilor, nici ale pașilor turcești și dacă se poate să țină mai la vedere, frumos împodobită, pe vreuna dintre însoțitoarele ei. Sfatul i-a fost urmat întocmai. Dar ca să poată avea intrare la han solia a trebuit să dea daruri atât căpeteniei religioase a tătarilor cât și lui Cazi-așcher, judecător al pricinilor în lipsa hanului, ba și marii căpetenii a grajdurilor. Deși în Bahcisarai se aflau și case, unii demnitari, neputându-se obișnui cu ele, locuiau încă în corturi încăpătoare din piei, frumos împodobite pe dinăuntru cu mătăsuri în felurite culori. Frumos cu adevărat era micul palat al hanului și fântâna înălțată în amintirea unui suflet chinuit de tătar ce fusese îndrăgostit de o creștină. În depărtare se vedea muntele Ahuna, cel cu creste albe și povârnișuri bogat împădurite, încât într-un fel aici vremea parcă stătuse în loc și toate cruzimile pieriseră, la acest mal de mare cu cer senin și climă blândă. Dar a venit și vremea plecării când Gemir han le dădu însoțitor tătar care să-i poarte fără ciocniri și pagube prin tot largul Crâmului. În a patra noapte ieșiră de sub stăpânirea tătărască. Au hotărât ca de aci înainte să călătorească atât cât ține luna plină, iar ziua să poposească în locuri ferite spre a sosi cu bine în Moldova.

Drum lung, popasuri lungi, atât că în Sultana cercheza, însoțitoarea miresei, ce avea numai optsprezece ani și era văduvă de câtăva vreme fierbea sângele. Cât ședea ea de retrasă, pusese totuși ochii pe Codruț, care nici el nu fusese orb și o văzuse în toată frumusețea ei la Bahcisarai, atunci când o puseseră să țină locul Ecaterinei, căci o femeie împodobită câștigă ochiul de două ori pe atât.

Sultana trecuse la haine mai simple, dar acestea nu-i ascunseseră nici zvelțețea corpului, nici subțirimea mijlocului, nici strălucirea ochilor sau podoaba pletelor negre cârlionțate. Ședea ea în căruța femeilor, dar privirea îi zbura în afara coviltirului, către călărețul bălai cum ea nu mai întâlnise. Și cum nici Codruț nu era tăiat din piatră, drumul i-a adunat. Se vede că venise și vremea lui Codruț a-și afla bucuria sufletului. Tinerii au căutat și au aflat toate prilejurile ca să le fie bine și bine le-a fost pe furate, pe apucate, dar erau singurii din convoi pentru care vremea fugea ca vântul și calea le părea prea scurtă.

Norocul lor, că și Ecaterina cu minunații ei ochi codați cu gene lungi și întoarse, cu privirea ca o apă neagră și lină, trecea peste toată solia fără a vedea pe nimeni, nici tinerețea înfocată a lui Toderiță, nici bărbăția luminoasă și falnică a lui Codruț, nici zvelțețea și sălbatica frumusețe a cerchezilor ce o însoțeau. Gura ei mică și trandafirie ca a unui pisoi siamez se deschidea numai pentru a vorbi cu cele două

însoțitoare. Obrajii netezi ca marmura de Carara nu-și schimbau culoarea, ochii nu-și schimbau expresia, ci rămânea mereu aceeași, ca o imagine vie a unei întruchipări a perfecțiunii pe care nimic nu o atinge. Cum nu știa moldovenește nu pricepea ce sporovăiesc între ei însoțitorii; cu Enachi Catargi vorbea turcește și s-a bucurat când a aflat că viitorul ei mire are trei fete cam de vârsta ei, căci va avea cu cine să-și petreacă vremea după obiceiul cerchez, care face ca femeile să aibă încăperi separate și să stea împreună când lipsesc bărbații casei.

După ce au trecut de Orkapu, au călătorit prin ținutul tătarilor Nogai, ale căror iscoade le vedeau uneori răsărind ca din pământ și dacă nu ar fi fost însemnul dat de han ce se putea desluși de la depărtare purtat de solul hanului, poate că nu ar fi ajuns cu bine pe malul Niprului, de unde au trecut apoi la cetatea Oceacov. Aici s-a petrecut însă o întâmplare ce era gata să le schimbe tot cursul călătoriei. Pe corabia ce i-a trecut fluviul se afla și un turc, pe nume Izmir, un bei mai mic dintre oamenii lui Rusnomeghi, noul pașă de Silistra.

Cum vântul bătea puternic înlesnind astfel trecerea barcazului pe malul drept, Ecaterina ieșise din căruță spre a se răcori de zăpușeala acelei zile deosebit de călduroase. Purta un veșmânt lung, gălbui deschis, din mătase subțire, iar pe deasupra altul fără mâneci din stofă de Veneția, galbenă ca șofranul, larg la poale și strâns bine la mijloc, printr-un brâu argintat încheiat în față cu paftale de argint bătute în peruzele, iar pe cap o tichie ce avea jur împrejur mici bani de aur și argint; peste piept o salbă mică din două rânduri de mahmudele. Și cum bătea soarele asupra ei și își lăsase jos vălul în care se ascundea privirilor străine, era atât de dumnezeiesc de frumoasă, încât turcul rămăsese împietrit locului, negăsindu-i asemănare cu nimeni și nimic din tot ce văzuse în viața lui. A rămas așa pe gânduri și întrebând din om în om cine sunt străinii, a aflat că necunoscuta circaziană trebuie să ajungă în țară creștină spre a lua de soț un necredincios.

S-a dus drept la Rusnomeghi pasa, sprijinitorul lui Matei Basarab și i-a povestit tot de-a fir-a-păr, stăruind asupra frumuseții tinerei circaziene și prin aceasta stârnindu-i curiozitatea și poftele. Drept care solia a fost oprită, Enachi Catargi împreună cu solul hanului Gemir Beg și Ecaterina au fost poftiți la pașa de Silistra. Și turcul, fără vorbă multă, întâi a privit la fată și i-a plăcut, apoi a hotărât, cu toată împotrivirea solului lui Gemir Beg, că nu poate fi trimisă în Moldova chiar dacă ei pun pricină că nu-i musulmană, ci creștină. Și spre a dovedi mai temeinic puterea lui, băgă solia moldoveană la închisoare, dar nu înainte ca aceasta să nu apuce să trimită pe Codruț cu veste despre cele întâmplate la Vasile Vodă. Cum nu putea face la fel cu Gemir Beg, căci îi era teamă de Giafer Han, l-a lăsat pe sol să meargă

înapoi la han spre a-i aduce învoirea scrisă a acestuia pentru căsătoria cerchezei cu Vasile Vodă. Între timp, Rusnomeghi pașa vroia să o treacă din nou pe Ecaterina la credința musulmană, pentru a avea un puternic motiv să o ia în haremul său. Așa că Ecaterina și Sultana, amândouă creștine, au fost găzduite în casa bătrânului hoge al cetății Oceacov. Numai că niciuna dintre ele nu voia a se lăsa lămurită și pentru a-l speria și supăra pe hoge înfăptuiau cea mai mare abatere de la preceptele Coranului cerând și mâncând zilnic numai carne de porc, fapt socotit spurcat de Coran. Se vede că mica și frumoasa cercheză avusese învățătură bună de la tatăl ei când a plecat de acasă, deoarece într-o zi, când muftiul venise să o întoarcă spre religia musulmană, ațintindu-și frumoșii ei ochi negri asupra lui l-a întrebat cu cel mai firesc glas:

— Știe sau nu, înțelepciunea ta, că tatăl meu are o carte a hanilor din Georgia?

— Și ce legătură are cartea lui cu păcatul de moarte pe care ești gata să-l faci măritându-te cu un ghiaur?

— Are, fiindcă tatăl meu mi-a citit din ea înainte de a pleca și scrie acolo precum că neamul lui se trage din David, regele Iudeilor, fiindcă nepotul lui, fiul lui Solomon, a părăsit Iudeia și plecând cu o ceată de tineri de seama lui a ajuns în ținuturile noastre, unde a întemeiat o mare împărăție pe care au închinat-o sfântului Gheorghe.

De la început toți au fost creștini și cu vremea s-au mai împuținat, de când marele sultan a cerut bărbați să treacă la legea lui Allah. Dar tatăl meu nu uită, e neam de han vechi, atât că s-a strămutat în partea Cercheziei și el se închină lui Isus, iar marele han tătar îl cunoaște și chiar prin el a fost pețită sora mea, care pe numele ei creștin se numește Varvara, pentru marele vizir.

— Nu poate să existe o asemenea carte – i-a răspuns bătrânul hoge pufăind supărat pe nări.

— Să întrebe, înțelepciunea ta, pe pașa de la Silistra, că o fi auzit și el dacă ține așa de mult să supere și pe hanul-tatăl meu și pe vizirul credincios sultanului. Și în acea carte rară se mai spune că o creștină luată cu forța poate să deoache numai cu simpla privire pe toate femeile haremului să nu mai nască niciuna feciori. Ce bucuros va fi pașa de un asemenea noroc!

— Taci, copilă rătăcită! Cum am să te pot aduce pe calea cea bună?

— Poate înțelepciunea ta va găsi un drum: Să mă lase în pace. Tatăl m-a făgăduit beiului de la Bogdania și eu mor, dar din cuvântul lui nu ies – și ochii de căprioară își schimbară privirile în doi tăciuni dogoritori de mânie.

Hogea s-a supărat și n-a mai vrut să știe de două cercheze ce se spurcă nu numai pe ele, ci și casa lui și le-a trimis la o rudă de a sa.

Pașa de la Oceacov nu înțelegea de ce trebuie să se poarte cu atâta

îndurare față de solia moldoveano-cercheză, când amândouă ținuturile erau la puterea și bunul plac al padișahului.

Așa, dintr-o inspecție militară se vedea amestecat într-o încurcătură neplăcută cu hanul din Crâm care se putea oricând răzbuna asupra-i, Oceacovul fiindu-i cea mai la îndemână cetate. Oare ce-l făcea pe Gemir han să ție cu necredincioșii?

Veneau zvonuri multe dinspre Bahcisarai și poate unele or fi adevărate, poate că rătăcitorii ăștia leagă de cuvântul dragoste cu totul alt înțeles decât el și bărbații de seama lui și totuși pârjol și jaf ca sub Galga Sultan și Selmașa Mârzac, atunci când prădaseră Polonia aproape că nici el nu mai întâlnise. Totuși, dacă se gândea, ghiaurul cel mai vârstnic care vorbea bine turcește pomenise precum că domnul său s-ar bucura de prietenia lui Mehmed Tabai Buiuc mare vizir și a lui Cârjar Aga, ba chiar și de a pașei de la Dunăre, Nasuf Husein, oameni primejdioși pe care nu era bine să-i supere.

Așa că, după ce chibzui bine, porunci ca circazienele pentru care i se stricase lui liniștea să fie găzduite în imediata apropiere a haremului său, sub buna îngrijire a două roabe mai vârstnice, dintre care una luată chiar din Caucaz, ca să le poată înțelege graiul și a le da tot ce le dorește inima, fie și carne de porc, dacă așa li-i voia. Până la urmă va scăpa de ele și de acest nebun pașă de Silistra, stăpân peste Dobrogea de la coasta de miazănoapte a Mării Negre până la gurile Niprului și pe Dunăre până la Porțile de Fier.

16

Doamna Ana, văduva lui Nicolae Pătrașcu, fiul răposatului Mihai, se afla la acea vreme la Viena, împreună cu fiul său Mihai și fiica sa domnița Elena. Își cumpărase o casă frumoasă în partea de miazănoapte a capitalei habsburgice așezată între două brațe ale Dunării, în afara împrejmuirii și bastioanelor ce înconjurau orașul, cu pământ mult și vie în jur, dar cum izbucnise războiul de treizeci de ani, în care catolicii se luptau cu reformații, iar Casa de Austria era o înfocată sprijinitoare a catolicismului, pentru mai multă siguranță se mutase înăuntrul zidurilor, pe ulița Grecească, chiar în apropierea bisericii unde-și creștea cu modestie copiii, cu sufletul amărât de moartea lui Nicolae Pătrașcu, la numai 43 de ani, cel pentru care tatăl lui avusese atât de mari visuri și care trăise destul cât să apuce prăbușirea Unirii făurită de Mihai, să apuce moartea prin asasinare în plin câmp de luptă a tatălui său, călugărirea mamei sale, doamna Stanca, la mănăstirea Ostrovului, să audă de credința lui Stroe Buzescu, care nu primise domnia țării cum vruseseră boierii valahi și să afle și de moartea cumplită a generalului Basta, cel care din invidie provocase uciderea tatălui său.

Pribeag și fără putere, urât de turci, care nu-i iertau răzvrătirea

părintelui, cu o altă fire decât a lui Mihai tatăl, primise învoirea împăratului habsburgic de a locui pe pământurile sale, în vreme ce sora lui, Florica, mai norocoasă, rămăsese în Țara Muntenească, măritată fiind cu boier Preda. Aici, la Viena, se întâlnise cu vărul său Marco, fiul lui Petru Cercel, oștean și el de al împăratului german, în slujba căruia dacă-și aflase un rost, nu-și găsise în schimb nici liniștea, nici mulțumirea și așa stingher, neîmpăcat cu soarta, venea din când în când la Pătrașcu să mai audă rostindu-se o vorbă muntenească, să se bucure de tihna unei familii și să mai vorbească despre trecut, căci îșI iubise unchiul acela mai tânăr cu 13 ani decât tatăl lui, și îșI făcea mari mustrări sieși de a fi luptat mai apoi sub comanda generalului Basta, atâta vreme cât nu aflase de uneltirile împotriva lui Mihai.

Dacă Pătrașcu Nicolae nu semăna la înfățișare cu tatăl lui, fiind croit după chipul doamnei Stanca, cu fața rotundă și nas drept, Marcu era chipul leit al lui Petru Cercel, având aceiași ochi prelungi, vineții, același păr întunecat și înălțime a staturii, îi lipsea numai dulceața chipului tatălui său, glasul adânc și pătrunzător, știința celor mai felurite limbi. Avea în schimb asprimea omului de arme și uneori sclipire crudă în priviri. Totuși viața lui fusese la fel de plină de peripeții și dacă nu avea acuma o familie întemeiată era din cauza firii lui ciudate ce nu-și afla locul nicăieri, de parcă l-ar fi urmărit un blestem, să rătăcească prin toate războaiele și glonț să nu-l atingă, spadă să nu-l străpungă, să-și poarte un dor nelămurit și o aspră singurătate pretutindeni, fără răgaz, fără pace.

Doamna Ancuța spunea că aceasta-i partea lui pe lume fiindcă luptase sub Gheorghe Basta și după uciderea lui Mihai, iar Marula, fiică nelegitimă și soră a lui Pătrașcu, măritată în țară după Socol Cornățeanu, îi trimisese veste printr-un negustor a nu-l primi în casă fiind bărbat primejdios, dar la ce se mai puteau ei aștepta, niște pribegi în țară străină? Erau totuși de același sânge și bun sau rău alt neam apropiat nu aveau. Aflase despre Marco că ar fi cerut atât tronul Munteniei cât și al Moldovei, dar împăratul nu l-a sprijinit, și în vremea cât a trăit în Transilvania i-a dat câte o sută de florini pe lună, deci ceva mai puțin cât îi dădea lui Nicolae Pătrașcu acuma, în schimb îi dăruise pentru slujbele lui satele Ideciul de Jos și Ideciul Românesc ca și cetatea Desna din Zarand. Marco le stăpânise câtă vreme fusese însurat cu Drusiana Bogati, apoi le vânduse la moartea nevestei și venise la Viena. De la Marco au aflat că celălalt frate al lui numai după tată, Radu, se călugărise luând numele de ieromonahul Partenie și scrisese la mănăstire o gramatică grecească, o carte despre domnie și domnitor, iar mai apoi o culegere despre datina câșlegilor. Marco era încă în putere, Marco era încă chipeș, numai neliniștea ce nu-i dădea pace pusese stăpânire pe fața lui. Doamna Ana bănuia că s-ar fi aflat la Cluj atunci când nobilimea orașului pusese la fript pe grătare

uriașe în mijlocul târgului pe căpitanii lui Mihai, Baba Novac și Popa Șapcă. Îi chinuiseră sub învinuirea că ar fi vrut să vândă turcilor cetățile Lugoj și Caransebeș, de fapt ca să se răzbune pe ei pentru faptul de a-l fi slujit pe Mihai și apoi i-au scos lângă coasta Săbiilor de lângă Feleac și au împlântat în frigări uriașe trupurile lor, ca să vadă tot poporul ce pățesc aceia ce cutează a-i înfrunta. Doamna Ana ghicise o parte din adevăr numai; a doua era aceea că Marco primise o veste și despre al doilea frate al lui, Ionaș, care cerând adăpost la niște castelani prusaci era închis pe viață într-o cetățuie din partea de miazănoapte a imperiului habsburgic, unde nimeni nu avea voie să-l vadă, iar Francisk Kendi care-i purtase o vreme de grijă murise și soarta lui Ionaș, ultimul fiu al lui Petru Cercel, era astfel pecetluită. Ungurii pe de o parte, nemții de cealaltă, nu îngăduiau bărbaților din neamul lui Mihai să ridice capul și dacă-i păreau mai îndrăzneți, cum fusese mezinul, le pecetluiau soarta pe viață.

Într-o bună zi a dispărut și Marco și nu l-au mai văzut niciodată. Poate că se întorsese să moară în Transilvania, poate că îndrăznise a-și cere drepturile din nou și pierise.

De aceea, când Nicolae Pătrașcu află de scrisorile trimise de Matei Basarab către împăratul Ferdinand, înțelese că habsburgul nu va primi niciodată să-i dea tronul fiului lui, pentru a nu stârni pe turci, acuma când se afla în plin război cu Franța și Suedia. Putuse să-l numească Matei Basarab ca urmaș, să-l considere ca fiu lăsat sub înalta grijă a împăratului, toate acestea nu aveau să ducă la nimic, ci poate numai să-i primejduiască viața sa și a familiei. Încrederea în cuvântul împăratului îl pierduse odată cu moartea tatălui său, apoi mai aflase că Lupul e omul turcilor venit din împărăția lor, ridicat în boierie din treaptă în treaptă, cunoscând toată cererea și mișcarea de la Stambul. Ce încredere vor putea avea turcii în fiul lui născut și trăit în părțile de apus ale lumii? Și în felul acesta apucă să-i răspundă inimosului domn al Valahiei, înainte de a muri de o boală nouă ce pătrunsese în Viena pe urmele războiului.

Doamna Ana, văduvă acum, rămăsese să trăiască mai departe în Viena ce-i cunoscuse și bucuriile și durerile, în Viena devenită o cetate din pricina războaielor ce țineau lanț, din pricina amenințării turcești. Orașul împăratului era acum împrejmuit cu ziduri înalte și groase, întărite la rândul lor cu bastioane puternice, alternând cu platforme triunghiulare aflate în preajma porților orașului.

Vechiul lagăr roman al Vindobonei, ridicat pe malul Dunării, păzit de înălțimile și pădurile de la miazănoapte, reînviase în acest nesfârșit război ce avea să dureze treizeci de ani. Ca o adevărată cetate, avea în jurul zidurilor șanțul adânc și greu de trecut, dincolo de care se afla o fâșie largă de pământ gol, atât cât cuprindea drumul glonțului de pușcă și apoi se întindeau pretutindeni satele și mahalalele Vienei ce

se pierdeau până în pădurea dinspre culmea lui Leopold și spre Kahlenberg sau spre Nüssdorf. Și orașul dinlăuntru al împăratului creștea mereu în interiorul acestui brâu de ziduri întărit cu turnuri și, bastioane, dar creștea numai în înălțime strălucindu-și geamurile și acoperișurile în lumina soarelui. Catedrala sfântului Ștefan își înălța ca o săgeată argintie din dantelă de piatră înaltul turn spre ceruri.

Hofburgul, reședința împăratului și a curții, își adăuga mereu noi clădiri mărindu-și faima și întinzându-și puterea în așteptarea clipei când stăpânirea habsburgică se va lua la întrecere cu cea a sultanului. Comorile se adunau în pivnițele adânci și zidurile se împodobeau cu tablourile marilor pictori ai lumii. Vestea frumuseții și bogățiilor Hofburgului se răspândise departe, încă din vremea când împăratul Rudolf primise aici pe Mihai Viteazul cu domnița Florica. Însăși doamna Ana fusese chemată de împărăteasă, care îi dăruise după moartea lui Nicolae Pătrașcu o casă cu vie sus, spre miazănoapte în salul Nüssdorf. Dar în acele încăperi înalte ale Hofburgului cu pereții acoperiți cu tablouri ce înfățișau chipurile cu figuri prelungi și domnițe bălaie ale habsburgilor sau imaginile sfinte ale Fecioarei Maria așa cum și-o imaginaseră pictorii italieni și germani, Ana se simțise mai singură, mai strivită de viață, mai nesigură pe sine și pe ziua de mâine ca niciodată. Își odihnise ochii numai pe portretul reginei Isabela, singura cu păr castaniu și ochi negri, franțuzoaică, fata Caterinei de Medicis și nefericita soție a lui Filip al II-lea al Spaniei, Isabela cea care murise numai la douăzeci și trei de ani. Și deodată limba germană îi păruse greoaie, iar mintea-i obosită nu mai vroia să-i primească înțelesurile.

Ieșise de la împărăteasă mai nefericită de cum intrase, cu tot darul primit și în drum se oprise la catedrala Sfântul Ștefan să încerce să se roage. Dar și aici, chipurile de piatră de pe tablele mortuare prinse în ziduri, inscripțiile cu nume și locuri necunoscute și lipsite de semnificație pentru ea o copleșiseră. Așa cum copleșitoare i se păreau bolțile fără sfârșit ale bisericii, nenumăratele altare cu chipuri și statui de sfinți peste care se strecura lumina colorată a vitraliilor, dându-le o viață ciudată; pe unele răsfrângând pete sângerii, pe altele vinețiiu-albăstrii ca peste chipurile morților neîmbălsămați. Mirosul florilor o amețea și sta așa pierdută, în rândul lung de bănci din dreptul anvonului pustiu, ca pierdută într-o pădure străină. Pe scara ce ducea la tainițele cu cripte regești apărură doi călugări purtând lumânări lungi pe care le aprinseseră în dreptul Sfântului Ștefan.

Doamna Ana rămăsese ca împietrită locului neputând nici să se roage, nici să plece. Era ora liturghiei de amiază și catedrala se umplea încet, încet de lume, femei mai multe, bărbații tineri fiind plecați în războiul împăratului, oameni în vârstă, tinere, copii, toți acasă la ei, toți adunați pentru a-și liniști sufletele. Ana își ațintii ochii

spre fresca înfățișând peripețiile turnului de la Babilon și atunci începu orga să cânte, iar de sus, din balconul corului, voci pătrunzătoare își înălțară chemările către cel etern.

Doamna Ana începu să plângă ușor și în minte îi veni gândul că se află într-o împărăție asemănătoare Babilonului biblic, în care ea, străină, nu mai are nici loc, nici legături, și stingheră, străină va muri aici dacă vro minune nu o va scoate, acolo, în Valahia sau măcar la fruntariile Transilvaniei. Îi fu dor de bisericile mici și joase ale vremilor copilăriei, în care popi aproape neștiutori de carte, dar care învățaseră de la părinți rostul slujbelor se rugau pentru oameni.

Un dor sfâșietor o cuprinse după biserica lui Mihai Vodă, cea înălțată de socrul ei, Mihai Basarab, pe malurile nămoloase și pline de sălcii ale Dâmboviței, de cetatea aceea de scaun unde se cuvenea a fi locuința copiilor ei, dor de oamenii aceia negricioși și iuți peste care se revărsaseră toate vânturile soartei și totuși erau acasă la ei, săraci, oropsiți poate, închinați puterilor venite cu vânturile Asiei, dar având tăria de a trăi și muri alături de ai lor, pe când ea și cu copiii ei erau prizonierii împăratului și ai acelei împărătese ce-i dăduse de pomană o casă dincolo de mahalalele Vienei. Femeie și văduvă, iar în același timp fiică de domn, soața fiului lui Mihai Viteazul despre care se spunea că ar scrie până și în îndepărtata Spanie. Și iarăși își aminti de portretul nefericitei Isabela ce trebuise să moară în țară străină. Până și pe Marco, pe care nu-l iubise și nu-l stimase niciodată, l-ar fi vrut în preajmă, să o ajute să fugă, să ajungă la acel Matei Basarab, pe care nu-l cunoștea, dar care era bun față de feciorul ei.

Ieși din catedrală, când încă nu se sfârșise slujba și o luă, prin piața mare luminată de soare, înspre casă. Pașii îi erau grei, avea peste treizeci de ani și era o femeie cu viața sfârșită, cu viitorul întunecat de parcă un blestem ar fi urmărit tot neamul. În jurul ei, casele își aliniau zidurile închise și mute; de aici putea privi departe, peste Viena rânduită în terase ce se întindeau până în șarpele lucitor al Dunării, dincolo de zid, de turnuri, de bastioane, de porți, de valul de pământ de apărare și de șanțul ce-i dădea ocol, ocrotind, dar în același timp închizând Viena, așa cum închisă îi cer și viața ei printre străini.

17

— Simina are obrajii trași. Îmi ești frate, Măria Ta, și trebuie să o știi. Nu-ți cunoști copilele, deși le ești tată. Simina a iubit-o prea mult pe Tudosca ca să poată trăi în preajma altei doamne. Are s-o urască, îți spun eu, și ai să ai alte supărări. Glasul jupânesei Marga se ascuțise. Își privea fratele cu ochi aspri, iar Vasile Lupu ședea mai departe liniștit în jilțul lui.

— Are să se obișnuiască.

— Ba n-are să se obișnuiască deloc! Și nici turcoaica sau caucaziana

n-are să se bucure când va da peste trei fete în casa bărbatului, cât o fi el de domn. Trei fete din care două sunt bune de măritat și nu m-aș mira să fie cam de-o vârstă cu ele.

— O fi și de-abia se va simți mai bine lângă ele.

— Dar ar fi și mai bucuroasă dacă va găsi aici casa mai goală. Pe Simina eu aș gândi că e mai bine s-o măriți.

— Nu e încă anul de când s-a prăpădit Tudosca.

— Se vede că numai pentru ea, nu pentru toată lumea…

— E fată de domn. Îi trebuie un pețitor de soi.

— Are și Moldova destui boieri mari, cu feciori pe potriva ei.

— Și dacă eu vreau mai mult?

— Știu că n-ai trimis la pețit la sora sultanului așa că…

— Margo, de nu mi-ai fi soră…

— De nu ți-aș fi soră și așa cum sunt, Măria-Ta, n-ai avea pe cineva de credință să-ți spună adevărul în legătura cu casa și familia Măriei Tale, că Gheorghe tace ca să-și mai acopere necazurile ce i le fac feciorii, iar Gavrilă habar n-are ce e în sufletul nepoatelor lui pe care le vede de Crăciun și de Înălțare, iar Măricuța nu-și vede decât de casa ei. Asta-i. Simina ar fi fericită aici.

— Nu cumva știi și pețitorul.

— Dacă ai să spui da, s-ar putea să-l știu.

— E grăbit să ajungă ginere de domn?

— O iubește.

— N-o să îndrăznești să-mi spui că-l iubește și tăcuta mea Simina?

— Măria Ta, ai avut o căsnicie fără dragoste și ai văzut cum a fost!

— Niciodată nu ți-ai măsurat cuvintele.

— Și Măria Ta, doamne și frate, niciodată nu ți-ai ascultat inima, ci numai capul și de asta ai multe, dar n-ai tot.

— Întocmai. Dar copiii mei vor asculta de porunca mea.

— Și între poruncile Măriei Tale, n-ar intra și primirea pețitorilor de aici?

— Și anume?

— Om frumos, învățat și de neam mare.

— Învățat? Mă lași să ghicesc?

— Și dacă ar fi neam cu mine din partea răposatului?

— Racovițeștii, Cehanii, Nemirii, Chiraclu?

— Nemirii, Măria Ta.

— De băiatul Marelui Vornic vorbești?

— Da, de el. Tânăr plin de bună-cuviință și-i place fata.

— Unde a întâlnit-o? La tine?

— La mine.

— Era cu taică-su o poveste în vremea lui Ieremia Movilă.

— Eu, una, n-o știu.

— Te faci că n-o știi.

— Ți i-ai câștiga pe viață, mai ales acuma după ce și Ghenghea și Frangulea ți-s dușmani.

— De ce? Că i-am pedepsit cu tăierea nasurilor? Au furat țara mai rău ca tâlharii. Și așa a hotărât divanul.

— În frunte cu Măria Ta. Dar, rogu-te, spune-mi răspicat, le dai sau nu învoire să vină?

— După câte știu eu, Toader al lor e trimis de mine, în solia mea de pețit, tocmai în Caucaz. Să așteptăm să se întoarcă. Nu e nicio grabă. Mai cu seamă că de la Stambul mi-a venit poruncă să trimit, în locul lui Ioan, ostatecă pe una din copile. Va sta la sultana-mamă și va învăța și ea cum se trăiește în altă lume.

— Doamne ferește! Nu cumva vrei să spui că va pleca Simina?

— Ea, ori una din surorile ei. De una trebuie să mă despart.

— Și ce o să facă sărăcuța singură printre păgâni? Doamne, ăsta-i blestem, nu veste. Întotdeauna m-au îngrozit oamenii aceia. Întotdeauna m-am întrebat cum ai putut să-ți faci prieteni printre ei, să răzbești printre ei, să ai legături cu ei.

— Se poate trăi între orice fel de oameni când îți pui în gând. Oameni și ei, nici mai buni, nici mai răi ca ceilalți. Atât că au altă limbă și altă credință.

— Au o credință cu care umblă să ne fure credința noastră.

— Greșești, soră!

— Umblă să ne fure sufletele, Vasile, și asta-i cel mai cumplit. Sunt lacomi și cer mereu mai mult. Sunt puternici și poruncesc mereu lucruri mai grele de îndeplinit. Sunt muieratici și învață la rău și pe alții. N-au stat oare la Stambul băieții lui Gheorghe și de-acolo au venit cu cele purtări? Sunt cruzi.

— Margo, astea au fost gândurile și învățăturile de la răposatul comis. Am bănuit eu cu nu mi-a fost credincios.

— Gândurile omului câtă vreme nu-s trecute în fapte de necredință, nu le poți pedepsi, numai că el a ținut și la mine și la Moldova și a văzut ceea ce un bărbat dornic de putere nu mai vede. Și tu, Lupule, ți-ai schimbat sufletul mai de mult. Nici n-ai băgat de seamă când. Ferește-te să nu te trezești odată singur!

— Te îndoiești de mine, Margo?

— Ești cu zece ani mai tânăr. Te-am ținui în brațe când erai mic și te învinețeai de plâns când doreai ceva și nu ți se dădea. Mama, fire blândă, ți-a îngăduit multe. Eu te cunosc cel mai bine. Întotdeauna ai vrut mai mult decât ai putut, întotdeauna ai pus o pavăză de putere ori avere între tine și oamenii în care nu crezi. Învățând să te aperi de cei răi ți-ai ales un drum și mai greu. Cunoști multe, știi carte, știi cum să vorbești, dar nici străina ce o aduci în casă, nici toată turcimea nu cred să-ți aducă mulțumirea și eu asta vroiam pentru Simina.

— Tocmai, fiindcă cei zece ani ce ne despart te-au făcut s-o ajuți

deseori pe mama îți dau dreptul să vorbești așa, în fața mea, te-am ascultat. Dar ține minte un lucru: mi-s prieteni cei care mă sprijină și trebuie să văd în ei și punțile ce-i leagă de mine, știind prea bine că oamenii sunt schimbători și n-au teamă uneori nici de Dumnezeu, nici de drac. Iar cu fetele de domn, jupânească Marga, nu uita cum le-a măritat Ieremia Movilă pe ale lui, fiecare ginere i-a fost un sprijin.

— Și tot n-a ținut domnia, decât cât i-a fost sorocul.

— Fiindcă a murit.

— Fiindcă afara de naștere și de moarte, nimic nu-i sigur. Adu-ți aminte vorbele bietei mame. Eu mai multă putere n-am, decât să-ți spun că fata ți-ar fi fericită dacă ai da-o după Toader Cehan. Soarta ei e în mâinile tale și acuma, fiindcă plec la Bucium, lasă-mă s-o iau pe Simina cu mine. Poate acolo se va simți mai bine decât la Iași, mai cu seamă dacă alegerea ta se va hotărî asupra ei pentru Stambul, să mai aibă câteva zile senine. Și jupâneasa Marga ieși cu ochii înlăcrimați într-o fluturare de veșmânt cafeniu.

Vasile Lupu, rămas singur, trecu la grijile lui de domnie, printre care două de atunci nu-i dădeau pace: Una, că mitropolitul Varlaam îi făcuse înștiințare că bisericile catolice din țară se înmulțiseră: la Iași, Cotnari, Hârlău, Baia, Neamț, Piatra Neamț, Bacău, Faraoni, Trotuș, Roman, Săbăoani, Huși, Hotin, iar la Bacău se înălțase chiar o mănăstire franciscană. Asupra acestui fapt chiar un turc îi vorbise, căci se știa că atât împăratul nemțesc, cât și leșii caută să se întindă în aceste părți prin orice mijloace. Dar în același timp se ivea o altă primejdie, a religiei reformate, ce se răspândea în Transilvania, unde episcopul calvin Geleji se lupta să câștige populația română.

*

Frământări și buluc peste ele, amintirile. Se întoarse pe nesimțite cu gândul când era numai Lupu Coci:

Erau de mult în Moldova. Zburaseră anii în înaltul vremii fără ca nimeni să le ia seama. Stejarii gemeni din spatele casei jupânesei Irina se înălțau mai falnici, iar în umbra lor, trei feciori călare. Oacheși, subțirei, înfipți bine în șa: erau Lupu, Gheorghe și Gavrilă. Doi flăcăi în toată legea, al treilea abia dându-i tuleile sub nas. Îmbrăcați cuviincios, fără a fi strălucitori, aveau în ei un fel de hotărâre mută, ce-i făcea să pară mai vârstnici de cum erau.

Au coborât poteca fluierând ușor și au ieșit pe poarta largă unul câte unul, ca odată ajunși în drum să se alăture. Se duceau ca de obicei spre casa negustorului armean Agop, cu al cărui băiat învățaseră carte la dascălul grec, Ioachim, cel ce slujea la mănăstirea Galatei. Haras era de o vârstă cu Lupu și avea o soră, Tecla, cea sprâncenată și cu cozile groase ce-i băteau spinarea.

De Tecla se îndrăgostise Lupu pe nesimțite, căci întâmplarea făcuse

să o vadă deseori în cursul anilor. Nu-i spusese fetei nimica, căci nu îndrăznise. Era cu vro patru ani mai mică decât el și deși fusese crescută mai îndrăzneață decât jupânițele moldovence, avea un fel de oprelişte în privire când simțea că i s-ar fi spus mai mult decât se cuvenea și peste oprelişteа asta nu trecuse. Îi era drag să-i vadă obrazul rotund, gura ca o inimioară și cârlionții împodobindu-i fruntea. Negustorul nu o ținea ferită de ei. Îi iubea pe toți trei ca pe niște feciori fără tată ce se aflau și de când ajunsese omul de încredere al jupânesei, care prin el își făcea vânzările de vin și roada încărcată a nucilor din livezi, învățase a-i cunoaște bine, cu firile și gândurile lor felurite. Ca om necăjit ce fusese și el în vremea lui, știa ce-i greul și cântărise cu luare aminte zbuciumul jupânesei de a veni în Moldova și de a-și crește singură copiii. Mai înțelesese că băieții aveau ca parte de moștenire o fire ce nu avea să se mulțumească nici cu puținul pe care-l aveau acuma, nici cu ce lasă viața să pice din mâinile ei zgârcite.

Așa cum răposatul lor tată nu-și aflase liniștea până nu murise, alergând pe urma unui gând, nici feciorii lui, odată ieșiți din vârsta copilăriei, nu aveau să se oprească aici, în starea de coconi mai sărăcuți și fără sprijin. Își vor căuta un drum în viață spre neamul mamei lor, ca să ajungă cât el sau să-l depășească. Nu erau din plămada ce se mulțumește a crește puțin și a fi fericiți. Fata lui nu era pentru niciunul. Simțise că ochii lui Lupu se opreau adesea pe ea, când era în preajmă, dar era mai bine pentru amândoi ca să nu se lege unul de altul. Așa că, fără a spune nimănui niciun cuvânt, în ziua când fata împlini cincisprezece ani, o trimise la Suceava, la o soră de a lui măritată cu un zaraf armean. Acolo avea să-i facă logodna cu băiatul unui boier din partea locului, răspunzând astfel cum se cuvine faptului că acesta îi trimisese în trei rânduri peținori. Agop văzuse băiatul, îl cântărise și-i plăcuse. Era om pe pământurile lui și mulțumit cu ce are. Așa încât, la zi de sărbătoare, când frații Coci aveau să vină la ei, fata era plecată de o săptămână, vederea se făcuse și logodna avea să se sărbătorească.

Veneau veseli și fluierau ușor cei trei frați, dar la Agop se pomeniseră în fața porților închise. Omul de strajă le spuse numai că stăpânii sunt plecați la neamuri spre miazănoapte la o cumetrie și nu știe când se vor întoarce, că jupânița și fratele ei vor zăbovi acolo mai mult, fiindcă pe urma boierului au plecat vro trei chervane încărcate cu lipscănii luate la ultimul târg al sfintei Mării.

La ce neamuri au plecat? Nu știe, că stăpânul are frați și veri până în hotarele Lehiei răspândiți, și lor nu le-a dat în grijă decât casa și curțile, iar dacă jupâneasa Irina are numaidecât nevoie de el, să trimeată după Kir Panait, care îi va îndeplini întocmai vrerile și nevoile.

Omul care le spusese acestea era voinic, cu mustața groasă și părul

tuns rotund pe frunte. Lupul avea să-l ție minte toată viața. Privirea lui albastră lucise a veselie sub sprâncenile groase. Știa, se vede treaba, mai mult decât spunea, dar o fi avut astfel poruncă să le stăvilească drumul.

Prin poarta înaltă, dată în lături, se vedea urcând un drum pietruit spre case. Alături de ei, un dud alb își scuturase belșugul roadelor. Jos, în vale, sclipea apa râului străbătut de un pod.

Și priveliștea aceasta Lupu nu avea să o uite toată viața. De încordare i se roșiseră obrajii și gâtul, apoi simți cum tot sângele se trage din el, încât avea mâinile și picioarele reci, de parcă ar fi fost iarnă. Ca să-și încălzească mâinile și le trecuse prin părul des și apoi își pusese din nou cușma. Simțise ca și cum cineva i-ar fi furat un bun al lui, or l-ar fi lăsat gol în vânt. Prin minte îi trecuse un gând amar.

— Dumnezeu nu e drept cu mine. Mi-a luat tatăl, acuma mi-o fură pe Tecla. Mi-o fură după ce am trecut fără să crâcnim prin greu și sărăcie. După ce mama trage greu la jugul vieții, fără să-ți fi greșit și ea cu nimic, ca și mine. Pedepsele lui Iov, toate trebuie să vie pe capul nostru? Toate încercările. Mult o să mai rătăcim așa la marginea vieții adevărate? Căci nu asta poate să fie viața; numai muncă fără folos și lipsă, iar când ți-e drag ceva să nu ai parte.

O ținuse tot într-un galop până sus, la Socola, unde își aveau via. Parcă auzea și acum pocănitul potcoavelor pe pământul uscat. Nori de praf rămâneau în urma lor și cei trei frați goneau sub privirile mirate ale trecătorilor, care îi bănuiau a fi vestitori ai curții domnești pentru vreo solie ce nu suferă amânare.

Solia era nevoia de singurătate a unui suflet tânăr îndurerat și rănit, căci nu era de vârsta să înțeleagă nici înțelepciunea durerii, nici rostul rănilor la anii tineri.

Tânărul căutase osteneala trupului, care să-i împiedice arsura din minte și inimă; căuta singurătatea deoarece era prea mândru ca să-și arate suferința față de ceilalți. Frații îi stăteau în preajmă fără întrebări și fără mânie. Ei erau trei și așa aveau să rămână toată viața orice s-ar întâmpla, dar se vede că dragostea asta e mare belea pe capul omului de-l sălbăticește așa, deodată, și-l amuțește pe cel vesel ca și pe cel trist.

De atunci și-a luat el din viață o învățătură, pe care nu avea să o uite niciodată. Și fata lui trebuia să fie ferită de vise și durerile iubirii.

18

Locul unde se afla ostatecă solia lui Vasilie Vodă era în acea parte a cetății Oceacov unde pe vremuri se aflase un castel întărit al unui cneaz ce murise în știreang pentru ciudate fărădelegi, pierind fără iertarea bisericii; localnicii povesteau că s-ar fi schimbat după moarte în strigoi. Din pietrele vechiului fort se înălțase mai apoi o parte din

zidul de lângă „Fântâna Șarpelui”.

De când îi adusese aici, somnul lui Toderiță nu mai era somn, vise urâte îl trezeau când cânta cocoșul de miezul nopții și piatra inelului schimba ape roșii ca sângele.

Încăperile pentru moldoveni dădeau spre malul Niprului, ale cărui ape se auzeau bătând în zidul cetății, și cât vedeau cu ochii, din curtea cea strâmtă de lângă fântână, era numai câmpie oablă, acoperită de iarbă, ce se unduia sub pala vântului. Noaptea, de undeva din adâncul pământului, răzbeau până la ei gemete înfundate însoțite de strigăte înăbușite, amestecate cu sunete de daira și de cobză, și cu cât era lumina de lună mai puternică, cu atâta zgomotele ciudate își măreau tăria. Dacă ceilalți puteau dormi oricum și oriunde, cu Toderiță nu era același lucru. Într-o bună noapte, simți cum ceva îi dă târcoale și o mână rece îl atinge pe gât; deschise ochii și văzu un cavaler în haine de mătase purpurii, cu mai multe colane de preț atârnându-i pe piept, cu cizme lungi roșii, cu vârfurile întoarse și împodobite cu pinteni de aur, cu o față nefiresc de albă, cu bărbiță neagră, privindu-l cu ochi strălucitori cu lumini roșiatice, lumini ca în ochii bufnițelor. Era asemenea unui mare șleahtnic polonez. Fără să vrea, ridică mâna pe care purta inelul cu piatra lunii către el, și atunci omul dispăru ca o umbră în peretele din față. Toderiță se sculă, se duse până în dreptul unde pierise, pipăi locul: nu era nicio ușă ascunsă, niciun semn. Nici zgomotele din adâncul pământului nu se mai auzeau. Doar bătăile inimii lui și răsuflarea potolită a celor ce dormeau alături de el. Își zise că are năluciri și până nu au dat zorii nu a mai închis ochii. Nu a povestit nimănui nimic, dar a doua noapte a căutat să stea treaz și arătarea nu s-a mai ivit. Peste două nopți însă, când luna era plină și lumina ei albastră zvârlea panglici late peste culcușul lui, simți același aer rece de parcă s-ar fi deschis o ușă și, desmeticindu-se, văzu același chip, de data asta galben și pierit, cu gulerul hainei desfăcut și purtând pe gât urmele unei răni proaspete ce sângera picurând stropi peste veșmântul de mătase strălucitoare. La mijloc, avea numai brâul aurit de care atârna o teacă goală împodobită strălucitor cu nestemate. Ochii aveau o privire crudă și rătăcită, iar gura-i murmura cuvinte ce-i păreau a fi poloneze, dar un dialect vechi cum se vorbea cu o sută sau două sute de ani în urmă. Părul bălan era încâlcit de sudoare. Se afla lângă patul unui tânăr cerchez, izbitor de frumos. Instinctiv Toderiță sări din culcuș și piatra inelului aruncă, aidoma unei torțe, o lumină pe fața străinului care își duse mâna la gât și pieri iar în adâncimea zidului netencuit.

— Turcii ne dau băutură cu sămânță de cânepă să ne înnebunească, bănui Toderiță. Pasa de Silistra s-a învoit cu paznicii noștri, fără să știe pașa de Oceacov, ca să ne înnebunească și să fure fata, ori hogea vrea să se răzbune pe noi că îndrăznim să luăm o cercheză ceea ce

după legea lui Allah se pedepsește. Dar de ce îi e frică să se apropie de mine? De ce scânteiază așa de viu acest inel dăruit de Ana Moghileanca? Să fie adevărat că sunt nestemate ce au în ele un fel de iarbă a fiarelor ce apără pe cel ce le poartă de moarte? Și în același timp îi arată ceea ce nu văd ceilalți? Și iar a tăcut din gură să nu se facă de râs în fața lui Enachi Catargi.

Dar, peste trei zile, tânărul cerchez a murit și a trebuit să-l îngroape în micul cimitir, unde, nemaifiind niciun creștin și neputând să-i puie cruce la cap, i-au pus un talisman chiar în coșciug sub privirile groparului care se nemerise a fi un rob din părțile de sus ale Bugeacului, rob ce știa moldovenește.

Înainte de plecare, s-a alăturat lui Toderiță șoptindu-i: „Dacă mă puteți scăpa de robie vă spun o taină dătătoare de viață."

Toderiță nu se întrebă de ce tocmai lui îi vorbise, se gândea numai cum să facă pentru a-l asculta.

— Cum și când? îl întrebase.

— Rămâi, boierule, în urmă și intră în bordeiul meu. Ai un talisman văd și e bine.

Și Toderiță rămase în urmă intrând apoi la gropar.

— Măria ta, ai dormit cu mortul în aceeași încăpere.

— După ce cunoști?

— Ești mai galben decât ceilalți și mai nedormit. Dacă vrei să nu-ți vină rândul, să nu-ți lepezi inelul niciodată.

— Nici nu l-am scos.

— Măria Ta, n-ai avut vedenii de când ești aici?

— Să zicem că aș fi avut. Ce-i cu ele?

— Un boier tânăr îmbrăcat în veșminte strălucitoare leșești?

Toderiță tăcu, numai ochii lui spuneau da.

— Să ceri Domnia Ta un ciocan greu și o daltă. Sapă în peretele dinspre Nipru. Ai să dai acolo de o ușă zidită. Ia o torță bună și doi oameni. Veți coborî o scară ce duce la piciorul cetății înălțată pe gropnița cetății vechi. Luați doi, trei saci și câte oseminte veți găsi să nu vă înfricoșați. Le băgați în saci și eu viu cu căruța să le iau, să le îngrop.

— Pe ce temei vorbești?

— Acum treizeci de ani, eu am fost printre robii care au lucrat la astupatul ușii. Ceilalți au murit. Eu am zăcut de holeră și le-a fost frică să se apropie de mine. Când m-am făcut bine, au zis că-i semn de la Allah și n-au îndrăznit să treacă peste voia lui, chiar dacă am zidit intrarea spre gropnița strigoiului.

— Nu cred.

— Să crezi, Măria Ta, că bătrânii cunosc viața din pățite. Și-i păcat de tinerețile Măriei Tale, că te-o fi așteptând mama ori soața, acolo, în Moldova, și măcar de una să mai ai parte!

— Cum măcar de una?

— Cel ce a avut vedenia strigoiului își pierde dacă nu viața, dar ceva sau pe cineva la care ține ca la ochii din cap.

— Astea îs alte născociri.

— Nu, Măria Ta! Strigoiul lui pan Ceaplinski până nu va fi îngropat și străpuns cu țărușul în dreptul inimii, nu se va lăsa de a face răutăți.

— Pan Ceaplinski!

— Da, Măria Ta. Pan Ceaplinski, cel care a stăpânit la gurile Niprului, înainte de a le cuceri turcii. Nu cunoști blestemul lui.

— Nu, moșule. Povestește-mi, spune-mi și numele tău.

— Eu îs Dragotă, Măria Ta. Dragotă răzășul, născut, crescut în părțile Moldovei și căzut în robie acu treizeci și mai bine de ani. Prin voia celui de sus, am izbutit să intru în al șaizecilea an al vieții mele. L-am apucat pe Măria Sa Mihai al Țării Românești, când a intrat în Iași ca domn, am apucat și pe cei doi domni Movilești și până aici a fost sorocul vieții mele, că de atunci și până acuma robie și altceva n-am știut. Nu te uita că-s alb coliliu, asta e al robiei și dacă nu era holera cea mare eram demult mort, dar păgânii mi-au zis de atunci Iusuf și au trimis hogea la mine. Eu n-am zis nici da, nici nu. Ei mi-au dat fes și șalvari. Iar n-am zis nimic. Acu vorbesc după treizeci de ani. M-or fi crezut mut.

— Am să te iau cu mine. Grăiește-mi tot ce știi, și Toderiță se așează pe patul de scânduri din bordei.

— Așa, Măria Ta! Să asculți și să crezi, că hogea nu degeaba a cerut să vă adăpostească în acea parte de cetate, unde se schingiuiau și se omorau prinșii în războaie. Acolo-i gropnița polonilor de seamă, acolo e pentru hatmanii cazaci prinși de ei. Ce nu răzbesc ei cu chinurile, răzbește strigoiul cu poftele.

— Moș Dragotă, nu cred în strigoi.

— Așa-i cu domnii mari, nu cred în datinile celor mici, dar pan Ceaplinki cel tânăr a trăit pe aceste locuri, pe vremea când se povestește că ar fi fost lupta între turci și moldoveni, pe vremea lui Ion Vodă Armeanul. Și se mai spune că muma lui s-ar fi tras din neamul Drăculeștilor, cine o fi aceea. Un cazac ce ar avea acum suta de ani mi-a povestit că tătână-su l-a apucat în viață pe strigoi. Era un bărbat subțirel și rău ce-și petrecea toată vremea la vânătoare. Și când se plictisea de vânătoare asmuțea doi câini sălbatici pe oamenii de pe țarinile lui; doi câini pe care-i stăpânea numai cu biciul cu capete de plumb. Îi lăsa să flămânzească, apoi îi asmuțea pe ciobani, pe turme, pe plugari și pe boii lor; hoiturile celor sfârtecați le arunca acolo, în groapa de sub zidul de azi al cetății. Mai târziu, a învățat boierul Ceaplinski un năravurât ce se obișnuiește printre oștenii armiei turcești. Copilandrii prinși, după ce erau jocul și batjocura răutății drăcești a boierului, erau omorâți și aruncați în aceeași gropniță a

palatului său. N-ați auzit noaptea gemete și voci?

— Ba da.

— Sunt ei, cei morți în chinuri și nelegiuiri, îngropați acolo fără slujbe, fără popă. Sunt suflete chinuite ce nu-și află odihna, Măria Ta. N-ați auzit noaptea cântece de felurite cobze și dairale?

— De unde știi?

— Fiindcă le-am auzit și eu cât am lucrat să astup intrarea la gropniță.

— Nu se poate!

— Se poate, Măria Ta, că acolo a fost nărav drăcesc și fapte nelegiuite s-au petrecut, înainte ca flăcăiandrii să fie omorâți ca să nu povestească prin sate ce se petrecea la palatul blestemat. Atâta că oamenii locului speriați că le-au pierit copiii s-au plâns popilor și aceștia au început după un timp cercetările.

— Și?

— Și cneazul a dat vina pe soldații care bântuiau prin ținut și în același timp dăruia bisericilor aur cu amândouă mâinile, că vezi Măria Ta, el credea și în sfânta biserică.

— Și atunci?

— O fi fost nebun; că unul dintre copilandrii scăpat cu viață a prins a se mărturisi înainte de moarte și a spus cum că și cu ei cheltuise, cât nu se poate spune, blestematul, că-i îmbrăca numai în haine de mătăsuri sângerii.

— De unde știi culoarea veșmântului?

— Așa umblă povestea. De atunci niciun păgân nu mai doarme în acele părți.

— Și ne-a trimis pe noi. Dar o fi adevărat ce spui sau născocire?

— Adevărul. Se spune, mai departe, că atunci când s-a strâns lațul cu pârile în jurul lui, l-au adulmecat și cea care l-a dat pe mâna bisericii a fost nevasta lui, o femeie aprigă și părăsită de el într-un alt palat îndepărtat. Ea s-a plâns vlădichii de la Alexandrov și de la Kerson.

După zece ani, l-au prins în mijlocul blestemățiilor, când se închisese aici, cu ai lui.

— După câți ani?

— După zece, ori cincisprezece și toți părinții i-au cerut moartea.

— L-au spânzurat?

— Ca pe un om de rând. De acolo are rana la gât și niciun popă n-a vrut să-i dea iertarea. De atunci zace neîngropat, aruncat în groapa de la marginea apei. Și nici apa n-a săpat drum să ia hoiturile de acolo. Era blestem și nelegiuire, iar apa e curată de o poți bea. Înfățișează-te după ce-i găsi groapa strigoiului la pașa de la Oceacov fără să știe nimeni altcineva și spune-i să vă mute de acolo. Ochii albaștri ai lui Dragotă groparul priviră apoi cu o nesfârșită rugăminte spre el – și

roagă-l pe pașă să mă deie rob Măriei Tale; n-o să ceară mult, dar mare bine mi-ai face de aș muri pe locurile unde m-am născut că nu-i mai mare blestem decât să trăiești singur, să-ți zacă oasele în țintirim necunoscut.

— Moș Dragotă, dacă nu visez acuma, așa treaz cum sunt, voi face întocmai cum ai spus. Și află că Vasilie Vodă, care-i domn acuma în țara Moldovei, nu numai că-i tare bogat, dar e bine cu turcii, apoi mai este bărbat ambițios. Dacă suntem în viață și dacă vom mai trăi o să ieșim de aici și o să te luăm cu noi. Numai să nu fii și tu o nălucire ca toate cele ce văd aici, unde ne dau mereu o băutură amară și neagră din semințele unui arbore ce se cheamă ket.

— Nu-s năluciri, Măria Ta! Numai că pe pământurile astea multe s-au întâmplat și dacă ai avea prilej să stai de vorbă cu cazacii cei bătrâni, ai mai afla, Măria Ta, multe altele de care trebuie să te păzești și să ții seamă. Dar de băutura aceea să vă feriți, aruncați-o căci înnebunește omul care o ia mai multă vreme.

Toderiță plecă cu simțământul că se află la un hotar între viață și nălucire. Totuși, vroia să spargă zidul să vadă, cu ochii lui, câtă parte de adevăr și închipuire se află în povestirea groparului. Și a doua zi, cu târnăcoape grele, au desfăcut zidul și au dat de ușa de stejar. A coborât împreună cu doi tineri și au găsit gropnița plină de oseminte, deasupra cărora se afla leșul unui leah, cam între două vârste, îmbrăcat în veșminte de atlas roșu încheiate în nasturi de argint, brâu de piele aurit pe care era scris numele Ceaplinski cu data 1540. La gât se cunoștea că a avut o rană adâncă, făcută de ștreangul putrezit alături. Nu mai era nicio îndoială că trebuia să meargă la pașa Oceacovului. Când i s-a înfățișat i-a povestit visul și descoperirea; turcul nu a părut mirat decât de faptul că au fost trimiși să stea în alt loc decât cel hotărât de el. Le-a dat învoirea să se mute și a îngăduit a fi scoase și oasele din groapă și aduse la cimitirul vechi, unde fusese îngropat cerchezul. Le-a spus apoi că primise veste de la hanul din Crâm precum că fecioara e plecată, cu învoirea lui, să fie mireasă la țara Bogdaniei și că beiul de Bogdania, ca și solia lui să nu fie supărată cu nimic; altcum, el, marele han, poate întoarce ceambururile lângă cazacii de la Nipru și n-ar fi tocmai bine. Apoi, Toderiță s-a îmbolnăvit și a zăcut o vreme.

Însănătoșirea lui Toderiță bucură toată solia moldoveană, dar o și minună, căci o vreme nimeni nu se mai aștepta ca el să scape din puterea nălucirilor ce-l stăpâniseră și care-l supseseră atât de mult, încât era de nerecunoscut, cu obrajii supți și ochii cu privirea înfrigurată, tulbure, cu hainele atârnându-i pe el de slăbiciune. Vie în înfățișarea-i părea numai piatra verde a inelului, în care tremurau clipind ape roșii, ca un ochi înlăcrimat. Enachi Catargi se luase de gânduri că nu va mai ajunge cu el teafăr în Moldova. După

strămutarea soliei, Toderiță se înzdrăveni ca prin minune; poate unde era tânăr, poate unde aruncase, fără a-l mai bea, vinul acela amărui și des ca un untdelemn, în care se vedeau plutind boabe ale copacului ket folosit de dervișii turci, în vremea postului ramazanului, fiind dătător de puteri.

Când s-a însănătoșit, și-a dat seama că se schimbase locul de așteptare a soliei chiar în apropierea pașei de Oceacov, care le-a mai dat ca pază și supraveghere niște akingii plini de credință față de el. Robul gropar și-a făcut datoria și i-a povestit lui Toderiță cum înfigând parul în inima cavalerului polon, întâi a curs sânge negru și apoi, din mort, nu a mai rămas decât oasele și îmbrăcămintea. Între timp, pașa Oceacovului pusese pază întărită pentru siguranța tinerelor cercheze. Grijă de a veghea asupra soliei aveau patru arabi care ascultau numai de poruncile pașei de la Oceacov. Crescuți de mici sub îngrijirea lui și având ca șef pe Mulai Abu-el-Hafid sau sclavul lui Dumnezeu. Toți erau fii de caizi omorâți de turci în desele lor hărțuieli și războaie. Făceau slujbă aici tocmai pentru a fi mai departe de orice ispită de a părăsi armata sultanului de la Stambul pentru a trece de partea piraților ce erau de același sânge cu ei.

Se dăduse adăpost soliei moldovene într-o lature a cetății, nu departe de o casă ce purta o inscripție: „Khazin el kebrit alaniat el djihad” adică „depozitul de material pentru războiul sfânt”. Și așa mare spaimă insufla populației aceste cuvinte scrise acolo, încât oamenii se apropiau de departe în vârful picioarelor, pe ascuns, apoi se retrăgeau înspăimântați ca și cum un cutremur ar fi deschis pământul în fața lor. Așa încât, Enachi Catargi și cei rămași sub aceste două paze puteau sta liniștiți; toți, afară de Toader pe care-l fierbea dorul așa cum fierbe mustul toamna. Și unde-i dor e și neliniște. El avea curajul să se apropie de casa ciudată, o altă rămășiță a unei alte vremi și a zărit din când în când nu numai pe bătrânul paznic, ci și o femeie învăluită în mantie lungă. Cei din cetate bănuiau a fi lăsată să trăiască acolo din mila sau pedeapsa pașei celui bătrân. Și într-o seară, când îl însoțea pe Mulai Abu-el-Hafid, văzu cu mirare că necunoscuta le face semn să vină în curte; ea însăși le-a deschis poarta cu mâna-i tremurândă. Vorbea araba curgător și-i îndemnă să vină după ea.

— Eu am să mor în curând, îi spuse lui Mulai. Părinții mei au fost arabi și vouă vreau să vă împărtășesc taina locului. Înlăuntru se află o comoară. Pașa cel tânăr n-a deschis o ușă, n-a intrat niciodată în această locuință. Dar eu presimt că am să mor. Hafid, care-i cu mine aici, n-are să vorbească nici dacă-l amenințI, nici dacă-l plătești. Dar dincolo de această ușă ale cărei zăvoare și a cărei broască a ruginit, căci de patruzeci de ani nimeni n-a mai deschis-o, dincolo de ea sunt lăzi cu aur și cine are aur are putere. Voi sunteți tineri. Poate veți încropi o corabie să puteți ajunge în țara părinților voștri și-i veți da

drumul necredinciosului care te însoțește și pe fruntea căruia văd că-i scris a fi mereu pe drumuri, mereu cu dorul în suflet și își va câștiga înțelepciunea prin multă suferință. Spune-i, Sidi, că de nu va avea de ce să se prindă în viață, când ajunge la capătul drumului ăstuia să se gândească la păsările carului, care viețuiesc libere și fără doruri. Pe mine m-au vândut pirații haremului marelui padișah acum patruzeci de ani, m-a furat de la el un bei și m-a adus aici. Pe el l-au prins ori l-au omorât în lupte că nu l-am mai văzut de atunci. Dar am avut din ce trăi și paznic milos lângă mine. Acu e și el pe ducă. În ursita mea e scris să mor tocmai când voi fi liberă așa cum sunt rândunelele.

Glasul îi era slab, dar limpede, ochii negri încețoșați aveau privirea plină de prevestiri, fața mică și plină de crețuri purta încă urmele unui chip frumos, iar cearșaful albastru ce o învăluia punea umbre de înserare peste el. A luat o cheie dintr-o casetă și i-a dat lui Mulai să deschidă ușa zăvorâtă. A izbutit cu greu; înlăuntru era întuneric și miros de mucegai; pe lângă pereți stive de lăzi pline cu dubloni. Au numărat treizeci de lăzi bine stivuite. Au plecat amândoi și arabul a povestit pașei întâmplarea. I-au dat cheia. Pe drum, Mulai i-a tălmăcit lui Toader cuvintele bătrânei. Au îngropat-o a treia zi. Murise așa cum a prevestit.

Dar Mustafa, pașă de Oceacov, nu era un om obișnuit. Cu mama venețiană și tata bosniac turcit, războinic bun, deștept, ambițios, dorea și cerea mai mult vieții decât o slujbă de căpitănie a unei cetăți pierdute pe malul abrupt al Niprului. Mic de statură, puțin cocoșat de un umăr, nu uita că mama lui, înainte de a fi răpită de pirați și vândută pe bani grei, fusese una din nobilele Veneției, neam cu dogele și logodită cu ducele de Foscara. Dar se vede că unirea forțată cu bosniacul cel aspru și fără alese purtări, păros și crud, îi scârbise într-atât sufletul, încât dăduse naștere acestui prunc schilav; crezuse că-l va pierde, atât era de firav. Cu încetul însă, se înzdrăvenise și ajunse oștean așa cum îl hărăzise pașa Iusuf, dar nu un oștean oarecare, ci unul îndrăgostit de meseria morții pe care și-o luase. Din pricina aceasta țâșnise ca o rândunică pe cerul războaielor și acolo unde lupta el era întotdeauna biruință. Și cu toată marea lui vitejie, cu toată faima lui, era ținut în umbră. Așa că sosirea pașei de Silistra, de care trebuia să asculte, îl scosese din răbdări cu poruncile nepotrivite, cu îngâmfarea ce i-o dădea marea-i putere atât asupra armiei de la malul mării, cât și asupra celei dintre Nistru și Nipru. Ori dregătoria aceasta Mustafa Pașa credea că i se cuvenea lui pe bună dreptate, dar cum dreptatea e o pasăre măiastră care nu zboară în toate împărățiile, el era la o margine de răbdare, dincolo de care curge râul răzvrătirii.

Acuma, când Mulai îi descoperise comoara în plină cetate, avea cu ce să-și împlinească dreptatea lui pe care Stambulul și padișahul nu i-o făcuse, dar mai întâi să scape de oaspetele nepoftit, de toți oaspeții

nepoftiți. Așa că va dărui pașei de Silistra ca din partea lui Vasilie Vodă, despre care se știe că e fălos și bogat, patru mii de galbeni numai să plece cât mai curând la castelul de la Tulcea. Va avea el grijă să și-i ia înapoi de la beiul din Iași. Totodată îi va trimite și solul lui Giafer Han, care poruncește să fie lăsată cercheza să ajungă vie și nevătămată în Bogdania și, odată cu ea, va scăpa și de solia căreia îi va alătura robul cerut de boierul cel tânăr de la Moldova; asta să fie darul lui pentru oprirea fără voie ce le-a făcut-o aici. Apoi, liber ca vântul, fără ochi să-l iscodească, fără urechi să audă, el și cei patru tineri arabi, dacă sultanul nu-i va da armia de la Dunăre și marea pe mână, vor trece cu toate averile în slujba venețienilor, fie ce-o fi.

19

Sultanul Ibrahim, padișah al marelui Imperiu otoman, se afla în acest timp în cetatea Kerbela pe țărmul Eufratului, la miazănoapte de Bassora și de pustia Nefod.

Se vedeau de departe vârfurile verzi ale curmalilor, plopilor și sălciilor printre cupolele scânteind sub strălucirea smalțurilor, a minaretelor cu acoperișuri aurite, a celor două gigantice moschee ale imamului Hussein și ale imamului Abbas.

Cetatea Kerbela avea o istorie tristă ce pornea din vremea lui Mohamed și a familiei lui, când Hussein, un nepot al profetului, șeful familiei preoțești a Alizilor în lupta ce se dădea atunci între puterea temporală a califilor și cea permanentă și spirituală a imamilor descendenți din Ali, marele preot Hussein luptase pentru puterea imamilor. În urma acestor certuri, Hussein plecase din Medina cu toată familia lui și partizanii săi spre orașul Kufa, unde dorea să întemeieze un centru al spiritualității mahomedanismului care să nu se supună nici unui calif.

Dar la Kerbela, caravana imamului Hussein a fost împresurată de o armie dușmană venită din Kufa și oamenii convoiului preoțesc, câți nu au murit de foame și de sete după zece zile de asediu, au fost omorâți împreună cu optsprezece membri ai familiei lui Mohamed și au fost înmormântați pe înălțimea de la Kerbela. Vestea s-a dus ca fulgerul prin țară, iar Djiber, unul dintre tovarășii de credință ai lui Mohamed, a venit să aducă morților cinstirea cuvenită la patruzeci de zile, deoarece însuși profetul îi spusese odată: „nepotul meu Hussein va fi omorât și înmormântat la Kerbela și acolo va începe pelerinajul după patruzeci de zile.”

Cum „Kerbela” în limba turcă înseamnă „locul dragostei”, credincioșii sectei lui Ali i-au îndreptățit cu prisosință numirea și a devenit centrul sectei șiiților, cei mai fanatici și mai aprigi apărători ai vechii credințe, unde niciodată vrun necredincios nu avea voie să vină; o cetate mai tainică și mai strașnic apărată chiar decât Mecca,

unde fiecare sultan trebuie să treacă să se închine o dată pe an, la o zi anumită, dacă nu vrea să aibă răscoală printre oșteni.

Aici vin credincioși din Caucaz, Persia și India, iar hagialâcul nu se întrerupe decât în lunile când căldura este în culmea ei.

Moscheea ridicată peste mormântul imamului Hussein, cu zidurile lucrate în mozaic, cu firidele din stalactite acoperite de oglinzi, cu ogivele închise în dantelărie de piatră, coloane zvelte din lemn care sprijină bolțile peristilului, răsună zilnic de zgomotul mulțimilor înveșmântate în alb ce vin aicea spre a se ruga pe mormânt.

Aici intrase padișahul Ibrahim, trecând de curtea interioară, pătrunsese în adâncul moscheii, unde sub un baldachin format dintr-un covor persan, după un grilaj din bronz, se afla racla sfântă din lemn pictat și sculptat.

Era în luna uciderii lui Hussein, lună a marilor pocăințe. Printre femeile învăluite în cearșafuri din cap până în picioare, bărbații cu fețele descoperite și turbane albe își strigau cu glas tare bucuria de a fi ajuns la capătul călătoriei lor. În același timp, de afară se auzeau cântecele rugăciunilor de îngropăciune pentru rămășițele celora ce fuseseră anume aduși la Kerbela pentru a fi înmormântați în marele cimitir de la poalele cetății, unde, după credința lor, aveau să se bucure sufletele celor ce zăceau în preajma mormântului mântuitorului lor.

Sultanul venise pentru sărbătoarea sacrificiilor, așa cum îi ceruse marele muftiu. Era nevoie de acest ritual atât pentru întărirea credinței oștenilor, cât și pentru biruința sigură în războiul ce avea de gând să-l pornească. Pentru aceasta erau aleși credincioși fanatici, gata a-și da viața. Aleșii, cu cea mai mare parte a capului rasă, pentru ca părul să nu-i apere de lovituri, înveșmântați în lungi anterie albe, cu o sabie goală în mână, erau îndreptați către curtea cea mare a moscheii, plină de pelerini cățărați până și pe creasta zidului și atât de deasă era mulțimea, încât sultanul și-ar fi putut face din ea un mare corp de oștire.

Sultanul și Curtea sa se aflau pe terasa cea de sus. Atunci a apărut o ceată de călărași cu mantale ca neaua, încălecați pe armăsari albi; odată cu ivirea lor, pocăiții adunați sub privegherea acestora pătrund într-o împrejmuire mai mică, anume pentru ei, și odată intrați acolo, cavalerii albi rămân în afară, iar cei aleși pentru sacrificiu alcătuiesc o semilună și așteaptă semnalul, care este psalmodierea de către un imam a unui verset din Coran. Atunci toți încep a se izbi cu săbiile, ca și cum ar fi cuprinși de o nebunie furioasă, ațâțați de cântecele rugăciunilor, apoi pornesc a face înconjurul orașului sub privegherea călăreților. În tot drumul lor, ei se lovesc și își fac tăieturi adânci cu sabia, în timp ce mulțimea pelerinilor cântă rugăciuni. Și așa, ca niște victime a propriei lor credințe, plini de răni din care sângele le curge

șiroaie, cu hainele înroșite, merg înainte clătinându-se fiecare sub mulțimea tăieturilor, trecând pe lângă steagurile albe înălțate în calea lor și încep a cădea morți rând pe rând, semănând drumul cu zeci de trupuri; printre cântece, se aude pocnitura pistoalelor slobozite în cinstea acestora, intrați astfel în rândul sfinților.

Cortegiul oprit o clipă, hagiii cei mai apropiați îi ating pentru a dobândi noroc, negustorii de sicrie îi ridică din drum, îi învelesc în halatele însângerate, îi pun în racle; mulțimea nu mai are nici frâu, nici stavilă, alergând să vadă pe cei care încă mai trăiesc și ajung astfel înapoi, în curtea moscheii, unde moare și ultimul supraviețuitor din ceata de sacrificiu, până când înălțarea steagului verde al profetului pune capăt acestui măcel de bunăvoie, făcut în amintirea celuilalt înfăptuit asupra lui Hussein, în anul 61 al Hegirei, adică cu o mie patruzeci de ani în urmă.

Ibrahim, padișah, n-a clintit în tot timpul săvârșirii sacrificiului; sub ochii lui sunt adunați cincizeci de mii de credincioși; îl pândesc cu ochii lor întunecați și însângerați. Ei vor un sultan tare ca stânca, ager ca pantera, înțelept ca șarpele, tot atât de fanatic ca și ei, în ura și împotrivirea față de cei ce nu-s dreptcredincioși. Ei urăsc pe toți cei ce în afara hotarelor au o altă credință. Îi disprețuiesc pe mahomedanii îngăduitori, cum ar fi sunniții și din pricina aceasta, sultanul acum era în mijlocul lor; altcum o răzmeriță ar fi putut izbucni; mulțimea sângeroasă ajungea numai în această zi la cifra de cincizeci de mii de oameni.

Or Ibrahim vroia puterea.

*

Frământată era în cugetu-i jupâneasa Marga și avea destulă pricină. Întâi când se gândea la Simina, apoi la fratele ei, Lupu.

Nu fusese de față la nașterea fetei, dar nu știa pentru ce pricină tatăl ei o ținuse întotdeauna departe de sufletul lui; altcum nici nu s-ar fi învoit cu plecările ei dese la curtea lui Ștefan Nemira și nici doamna Tudosca n-ar fi putut-o învoi cu atâta ușurință, de parcă ar fi vrut să o scoată de sub ochii tatălui ei. Copila simțise o răceală a părinților de cum se ridicase bine în picioare. Norocul ei fusese cu Ștefan Nemira care, neavând copii, și-o apropiase ca pe o fiică a sa.

O mirase pe Marga jupâneasa, ca și pe toți ai curții domnești, faptul că în pisania de la mănăstirea Trei Ierarhi erau pomeniți toți copiii, afară de Simina, căci fusele săpat în piatră că „întemeietori sunt Vasilie Vodă cu doamna Tudosca, fiul lor Ioan și fetele Maria și Ruxandra.” Văzuse bine cum se îngălbenise mai tare chipul doamnei când citise. Dar cum știau a desluși slavona foarte puțini, s-au gândit că poate o fi fost o scăpare a călugărului când a citit. Și în felul acesta, gurile clevetitoare s-au liniștit și ochii fermecați de pictura făcută în

aur și lazur a zugravilor Nicolae și Ștefan, minunați de nemaipomenita frumusețe a ușilor din pronaos ce aveau canaturile lucrate în sidef curat, cu fire și solzi de argint, cu chipuri de argint în relief și înfloriturii negre, n-au mai gândit la pisanie.

Marga a venit din nou la biserică și a poftit pe unul dintre ieromonahi să i-o citească încă o dată și a văzut astfel că nu se înșelase. Numele Siminei nu era trecut nicăieri. Pentru clopotniță ar fi avut un temei să nu-i fie trecut numele, nefiind niciuna dintre fete pomenite, ci numai feciorul Ioan.

Făcuse oare Lupu vro juruință să-și închine această fată vreunei sfinte mănăstiri, așa precum Lăpușneanu o călugărise la Socola, mănăstire de maici de el înființată, pe fiica lui cea mai mare, pe Sultana, ajunsă apoi stariță, în acel afund de codru de la marginea Iașilor? Nu era în firea Lupului călugărirea odraslelor sale, iar Hlincea și Trei Ierarhi pe care le ridicase erau mănăstiri de bărbați.

Totuși, dacă se gândea mai bine, preotul de spovedanie al Tudoscăi din vremea tinereții fusese călugărit și trimis la mănăstirea Secu, departe de târgul Iașilor și aiasta se întâmplase după ce luase fratele ei domnia. Umblase un zvon atunci, care zvon pornise de la doftoroaia care o moșise pe Tudosca, precum că aceasta ar fi născut un făt mort și că de groaza supărării lui Lupu, care tocmai trebuia să se întoarcă de la Stambul, ar fi schimbat copilul ei cu fetița vie a unei vere bune ce se întâmplase a se greși de fată mare cu unul dintre frații Lupului și că astfel ar fi izbândit cu bine și să-i arate bărbatului prunc la întoarcere. Și tot Chirila ce o îngrijise la naștere ar fi făcut schimbarea, căci ei îi fusese frică de mânia nestăvilită a Lupului care ar fi fost în stare s-o puie la biciuit pentru fătul mort și, având ea o bucată de pământ lângă mitropolie, a îngropat acolo pruncul la un loc știut numai de ea și de bărbatul ei, ținând mare taină, căci ar fi fost cu primejdie asupra lor de s-ar fi aflat. Iar pe locul unde a fost îngropat băiatul s-ar fi ridicat acuma biserica Trei Ierarhi. Mai umblase încă un zvon, căci Tudosca fusese neobișnuit de mare la această a doua sarcină, că ar fi născut gemeni, dintre care murind băiatul, ar fi rămas numai fata; că Lupu ar fi aflat și din pricina asta nu ar vedea-o cu ochi buni și că băiatul, tot pe locul doftoroaiei ar fi fost băgat în pământ. Așa, ori altcum, locul Trei Ierarhilor era peste un mormânt, ceea ce nu avea să poarte noroc celora ce o înălțase.

Niciodată Marga nu-l întrebase pe fratele ei nimic și nici pe Tudosca, știa că „gura lumii numai pământul o astupă” și faptul că ieșiseră zvonuri se puteau datora celor pe care pisma față de grabnica înălțare în dregătorii a Lupului îi făcea să scornească prin gura jupâneselor tot felul de întâmplări, iar oamenii cei mărunți, odată auzite, le iau de bune și le duc mai departe.

Și totuși, numele Siminei lipsea de pe pisanie, dar poate că aceasta

fusese ticluită pe vremea când fata fusese rău bolnavă, încât nu mai știau dacă va mai scăpa și atunci poate se gândiseră că ar fi cu primejdie a o pomeni între vii. Ștefan Nemira râsese de asemenea scorneli și spusese că lumea Iașilor vede năluci, dar uite că el pierise ca o nălucă și nu avea să-i mai vadă niciodată marii lui ochi albaștri cu privirea mângâietoare, nici gura aceea cu buze pline nu-i va mai rosti cuvânt și pasul lui sprinten nu va mai răsuna în preajma-i. Era un pustiu în juru-i pe care numai Simina îl umplea cu gingășia ei, cu neputința-i de a se împotrivi voinței părintești.

Murise Chirila și bărbatul ei, adevărul nu-l va afla nimeni, dar când s-a săpat temelia bisericii au găsit oamenii un mormânt de prunc cu resturi de veșminte scumpe. Dar mare-i Iașul, multe-s păcatele și doftoroaie cum era Chirila mai rar!

Își mai amintea Marga de o prezicere pe care i-o făcuse o călugăriță de la Sucevița, pe vremea când încă nu se înălțaseră cu slujbele niciunul dintre frații ei. Se spunea despre maica Amfilonia că ar avea vedenii, deoarece copilărise la poalele Galatei unde era izvorul cel mai limpede și cu puteri nemaiîntâlnite în toată Țara de Sus; apa lui îi dăduse o tărie și harul de a prevedea peste ani.

Amfilonia se oprise lângă ea după o slujbă de la miezul nopții, o privise lung și-i spusese:

— Jupânească Marga, bucură-te de viață cât îți mai este dat. Nu-ți mai pierde nopțile cu slujbele noastre. Domnul nu are ce să-ți ierte, ai sufletul curat, dar și sufletele curate au o vreme când își plătesc nevinovatele bucurii și își poartă crucea. Și domnia ta ai s-o porți când nu vei gândi, dar numai puțină vreme căci vei fi ferită de a trage la povara grea ce o va purta tot neamul tău până la stingerea lui. Apoi, din începețoșată, privirea călugăriței se limpezise atât de puternic, încât simți cum din ea țâșnise ca o săgeată și ceva necunoscut o făcu a se supune voinței acesteia părăsind a doua zi mănăstirea spre a se întoarce lângă Ștefan Nemira, căruia i-a spus prezicerea, dar el a zâmbit a neîncredere și a mângâiat-o pe creștet, ca pe un copil înspăimântat de întuneric. Îi dădură lacrimile jupânesei gândind că întunericul l-a cuprins pe el întâi, apoi pe Tudosca, pe Ioan și cine știe al cui rând va veni acuma, când Lupul a trimis pețitori peste mări și țări. Se vor întoarce cu toții? Adormi după ce luna își trase lumina spre colțul odăii.

*

Nici Măria Sa, Vasile Vodă nu avu parte de somn mai liniștit în acea vreme. Venise la el neamul său dinspre partea moldovenească a stirpei mamei sale, răposata jupânească Irina și acest pitar Buzul cu jupâneasa lui Buzoaia l-au rugat a le face cinstea să fie nănaș la nunta fiicei lor, Ilinca, cu feciorul lui Isac Balica. Și cu toate că în sufletul lui

încă sângera după moartea feciorului, care trăise și pierise ca o umbră, primise să le facă pe plac, atât din acel spirit de familie care-i era adânc intrat în obicei, cât și din dorința de a-și arăta obârșia lui moldoveană. Știa că se spunea despre el că ar fi albanez, fapt ce nici nu-l supăra, nici nu-l măgulea. Și dacă cineva s-ar fi îndeletnicit mai cu luare aminte, aplecându-se asupra numelui de Coci purtat de tatăl lui, s-ar fi gândit că vine de la românescul Constantin, mângâiere și prescurtare, și nu de la cuvântul albanez coci ce înseamnă roșu pe grai moldovenesc, dar nu venise încă vremea, se vede, ca toate aceste lucruri să fie lămurite. Și ar mai fi putut gândi că numele de Vasile și-l luase după cel al macedoneanului Vasile ce fusese împărat al grecilor. Așa că, nelămurind nimic, nu zicea nici da, nici nu, când unii îl socoteau a fi neam cu Radu Mihnea, iar alții că ar fi ceva obârșie de la Aron Vodă. Lăsa pe fiecare a crede ce vrea acuma, când neamul lui era mare și puternic prinzând rădăcini adânci, prin căsătorii în această țară a Moldovei, care-i dăduse bucurii, dar și mari frământări amestecate cu primejdii, dintre care o amintire nu și-o putea smulge din minte. Aceea a socrului său, marele vornic Bucioc, tras de turci în țeapă, bănuit fiind de necredință față de ei și de înțelegere cu leșii. Priveliștea aceea cumplită a stâlpului sfârtecând omul viu, gemetele și urletele lui le mai auzea noaptea prin vis și uneori, când tot ce gândise izbutise a înfăptui, ca din senin îi sfârteca liniștea urletul lui Bucioc. Așa încât, înțelesese că nu era înțelept lucru a fi omul jumătăților de măsură și căutase a limpezi cât se putea mai mult sprijinul despre partea turcească.

Ceea ce însă nu putuse izgoni din calea vieții lui fusese zdruncinul pe care-l avusese Tudosca, ce era atunci în preajma celei de a doua nașteri și din pricina aceasta se îndoise cumplit că această copilă ar fi fost în stare să se nască vie, după o asemenea grozăvie, și deși nu o spusese niciodată, pentru a nu-și năpăstui soția, de care de fapt îi era nespus de milă, bănuise întotdeauna că cineva, foarte apropiat Tudoscăi, făcuse totul cu putință ca mama să nu sufere și ori că-i adusese un prunc străin, ori că se făcuse ceva, ce e mai bine să nu știe el. Așa că nu mustrase pe nimeni și se făcuse ca și cum totul ar fi fost așa cum se cuvenea. Dar în inima lui intrase îndoiala pe care n-o limpezise decât la săparea pisaniei de la noua ctitorie. Și totuși, simțea cum copila ține la el deși nu-i semăna de fel. Va avea grijă de ea, așa ca și de celelalte două, dar opreliștea din suflet nu i-o putea nimeni înlătura.

20

Gihanghir pașă de Diu citea cu mare luare-aminte scrisoarea lui Vasile Lupu, acel domn al Bogdaniei, pe care-l știa din drumurile lui la Stambul și care-i plăcuse atât pentru dârzenia lui, cât și prin felul

învăluit de a-și ajunge planurile într-o împărăție în care a vorbi prea mult, prea tare și prea pe față te putea duce mai degrabă să slujești hrană peștilor în Bosfor. Întâi, un bărbat trebuie să știe ce vrea, or străinul acesta își alesese un drum de la care de zece ani nu se abătuse o clipă. Faptul că se născuse în Valahia, că trăise de tânăr în Bogdania îi înlesnise mult să se împământenească de nădejde acolo. Unii boieri nu l-au vrut ca domn, zicând în arzurile lui că-i arvanit, dar ce fel de albanez să fie el, când nu a fost în stare să câștige o biată bătălie împotriva lui Matei Basarab, care-i mai bătrân ca el? Albanezii din oastea lui sunt bărbați războinici, dar buni războinici, nu ca el când e vorba de luptă.

Vizirul cârmuise pe vremuri ținuturile muntoase din Batac, Rodop și Rila și-i suna în urechi graiul lor asemănător cu al lui Lupu, la fel cu cel al multor locuitori dintre apa Vidinului și a Timocului, din ținutul Câmpenilor, al Pădurenilor și al Vălenilor de pe malul drept al Dunării. Voievodul Bogdaniei cu bisericile și amestecurile lui la patriarhia din Stambul mai repede părea a se trage dintre aceștia. În fine, avea să-i încerce a-i ghici adevărul gândurilor din desfășurarea scrisorii deschise în fața-i.

„Prea strălucita poartă a prea puternicului împărat a putut vedea credința mea adevărată încă de pe vremea lui Grațiani, domnul Moldovei, când, făcându-se legătura cu leșii împotriva prea puternicii împărății turcești, n-am voit să mă unesc cu el și ceilalți boieri și de aceea am fost ars cu fierul roșu pe piept. De către Moise, cel fugar în țara leșească, am fost întâi închis și abia am scăpat cu viață.”… deci până aici omul e împotriva polonilor deși sunt închinători la Isus… să vedem mai departe. „Și pentru că am trimis în mâinile împărătești pe Barnowski, dușman jurat al împărăției turcești, chemându-l din Țara Leșească și apoi pentru moartea lui căutat ca să fiu dat morții abia am scăpat – dar au simțit că vrea tronul, iar al treilea a venit drept la tăiere ca mielu…” Nu degeaba i-au zis Lupu! mă întreb câtă i-o fi partea de credință față de noi și câtă de dorința lui nemăsurată de domnie?! dar să vedem mai departe… „Și în sfârșit cu voia lui Dumnezeu și cu mila prea ocrotitorului sultan Murad am fost numit domn al Moldovei. În care dregătorie cât am fost de cu credință și din aceea se vede că fără vro pagubă, dar cu mai mare pagubă a leșilor am împăcat pe sultanul Murad și pe vizirul său Murteza cu leșii…” și asta-i drept că are o minte ascuțită acest domn care aici a știut a ocoli războiul… Așa, mai departe…

„Acuma am făcut cheltuieli mari ca muscalii și cazacii să dea înapoi Azovul fără război și am căpătat pe muscali prieteni ai împăratului iar leșilor dușman. Deși prea puternicul împărat n-a vrut să dea fratelui sau fiului meu domnia munteană…”

Aici pașa se opri din citit răzimându-și gânditor capul în podul

mâinii stângi, repetă ca pentru sine… domnia munteană… a cerut-o de mai multe ori prin toate mijloacele, așa cum prin toate mijloacele și-a dobândit-o pe a lui. A recunoscut deci în aceste rânduri trimise mie, că datorită sfatului său, Barnowski a venit la Stambul și, tot datorită lui, se zvonește că s-au adus cu mare alai rămășițele acestuia în Moldova. Cu o mână omoară, cu alta mângâie… Trebuie să fiu cu luare aminte cu el, cu luare aminte, sultanul nu vrea tulburări aici, iar Lupului dorința domniei Valahiei n-are să-i iasă din cap. O vrea să repete domnia lui Radu Mihnea? Întru multe face aidoma lui. Pare-se că pacea asta acum între cei doi e numai untdelemnul aruncat pe fața apei, cât să ajungă corabia la țărm și mai departe?… „voi fi călăuz în țara leșească oștirii împărătești, voi ațâța pe cazaci să dea ajutor muscalilor împotriva leșilor și astfel leșii vor avea război pe de o parte de către muscali și cazaci din două părți, și despre tătari, moldoveni și turci, de dincoace. Cu privire la Ardeal, e ușoară treaba: cunosc foarte bine căile pe care poate fi lovit din Moldova și Țara Românească; de acolo, pașa de Timișoara, de aici turcii, tătarii, moldovenii și muntenii. Să se adaoge că în Ardeal mai mult de o treime sunt români cărora făgăduindu-le slobozie, îndată îi vom ațâța asupra ungurilor…” Peste o treime români – șopti din nou pașa, dar tot așa se spunea și acum peste patruzeci de ani, în vremea lui Șeitan Oglu, Mihai. E un temei, e și un butoi cu praf de pușcă… Facă Allah să ne fie cu adevărat credincios, căci voievodul Lupu are un cap de grec. Țintește sus și vrea mai mult, gândi mai departe pașa de la Vidin, – dar care dintre noi nu face la fel? Și doar Lupu e crescut prin părțile astea. Și eu aș dori să fiu în locul pașei de la Silistra comandant suprem al tuturor oștilor de pe malul drept al Dunării. Nu e nimica rău. Lupu e un domn bogat și cu mână largă, Stambulul se bucură de darurile lui pe care le trimete mereu. Îi dăduseră învoire de acum cinci ani să cuprindă și Valahia și apoi i-au reînnoit-o. Chiar dacă face o unire între cele două raiale, nu-i nicio primejdie, cât timp aceasta e sub și cu învoirea noastră. Și Lupul nu e omul care să stea în două luntri deodată. În Lehia, sunt Movileștii și de acolo nu-i poate veni decât pagubă și supărare. Ceilalți ghiauri se luptă încercându-și puterile, măcinându-și supușii, numai pentru niște deșarte credințe. Singura putere adevărată este armata, dar ei au mai mult bande organizate. Poate că acest lucru l-a înțeles vicleanul domn, e sigur de partea noastră și darurile lui de bairam nu le întrece nimeni. Nu cu brațul și-a cucerit el puterea, ci cu capul și avem nevoie de capete ca ale lui printre supușii noștri. Apoi e și un bărbat care știe să trăiască. Am să-l sprijin și de aici înainte. I-a trecut prin minte să-și aducă femeie pe tron dintre cercheze. Ce măgulire mai mare poate fi pentru sora sultanului Hatidgenurvalidé al cărei bărbat Mehmed Pașa e însuși cerchez? Și cine are mai multă trecere la înaltul padișah dintre

neamuri? Hatidgenur; așa că voi face cunoscut marelui vizir credința și înțelepciunea faptelor voievodului de la Bogdania, voi da mai departe ceva din minunatele lui daruri și el își poate vedea în liniște de planurile lui.

Cu aceste gânduri încheiate, pașa ieși să-și facă cercetarea lui călare pe noul sirep trimis de Lupu tocmai din codrii Moldovei, un armăsar negru focos ce își înțelese noul stăpân de la primul încălecat.

La picioarele lor, Dunărea curgea lină în apele ei albăstrii lângă malul înalt, pe care niște tufe răzlețe de cătină își tremurau în vânt florile rozalii, iar scaieții involți își înălțau trufași pufurile liliachii. Dincolo, pe malul românesc, se vedeau așezările satelor pitite sub pomii stufoși, printre care numai turla bisericii se înălța purtându-și crucea, semn al îngăduinții turcești de a nu tulbura credința supușilor, chiar dacă în adâncul inimii și pe față o disprețuiau socotind-o erezie de la dreptul drum al lui Allah.

Ochii rotunzi ai pașei a cărui mamă fusese o roabă creștină din Bosnia trecură peste priveliște fără să-i dea vreo însemnătate: privirea lui se odihnea mulțumită asupra armăsarului și el zâmbi satisfăcut.

21

Pan Tadeus sosise de la Constantinopol cu scrisorile și mai cu seamă cu greaua sarcină a peșitului pentru fata cea mare a lui Vasilie Vodă, și pentru că nu se știa care va fi răspunsul, mirele, care nici măcar nu auzise până atunci de Simina și nici nu știa cum arată la față, supus voinței dragomanului Veneției, se oprise la hanul misiunii catolice de la Bacău. Faptul că pornise la drum însemna că peste voința ilustrului Antonio Grillo nu se putea trece; faptul că venise împodobit ca un senior dovedea că această veche familie genoveză își socotea cetatea și obârșia pe potriva marilor puteri apusene și că marele dragoman în sinea lui era sigur că domnitorul Bogdaniei nu se va împotrivi, ci numai va lăsa să se creadă că se lasă greu așa cum se cuvine, când prea de curând i s-a stins feciorul și soața, dar nu se putea să nu cântărească foloasele ce le putea avea pe urma acestei însoțiri. Nu degeaba trimisese el însuși în țara cerchezilor după mireasă, când știut este ce căutate sunt femeile locului pentru haremurile marilor demnitari. Lupul era un bărbat căruia cu un sprijin ca al lui Grillo, la Înalta Poartă, nimeni nu-i va mai putea lua domnia, căci dacă era vorba de descurcat firul înnodat al intrigilor constantinopolitane, nimeni nu era mai priceput decât el. Și mai știi, poate că această dorință veche a Lupului de a cuprinde și Valahia se putea îndeplini mai repede și poate chiar ginerele și fata lui să se bucure de acest vis împlinit. Apoi învoirea domniței nu ține de ea, ci de domn care o va înzestra regește, așa cum îi plăcea să trăiască.

În sala cea mică de taină, pan Tadeus, pe numele lui drept Manolis,

era singur cu Măria Sa. Și, fiindcă de la Stambul venise neguțătorul, îl salută pe Vasile Lupu cu înalta urare turcească: „Hac teala Padisahumuze vebei efendimuze cioc ilar umurler virsum devlet ile cioc iasa", ceea ce însemna pe moldovenește: „dreptul și prea înaltul Dumnezeu să dea împăratului nostru și voievodului domnului nostru viață îndelungată și să trăiască mulți ani fericiți".

După folosirea acestei formule de bună-cuviință, domnul înțelese că Manolis este purtătorul unei solii deosebite, îndepărtase boierii de sfat și citea singur scrisorile trimise de Antonio Grillo.

Întâi Manolis i-a înmânat scrisoarea ce vestea marea bucurie ce ar avea-o marele dragoman dacă s-ar înfăptui o însoțire între copiii lor, crezând domnia sa că e mai bine ca Lupul să judece această propunere liniștit și cu capul limpede, cu atât mai mult, cu cât în acea vreme puterea Veneției la Înalta Poartă crescuse în chip deosebit, atingând-o aproape pe aceea a franțujilor. Știa el bine că arareori domniile se pot ține pe bună dreptate sau pe destoinicie; Manolis socotea precum că vremelnicele cârmuiri, chiar dacă sunt rodul unor mari străduințe ori ale norocului orb, dacă nu le întărești clipă de clipă cu noi și puternice prietenii, pe care le plătești cum poți, dar neapărat crăiește, se pot prăbuși ca pomii ce neavând rădăcini adânci sunt luați de furtună. Mai gândea el că faptele cele mari se fac și se desfac sus de tot și cum omul de rând care și-a dus așa cum a apucat mica lui viață, nici nu poate, nici nu știe cum să se apere în această încâlceală de fire urzite la Constantinopol.

Aștepta să termine Lupul de citit și să-l anunțe că a poposit la Bacău feciorul dragomanului cu daruri de mare preț.

Voievodul arăta voinic și în putere, cu părul lui bogat abia stăpânit de greutatea cucei domnești. Acuma, că sfârșise de citit se uita drept spre el.

— Știi cu ce solie te-a trimis?

— Cum să nu, Măria Ta! Și eu, în sinea mea, am gândit că aduc vești bune ce pot deschide drumuri noi, mai cu seamă că în curând Măria Ta vei avea o altă doamnă, tânără, străină, poate că e mai bine să nu găsească ghineceul prea plin cu domnițe.

— De unde a mers vestea atât de iute?

— Măria Ta, nu crezi că ai iscoade chiar la curtea domnească?

— Iscoade sunt peste tot. L-ai văzut pe feciorul lui Grillo? Poți să mi-l descrii?

— Măria Ta, nu numai că l-am văzut, dar a și venit cu mine până la Bacău.

— Asta înseamnă că marele dragoman e sigur de înrudire.

— Se pare că ține cu tot dinadinsul. E un neam vechi și puternic în Genova, Măria Ta. De peste trei sute de ani a dat tot bărbați de ispravă. Când am fost pe acolo cu negoțul meu, unul din bătrânii

Grillo era în sfatul de zece al dogelui; avea și măreție și cuvânt în treburile orașului.

— Atunci de ce nu-și ia o noră dintre venețiene?

— Veneția-i departe, și mică, deși puternică. Moldova e mai în cuprinsul vederilor sale, nu-i mai aproape, dar e mai mare, apoi se vede că te prețuiește mult, Măria Ta.

— Eu nu am neamuri să le știu spița cu trei sute de ani în urmă.

— Fiecare avem un lanț de strămoși în urma noastră, numai că nu-l știm și asta nu-i o piedică.

— Cum e feciorul lui?

— Când îl vezi, îți place, Măria Ta! Are un chip mai mult prelung de om crescut în altă lume decât aceea pe care o cunoaștem noi. Poartă o barbă mică și mustăcioară subțire, neagră. Are și plete. E subțire ca un pește de nisip și vorbește repede cât un stol de vrăbii. Îmbrăcat tot altcum decât pe aici, cu pantaloni de catifele ce-i vin numai peste genunchi, cu cizme răsfrânte din piele vișinie împodobite cu pinteni de argint și cătărămi la fel.

— Cum o să se înfățișeze așa la curtea mea?

— Am adus cu mine de la Cracovia niște veșminte de mare preț pe care le-am lăsat aici, la Iași, la omul știut de Curte, și de la Stambul manta de preț ca pentru cucon domnesc. Marele dragoman, dacă Măria Ta îngăduie, a trimis, pentru domnița pe care vei vrea s-o măriți, o manta albă cusută toată în flori de mărgăritare cu inime din rubine și frunze de smarald, și un văl din fir de aur prins în coroniță ce întruchipează un vrej cu frunze de trandafir având o cruce în față din safire și opale. Iar pentru alaiul de nuntă a trimis zece cai albi.

— Agem dilberi, borden bargiri meș hurdir – răspunse zâmbind Vodă Lupu.

— Știu și eu proverbul că „un tânăr persan și un cal moldovenesc sunt mai slăviți decât toți ceilalți”, dar nici armăsarii ce i-am adus n-au pereche.

— În ce grai te-ai înțeles cu tânărul?

— Turcește, Măria Ta, dar tare vorbește repede.

— Ce face el la Stambul?

— Ajută pe marele dragoman.

— Ce se zvonește despre el?

— Ca orice tânăr, sărit de vârsta însurătorii de câțiva ani, a mai petrecut și el ca toți cei de seama lui, a mai jucat cărți, a mai avut datorii…

— Și marele dragoman vrea să-l așeze la rostul lui…

— Când va vedea domnița se va așeza el singur.

— Nu pune mâna în foc!

— Pentru spița asta a noastră mai păcătoasă nu pun, dar îmi zic și eu, „ce nu se cunoaște, nu face supărare”, așa că unde-i un dram de

minte poate să fie și o viață liniștită.

— Aduci cumva mustrări spiței bărbătești, Manolis?

— Nici asta, căci felurit e sângele ce curge în vinele fiecăruia și fiecare își ia dreptul de care se crede în stare în fața vieții, numai că mă gândeam și la învățătura scripturii și la pravilele ce vrei a pune, Măria Ta.

— Da' de viață te-ai bucurat? Așa-i?

— Eu, Măria Ta, sunt văduv și asta-i altă treabă.

— Da. Asta-i altă treabă pentru noi, că de unde vii tu…

— De unde viu eu e altă lege și alt Dumnezeu.

— Ai întrebat și pe la seraiul sultanei cum e văzut acolo marele dragoman?

— Da, Măria Ta, și toate-s bune acuma. Numai dacă soarta o ascunde vro năpastă. Mai departe nu pot ști! Dar cu ce zestre îi vei da, Măria Ta, toate se vor rostui.

— Adică?

— Poate domnie în Țara Muntenească! Cine cunoaște oare ce aduce ziua de mâine? Ca dovadă a credinței sale, marele dragoman mi-a alăturat și aceste scrisori ale capuchehaei Măriei Tale.

— Manolachi?

— L-am lăsat și pe el la Bacău. Așa îl vei avea, Măria Ta, mai la îndemână!

— Nu s-o fi hainit?

— De câtăva vreme. N-a apucat a face rău, că a oprit Grillo toate drumurile lui și ți l-a trimis peșcheș, mai bine să-i tai capul la Bacău decât aici.

— Niciodată nu fac două trebi diferite deodată. Dă-mi numai scrisorile și așteaptă. Lupul își scoase căciula ce deodată parcă-i strângea capul. Se sculă îndreptându-se spre fereastră de unde venea lumină mai bună și citi la repezeală slova cu înfloriturile ce ar fi trebuit una să ajungă la leși, alta la germani. Pe măsură ce citea, vâna de pe frunte i se îngroșa mai tare și chipul i se întuneca.

— Așa, așa.

— Măria Ta, ai încălzit un șarpe la sân!

— Nu șarpe, viperă, Manolis. El n-a simțit nimic?

— Nimic, afară de cinstea de a însoți în Moldova, la vânătoare de mistreți, pe fiul marelui dragoman.

— Vânătoare de mistreți zici? Ei bine, chiar avem să facem una ca să nu amestec treburile domniei cu plăcerile mele. Auzi, Manolis? Peste opt zile va fi mare vânătoare la care vei pofti și pe feciorul lui Grillo și pe însoțitorul lui. Mistreții îs mare primejdie. Dacă nu le oprești înmulțirea din timp, umplu pădurile, Manolis sau pan Tadeus cum te-ai botezat tu singur. Am s-o chem și pe Marga cu Simina de la Nemira.

— Pe domnița Simina vrei s-o măriți, Măria Ta?

— E cea mai mare. Da' de ce te uiți așa la mine?

— N-o întrebați și pe ea?

— Nu e nevoie.

— Cum crezi, Măria Ta, eu, dacă ar fi fiica mea, aș întreba-o.

— Fecioarele se dau după bărbații lor.

— După câte înțeleg eu, Măria Ta, vrei s-o păstrezi cu capul limpede, dar iartă-mă doamne, Toderiță Cehan, cel cu înaltă învățătură, unde-i acuma?

— Ce-ți veni? Îmi aduce mireasă din Caucaz. E cu Catargeștii și mă tot întreb la ce întârzie atât!

— Or să sosească, Măria Ta, or să sosească! Mă gândeam, aflând că vrei să trimiți solie la mitropolitul Kievului, că el ar fi cel mai potrivit a-l înfățișa cu toate cererile pe domnul Moldovei.

Vasile Lupu îl privi țintă, cu alt gând fierbându-i în minte.

— Hei Manolis, Manolis! Multe ai mai învățat tu cu vârsta și drumurile. Am să mă mai gândesc, că-i prea tânăr.

— Tinerețea e chezășie de putere la drum lung și la răzbatere, doamne. Drumurile sunt cei mai buni învățăcei la școala vieții. Cu ele se trec și firmanele și talhișurile.

— Feciorul lui Grillo călărește bine?

— Ca orice fiu de mare dregător. Și sabia știe să o mânuiască.

— S-a luptat pe lângă turci?

— Nu. Dar se știe cu cine a învățat meseria armelor. Aici a ținut morțiș marele dragoman să nu-i iasă din cuvânt.

— Altcum mai da pe delături?

— Mai. Dar vrei Maria Ta să-ți faci un dușman din dragoman? Și Ilieș și Moise Movilă atâta așteaptă!

— Nu, Manolis. Dragomanul trebuie să-mi fie rudă pentru a-mi rămâne prieten. O asemenea înrudire nu se poate nici ocoli, nici să nu-i dea toată greutatea cuvenită, căci nu numai că i se dă lui sprijin și cinstire, dar Simina lui va trăi într-un serai creștin de marmură și lemn de chiparos, într-un ținut unde gerul nu-i așa puternic, nămeții nu covârșesc drumurile, crivățul ocolește la miazănoapte, iar pentru sănătatea ei cam gingașă va fi cel mai bun leac.

22

O vânătoare domnească nu e lucru ce se face în toate zilele, mai cu seamă că Vasile Lupu de la o vreme se lăsase de asemenea îndeletniciri. În vremea tinereții, cutreierase mulți codri, dar acuma, parcă și-ar fi trăit zilele după un catastif anume întocmit, din tipicul căruia nu ieșise cu o iotă, de parcă nu i-ar fi ajuns timpul ce-i sta în față pentru cele ce avea în minte. Și doar pădurile colcăiau de vânat. Iar mistreții și cerbii erau atât de mulți, că te mirai că nu intrau iarna

prin ocoalele oamenilor, așa cum făceau lupii când îi răzbea uneori foamea. Și pe dealurile din jurul Iașului se afla puzderie de sălbăticiuni, dar mai vestite erau cele din ținutul Cârligăturii, cam la opt ore călare de la Iași înspre Suceava.

Așa că, după ce Ambrozio Grillo a urcat la Iași și domnul țării l-a primit cu cinstea cuvenită ca pe un fiu al celui mai de seamă dregător al Veneției la Stambul, oaspeții au fost poftiți la masă în odaia divanului celui mic. Acolo, Ambrozio Grillo a văzut prima oară ceremonialul domnesc al curții moldovene și nici nu s-a minunat peste măsură, nici cuvinte nelalocul lor n-a rostit, iar Măria Sa a stat de vorbă cu multă luare aminte cu tânărul ce se vedea a fi călătorit mult spre soare apune, cunoscând nu numai Veneția, ci și Roma, ba ajungând până în capitala Franciei, unde domnea cu mai mare putere biserica decât regele. Măria Sa l-a iscodit cu anumite întrebări spre a ști ce are de gând a face de aici înainte, iar tânărul i-a răspuns că tatăl lui l-a pregătit spre a-l avea lângă sine pentru multe trebi ce Veneția le avea cu răsăritul lumii și mai cu seamă trebuind a-i ține deschise căile negoțului spre soare răsare, pentru care e de neapărată trebuință prietenia cu turcul.

La o altă întrebare mai învăluită a lui Vasilie Vodă, el a răspuns că viața femeilor în Veneția e mult mai slobodă decât cea care-i pare a fi în Moldova și că acolo sunt mult mai prețuite decât în Turcia, nu numai când sunt tinere pentru frumusețea lor, ci și mai târziu pentru alesele lor purtări și o anumită înțelepciune ce o capătă ca niște doamne ce au învățat din școala vieții, căci acolo ele nu trăiesc ținute cu totul la o parte de bărbați.

Măria Sa a grăit apoi cu multă bunăvoință și cu capuchehaia Domniei Sale întrebându-l de câte mai făcuse acolo, la Stambul, pentru binele și liniștea Moldovei, apoi se bucură aflând că totul a fost spre folosul slujbei Măriei Sale și-l pofti să ia parte la vânătoarea de mistreți ce va avea loc peste două zile.

Apoi trâmbițele au sunat, tobele au răpăit, semn că stolniceii puteau aduce bucatele, după ce Vodă sfârșise de vorbit cu oaspetele.

Au apărut în șir stolniceii cu vătaful lor în frunte, fiecare ducând câte o tavă, pe care rând pe rând le treceau stolnicului al doilea, acesta stolnicului cel mare, care singurul avea dreptul a le pune pe masa domnească. Medelnicerul cel mare i-a dat domnului apă de spălat, apoi s-au așezat la masă, întâi Vasilie Vodă și oaspetele, apoi cei poftiți, fiecare după boieria sa. Stolnicul cel mare a gustat bucatele domnești și după aceea s-a început masa și după ce paharnicul cel mare i-a îmbiat domnului vinul credinței într-o cupă anumită, muzica moldovenească a început a cânta după o perdea și toți au închinat pentru viață lungă și belșugul domniei lui Vodă Lupu. Abia atunci s-au așezat jos armașii cu buzdugane ce străjuiesc pe domn.

Și a văzut atunci voievodul că Ambrozie Grillo știe să ție bine la băutura vinurilor de Cotnari și Odobești, a căror tărie culcase la pământ nu de puține ori pe cei ce le înfruntaseră. A înțeles că-i obișnuit și cu petreceri și cu primiri în acest fel.

Ambrozie, în costumul lui albastru cu mâneci și cingătoare aurie, cu pantalonii lui de mătase strălucitoare, cu mantie albă scurtă, căptușită cu atlas albastru, părea neobișnuit la această masă, unde toți purtau caftane lungi, bărbi stufoase și cu toată tihna clipei, îi simțeai gata de a încăleca la un semn spre a întâmpina o primejdie ce se putea ivi de oriunde. Deasupra mustăcioarei lui subțiri, nasul lung parcă adulmeca ceva nedeslușit, care-l neliniștea. Totul părea aici pus pe tihnă îndelungată și totuși undeva, în aer, în veșmintele oamenilor, în chipurile lor, acel ceva cu care el nu era obișnuit, îi dădea târcoale. Să fi fost el, străinul, pricina? Sau viața aceasta a oamenilor de aici? Poate că era mai greu de trăit aici decât la Stambul, sau tocmai pentru că într-un fel țineau de Stambul aici era greutatea? Și dacă nu-i înțelege pe ei, pe fiica acestui voievod o va putea înțelege vrodată oare? Poate că se va bucura să iasă dintr-un târg de la marginea lumii, unde frumoase nu sunt decât bisericile. Și totuși ce cai și ce vinuri au acești oameni de neînțeles pentru el!

*

Deoarece vechea lege a țării cerea ca vânătorile să fie așezate cât mai aproape de marele post ce avea să vină, și cum se apropia sărbătoarea sfântului Petru și Pavel, când domnitorul hotărâse a face nunta Siminei cu feciorul lui Grillo, pentru a o trimite apoi la noile ei rosturi înainte de a-i veni lui mireasă, Vasile Vodă socotise că totul fiind așa cum se cuvine, au pornit vânătoarea după ce au ajuns și au făcut bun popas în pădurile de la Cârligătura. Apoi, în dimineața ce a urmat, oștenii ce l-au însoțit au pătruns în codru și cu chiot mare au gonit vânatul spre margini unde se țineau vânătorii cu câini și pușți. Se știa de multă vreme că în acest ținut se pripășise o turmă de mistreți ce făceau multe pagube, dar pe care țăranii din partea locului nu îndrăzniseră să mai încerce a-i prinde din cauza ferocității lor și mai cu seamă din pricină că în nenumărate rânduri toți cei care se rătăciseră pe acolo fuseseră găsiți sfârtecați. Or, se știe că mistreții nu se dau la om decât dacă-i întărâtă. Un băietan care îndrăznise a intra în pădure cu porcii se întorsese într-o zi ca hăituit de vedenii și spusese cum, dacă n-ar fi apucat să se cațere într-un stejar apropiat l-ar fi făcut fărâme nu numai mistrețul cel bătrân, cu colții ca două clește întoarse, ci și un lup neobișnuit de mare, cât o vițică, cu ochi roșii și cu bale curgându-i din gură, care a apărut după urma lor, a înșfăcat cea mai grasă scroafă și a pierit în adâncul pădurii. Oamenii au înțeles atunci că dihania ce se năpustea asupra celor rătăciți în

codri nu putea fi decât un lup turbat, ori mistrețul cel bătrân ce se înrăise rău. Și au vestit pârcălabul locului, dar nici acesta cu oamenii lui nu dobândiseră nimica.

Se bucuraseră cu toții aflând că Măria Sa pornise vânătoarea în acele locuri, încredințați că de data aceasta va fi omorâtă fiara ce făcuse atâta rău satelor din împrejurimi. Și toți locuitorii lor s-au dus să ia parte la marea goană a vânatului, dar spre bună pază fiecare s-a înarmat cu furci sau topoare, unii cu țăpoaie, ca nu cumva să se pomenească încolțiți fără veste. Și hăituiala a pornit din zorii zilei, într-o larmă ce ar fi sculat și morții din mormânt, căci numai astfel putea fi zădărâtă turma mistrețului cu colții de fier și adusă în bătaia puștilor și mai cu seamă acel lup înfricoșător.

Bătrâna pădure fremăta toată ca și cum un duh ar fi străbătut-o din adâncuri spre margini, apoi au pornit crengile a foșni și ramuri a se rupe sub picioarele hăitașilor și ale fiarelor ce fugeau de chiotele mulțimii. Râșii, mâțele sălbatice, săreau din creangă în creangă, de la un copac la altul, din ce în ce mai neliniștite; vulpile cu puii părăseau vizuinile, când grosul larmei ajungea în dreptul lor, lupii adunați în haită goneau înainte cu sărituri lungi și mârâituri ciudate ieșeau din gâtlejurile lor țepene, nici nu se uitau la iepurii ce fugeau în același timp cu ei, oprindu-se câte o clipă pentru a-și ciuli urechile, apoi mânați ca din urmă de zarva tălăngilor, din care băteau hăitașii, înnebuniți, o tuleau încotro le părea a fi liniște. Păsările își încetaseră și ele ciripitul, ridicându-se în stoluri lungi ce-și luau zborul.

La marginea codrului așteptau boierii voievodului Vasilie împreună cu oaspetele de la Stambul, iar ceva mai departe, spre unghiul ce îl făcea pădurea, către marginea râului, se afla boier Mihalache, capuchehaia domnească, bun bucuros de așa vânătoare la care nu mai luase parte de doi ani, de când fusese trimis la Constantinopol.

Să fi fost spre prânzișorul cel mic și soarele de o suliță pe cer, când au apărut mistreții în bătaia puștilor. Atunci pădurea s-a cutremurat de atâtea împușcături, dar și primejdia vânătorilor a crescut, căci mistrețul rănit e turbat la supărare și se repede cu colții asupra celui ce-i iese în cale, străpungându-l ca pe o turtă de ceară. Vânatul mărunt era lăsat să le scape, totul era turma de animale încolțite, însângerate și grohăitoare ce le venea în bătaia puștilor, cele asupra cărora se repezeau câinii din care unii rămâneau sfâșiați în tufișuri.

Atunci s-a vestit că a apărut și fiara care băgase groaza în oameni; a fost văzută bine, părea a fi lup, dar era cu mult mai mare, labele ei puternice lăsau urme ca de urs pe unde trecea.

S-a îndreptat spre apa râului, unde se vede că își avea ascunzișul. A gonit așa, cu ochii roșii, cu botul căscat, din care-i curgeau bale, drept spre pâlcul de copaci unde se afla capuchehaia Măriei Sale și până a prins acesta a împușca odată nemerindu-l numai în picior, fiara a și

sărit asupra-i prinzându-l de gât cu colții ei puternici; cei din jur au auzit trosnitura oaselor înainte de a slobozi glonțurile în capul fiarei și în trupul ei, căci la asemenea arătare neobișnuită nimeni n-a mai gândit la omul care zăcea sub ea, ci numai la viețile lor ce le erau în mare primejdie. Cu șapte împușcături în el, neobișnuitul animal tot mai respira și au trebuit să-și dea mare osteneală oștenii, din acel cap de pădure, ca să-i desprindă din gură gâtul sfârtecat al boierului Mihalache, căruia se vede că-i fusese sortit un fel vechi de judecată a pământului, care lasă întâi vinovatului o portiță de scăpare, predându-l judecății celui de sus, printr-o anume întâmplare.

De cealaltă parte a pădurii, Măria Sa și viitorul său ginere doborâseră mistrețul cel bătrân și se bucurau foarte, mai cu seamă Ambrozie ce era minunat de bogăția și frumusețea vânatului din pădurile Moldovei. Câinii au pornit să caute urmele mistreților răniți, ce se trăseseră să moară în adâncimile întunecate ale codrilor; au dat apoi glas mare și pădurarii domnești au mers pe urmele lor cu toporiști, sinețe și plase trebuincioase târâtului vânatului până la locul hotărât adunării.

De cele întâmplate la cotul râului a luat seama numai vătaful de armași, care, nevrând să strice plăcerea domnească a celui ce mai bine de un an nu ieșise la vânătoare, hotărâse armășei anume ce aveau să ia în primire mortul spre a-l purta la casele lui de la Târgul Frumos, unde trăia sora domniei sale.

Iar vânătorii domnești, după ce s-au bucurat de mulțimea mistreților, după o scurtă gustare, au pornit în trap spre târgul Iașului, unde-i aștepta cina domnească și paturi cu pilote de puf.

În căruțe anume pregătite, paicii au urcat cele mai frumoase animale pornindu-le spre bucătăria Curții lui Vodă, apoi spre cele ale boierilor ce au luat parte la vânătoare, cât și ale dregătorilor locului.

Paicii și-au împărțit între ei cei câțiva lupi și vulpi, din ale căror blăni aveau a-și croi șube pentru vifor. Singurul râs ce fusese doborât Măria Sa l-a dăruit tânărului Grillo, ca un oaspete de seamă ce se afla, iar hoitul fiarei cumplite, sătenii locului l-au îngropat adânc în pământ să nu-l poată dezgropa nicio vietate; erau fericiți că au scăpat de groaza lui, dar neliniștiți la gândul că pădurile lor pot avea ascunse altele la fel.

Numai bătrânii locului erau abătuți, iar unul dintre ei, pe jumătate orb și surd, atunci când i se dădu în dar un iepure dintre cei căzuți, nu primi, ci cu glasul lui obosit și hârâit, cu o mână ținându-se în ciomag, cu alta apărându-se ca de o vedenie ce venea dinspre adâncurile de dincolo de sat, de dincolo de ape, prevesti ca în fața unor năluci pe care doar el le vedea, acolo, în vatra satului, unde cei ce luaseră parte la vânătoare își împărțeau vânatul lăsat lor.

— Nu, oameni buni, din animalul care a zărit dihania cea ca din

apocalipsă eu nu sorb zeamă. Asemenea arătare nu-i lucru bun și prin ea se vestesc jeluiri, pojaruri și năvale peste moșia noastră.

— Nu te speria, unchește, degeaba; Măria Sa a pus demult pace și acuma, măcar că-i amărât de moartea doamnei și a cuconului domnesc, se aude vorbă că și-ar lua altă nevastă și iar va fi bine și veselie.

— Moartea doamnei nu-i nimica pe lângă ce va veni. Moartea cuconului domnesc, zici? Unul piere, altul se naște în loc. Numai că venirea dihăniei ăștia aici vestește necazuri cumplite și, doamne ferește, poate pieirea unui întreg neam de oameni, jalnică și cumplită pieire și mulțimi care blastămă și țipă.

— A pierit boierul Mihalache de la Târgul Frumos de colții fiarei și iată că ți s-a împlinit zisa. Ia iepurele să ți-l fiarbă nepoata!

— Nu. Nu-l ating. Numai de aș muri înainte de a trăi ce va să vină.

Și moșul plecă lăsând lumea înfiorată de cuvintele lui.

23

La cetatea Oceacovului Todericță aștepta cu nerăbdare întoarcerea solului de la curtea domnească. Știa că-i drum lung și greu, dar totul se biruie cu voinicie și curaj în viață. Mai aștepta cu nerăbdare și vești de la ai lui și de la Simina. Acuma era aproape gata cu vremea doliului și poate că tatăl lui trimisese peținori la Vodă, după ce jupâneasa Marga îi cercetase mai întâi bunăvoința. Poate că, la întoarcere, de bucurie că i-au împlinit cum se cuvine porunca și dorința, Măria Sa văzând cât de frumoasă e tânăra cercheză îi va îngădui fetei lui a-și alege și ea mirele după inima ei. Se gândea și la bucuria jupânesei Sanhira și la dragostea cu care o va înconjura pe Simina. Aici, în locurile astea necunoscute și ciudate, după călătoria ce-l purtase spre oameni cum nu mai întâlnise niciodată, după ce văzuse în ținuturile lor pe tătari, fără a fi nici în lupte cu ei și nici robul lor, viața îi părea atât de neașteptată și, o dorință, de a cunoaște și a vedea mai mult, creștea pe nesimțite. Nu-și dădea bine seama dacă aceasta era o latură nouă a firii lui sau o rămășiță a boalei ce-l prinsese în urma băuturii celei negre, cu care se pare că turcii erau obișnuiți, dar care pe el îl purtase în lumea nălucilor ducându-l până aproape de pragul fără întoarcere. Avusese noroc cu doftorul evreu, pe care i-l trimisese pașa de la Oceacov. Acesta, om pățit care trăise și văzuse multe în viața lui, fusese prins de tătari și după o robie de un an, spre norocul lui, trecuse în mâinile unui negustor chinez, ce străbătea drumul mătăsii venind spre Europa din adâncul Asiei. Chinezul îl cumpărase de la tătar, în schimbul unui corn cu praf de pușcă și al unei pușți, și după ce pricepuse că e doctor îl ținuse pe lângă sine timp de doi ani cât își sfârșise treburile în orașele de la malul Mării Adriatice, în care timp, Rubin îi învățase graiul și se

împăcase bine cu noul lui stăpân de la care prinsese multe taine ale acelui necunoscut imperiu de la soare răsare. De la Liu-Chan-Wu deprinsese felul de a îngriji al chinezilor ce foloseau oase de tigru pisate pentru a da putere celor slăbiți de boale; de la el învățase să folosească veninul năpârcii fiert în rachiu de orez pentru îndepărtarea neputinței și a răcelilor cumplite; de la el știa că există o anumită piatră verde, căreia chinezii îi spuneau piatra lunii sau „ochiul lui Buda", care scoasă din munte într-o anumită vreme din an, când stâncile au o căldură neobișnuită și mai cu seamă din acei munți unde au fost odinioară guri vechi prin care pământul și-a scuipat focul, acele pietre rare ce au în ființa lor fărâme din acel foc viu ce nu s-a stins și care își arată viața prin apele roșii ce le fac; acele pietre feresc pe purtătorul lor de nenorociri și moarte, fiind nu numai un talisman, ci o părticică din inima neatinsă a pământului.

Numai tăria necunoscută ce poartă în ea l-a scăpat de furiile nebuniei aduse de primejdioasa băutură a frunzelor arborelui ket, care amestecată cu sămânța pisată de cânepă crudă și de mac alb, dă acea otravă înceată cu care chitaii își trimiteau mai repede dușmanii în întâmpinarea strămoșilor. De ce i-o fi dat lui și tânărului cerchez asemenea băutură? Poate fiindcă tinerețea și frumusețea lor ieșind din obișnuit o fi stârnit gelozia nebunului de pașă al Silistrei, care, venind de scurtă vreme la această dregătorie și nefiind prieten cu beiul de la Iași, a pus om anume pentru a-i nimici. Dar piatra aceasta care are uneori în curgerea apelor roșii ca niște firișoare de aur, ei da, acele firișoare l-au păzit de nu i s-au rătăcit mințile, sau să-i desprindă mușchii de pe oase, așa cum a pățit cerchezul. Apoi el, doftorul Rubin, l-a hrănit cu supă de oase de tigru, cel mai bun leac în contra slăbiciunii și i-a dat rachiu în care a fost fiert venin de năpârcă să-i ia nălucirile.

Sigur, acel cavaler blestemat existase, făcuse tot felul de nelegiuiri și acolo era hruba, dar strigoiul a fost nălucirea lui. S-a găsit un tânăr neputrezit dincolo de perete, cu inscripții vechi pe brâu, dar asta e o taină ce n-o știe dezlega. El, Rubin, e la pașa de la Oceacov numai de trei luni, adus de un arab, căci chinezul a fost să se întoarcă în țara lui tot pe drumul mătăsii și i-a dat drumul. A fost un bărbat nemaipomenit acest chinez, mărunțel, cu chip rotund ca luna, cu tot creștetul ras și numai cu o coadă neagră ca femeile pe spinare. Știa italiana ciudatul chitai, care și-a vândut valurile de mătase cum n-a mai pomenit el și a luat în schimb mărfuri de pe toată coasta mării spre a le duce în țara lui. A vândut și statuiete din fildeș și din jad, nemaipomenit de migălos lucrate. Mai cu seamă copacii plini de flori și păsări ciopliți din lapis-lazzuli ori din colți de elefant nu-i putea uita doftorul. I-a dat și lui una în dar la plecare; în schimbul ei va ajunge din nou în Lehia de unde l-au prins tătarii. O va dărui pașei și cu vro

solie va pleca și el la familia lui, dacă cumva mai trăiește, și se vor muta la Cracovia care-i mai apărată. În patru ani, multe se pot întâmpla!

Va cere pașei învoirea să plece cu solia moldoveană, acum e om liber doar. Nu-i plac locurile pustii de dincolo de cetate, nici oștenii aspri, nici frigul de aici. Liu-Chen-Wu i-a dat o lădiță de lac negru acoperită cu desenele unei flori necunoscute, căreia el îi zicea lotus. Lădița plină cu leacuri din China. Cu aceasta Rubin este mai bogat decât dacă ar fi plină cu nestemate.

Doftorului Rubin îi plăcea să vorbească și să-i împărtășească lui Toderiță din cele trăite și, mai cu seamă, gândurile ce-l frământau; și, cum amândoi știau limba leahă, bolnavul se întremă cu totul și ieși dintr-un fel de mutenie, dar undeva în făptura lui stăruia ceva așa cum e neliniștea ce bântuie animalele unei turme înainte de furtună.

Într-o bună zi Rubin îi spuse:

— Pane Todiraș, boala din afară ți-am scos-o eu. Boala dinăuntru rămâne să o scoți singur. Acuma, nu mai e nici băutura turcului, nici miasmele locului. Și pașa cetății și eu te-am ferit de ele. Dar domnia ta ai o otravă pe dinăuntru. Până n-o scoți singur și de bună voie, nu faci nimic. Peste suflet, numai rabinul sau popa au putere. Eu nu sunt nici unul, nici altul, dar văd și înțeleg că ai o grijă și mai ești croit ca păsările cerului care simt când vine furtuna sau ploaia. Cu soarta nu te poți lupta. Asta să-ți fie prima înțelepciune. Eu nu-s Solomon, dar a doua înțelepciune e „cinstește pe doctor cu cinstea ce i se cuvine, căci și pe el l-a făcut Domnul", asta o spun ca să ai încredere în mine chiar dacă nu suntem de o lege și de un neam. Numai inima omului schimbă fața-i spre bune ori spre rele. Inima domniei tale, pan Toderiță, e întunecată ori de dor, ori de grijă. O fi dor de acasă, o fi dor de ce nu ești sigur și nu ți-i în putere încă. Nu știu. Gândește-te numai că puteai fi mort și îngropat, dar mila lui Iehova te-a scăpat și acum trăiești. Cu timpul trece, și veste din Moldova va veni odată cu noua solie. Că părinții te așteaptă și dacă ai să-i sprijini la bătrânețe, nu-i mâhni la tinerețe. Și dragostea de ar fi la mijloc, nu uita că în mâna Domnului sunt toate, iar noi nu avem decât a ne înfrâna nerăbdarea.

Toderiță a înțeles ce fel de doftorie voia să-i dea acuma Rubin, care era un om mic și subțire cu tâmplele argintii, privind puțin sașiu cu ochiul drept; a priceput că așa firav și pirpiriu, tăria lui i-a fost cartea legilor de la care nu s-a abătut în cugetul lui nicio clipă și că alături de ea, slujba ce singur și-a luat-o de a tămădui oamenii vine de la aceea că are în el un har prin care înțelege și cele spuse și cele nerostite. Și a mai priceput că nu-i primul din neamul lui în slujba asta, de are răbdarea de a citi în om, ca în carte. Dar încă nu era hotărât a-și deschide sufletul în fața lui, numai că i-a făgăduit că va merge cu el la

Enachi Catargi spre a-i cere acestuia, ca unul mai mare al soliei ce se afla, îngăduința de a-l lua cu ei în țara Moldovei, de unde lesne putea trece la ai lui în Polonia. Rubin a plecat ușor capul și n-a mai stăruit. Era obișnuit ca oamenii să i se destăinuie cu greu, căci fiecare are tainele lui și cu cât sunt mai de neîmplinit, cu atât nu sunt pomenite, apoi mai era un șir de datini și o lege ce-i despărțea.

24

În urma poruncii grabnice de a veni la Iași, jupâneasa Marga și nepoata Simina se aflau acum la curtea domnească.

Și cum, pe de o parte, Vasilie Vodă nu vroia să-și supere sora aceasta mai mare, știind-o că ține mult la fată, iar pe de altă parte socotea că-i mai cuminte ca Simina să știe din gura nașei sale ceea ce s-ar fi cuvenit a-i spune doamna Tudosca, dacă ar fi fost în viață – așa încât, atunci când Măria Sa avea să-i vestească soarta ce i-o hotărâse, să nu vadă nici lacrimi, să nu audă nici cuvinte nepotrivite ce l-ar putea mâhni sau supăra – lăsase această grijă să cadă pe umerii văduvei lui Ștefan Nemira. Lucru ce aceasta avea să-l facă plină de amărăciune și cu inima grea, pentru că nu fusese dornică de măriri necunoscute, ci umblase în viața sa după chemarea inimii și tihnă. Mai mult, se alipise cu trup și suflet de această țară a Moldovei în care, atât cât poate fi un om supus vremii și neașteptatelor întâmplări, fusese fericită.

Purtarea retrasă și înțeleaptă a jupânesei Marga, soață de mare comis și soră de domn, le era tuturora plăcută, ea trecând drept o femeie cu mult bun simț și mai eu seamă cu adâncă măsură în toate. De aceea și Vasilie Vodă îșsi lăsase fără grijă fata să stea cu ea. El nu avusese aproape niciodată nici răgazul, nici priceperea de a-și îndruma fetele. Așa că acuma, după ce hotărâse soarta Siminei, tot Marga avea să fie aceea care să-l ajute omenește, ca o soră.

Îi pomenise ea de Toderiță Cehan că o iubea pe Simina și că nu îndrăznise să tulbure doliul domnesc prin pețitul lui? Se poate. Dar doamna, ca o rudă atât de apropiată ce îi e, trebuie să cunoască faptul că fetele domnilor nu pot alerga după fericirea lor, ca niște simple fete de boier. Datoria lor e să aducă folos cuiva punând pirostriile pe cap; țării sau domniei și dacă se poate amândurora deodată. Ceea ce e bine pentru copii știu mai bine părinții și o să vadă ea însăși mai târziu, când visele tinereții zboară. Apoi, jupâneasa Marga multe fete de domn a văzut fericite? Nu a auzit de soarta celor două fete ale lui Ieremia Movilă, dintre care una abia a scăpat de robia tătărască, iar cealaltă a ajuns să se mărite a treia oară acolo în Lehia? Nu i-a povestit nimeni ce tristă a fost soarta Ruxandrei, fata lui Petru Rareș, măritată cu Lăpușneanu? Dar de doamna Oleana a lui Ștefan cel Mare, măritată după fiul cneazului moscovit și care și-a pierdut viața

împreună cu copilul ei, acolo, în cele pustietăți înghețate, de unde vine crivățul?

— Ehei, Margă, Margă! Dumnezeu a fost bun cu tine, am mai ajutat și eu ca domn, dar nu toate viețile îs la fel – încheiase Vasilie vorba înainte de a prinde ea să-i răspundă că, dacă nu era amestecul lui în lupta aceea cu Matei, Ștefan Nemira ar mai fi trăit și acuma. Dar și-a înghițit vorbele și acuma iat-o, cu Simina alături. O Simină cu părul stufos cum e coada veveriței, cu ochi întrebători, frământând cu degetele micuțe capătul cingătorii. Ochi în care îi intră tot sufletul și care întreabă în timp ce gura stă mută.

Marga a luat-o binișor lângă ea, pe divanul acoperit cu covor de Smirna. Îi mângâie tâmplele și creștetul căutând să-i potolească tremurul, pe care îl ghicește numai.

— Simina, cum îmi spuneai tu mie, cât ai fost mică?

— Mamina. Așa îți spun mereu în gând, când nu ești lângă mine.

— Da. Da. Mamina… Dacă ai să pleci, cine o să-mi mai spuie așa?

— De ce să plec?

— Ai crescut. A venit vremea să mergi la casa ta.

— Aici. În Iași.

— Dacă s-ar putea!

— De ce nu? Ai vorbit cu tata?

— Vasile are oaspete de seamă, tocmai de la Stambul.

— N-o să stea omul acela aici o veșnicie!

— A venit cu multe și gingașe treburi.

— Toți care vin de acolo au gingașe treburi.

— Simina, tu ai auzit vreodată de puterea Veneției?

— Nu.

— O putere mai mare ca a Moldovei. Nu plătește tribut sultanului, nu are nevoie să asculte de sultan.

— Așa o fi, dacă spui.

— Și Veneția are la Stambul o capuchehaie, așa cum are și Moldova.

— Da. Și?

— Capuchehaia lor, sau mai bine zis marele dragoman al lor e ca marele vizir al turcilor, cu intrare mereu la sultan.

— Ce am eu cu ei? Mai bine făgăduiește-mi că prinzi un răgaz de al tatei ca să-l pregătești.

— Vasile își așteaptă mireasa să-i vină. Se aude că-i atât de frumoasă, încât nici Maria Magdalena n-o poate întrece.

— Atunci eu voi sta numai la Bucium.

— Poate nici n-ai să apuci s-o vezi…

— Și dacă am s-o văd, tot n-am s-o pot iubi. Mi-e teamă să n-o urăsc.

— N-ai să ai vreme.

— Vorbești așa de încâlcit! Nu pricep.

— Dragomanul are un fiu tânăr, care-i acuma aici, la curte. Nu-i urât, e chiar plăcut la vedere și se poartă strălucit înveșmântat. A fost cu Lupu la vânătoare de mistreți… E un tânăr bogat, știe bine turcește… Stambulul nu-i departe, și nici în calea tătarilor.

— Nu înțeleg, Mamina, ce vrei să spui.

— Dragomanul, tatăl lui, ține toate ițele apusului și răsăritului în mână. El poate ajuta mult nu numai pe tatăl tău, ci și Moldova însăși.

— S-o ajute atunci și tata să-i umple buzunarele cu galbeni.

— Vrea mai mult. A adus el însuși daruri nemaipomenite.

— Nu!

— Da, Simina! A cerut mâna ta și domnul, după ce a chibzuit bine, a văzut că va fi spre binele tău și i-a dat-o.

— Tata vrea să scape de mine? Să nu stau în calea noii doamne pe care simte că n-o voi socoti niciodată ca pe mama mea?

— Nu spune vorbe nesocotite. Orice fată trebuie să se mărite.

— Atunci plec acuma la părinții lui Toderiță și-l aștept acolo să se întoarcă. De asta l-a trimis tocmai la hantătar?

— Nu te poți duce în casa marelui vornic fără învoirea Măriei Sale. Ar în semna să-i duci la pieire.

— Mă duc la Sucevița și acolo rămân.

— Ce mănăstire în Moldova te poate primi să iei vălul câtă vreme voievodul țării nu încuviințează?

— Rămân cu domnia ta.

— Până la nuntă.

— Atunci nu mai e nicio scăpare?

— Peste voința lui Vasile Vodă, în Moldova, nu poate trece nimeni.

— Și tata vrea să mă scoată din țară! Nu m-a iubit niciodată!

— Simina, nu e voie să gândești așa.

— Dar domnia ta cum ai gândit atunci, când ai pus să ți se citească de două ori pisania de la mănăstirea Trei Ierarhi, în care nu nu sunt trecută? Cum ai gândit, Mamina, când ai văzut zugrăvite alături de părinți numai pe surorile mele și pe Ioan? Crezi că n-am înțeles de atunci ce ai simțit, tocmai fiindcă mă iubești și ai rămas singura pe fața pământului lângă mine? Am tăcut să nu te amărăsc mai rău; am tăcut și am priceput. Ceva numai nu înțeleg, ceva ce poate trebuia s-o întreb pe mama, cât a fost în viață, dar era așa de topită, încât n-am vrut s-o tulbur.

— Simina!

— Mamino, Simina a crescut și ai învățat-o să nu fie proastă și nici gureșă. Îți mulțumesc, Mamina. Acuma trebuie să-mi fac datoria. Atâta te rog, dacă vine Toderiță la domnia ta, spune-i că mă mărit la poruncă domnească, că ceea ce am în suflet pentru el, n-am avut și nici nu voi avea vreodată pentru nimeni. Că altă cale n-am putut alege

fiindcă toate mi-au fost închise. Și atâta îți mai cer; să mă binecuvântezi, domnia ta, la plecare, ca să nu plec ca un câine părăsit.

Apoi începu să plângă cu ochii larg deschiși spre un viitor în care nu vedea nimic, niciun loc, niciun chip cunoscut. Se gândi cu sfâșietoare durere la zilele de la Bucium și apoi nu mai gândi nimic. Mâna blândă a Margăi îi mângâia tâmplele și-i ștergea lacrimile. Niciodată jupâneasa Marga nu o auzise vorbind astfel. Crescuse pe nesimțite și acuma avea să-și ia viața în mâini. Dacă ar putea ar pleca cu ea, dar nici nu se cădea, nici nu i-o ceruse nimeni. Va rămâne singură din nou, purtându-și crucea vieții ca o plată pentru câte zile fericite avusese până la cincizeci și doi de ani. Totul se plătește în viață. Totul.

Simina se sculă toropită de pe divan.

— Mă spăl pe ochi și apoi pot intra la Măria Sa să-mi spună când va fi nunta.

— De sfântul Petru.

— Atunci atât îi cer: suntem încă cernite, nu se cade nuntă mare și nici la Trei Ierarhi, unde au intrat două coșciuge din familie. La Sfântul Nicolae, alături, să mă cunune popa și a doua zi, plecarea la Stambul. Va face Măria Sa, cu soața ce vine, o nuntă mai mare.

25

Codruț se afla în fața Măriei Sale. Atât cât își spălase colbul drumului și se ospătase ca după drum lung; atâta își îngăduise.

Chipul lui, mai mult prelung, încadrat de plete bălaie, era puțin tras; părea ostenit, dar sta gata la poruncă de a face drum întors. Vasile Vodă îl primise de îndată, neliniștit, aflând că a venit tocmai de la Oceacov, unde se afla restul soliei sale. Acuma aștepta cu grijă, temându-se de veste proastă.

— Cine te-a trimis? De ce ai venit singur?

— Marele postelnic Enachi Catargi să aduc veste că pașa cel nou de Silistra, aflându-se cu trebile împărăției la cetatea Oceacovului și aflând că viitoarea doamnă a Țării Moldovei e mai frumoasă decât soarele o ține ostatecă acolo, împreună cu întreaga solie.

— Cât ai făcut pe drum?

— Opt zile, Măria Ta, dar am prăpădit doi cai. Și mai am să vă vestesc precum că de solie nu s-a atins nimeni, întrucât pașa de Oceacov a luat-o sub oblăduirea sa și că s-a trimis aceeași veste și la hanul de la Crâm, care știe de ce am venit și ne-a dat încuviințarea sa.

Blestemata cetate de Oceacov, își zise în sinea lui voievodul; parcă-i un făcut, toți cei ce se apropie de ea trag necazuri; acum ai lui, înainte feciorul nevârstnic al Elisabetei Movilă care murise înecat în apele de la zidurile cetății. Și cum alături de sine se afla cel de al doilea cumnat al său, din partea răposatei doamne, postelnicul Toma Cantacuzino,

om învățat și priceput în ale politicii cu turcii, întoarse către acesta privirea. Noul său plan de căsătorie nu stricase cu nimic prietenia cu Cantacuzinii.

— Cu duhul blândeții, doamne, răspunse acesta. Cu blândețe și mai cu seamă cu daruri!

Și Lupul, în sinea lui, la fel gândise. El nu avea voie să-și facă dușman dintr-un mare dregător atât de puternic și atât de apropiat. Nici supărarea nu trebuia să și-o arate. El și țara lui erau în mâinile lor și fiecare pas trebuia făcut cu o adâncă și mare chibzuială. O singură dată, înainte de a-l prăpădi, îl înfruntase pe bogatul Kurt Celebi, socrul lui Alexandru Ilieș, și era gata să-și piardă domnia, dacă nu l-ar fi vestit la vreme Isac Balica hatmanul și mai cu seamă, Șeptilici postelnicul. Cu una dintre fetele lui Șeptilici avea să-și însoare pe nepotul Gavrilă, fiul fratelui său Gheorghe hatmanul. Dar acuma avea pe cap acest necaz pe care trebuia să-l îndepărteze cu izbândă. Nu se putu stăpâni totuși să întrebe.

— Ai văzut-o pe doamna?

— Nu, Măria Ta. Sta numai în căruță de când a pornit la drum cu femeile sale, iar acuma e în odăi ferite de ochii noștri, dar i-am văzut două dintre însoțitoare, dintre care una i-a ținut locul ca să nu ridice privire necurată asupra-i hanul de la Bahcisarai și pot spune, cu îngăduința Măriei Voastre, că numai aceste fecioare par a fi zugrăvite de minunate ce sunt, iar de domnița se zice că n-au mai văzut ochi pământești așa întruchipare! Pentru aceasta, aveți o scrisoare de mulțămită cu descrierea cuvenită din partea talianului Nicolaie de Luca, căruia i-ați îngăduit a ne întovărăși. Și punând un genunchi în pământ înaintă domnului răvașul. Mai se spunea că e asemenea unui înger, ce va aduce, iertată fie-mi vorba, noroc asupra curții domnești și a țării.

— Câte zile v-au ținut acolo, până au plecat la drum?

— Peste trei săptămâni, Măria Ta. Au zăbovit vrând că oprească solia, cât s-o turcească pe domnița cercheză.

— Cum?!

— Spuneau că o musulmană nu are voie să ia un creștin.

— Și domnița?

— Mănâncă numai ce-i oprit la musulmani, ba a cerut și vin pentru sine și femeile sale, numai ca să-i sperie și să-i supere.

Fața lui Vasile Vodă se lumină, înțelegând că-i deșteaptă și hotărâtă a-i fi soață.

— Când ești în stare să pleci înapoi?

— Mâine, Măria Ta. Am găsit un drum mai puțin primejduit de cazaci.

Vasile Vodă era gata să-l lase să plece, când adăugă:

— Toader Cehan va trebui să plece cu solia ce o voi trimete la Kiev,

solie ce va porni așa încât să se întâlnească cu cea de la Oceacov pe la Bug.

— Iartă-mă, Măria Ta, Toderiță Cehan era rău bolnav când am plecat. Nu știu ce mai e cu el. Un cerchez din ceata domniței a murit și l-au îngropat în lipsa mea.

— De ce a murit?

— Nimeni nu știe. Locul în care am fost găzduiți noi, bărbații, nu era sănătos. Noaptea mirosea urât și ziua avea o pâclă. Când am plecat eu, pașa cetății venise să vadă și să-i mute, căci i se plânsese boierul Enachi.

— Așa! Ochii domnului se înnegurară. Postelnice Toma, dă-i călărașului o pungă de trei mii de galbeni, darul meu pentru pașă. Să o ceri chiar acuma de la visterie. Și lui o pungă de cincizeci de galbeni pentru vestea adusă. Astăzi te odihnești. Mâine vii, iei banii și pleci la drum: Câți cai omori sub tine, domnia ți-i plătește, dar mergi întins; să nu te oprească nici vântul, nici pământul! Scurtezi drumul și te ferești de cazaci! Punga pentru dar ți-o coși la surtuc și nu-l lepezi după tine! Ia-ți merinde de la cuhnea domnească. Nu bea la drum și nici nu întinde cuvânt! O ții drum drept până la Oceacov. Dai punga și răvașul ce-l vei lua mâine lui Enachi. Dacă Toader Cehan e în viață să vie cu voi în țară! Și acuma du-te, odihnește-te și mâine, când vor bate clopotele de utrenie, să fii la intrarea mică a curții domnești.

— Sărutăm dreapta, Măria Ta – și Codruț ieși. Merse până la ușa divanului celui mic, apoi, trecând de a doua ușă, ceru intrarea la slăvita jupânească Marga, cu poruncă de la nepotul domniei sale, ce se afla rău bolnav, dincolo de țara căzăcească.

Paicul îl lăsă a pătrunde în cămara cea mică din capul scării ce duce la ghineceul doamnelor. Acolo îl găsi jupâneasa Marga privind spre larga curte dinlăuntrul palatului. Chipul jupânesei era asprit și ochii triști.

Codruț se înclină în fața sa și scoase, din buzunarul contașului, un inel lucrat cu o semilună bătută toată în diamante și pe cel cu piatra lunii.

— Nepotul domniei voastre trimite acest dar să vi-l înmânez cu multe și cuviincioase închinăciuni.

Jupâneasa Marga le luă, ochii i se împăienjeniseră o clipă, dar glasul îi sună limpede:

— Trăiește?

— Da. Când am plecat trăia. Mare-i Dumnezeu și bun.

— Nu pentru toți. Mi s-a spus că vrei să mă vezi, tocmai pentru că-i bolnav.

— Așa l-am lăsat. Dar acolo sunt doctori și mai cu seamă unul, evreu, îl ține pașa tot pe lângă el și Toader Cehan e om de solie. Nu se poate să nu se lupte pentru sănătatea lui.

— Cine? Turcii?

— Și ei.

— De când ați ajuns acolo?

— Să tot fie o lună.

— Și era demult bolnav?

— Cam la o săptămână după ce am sosit.

— Poate se mai întâmplă și minuni! Chiar dacă se întoarce, tot nu se va bucura.

— De ce?

— Bănuiesc că au avut toți necazuri și greutăți dacă ai venit singur.

— Vor să ne oprească domnița. Dacă n-ar fi fost atât de frumoasă, nu pățeam nimic. Veneam cu toții.

— Mai bine că a fost așa. Te duci înapoi?

— Cu daruri pentru beiul de Silistra, ca să nu-și mărească haremul cu mireasa domnului nostru.

— Când pleci?

— Mâine.

— Atunci îți spun, ca să știi. Măria Sa are aici pețitori de la Stambul. Nu roti ochii. Nu-s pentru nimeni altul decât pentru Simina, fina mea; se vede că mie mi-e scris să mi se ia tot ce mi-e drag și totul numai prin voia măritului domn, fratele meu. Dragomanul Veneției, nimic de zis, slujbă mare, neam mare și vechi, are un fecior. Nu-i bătrân, nu-i urât, nu e prost, are alese purtări, dar e străin, străin de noi și mai cu seamă de inima Siminei. R-ar fi fost nimic rău dacă fata nu și-ar fi deschis inima către Toderiță și o inimă ce a înflorit sub un anume cer nu se mai poate bucura de strămutare, chiar de ar fi la porțile raiului. Pricepi? Nunta e sorocită înainte de a vă întoarce voi. Atâta i-a ascultat domnul cererea, să nu fie decât o binecuvântare în fața altarului, deoarece mai sunt trei săptămâni până la încheierea jalei. Așa că spune-i lui Toderiță că eu voi pleca însoțind-o în Turcia, ca să fie alături cineva dintre ai ei și că îi voi da inelele, iar el să nu uite că-i om învățat și că Țara Moldovei are nevoie de el. Să nu poarte nimănuia pică și să fie cu credință domnului țării! Mai spune-i că-l binecuvântez în toată viața lui, ca pe un alt nepot iubit de al meu, din partea lui Ștefan răposatul Nemira, prin care am cunoscut eu adevărat bucuria vieții. Cine știe câte zile mai am și cine știe dacă-l voi mai vedea! Unde-i Stambulul și unde-i Iașul! Mai spune-i că voi trece înainte de plecare să o văd pe jupâneasa Sanhira, mama domniei sale; vremea e sfetnic bun. Mergi cu bine și Dumnezeu să-ți ajute!

Codruț ascultase și la plecare îngenunche, sărutând mâna jupânesei. Apoi plecase buiac, drept la crâșma din Râpa Galbenă. Simțea nevoia de a fi cât mai departe de palatul domnesc și veșnicele lui chibzuieli ce călcau peste viața oamenilor.

Enachi Catargi fusese ban al Craiovei sub Radu Mihnea în Țara Românească și trecuse împreună cu frații săi Neculai și Gheorghe în Moldova, la Vasile Lupu, cu șapte ani în urmă. Toți trei frații luaseră parte la bătălia de la apa Colentinei, când se luptaseră, fiind potrivnici, ca Matei Basarab să ia tronul Munteniei. De ce nu-l vruseseră pe acest vechi coborâtor din neamul Basarabilor, aceasta era taina lor, cu atât mai mult cu cât ei pribegiseră la curtea lui Vasile Vodă, cel care plătise bani grei pentru ca acea puternică chehaie Curt Celebi, dușman bogat al lui Matei Basarab, să treacă mai repede în lumea mută a umbrelor, și abia apoi să poată părăsi Matei temnița Constantinopolului, pentru a veni ca domn la București. Și niciodată nu s-au mai întors frații Catargiești în Muntenia, unde își aveau neamurile, mai cu seamă pe marele boier Radu Buzescu pe a cărui fată o ținea postelnicul Enachi, care rămăsese în adâncul inimii lui tare legat de Buzești. Ținuse mult și la Stroe, mezinul Buzeștilor, cel ale cărui fapte erau pomenite nu numai de către cronicarul „Cronicii Anonime”, ci și de bailul venețian de la Constantinopole și de renumitul Ciro Spontini. La acest mare stolnic ținuse ca la un tată și în amintirea-i dăduse numele lui primului său născut. Războinicul de frunte, visător, curajos și drept îl influențase în felul lui, acuma când plecase peste ape și munți pentru a o dibui pe această cercheză, nepoată de soră a lui Derviș Mehmed Pașa al Siriei. Și poate ambiția lui de a duce la bun sfârșit această însărcinare îi dăduse și puterea de a înfrunta acuma pe asprul Rusnameghi Pașa, iar mai înainte, de a putea îmblânzi pe tătari, pe care-i ura cumplit de când în lupta cu ei murise Stroe; Stroe cel atât de credincios lui Mihai și amintirii lui, încât atunci când marii boieri veniți cu oști la Costinești spre a-i încredința lui domnia Munteniei, după tragica întâmplare de la Câmpia Turzii, Stroe nu vrusese să primească această cinste. El dusese mai departe lupta și politica lui Mihai, dar locul lui nu-l primise.

Și poate că Enachi, postelnic la curtea lui Lupu Vodă, înrâurise în felul lui mai departe pe domnul său într-o credință și într-o urmare a politicii lui Mihai, bizuindu-se pe de o parte pe ascuțimea minții lui, pe viclenia dobândită cu anii și pe voinicia de neînfrânt a urmașilor celor ce purtaseră patruzeci și cinci de bătălii biruitoare în vremea lui Ștefan cel Mare.

Enachi trăia cu trupul și sufletul în noua lui țară de care se alipise de cum ajunsese în târgul Iașilor și totuși nici lui amintirile nu-i dădeau pace; nici lui, nici jupânesei Maria, fata Buzescului, și ea atât de apropiată lui Stroe cât și soației lui, jupâneasa Sima!

Stolniceasa lui Stroe putea fi pildă tuturor femeilor prin credința, înțelegerea și marea ei iubire. Nu se speriase nici de pribegiile lui

Stroe pe care singur le îndurase, nici de soliile lui îndepărtate, nici de luptele de la care venea rănit. Trăise o parte din viață pe pământurile-i de zestre din munții Gorjului, și acolo purta de grijă atât treburilor în lipsa bărbatului, cât și mănăstirii Stănești pe care o alesese a primi trupurile lor, când vor trece tărâmul acestei vieți pieritoare și atât de încercată.

Nu puteau uita nici Enachi, nici Maria Catargi, când, tineri fiind, au fost poftiți de această mătușă în Vâlcea, la mănăstirea Stănești, la o mare pomenire a lui Stroe, la paisprezece ani după ce-i adusese în o mie șase sute doi trupul neînsuflețit de la Brașov, unde pierise în urma rănii la față din luptă cu tătarii. Acolo, la Stănești, îi pusese piatră de mormânt, pe care meșter anume cioplise scena luptei lui Stroe cu tătarii, ca să știe și pământean și sfânt că bărbatul i-a pierit nu de moarte liniștită cu capul pe căpătâiul lui, nici de moarte netrebnică primită de la domn viclean, ci vitejește ca un apărător al Țării Românești, al legii și hotarelor ei, luptând pentru libertatea pământurilor strămoșești. Imaginea asta le ardea sufletele lui Enachi și lui Gheorghe Catargi, ca un fier roșu, și n-o uitau niciodată, când se adunau frățește la câte o sărbătoare. Cu imaginea în suflet și minte, vorbeau lui Vasile Vodă despre Muntenia și bogățiile ei; despre vitejii cu ajutorul cărora Mihai câștigase bătăliile de la Călugăreni și Giurgiu; viteji, cu viața și voinicia cărora dobândise Ardealul și Moldova, luând-o înaintea viselor lui Sigismund Bathory și a planurilor lehilor de a lua Moldova. În adâncul sufletelor, celor trei frați Catargi le era dor de munții lor, de neamul lor, dar nu voiau să mărturisească, însă nu conteneau de a face să crească dorința Lupului de a tace o singură stăpânire din cele două țărișoare, aceea în care copilăriseră și crescuseră, și cealaltă, în care înțeleseseră rostul adevărat al vieții lor.

Vasile Vodă nu știa că în casa lui Enachi era un hrisov pe care pusese să se scrie pisania cea de pe mormântul lui Stroe și care suna astfel:

„Această piatră prepusă este a jupânului Stroe Buzescu ce a fost Stolnic la Mihai Vodă și au fost la luate războaiele dinpreună cu domnul său ca o slugă credincioasă domnului său și la războiul dintâi fiind rănit la mâna stângă de turci și de la războiul de la Giurgiu când se loviră cu hanul se răni la ochiul stâng de săgeată și au slujit lui Mihai Vodă până au pierit în țara ungurească…”

Murise și jupâneasa Sima, fata logofătului Gheorghe din Râmnic, cel călugărit sub numele de popa Gheorghe. Murise și doamna Tudora cea călugărită la mănăstirea Cozia. Murise leul creștinătății, Mihai; se prăpădise printre streini și fiul lui, Nicolae Pătrașcu. În urmă, dincolo de apa Milcovului, morminte se înșirau lângă morminte și numai capul leului creștin zăcea la mănăstirea Dealul, furat de la Câmpia Turzii de către credincioșii lui.

Val de sânge trecuse peste Muntenia de-i încrâncenase sufletul; țării îi trebuia o primenire și întărire ce nu putea veni decât de la curtea îmbelșugată a Moldovei, de la neamul acesta de bărbați tari, care când se adunau te puteai rezema pe ei. Și nu prin sânge, nu prin moarte, ci cu răbdarea, cu viclenia.

Dar se vede că și această nouă căsnicie cu o cumnată de mare vizir intra în politica cea nouă pe care o ducea Lupu, cu griji față de cei trei pretendenți ce-i pândeau domnia dincolo de fruntarii, unde ușor putea răzbi cu oaste.

Așa se frământa cu gânduri postelnicul, până dete Domnul să vină înapoi Codruț, cu grele pungi de galbeni ce aveau să răcorească patima lui Rusnameghi Pașa, făcându-l a-și lua drumul Silistrei, iar ei, cu grija capcanelor, să mai aștepte vro săptămână și apoi să pornească la drum.

27

În sala cea mică a casei domnești stătea, în acea după-amiază de vară, Măria Sa Vasile Lupu împreună cu Marga și Simina.

Îi răsunau și acum în urechi voievodului răspunsul fiicei lui, la porunca sa.

— Am hotărât, fiica mea, să răspund cererii înaltului dragoman al Veneției, de a-i da mâna ta pentru feciorul său, care a și sosit în Moldova.

— Nu vreau să părăsesc țara.

— Am dat cuvântul meu și-l voi ține: și apoi venețianul e tânăr, învățat și cu purtări alese.

— Să fi rămas acolo de unde e, să fericească altă fată, că n-o fi ducând Stambulul lipsă de mirese.

— Simina, nu vorbești ca o domniță.

— Spun cinstit ceea ce gândesc. Dacă trăia mama nu m-ar fi înstrăinat ca pe o haină pe care o arunci.

— Asta-i hotărârea mea de tată. Asta-i porunca mea de domn.

— Bine, Măria Ta, și astea au fost ultimele mele gânduri de fiică, pe care ți le-am împărtășit.

— În scurtă vreme îl vei vedea.

— Da, Măria Ta.

— Tatăl tău știe ce face, Simina.

— Domnul țării știe și mai bine ce are de făcut.

Fata se albise la obraz și abia își stăpânea plânsul. În rochia-i foșnitoare de culoarea mierii, cu mâneci lungi și largi, cu cosițele prinse într-o rețea aurie, era așa gingașă, atât de copilă încă, încât Lupului i se strânse inima!

De afară se auzea pasul oștenilor ce țineau straja curții dincolo de zidul cel nou ridicat, în locul vechii îngrădiri din pari ce nu se mai

cuvenea a fi la un palat domnesc. În acea parte a curții se afla un umbrar acoperit de lujerele lungi ale curpenilor liliachii în floare, ce acuma, în apropiere de ziua de Sânziene, era ca un uriaș buchet de flori, revărsându-se prin mai multe brațe spre pământ. Acolo îi plăcuse a sta vara, pe când trăia răposata Tudosca doamna, care iubise mult florile.

Totul oglindea grija și sufletul doamnei. Aici îi fusese drag să trăiască și Vodă o lăsase să-și facă acest colț drag inimii sale.

Într-acolo privea Simina acum, cu o sfâșiere în inimă căci, în plină vară, florile împodobeau locul în aceeași minunăție, crinii își înălțau regeștile flori, busuiocul își avea brazda mai bogată ca oricând, numai aceea care ținuse atât de mult la ele nu mai era, iar ea avea să plece peste fruntarii cu inima pustie, omorându-și fără voia ei caldul fior ce-i înfrumusețase viața.

Și ușa cea mare se deschise, iar în pragul ei apăruse fratele domnitorului, hatmanul Gavrilă, cu umerii lui lați și călcătură zgomotoasă, iar alături de el, străinul subțiratic, cu plete lungi, întunecate, învești mântat în haine albăstrui din stofă scumpă, purtând la cingătoare o spadă scurtă cu o teacă sclipitoare de ametiste.

Se înclină în chip ciudat în fața lui Vasilie Vodă, apoi în aceea a jupânesei Marga, care-i făcu semn Siminei să se așeze pe jilțul cel apropiat, în timp ce-l cântărea din ochi, fără sfială, pe noul venit.

— Aceasta-i fiica mea, Simina, – spuse Lupu Vodă cu glasul lui firesc. Poți vorbi cu ea în grecește, căci învățătura în această limbă a primit-o.

Și cei doi tineri se priviră cam fără a se vedea, căci fiecare era cu gândurile și dragostea lui departe și pierdută pentru totdeauna, dar se supuneau voinței părintești care-i aduna fără a-i întreba mai mult.

Deși imaginea Martei siriana dăinuia cu putere în amintirea lui Ambrozie, el nu putu să nu vadă gingășia Siminei. Un boboc ce nu mai are mult până să înflorească.

— Acesta-i messer Ambrozio Grillo, fiul prietenului meu credincios, marele dragoman, Antonio Grillo, care mi l-a trimis aici ca pe un fiu iubit.

— Și fiu credincios și supus vă voi fi, Înălțimea Voastră, din această clipă.

Glasul lui Ambrozie suna melodios, ceea ce lui Lupu Vodă îi făcu plăcere. Căuta să citească pe chipul venețianului, despre care știa că făcuse școli la Padova și în Constantinopol, impresia pe care i-o lăsase Simina, dar nu putu deslușI nimic: privirea strălucitoare se așeza cu plăcere și bună-cuviință peste toți cei din jur, gura cu buze subțiri avea un mic zâmbet, ca un rictus, poate deprindere veche, poate stânjeneală de a fi între oameni străini.

— Siminei îi plac mult caii și se va bucura când îi voi arăta darul ce

i-ai adus.

Grillo se întoarse cu capul spre fată.

— În adevăr, iubiți caii? Și în sinea sa se bucură, o clipă, nici el nu știa bine de ce. Poate faptul de a nu fi adus degeaba în Moldova minunile acelea de armăsari.

— Da, am învățat a-i iubi. Apoi tăcu, cu gândul la Bucium, când, într-o noapte, privise ivirea tarpanilor sălbatici alături de Toderiță și un nod i se urcă în gât.

Hatmanul Gavrilă, care avea să le fie naș la cununie, înțelese altcum emoția fetei și vorbi cu glasul lui metalic:

— A ținut mult domnița la răposatul ei frate și orice-i aduce aminte de el o face să sufere. Dar acum, în prag de viață nouă, totul se va schimba.

— Cununia o vom face după legea și datina noastră aici, dar anul de pomenire nu-i sfârșit, așa că nu va avea petrecerea ce i se cuvine unei fete de domn.

— Înțeleg prea bine sentimentele Domniilor Voastre – se înclină venețianul – oricum la Stambul, trecută fiind vremea durerii mari, o vom putea cinsti noi pe fiica Înălțimii Voastre, așa cum se cuvine. Aici, mă voi supune întru totul poruncilor și dorințelor Înălțimii Voastre. Și iarăși glasul lui avu acea intonație de cântec, izbind plăcut, dar neobișnuit de data aceasta urechile jupânesei Marga, care-l cercetase pe furiș și cu multă luare-aminte. Om ca toți oamenii, dar cu mâini ca de femeie și straie prea strălucitoare așa cum s-o fi purtând prin cele părți de lume, de unde venea.

— Ce grai se vorbește în casa domniei voastre? – întrebase ea în grecește.

— Italiana, înaltă doamnă, italiana care se folosește la Stambul de către dragomani.

— O va învăța domnița. Întotdeauna a prins ușor și temeinic tot ceea ce a fost învățată.

— Aceasta va fi spre marea mulțumire a părinților mei, cu care astfel se va înțelege mai iute și mai cu seamă spre marele folos al Înălțimii Voastre – își îndreptă el cuvântul de data aceasta către Vasile Lupu.

Atunci jupâneasa Marga și cu Simina se sculară pentru a părăsi încăperea, iar Ambrozie Grillo rămase mai departe cu cei doi frați, pentru a pune la cale o sumedenie de lucruri ce mai erau de făcut până la cununia lor și mai cu seamă, după aceea, la Stambul.

Ambrozie Grillo trăise mult timp la Constantinopole, așa încât, pe lângă tradițiile venețiene, mai fusese crescut și în atmosfera aceea în care Coranul era o lege nescrisă ce străbătea uneori și pereții caselor creștine și a cărui poruncă suna într-un fel asemănător cu cea a bibliei: „Dumnezeu vă poruncește dragoste, venerație și faptă bună pentru

tații și mamele voastre, feriți-vă de a le arăta dispreț; vorbiți-le întotdeauna cu respect; să aveți pentru el dragoste și supunere.”

Purtarea lui față de Vasile Voievod a fost cât se poate de cuviincioasă arătând respect și înțelegere. Dar în inima lui, dorul după Marta siriana era ca un foc, pe care nu-l putea potoli, care poate se va stinge de la sine cu vremea, dacă nu avea să o mai revadă. Nu uita însă că de purtarea lui aici depindea bunul nume al casei sale, al tatălui său, în țară străină și el simțea că are datoria a le înfățișa în toată strălucirea lor. Avea mândria și o nelămurită dorință de a se impune acestor bărbați din ținutul de miazănoapte.

Călătoria aceasta prin Țara Moldovei era o pagină nouă de viață ce-i deschidea drumuri noi și necunoscute, dintre care unul îl putea duce chiar la domnie, așa cum îl lăsase să înțeleagă tatăl lui. Nici nu avea de unde bănui cât de bine se întâlnise în gândul lui cu Vasile Vodă, care chibzuia să ticluiască o scrisoare prin care să ceară turcilor din nou domnia asupra Munteniei, care să-i fie încredințată fie hatmanului Gheorghe, fie noului său ginere, dar prin care el să-și asigure o domnie unică asupra ambelor țări.

*

Noaptea, Simina nu avu somn. După ce-și văzuse mirele și porunca părintească prinsese chip și grai, înțelese că nu mai avea scăpare și totul lua în mintea ei o înfățișare fantastică ce-i înghețа sufletul. Dacă nu ar fi fost hotărârea jupânesei Marga de a o întovărăși la noua ei casă, simțea că ar fi cuprins-o deznădejdea. Era singurul gând luminos de care se putea prinde acuma, când totul era pregătit să plece într-o țară necunoscută, într-o lume necunoscută, din care străbunul nu de bine plecase. Acolo, pe malul acela de mare, unde femeile trăiesc numai într-o lume a lor, ca în niște mănăstiri; acolo, în acea Pera, despre care auzise numai povestiri sinistre, cu oameni ce dispăreau fără a-i mai afla nimeni vreodată; despre acel Constantinopol, unde se afla cea mai înfricoșătoare armată din lume, a ienicerilor, crescuți ca niște diavoli numai pentru a lupta și omorî. Cât trebuie să o iubească nașa ei, ca să meargă cu ea în acel iad! Și bărbatul acesta cu glas cântător și urechi ascuțite cu care va trebui să-și petreacă viața, să aibă copii!

Simți cum o înăbușe plânsul și se sculă din pat, ducându-se spre fereastra îngustă, prin care, la lumina palidă a lunii, se vedea grădina, de care avea să se despartă pentru totdeauna, de această ultimă amintire vie rămasă pe urma Tudoscăi doamna. Și rezemată acolo, plânse îndelung, nemaivăzând nimic sub perdeaua lacrimilor; plânse sub ochii înghețați ai stelelor, simțindu-se părăsită, singură și nefericită. Și aburul dinspre zori și cel al lacrimilor se amestecară, năzărindu-i vedenii, întâi a mamei pășind pe aleile mărginite cu tufe

de trandafir alb ce ținea tot anul puzderie de flori, apoi niște umbre spre gardul pe care se cățărau ramurile înmiresmate ale caprifoiului și deodată îi fu frică să nu-și piardă mințile. Grădina strălucea în toată frumusețea-i de vară, dar deodată, în acea noapte de sânziene, când fetelor ce se mărită în acel an li se arată ursitul, după cum spun vechile legende, se stârni din senin vântul ce începu a vâjâi puternic adunând norii. Stelele dispărură și un tunet lung bubui din tării, urmat de un trăsnet ce se lăsă pe undeva, pe aproape de curtea domnească și ploaia cu clăbuci mari răpăi cu furie. Simina ce strecură speriată în patu-i rece, ascunzându-și capul sub învelitoare și în urechi îi răsună parcă glasul lui Toderiță, spunându-i ca la Bucium „să nu-i fie frică” și ropotul ploii fu parcă val greu izbit de un zid.

28

Măria Sa, Vasilie Voievod, îl trimisese pe Codruț la drum din nou, dar, între timp, pan Tadeus Manolis, după ce se gândise îndelung, alcătuise o scrisoare în limba polonă, pentru a fi înțeleasă de cât mai puțini, pe care o trimisese tot prin Codruț, pentru Toderiță.

Străbătuse cale lungă din nou înapoi Codruț, dar de data aceasta cu sufletul greu, căci înțelegea câtă durere va aduce vestea lui, și cu ochii în patru și mâna gata de a mânui sabia, căci ducea cu sine aur mult, cât pentru răscumpărarea unui viitor cap domnesc.

Nu plecase singur, deoarece la asemenea drum trebuie pază bună, ca măcar unul să ajungă la locul hotărât cu ceea ce trebuie. Erau trei călărași de Țarigrad: Toma, Nicolae și Codruț, tustrei încercați la drum lung și primejdii prin codrii deși unde nu rareori te puteau întâmpina niscai tătari rătăciți după pradă. Și pe lângă ei mai erau și tâlharii codrilor, care apăreau când cu gândul nu gândeai, de ușurau călătorii de tot ce aveau, uneori și de viață.

Așa că, cei trei olăcari, bine înarmați, au pornit cu bidivii odihniți și toate cele trebuincioase. Drum lung, greu, cu popasuri și vorbă cât mai puțină; bărbați încercați și în alte solii de către Măria Sa, obișnuiți și cu tirania turcească și cu cea tătărască, pe care numai prin viclenie le puteau înfrânge uneori. Și au avut norocul, până ce au coborât spre Prut, să poată merge întins. Acolo, au trebuit să facă popas să răsufle caii, să se hodinească oamenii. Trei călăreți domnești cu straie și insigne deosebite nu trec pe toate căile fără de rost. Trei călăreți domnești mergând spre răsărit s-ar putea să ducă vești dincolo de Nistru, iar turcul, dacă vrea să stăpânească peste raiale, trebuie să aibă ochii în patru și iscoade, bine puse, care să știe tot.

Așa încât, bine era să fie câte o iscoadă pe căile ce duceau în altă parte decât la Stambul.

La cale lungă, omul e însetat; hangiul de asta are han, ca să dea de băut și de mâncat drumeților. Vinul bun dezleagă limbile întâi, apoi

adoarme buștean pe cel ce l-a băut. Toate merg ca după un tipic pe care toți îl știu, dar nu toți se feresc de el.

Au mers zile, uneori și noaptea, până ce, ajungând în ținutul Cazacilor, erau gata să-și piardă punga cu galbeni, dacă nu scoteau săbiile și nu se luptau în lege, cu cei care nu vroiau să-i lase în niciun chip să treacă mai departe de hotarul lor, bănuindu-i a avea bani și mai cu seamă, râvnind la acele șei și arme ale călărașilor ce le plăcuseră foarte mult. S-a vărsat ceva sânge, dar n-a fost cu pagubă de viață omenească și iar au pornit mai departe, dând pinteni cailor, să se depărteze cât mai repede, până ce au izbutit să ajungă la Oceacov, ale cărui ziduri se înălțau fumurii alături de apele învolburate ale Niprului.

Curgeau apele la vale strălucind sub lumina soarelui și departe pe întinsu-i se vedeau plutind lotcile pescărești ale cazacilor. Bătea un vânt ușor aducând miresme de măzăriche și trifoi înflorit. Cât cuprindeai cu ochii, dincolo de drumul cel mare, lângă partalele acoperite cu grâu, creșteau nestăviliți macii roșii, punând mari pete luminoase și vesele, foșnindu-și capetele, iar dincolo de ei, prin semănăturile înalte se vedeau albăstrind florile de cicoare, de parcă toată lumea aceea vegetală s-ar fi bucurat mai mult decât omul de o împlinire a vieții și a unui rost.

Codruț își aminti cum fusese găsit și crescut la ușă străină. Noroc de sufletul bun al jupânesei Sanhira, dar femei ca ea nu sunt multe în lume! Și el, în schimb, ce veste trebuie să-i ducă feciorului său ce aștepta să pună cununiile, la întoarcere, ca mulțămită a slujbei plină de primejdii ce o îndeplinise pentru voievod! Îi veni un năduf necunoscut lui Codruț, viața-i păru întunecată și amară. Nu făcea să te gândești nici în trecut, nici în viitor. Totul este clipa de față, să știi cum să treci peste ea. Va izbuti oare Toderiță?

Boala aceea neobișnuită, peste care bănuia că ar fi trecut Toderiță, îi lăsase oare puterea de a primi noi suferințe în drumul vieții? Adevărul era că acest Oceacov, unde se petreceau lucruri neobișnuite, cum neobișnuit era tot acest răsărit pe care trebuiseră să-l străbată, îl neliniștea și de-abia aștepta să se întoarcă în Moldova, unde deși nu-l așteptau bucurii, nici liniște, era totuși între ai lui, între oameni cu care se putea înțelege.

Și cetatea cu zidurile fumurii își deschise porțile pentru călărași domnești, aducători de aur pentru un pașă lacom. De cum au intrat, zidurile de piatră i-au înconjurat din toate părțile ca o închisoare, adâncindu-le simțământul de nesiguranță, de înăbușire.

L-au găsit pe Toderiță însănătoșit, numai fața-i era mai trasă, ochii aveau o strălucire mai neobișnuită. Codruț se întreba dacă nălucirile pe care le avusese fuseseră adevărate sau țâșnite din întuneric, groază și legendă, din acel ținut ciudat ce amesteca trecutul cu prezentul din

voința și socoteala hogilor, sau era stârnit cu mijloace bine cunoscute ce apropiau de nebunie! Dar, acuma, însănătoșit, aveau să plece cât mai repede, cât mai departe, dacă nu spre bucurii, cel puțin spre locuri cunoscute și spre o dregătorie la care-i dădea dreptul cartea învățată la Cracovia.

Chibzuise bine pan Tadeus, când îi scrisese el însuși ca un om apropiat și de familia marelui vornic, dar și de domnie. Acolo trebuiau să fie cuvintele și sfaturile cele mai potrivite, pe care, el, Codruț, poate nu le-ar fi găsit.

După ce-i spusese în fugă lui Toderiță că marele vornic, jupâneasa Sanhira și fratele sunt sănătoși, așteptându-i cu mare nerăbdare întoarcerea, că darul trimis de el a ajuns în mâinile cinstitei Marga jupâneasa, că l-a văzut pe voievod, dar mai cu seamă că are a-i da un răvaș grabnic din partea negustorului Tadeus ce se află mereu la curtea domnească, Codruț, netezindu-și pletele bălaie, porni spre domnia sa logofătul Enachi Catargi.

Logofătul se grăbi a lua darurile aduse de Codruț și porni către cel ce le făcuse atâta oprelițe și necaz, știind în sinea lui că așa își va limpezi calea întoarcerii. Și ochii îi zâmbiră sub sprâncenele groase.

În vremea aceasta, Toderiță, nedumerit de scrisoare, dar bucuros de veste din țara lui, deschise răvașul bine pecetluit și începu a-l citi:

„Mă închin cu sănătate, boier Toader Cehan, către domnia ta pe care după lunga călătorie făcută din Lehia, m-am îndreptățit singur a-l privi ca pe un cunoscut și prieten așa cum am fost și am rămas și pentru tatăl domniei tale. Și cum m-am aflat din nou la Iași, m-am gândit a prinde pana în mână, pentru a te împărtăși pe domnia ta cu cele vești noi din Moldova.

Am aflat că voievodul Lupu te-a cinstit cu alegerea pentru trebile tainice ale Măriei Sale, ceea ce nu e mărunt lucru, deoarece așa cum îl cunosc eu pe Logofătul Enachi, n-ar fi plecat la drum cu om să nu i se potrivească. Să le întorci sănătos. Nu numai părinții te doresc, ci și Măria Sa te așteaptă pentru pravilele noi ce vrea să le dea țării. Și vei avea, domnia ta, mult de lucru alături de Dragoș Eustație biv logofăt, sub îndrumarea căruia vei lucra. Pare-se că veți pune pravilă și peste puterile bisericești pentru a rândui și a pedepsi pe acei slujitori ai Domnului, ce nu vor ține seamă de poruncile slujbelor și vieții lor. Aceste cuvinte le-am aflat chiar din gura prea fericitului mitropolit Varlaam și totul se va lucra pe cheltuiala iubitorului de țară, Vasile Voievod. Așa că, domnia ta, care ai atâta știință de carte vei sta cu acest prilej aproape de domnie și o vei sprijini în toate înfăptuirile cărturicești, că Măria Sa e cuprins cu grijile țării din toate părțile, că ia pilda ce este mai bună de la înaintașii săi la domnie.

Vremile se schimbă și merg în drumul lor înainte, iar în Țara Moldovei îs multe de făcut, când e domn harnic și cu iubire de

cărturărie. Domn, care trebuie să ție cumpăna între creștini și musulmani, cu ajutor de nicăieri. Din pricina aiasta e bine să fie moldovenii cu totul adunați în preajma domnului lor, pentru ca țara să trăiască mai departe, în pace, sub același domn; e nevoie nu numai de înțelepciune, de curaj, ci și de sprijin puternic la Constantinopole. Și chiar i-a venit Măriei Sale acest noroc prin dragomanul Grillo al bailului puternicei Veneții, cel ce intră oricând la marele vizir.

Colonia genovezilor și a venețienilor, fiind foarte veche, dăinuind dinaintea împărăției turce, este o putere. De aceea solia de pețit, pe care a trimis-o în Moldova pentru tânărul Ambrozio Grillo nu poate fi primită decât cu înțelepciune, iar Măria Sa a hotărât a o da pe domnița Simina și ca să nu fie singură în cele depărtări, jupâneasa Marga urmează a o întovărăși până se va obișnui acolo. În adâncul răsăritului se crede că înțelepciunea înseamnă ferirea de orice dorință, căci dorința aduce nefericire fie prin luptă, fie prin neîmplinire.

Omul pentru a fi puternic, trebuie să fie liniștit. Aceasta am aflat-o, într-o călătorie ce m-a purtat în tinerețe până la Bagdad, de la un înțelept arab. De multe ori, în viața mea, m-a ferit de mai rău când m-am gândit la vorbele lui și poate, din pricina asta, le spun mai departe să le știi și domnia ta ca să-ți prindă bine toată viața, pe care ți-o doresc plină de liniște și înțelepciune, ca un fecior al neamului Cehanilor de care mă leagă multe în trecutul meu și pe care le cunoaște bine tatăl domniei tale. Am să-i spun jupânesei Sanhira că ți-am trimis scrisoare și din partea domniei sale cuprinzând în ea binecuvântările de mamă iubitoare și dornică de a-și avea feciorul cel mare, cât mai curând, în casa părintească.

Cu sănătate, al domniei tale negustător, Manolis”.

29

Tânăra pereche însoțită de alaiul cuvenit, plecase spre Stambul ducând cu ea și o scrisoare a lui Vasile Lupu cu vești și anume idei cu abilitate strecurate, ca aceea de a învrăjbi pe cazaci cu polonii, pentru a-i ține departe de interesele lui. Niciodată nu avea să-și dea seama cum singur își săpa groapa prin această ridicare a cazacilor ce mai târziu îi vor cotropi țara, numai pentru un plan nebunesc al unui fecior de hatman ce va vrea numaidecât să-i fie ginere; că din pricina puterii lor, va trebui să fugă în codrii Capoteștilor și nemulțumit de armata lui de țară o va desființa, aflându-se astfel în clipe primejdioase, singur. Ba și mai mult, că această înrudire cu forța îi va clătina tronul și dinspre partea turcilor.

Vasilie Vodă însă își trimisese darurile și veștile așa cum crezuse el că-i mai bine. Și odată cu ele și o zestre în giuvaeruri și lucruri de preț întregite cu aur la bancă, în Veneția.

Simina ducea cu ea haine domnești, minunat împodobite, șaluri

lucrate în fir de aur și mătasă, tacâmuri de aur și argint, șiraguri de mărgăritare, candele cizelate ca o broderie și o icoană ce n-avea preț pentru patriarhia de la Înalta Poartă. Ducea totul cu inima pustie și ochi uscați. Dar cum, după rânduiala hotărâtă, până nu avea să se serbeze și ceremonia de la Stambul, încă era numai logodnica tânărului Grillo, având-o alături pe comisoaia Marga, viața ei încă-i aparținea și furia ei mută în fața soartei nu se deslușea pe chipu-i gingaș. Iar jupâneasa Nemira pleca spre noul ei rost ca un soldat pe câmpul de bătălie.

Cai albi purtau convoiul până aveau să treacă fruntariile Moldovei; dărăbani în veșminte colorate țineau laturile drumului, când Ghica, vornicul de Țara de Jos, le-a ieșit în drum întovărășindu-i o bucată de vreme. Și înainte de despărțire, la un anume loc, unde au făcut popas, le-a adus înainte călușari îmbrăcați în haine femeiești, cu fețele învelite în pânză topită, împodobiți pe cap cu felurite cununi de flori amestecate cu ramuri de pelin, iar în mâini purtând săbii. Și Povățuitorul cetei a poruncit ce fel de joc să joace și au început a dansa și a sări de parcă erau păsări zburătoare și rareori atingeau pământul. Asemenea joc nu mai văzuse Ambrozie Grillo și i-a plăcut nespus de mult, căci era numai cu feciori chipeși ce-și aveau datina ca să doarmă cu toții numai sub streașini de biserici, în vremea cât le e dat a-și purta jocul în fața oamenilor. Numai Simina sta posacă și nu-i pierea din minte clipa când stând pe covorul bisericii de-a stânga lui Ambrozie, preotul le-a schimbat de trei ori inelele și de fiecare dată parcă o lega cu un lanț nevăzut, iar coroana de mireasă îi strângea tâmplele ca un clește! A mușcat pâinea întinsă în miere și aproape n-a putut s-o înghită. Iar la masă, când hatmanul Gheorghe, unchi și vătașel din partea ei, a ținut cuvântarea prin care mireasa își cerea iertare de la părinți, deoarece trebuie să-i părăsească, arătând toată îngrijirea ce aceștia au avut-o pentru ea și cerând, în numele ei, binecuvântarea părintească, atunci a simțit cum i se întunecă înaintea ochilor. N-a deslușit cuvintele tatălui ei și a stat mută și țeapănă, numai sunetele muzicii i-au înțepat urechile și au scos-o dintr-un întuneric în care simțise iar că se pierde.

Fiul lui Grillo nu știa și nici nu cunoștea obiceiurile lor. De aceea, totul s-a petrecut ca într-o zi înghețată de iarnă. S-au văzut de două ori și au intrat doi străini într-o biserică, a cărei slujbă Ambrozie n-a înțeles-o. Au ieșit doi străini cu câte un inel nou pe deget. Niciodată viața nu va da vreunui om ceea ce-și dorește? Dumnezeu va fi drept cu ea măcar o dată, în toată viața ei de aici înainte?

Și călușarii jucau în cinstea lor și nimeni nu-și dădea seama că fata lui Vasilie Vodă ar fi vrut să fie pasăre și să zboare, înălțându-se în văzduh spre a-și pierde urma!

Și s-a adunat mulțime la această desfătare, înainte de a părăsi

Moldova.

Și așa, dându-le toată cinstirea cuvenită, au coborât în jos pe apa Milcovului, pe apa Buzăului și a Călmățuiului, ajungând până la cea a Ialomiței. Aici, jupâneasa Marga l-a rugat pe Ambrozie Grillo să îngăduie o mică cotitură și un popas, până unde va fi fost acea luptă a lui Vasilie Vodă. Și cum Grillo n-a ieșit din cuvântu-i, acolo au mers și văduva lui Nemira a vorbit cu starostele locului și cu preotul satului.

Dar, când jupâneasa Marga a vorbit cu popa cel bătrân pentru a îndeplini datinile trebuincioase odihnei răposaților oșteni ai Moldovei, acesta i-a răspuns:

— Moldovenii au venit amestecați cu tătarii și osemintele lor îs la un loc.

— Să fie – a răspuns jupâneasa – eu vreau să mor cu sufletul împăcat că am făcut pomenirile și toate cele de cuviință după rânduială. Aici, a pierit bărbatul meu, comisul Ștefan Nemira și aici să-i fie pomenită și cinstită amintirea.

— Numai că a venit cu oaste asupra noastră, cu oastea voievodului Lupu.

— Aiestea au fost. Acuma e bună pace cu Țara Muntenească. Va veni și Măria Sa în scurtă vreme să înalțe la Târgoviște lăcaș de pomenire lui Aga Coci, tatăl său, fost căpitan în oastea muntenească.

— Cinstita jupânească e sora domnului Moldovei – lămurise Tadeus cu glas blând și privind într-un anume fel.

— Apăi, dacă e așa, e bine și rostuit lucru să facem pomenirea creștinește.

Au mers împreună cu starostele satului și au aflat locul, unde se făcuse gropnița. Jupâneasa Marga a dăruit două pungi de bani: una să fie pentru îngrijirea sfintei biserici și împrejmuirea acelei țarine plină cu oseminte, alta pentru slujbele cuvenite morților.

Au poposit la o slujbă de pomenire și a scos din lada rădvanului jupâneasa vasele, ștergarele înnodate cu banii de aramă pentru vama morților, cofăele cu vin, burdufașe cu brânză și le-a împărțit în biserică, apoi cu inima împăcată, au pornit mai departe. Nu înainte de a dărui o troiță cioplită cum nu se mai văzuse, pe care trebuia să o pună preotul satului la gropnița moldovenilor. Când se pregătise, cum le adusese, asta numai jupâneasa Marga și pan Tadeus le puteau ști.

*

În vremea aceasta, solia moldoveana cu logodnica domnitorului ieșise cu bine din cetatea Oceacovului și fețele tuturora se luminaseră, numai a lui Toderiță, nu. Înțelesese și sfaturile lui pan Tadeus, acuma pornit la cale lungă, și grija cinstitei jupânese, care se rupsese de toate rosturile, pe o parte să nu rămâie Simina singură, pe alta să nu-i mai vadă fața măritului său frate, a cărui hotărâri îi înnegurase de două ori

sufletul. Lui Toderuț îi era dragă această mătușă a lui și-i părea rău să se despartă și de ea acuma. Devenise tare tăcut.

Trecea solia în calea ei pe la stanițele căzăcești și la popasuri auzea povestirile cazacilor ce luptaseră prin Crimeia și Anatolia, fie cu tătarii, fie cu turcii, ajunseseră războindu-se până în adâncirile Adrianopolelui, ba și pe meleagurile Valahiei, ale Transilvaniei și ale Moldovei, odată cu oștile leșești. Mulți din acești bărbați voinici, încărunțiți acuma, le împărtășeau cum izbutiseră să scape din robia turcească prin mare vicleșug; alții luptaseră pe apă și scăpaseră de a fi prinși sau scufundați numai datorită legăturilor de stuf legate de marginea bărcilor, stuf ce le făcea să plutească mai ușor. Dar ce băgaseră ei de seamă era că toți acești străjeri, cazaci de la fruntariile Poloniei, erau îngrijorați și nemulțumiți de vestea că regele Ladislau ar avea de gând să le ridice învoirile ostășești și privilegiile de care se bucurau pentru a-i iobagi. Or, toți ca unul, fie tineri, fie cu tâmple cărunte, erau gata să-și folosească armele fără cea mai mică șovăire, chiar împotriva lui Ladislau-crai, dacă vorbele cele rele s-ar adeveri. Se mai zvonea că Mihailovici, cneazul rușilor, e gata să-i ia sub oblăduirea lui cu toată Ucraina, dacă vor să plece de sub stăpânirea Lehiei, unde până acuma trăiseră cât se poate de liberi. Și parcă ar fi înclinat cazacii spre întoarcerea către cneazul rus, care era de o credință cu ei.

Toderiță, care, după anii petrecuți la Cracovia, le înțelegea graiul, tălmăci acestea postelnicului Catargi și toți înțeleseră că se apropie furtuna.

Ioram Rubin îi spuse lui Toderiță pe măsură ce se apropiau de fruntarii.

— Pare-mi-se mie sau iar voi nemeri într-o vreme de jale și moarte în Polonia! Și dacă Măria Sa mi-ar îngădui, mai că mi-aș lua familia, de o voi mai găsi în viață, și o voi aduce la Cernăuți, că-i mai departe de calea furtunii ce are să bântuie. Cunosc lehii și am văzut și cazacii, iar inima mea bună mi s-a închis deodată. Și presimțirile nu mă înșală, căci prea multe au trecut peste noi.

Așa au intrat pe drumurile Moldovei, unde străjerii s-au bucurat văzând solia întorcându-se teafără. Ecaterinei îi păru țara mare, mănoasă și îmbelșugată, iar arcașii ce au pornit de la Nistru să-i însoțească erau falnici și pricepuți la călărit. I-a fost numai teamă la trecerea Nistrului care era învolburat sub vântul ce bătea de la răsărit. Apoi a fost din nou bucuroasă că se apropie de Iași, pe care tot îl aștepta să apară după fiecare pârâu și râu ce-l treceau.

Erau în ținutul Lăpușnei unde cârmuiau cei doi pârcălabi ai domniei. Aici, la Orhei, au trebuit să facă un popas de o zi și o noapte, Ecaterina fiind tare obosită și au hodinit oameni și cai.

Pârcălabul Cujbă, neam cu acel ce fusese vel vornic al Țării de Sus

pe vremi, a dat în grija jupânesei sale, Tofana, să găzduiască și să ție tovărășie cum s-o pricepe miresei lui Vodă. Și era Tofana o jupânească trupeșă, albă și bălaie, cu mișcări și glas lin de era o plăcere s-o auzi și s-o privești; se trăgea din neamul lui Bașotă și parcă era o mirare s-o afli atât de departe de curtea domnească, așa de aleasă îi era purtarea și de falnică înfățișarea. S-a înțeles cu Ecaterina cu ajutorul lui Enachi-logofăt. Iar Sultana, de când a văzut-o nu și-a mai luat ochii de la ea: așa asemănare cu Codruț nu se mai pomenise, dar călărețul de Țarigrad nu avea intrare la odăile jupâneselor și n-avea de unde ști cum arăta pârcălăbeasa de Orhei.

Numai întâmplarea a făcut ca la plecare să se afle Tofana față în față cu Codruț. Și fiecare să-și recunoască chipul în celălalt, așa ca omul ce se privește într-o apă ce-i mai tulbură trăsăturile. Și au rămas țintă privindu-se cu douăzeci de ani vreme între ei, de parcă erau pironiți locului și jupânesei deodată i s-a făcut rău de a trebuit dusă în casă, iar Codruț s-a pierdut în mulțimea călăreților, cu fața albită. Atât a fost întâlnirea între mamă și fiu.

Au ajuns cu bine la Iași, unde Vasile Lupu, întâmpinându-și mireasa, i-a spus:

— Întoarce-te, Sulamita! Întoarce-ți fața să ți-o privim!

Și cei ce știau au înțeles că o întâmpina ca în „Cântarea Cântărilor”, ceea ce înseamnă că au domn încă tânăr ce știe a se bucura de tinerețea și frumusețea miresei și privind-o le venea a spune:

„Cât de frumoase sunt, domniță, picioarele tale în sandale!

Rotundă-i coapsa ta ca un colan, de meșter iscusit lucrat.

Gâtul tău e stâlp de fildeș; ochii tăi sunt parcă iezerele din Hesbon, de la poarta Bat-Ramin. Nasul tău e ca turnul din Liban, ce privește spre Damasc.

Cât de frumoasă ești și atrăgătoare prin sfiala ta!”

Dar Ecaterinei, privind în ochii lui Lupu, i-a părut că aude și aceste vorbe nerostite, pe care privirile celor de față te întăreau și închinându-se în fața lui a simțit că va avea ani fericiți la curtea domnească. Câți? Asta nimeni nu i-o putea spune!

În acest timp, alaiul cu Simina și Ambrozie ajunsese la Stambul.

30

Ana Movilă, văduvă a doua oară și remăritată cu voievodul Cracoviei Vlad Mykowski, rămăsese în acest oraș ce-i era mai drag decât Varșovia și decât acel Ustie al tinereții, care-i aducea aminte de prea multe întâmplări triste din viață.

Această nepoată a logofătului Ion Movilă, cel ce se înrudise prin a doua căsătorie atât cu Petru Rareș, cât și cu Alexandru Lăpușneanu, fiică a lui Ieremia și el domn al Moldovei, era acuma voievodeasa

Cracoviei; și nu-și părăsise nici legea, nici limba, deși mai cunoștea și alte graiuri pe care le folosea cu ușurință la nevoie. Doar ea împreună cu sora ei Marie de Firlei fuseseră pe vremuri trimise la Viena spre a peți pe Cecilia Renata, arhiducesă austriacă, pentru regele Ladislau al IV-lea al Poloniei. Era pe atunci voievodeasă de Lencici, ca solie a lui Maximilian Pszerebski, iar Curtea vieneză nu avea să uite așa curând nici delicatețea chipului său, nici felul plăcut și inteligent în care se purtase ca trimisă a Curții varșoviene, aceasta, cea mai tânără fată a fostului voievod moldovean, care a trăit și a murit în credința tatălui ei, deși mama i-a fost catolică. Nici anii, nici durerile nu-i schimbaseră frumosul chip cu toate că amintirile de la o vreme nu-i dădeau pace.

Își reamintea de acel an din copilărie petrecut împreună cu mama și frații ei închiși în cetatea Camenița, ostatici pentru plata datoriilor făcute din pricina oștilor unchiului ei, acel necumpătat Simion Movilă. Și de groaznica molimă de ciumă ce le-a prins acolo și-a adus aminte cutremurându-se. Și iarăși de necazurile pricinuite de același Simion, ai cărui oșteni neplătiți năvăliră la moșia lor din Polonia, la Ustie, jefuind totul aidoma unei hoarde dezlănțuite; apoi de moartea tatălui ei încă în putere, de scurta și nefericita domnie a fratelui Constantin, cel care prins de turci în bătălia de la Cornul lui Sas, se înecase, pe când osmanii îl treceau Niprul. Și se înecase chiar în dreptul acelei cetăți a Oceacovului, unde se zvonește că ar fi închisă acuma o solie moldoveană! Și atâtea neamuri dragi ce pieriseră de paloșul acelui crud Tomșa care tăiase pe unchieșii ei Chiriță Paleologul, pe Balica și pe vechiul și încercatul prieten al Movileștilor, pe Vasile Stroici! Ce s-o mai fi ales de credincioșii lor Nicoară Prăjescu, Dumitru Buhuși, Pătrașcu Ciogolea și atâția alții! Pierit era și Mihai Basarab cel ce-i gonise tatăl din domnie! Pierit și marele sprijin al familiei lor, cneazul rutean Visznowiecki, cel otrăvit cu sfânta împărtășanie de un popă cumpărat de crudul Tomșa care-i pusese otravă în vinul de împărtășanie și în anaforă, făcându-l să moară în dimineața Crăciunului, în chinuri cumplite, iar biata ei soră, Maria, a rămas de atunci fără mângâiere.

Mama ei, Elisabeta Movilă, înfrântă în luptele cu turcii pentru a păstra domnia fiului ei; înfrântă, turcită și băgată în haremul sultanului Mustafa! Fratele ei, Alexandru Vodă, mort între străini singur și atât de tânăr! Bogdan, cel mai mic, turcit și ajuns capistan[5] pașa în oastea turcească!

Tot trecutul era ca o rană ce-i ustura sufletul și acuma în pragul acestei a treia căsnicii a ei, trebuia să-și adune puteri noi pentru a înfrunta mai departe restul de viață. Își scutură cu îndărătnicie belșugul părului auriu atât de bogat, încât de nu i-ar fi dat drumul în cosițe grele pe umăr, acuma povara lui i-ar fi părut de neîndurat. Ochii i se împăienjeniseră sub o boare ușoară de lacrimi, făcând-o mai

frumoasă. Moldova? Era aici, aproape, în inima ei și totuși atât de departe.

Ce-i spusese oare acel senior francez André de Pierrefeu? Avea o religie ciudată, pe care zicea că ar fi adus-o de sute de ani în urmă cruciații tocmai din Balcani?

Francezul acesta negricios, cu nasul ușor încovoiat, aducând a șoim, vrusese să o facă soția lui și să o ducă departe în Franța.

Nu avusese puterea de a se rupe a doua oară și din aceste meleaguri ce-i erau totuși cunoscute din tinerețe. Acest André avea o minte ascuțită ca un brici și chiar regelui îi părea rău că nu mai avea de gând să rămână la curtea sa. Era un bărbat cu ripostă iute, neastâmpărat și găsind cele mai potrivite dezlegări tuturor încurcăturilor vieții. Avea uneori o zeflemea ciudată și îngrijorătoare. Acest fapt o îndepărtase de el, deși regina Cecilia-Renata ar fi fost bucuroasă să-l țină mai mult la curtea sa.

— Slăvită regină, Enric de Valois, știți bine că acum șaptezeci de ani, a fugit de frigul și cețurile Poloniei. Pilda lui mai dăinuiește încă.

— Și totuși în stema Franței se află și herbul polonez.

— Înțelept lucru, deși acuma luptă pentru o himeră.

— Cum poți numi himeră un război pentru apărarea sfintei credințe?

— Înaltă doamnă, eu nu sunt nici catolic, nici protestant.

— Atunci ce ești?

— Catar.

Ochii reginei se îngustaseră și albastrul lor strălucise în culori reci.

— Dar este o erezie. În ce credeți voi, catarii?

— În aceea că suferința, mizeria și păcatul este partea omului cât trăiește.

— Și atunci, dumnezeirea nu apără?

— Dumnezeirea noastră? Prințul întunericului, principiul răului este stăpânitorul pământului.

— Blasfemie!

— Adevăr, înaltă regină, căci cu o forță dușmănoasă și diabolică ce țâșnește din orice-i materie, nu ne putem lupta. Și materia e în noi și în noi zace răul.

— Să nu te-audă vrun inchizitor!

— De aceea am și plecat atât de departe, sărac și rătăcitor.

— Și totuși te întorci.

— Fiindcă nu pot trăi departe de cei ce cred aidoma mie, sau poate fiindcă mi-e dor de Montségur, ori că mi se apropie ora morții.

Ana ascultase cu luare aminte și în sinea ei se cutremurase atunci. Și André de Pierrefeu plecase.

Acuma în ceasul acesta al amintirilor se simți obosită de câte putuse îndura și prin câte dureri își arsese sufletul. Avu o clipă

cutremurătoare de îndoială și încercă din toate puterile să se reculeagă. Simțea că, îndoindu-se de ceea ce fusese temelia vieții ei, nu putea merge mai departe.

Își îndreptă umerii și făcu câțiva pași în sala pustie. Rochia-i verzuie cu lungi panglici la talie se învolbura în jurul ei, iar culoarea domoală îi accentua albeața pielii.

Atunci fu anunțat venind din Moldova, Miron Islozeanu, urmaș al pârcălabului de la Losna, care trăia de la o vreme numai la pământurile lui de lângă Dorohoi. Bunicul lui fusese frate cu bunicul Anei și scăpase cu viață după câte lupte se dăduseră pentru tronul Moldovei. Lupu Vodă voia liniște sub domnia lui, fără ucideri de boieri, fără cruzimi fără rost. Era un bărbat falnic, dar lipsit de ambiție, acest Miron, cu minte așezată și faptă cumpătată.

— Ce vești mai sunt în țara Moldovei? întrebase cneaghina după ce-l poftise să ia loc și aflase toate cele cuvenite despre soața și fiicele lui. Întrebase stând dreaptă în jilțu-i înalt și mișcând ușor capul, încât cerceii lungi cu smaralde străluciră ca fața unui lac din pădure, și întrebând sperase o veste pe care și-ar fi dorit-o, dar care printr-o întâmplare i-ar fi putut veni.

— În țara Moldovei acuma e liniște, mulțumim lui Dumnezeu. Bucatele sunt bune și anul se vădește a fi bogat. Numai că Lupu Vodă și-a pierdut și doamna și coconul. Acuma se zvonește că ar fi în prag de nuntire; a trimis pețitori tocmai peste hotare, jos la un ținut al caucazienilor. A mai zidit o biserică cum n-a mai fost pe la noi; toată din piatră cioplită și suflată cu aur. Îți ia ochii. Acuma și-a măritat o fată cu un străin, tocmai la Stambul. Lumea vorbește că ar fi trimis pentru ea pețitori și vornicul Cehan, pentru feciorul lui Toderiță, dar că Vodă n-ar fi vrut s-o dea după un om al locului și l-ar fi trimis pe Toderiță departe cu solia pentru mireasa lui. Ce o fi adevărat, nu știu! L-am văzut pe marele vornic, pe chipul lui nu poți citi nimica, numai Sanhira, care mi-i neam a scăpat o vorbă precum că Vodă n-are inimă și a uitat ce-i aceea tinerețe și dragoste.

E bine și pace în țara Moldovei, iar eu am făcut atâta cale fiindcă am primit un răvaș tainic, de la Bogdan, fratele tău, cel ce-i mare capudan la Stambul și pe care trebuie să ți-l dau neapărat.

— Și Sanhira-i mulțumită?

— Cum să nu fie? Arată-mi un al doilea bărbat ca Cehan în tot Iașul! Și nu s-a schimbat mai deloc! Am uitat să-ți spun că a murit și Ștefan Nemira, cel ce o ținea pe sora lui Vasile Vodă, pe Marga; la lupta cu muntenii a pierit. Așa… degeaba. Ce-o fi vrând Vasile Lupu atâta să ia și țara asta când are Moldova?

PARTEA A DOUA
SIMONA GRILLO

1

Trecuseră patru ani, de când Simina se afla în casa socrilor săi, unde, după obiceiul locului, i se dăduseră odăile de sus spre a locui împreună cu soțul său. Totul rămăsese nou și străin în juru-i. Străină vorba italiană a celor din casă, străin portul, străine obiceiurile, străin îi rămase și omul lângă care trebuia să-și ducă zilele.

Nici tinerețea, nici drepturile firii nu izbutiseră să o apropie de el. Era o tânără soție ce încerca să-și găsească locul, acolo unde-i fusese sortit și nu izbutea. Pentru a-i fi mai ușor și neuitând felul în care o crescuse Vasile Vodă, vorbeau cu ea grecește, dar mereu în juru-i auzea acel grai ce aducea uneori cu cel de acasă și atunci i se umpleau ochii de lacrimi și o înfiorare de pustiu și de frig îi năvălea în inimă, de parcă ar fi fost pe o plută în largul apelor mânioase și nu zărea niciun țărm în jurul ei.

Jupâneasa Marga ținea cu voinicie și pricepere piept vieții celei noi și se afla mereu în preajma-i, cu sfatul și înțelegerea.

Constantinopolul acesta împrejmuit de ziduri ciudate, pe care creșteau puzderie de turnuri, unele mai amenințătoare decât altele și despre care umblau zvonuri înfricoșătoare, porțile cele uriașe, străjuite de oșteni cu veșminte ciudate, nenumăratele moschee cu acoperișurile semănând ca turbane răsturnate, casele albe ce creșteau parcă din piatră arsă de soare, seraiurile sultanului, ale sultanelor și marilor dregători cu înmiresmatele lor grădini, totul era nou, neobișnuit pentru Simina. Dar mai fantastică decât toate îi părea marea, pe care o vedea pentru prima oară, care o atrăgea, neaducându-i totuși liniștea. Privi de la înălțimea terasei spre apele strălucitoare ale Cornului de Aur, la corăbiile iuți ce străbăteau valurile și-și spunea că numai apa și cerul sunt aceleași, dar aici a răzbit pe o lature a pământului ce-i părea atât de îndepărtată, încât numai păsările călătoare o puteau străbate și ar fi vrut să fie o pasăre, să-și deschidă brațele-aripi, să se înalțe și să tot zboare neîngrădită de nicio lege, de nicio datorie, până o ajunge pe un liman unde să se simtă în voia ei. Basmele și legendele o învățaseră că minunile sunt cu putință, dar cu ea nu se întâmpla nimic, nimic, iar zilele treceau în această parte a Constantinopolului, locuită de creștini de toate felurile, în această Peră bogată, ce zumzăia ca un stup, lăsând să pornească de aici firele subțiri și nevăzute ale unui păienjeniș de intrigi ce urzea o mreajă pentru tot larg rotundul lumii peste care domnea semiluna cu puterea, dar și cu slăbiciunile ei.

Veniseră mulți oaspeți din această Peră bogată să o cunoască. Și să-i ureze fericire, în noua-i viață fetei lui Vasile Vodă. Poate chiar prea numeroși pentru gustul ei, căci ea nu venise nici de voie bună și nici

de dragoste, ci ca o biată ciută împinsă de mâna soartei într-un țarc.

A înțeles numai că toți ochii aceia care o priveau curioși, deși cu bună-cuviință, nu pentru ea se înfățișau, ci pentru cinstea cuvenită tatălui ei, care, așa cum înțelegea acum, avea prieteni mulți și puternici în acest Constantinopol ce pe ea o speria. Până și prea-fericitul patriarh de aici, despre care se spunea că-i mână strânsă, îi trimisese, scris frumos de mână în grecește și cu ferecătură scumpă de aur, „Visul maicii Domnului" să-i fie întru noroc și pavăză în atâta mulțime de străini.

Pe Simina gestul patriarhului o mișcase, cu toate că știa că tatăl ei plătise o sumă mare de bani pentru acoperirea datoriilor făcute de biserica ortodoxă față de turci și că se lupta, din toate puterile, pentru a-i mări acesteia prestigiul, cam știrbit în fața osmanlâilor.

Poate că, în sinea-i spera, nici ea nu știa ce, dar ceva ce-i va schimba firul vieții pe măsura înțelegerii și dorurilor din adâncul firii ei.

Ambrozie, cu ochii lui verzi, nu era nici rău, nici bun pentru că exista undeva alături de ea și firurile gândurilor, dorurilor și aspirațiilor lor nu se întâlneau nici cum.

Odaia mare de sus, unde trona greoiul pat cu prolog și perdele albastre de mătase ce se închideau ca o capcană asupra ei, nu auzise vorbele drăgăstoase, a căror căldură ar fi putut să-i adune și să-i fericească. Pereții albi ai încăperii nu răsunaseră de râsetele lor, nici de sunetul unor frânturi de cântec, nici nu ferecaseră îngânarea unor șoapte fierbinți.

— Nu poți face foc cu lemne ude, suspinase jupâneasa Marga, făcându-și cruce, cu părere de rău pentru nepoată și cu gândul întors cu zeci de ani în urmă, când și domnia-sa fusese, la aceeași vârstă, nevastă tânără înflorind în brațele stăpânului de la Nemira și binecuvântând ceasul bun ce i-l scosese în cale, ceas din care simțise că-i începe viața, de parcă până atunci nu trăise.

Și, deodată, îi fu teamă de acest oraș, în care aidoma turnului Vavilonului oameni neînțeleși și atât de feluriți își petreceau anii surzi și muți unii față de ceilalți, iar pe turcoaice, stafii învelite de vii în giulgiuri, dacă ieșeau din Pera, nu le întâlnea decât la cimitirul cel mare, unde-și îndeplineau datinele pentru morți, sau arareori străbătând însoțite ulițele cele mai puțin umblate.

Ca o umbră îi apărea și Ambrozie, cu pasul lui ușor; vie în el era numai privirea aceea verde ce trecea peste capul Siminei, de parcă ar fi căutat mereu ceva dincolo de ea.

Cu totul altfel era Antonio Grillo, cel ce umplea casa cu vorba-i ușor cântată, cu pasul lui apăsat și mai cu seamă cu o energie uriașă ce i se simțea vibrând în toate mișcările. Nu era de mirare că venețienii îl aleseseră dragoman pe acest om care știa și tăcând să

inspire și să sugereze gândul lui, când se afla în cancelariile turcești. Era cunoscut și prețuit atât în marea colonie genoveză, cât și în cea venețiană a Constantinopolului. Aceste două colonii, poreclite „urechile papei” și mai în zeflemea „mâinile Italiei pentru înfulecat averile osmanliilor”, erau într-o continuă întrecere în a-și agonisi cât mai multe bunuri în acest rai pământesc al lui Mohamed și în a susține cu înfocare catolicismul, așa încât Simina și pe acest drum avea niște porți închise pe care nu voia cu nici un preț să le deschidă. Singura ei învoire a fost să răspundă la numele de Simona, cu care o chemau acuma în noua ei viață.

Noua ei viață? Se străduia cu bunăvoință să intre în făgașul ei, fiindcă altă cale de ieșire nu avea. Era tânără, sănătoasă, deșteaptă, numai sufletu-i rămas în Iașul acela îndepărtat, legat de niște vise de moldoveancă, nu-i dădea pace. Era în adâncu-i o mare descumpănire, pe care nu izbutea să o biruie, amestecată cu sfioșenie și reținere.

Mai repede Ambrozie era prins în noua lui căsătorie, dar și sufletul lui rătăcea departe și numai tinerețea lui era prezentă lângă Simina. Totuși, aveau un gând asemănător amândurora: Constantinopolul le părea pustiu și gol, ceea ce pentru începutul lor de viață în doi nu era prevestitor de bine. Dacă ar fi fost măcar griji comune, care să-i unească, dar nici măcar atâta nu aveau.

Antonio Grillo, pentru a-și feri feciorul de patimile dinainte, îl luase pe lângă el să-l îndrumeze în munca de dragoman, căci Veneția avea tot interesul să-și păstreze bune relații cu imperiul turcesc, care-i ajuta să-și umple vistieria pe calea negoțului. Iar legăturile cu lumea dregătorilor turci însemna să înveți să taci, să te ferești și să lucrezi din umbră. Numai așa se puteau alcătui pe nesimțite acele însușiri de care avea nevoie pentru a-și duce cu folos munca în mijlocul mahomedanilor și mai cu seamă ajutau să treacă peste timpurile în care fanatismul crescând îngreuna mult legătura cu Veneția.

Erau și timpuri când era primejdios să pășească dincolo de Pera, din pricina populației stârnite de predicile fanatice ale hogilor de la Marea Moschee, când li se cerea drept-credincioșilor să împlinească voia lui Allah, trecând prin foc și sabie pe ghiaurii ce locuiesc în orașul sultanului. Și atunci, ienicerimea începea să se frământe, iar sultanul, pentru a-i potoli, pornea câte un război de pedepsire înspre Asia, căci de acolo bătea acum un vânt de neliniște și cu cât erau mai departe, cu atâta se puteau aștepta la întâmplări neașteptate, căci acolo se înfruntau mahomedanii între ei, crud și fără cruțare.

Norocul cu acea Persie sus-pusă și veșnic răsculată, unde felurite credințe din sânul mahomedanismului se luptau mereu între ele pentru gloria lui Allah și câștigul biruitorilor. Frumoși și mai cu seamă puternici bărbați erau în acea parte a lumii, unde chiar pașii ajunși cârmuitori se aflau cuprinși de duhul răzvrătirii, dându-le astfel

creștinilor răgazul de a-și duce liniștiți treburile la Constantinopole.

„Cu cât li se întinde mai mult imperiul, cu atât li se micșorează mai mult puterea" spunea Veneția. „Urmărește-i bine – rostise un bun cunoscător al lor din Consiliul celor 10 ai dogelui – ei sunt ca fluxul și refluxul mării. Își trag răsuflarea ca apoi să o zvârle cât mai departe, peste țărmuri. Așa fac de sute de ani. Când e mai multă pace și liniște la ei, atunci trebuie să ne așteptăm la o năvală peste cine știe ce ținut pe care-l râvnesc. Sultanul își crește berbecii cât mai bine pentru a-i sacrifica pe altarul lui Mohamed. Trebuie necontenit să fim cu ochii în patru și rapoartele tainice ce ne vin de acolo să însemne cât mai real starea de spirit. Feriți-vă de liniștea turcească, mai mult decât de strigătele lor, căci sunt asiatici și nu se poartă ca noi."

Așa încât dragomanul Veneției avea sarcină grea și primejdioasă, în care trebuia să-și îndrumeze feciorul. Frământări de care Simina era departe, furată de viața-i măruntă de femeie, în care se închisese.

Numai jupâneasa Marga, care înțelegând bine turcește și vorbind curgător grecește cu acest nou cuscru Antonache, după cum îi spunea Vasile Lupu lui Grillo, pricepuse mai bine ca oricând, că aici, în acest straniu oraș, în care muezinul își arunca invocațiile către Allah de cinci ori pe zi din înaltul minaretului, aici e ca un cazan al lui Scaraoțchi, în care se fierbe focul războaielor și al năpăstuirilor, dar și al marilor căpătuieli.

În viața ei, fuseseră patruzeci de zile ce o însemnaseră pentru tot restul: cele patruzeci de zile de la moartea vornicului și până la împlinirea primei datine de pomenire. Nu ieșise din casă, nu avusese somn și nici masă. Durerea o lovise năprasnic prin surprindere și se simțise amețită, neputincioasă, zdrobită, singură. Nu voia să-i vadă lumea această față; nu putea să vadă pe nimeni așa nevolnică și izbită până în adâncul inimii. Să sufere cât ea, de durerea ei, nu era nimeni în stare. S-o plângă, îi făcea rău. S-o ajute? Într-un fel: luându-i din grijile pământești de pe umerii ei deodată șubreziți.

Se închisese în sine și socotise ce avea de făcut, dacă îi va fi dat să supraviețuiască. Privise în urmă și înțelesese câtă putere și ocrotire avusese de la vornicul dus. Privise înainte și zărise un gol fără margini, în care dacă va înainta, o va face dibuind. Nu frații ei îi vor fi de folos; fiecare e cu familia, rosturile și ambițiile lui. Se gândi mai cu seamă la Lupu. El era tăria neamului lor și mergea în drumu-i cu pași socotiți și largi, înaintând din treaptă în treaptă. Acesta îi era soarele vieții lui și nu se va da înapoi pentru nimic în lume. O soră ce suferea pentru că i-a murit bărbatul pe câmpul de luptă? Să sufere, de asta-i făcută viața. Dar tatăl lor, căpitanul Coci? Tot așa pierise și maica lor a avut tăria nu numai să îndure, ba să schimbe țara, or poate tocmai din pricina asta a prins puteri și a putut să-și crească cinci copii, din care unul astăzi cârmuiește Moldova. Cârmuiește Moldova și

jupâneasa Irina zace în pământ și n-a apucat să se bucure, iar el a fost de trei ori în primejdie de moarte și de trei ori a venit în acest oraș la malul mării, unde semilunele își înalță trufașe imaginea peste palate și biserici, unde se zguduie pământul de mulțimea ienicerilor ieșiți la paradă, ce-i drept chipeși, aprigi bărbați, furați din toate neamurile pământului, unde imamii[6] și cadiii[7] au puteri nețărmuite, iar poporul de rând se așterne prafului cu fața-n tină când trece sultanul și vizirii lui, aici, unde printre toți solii crailor creștini numai cel al franțuzului are trecere în ochii padișahului.

Toate acestea le povestise el lui Nemira, pe când trăia și în vremea celor patruzeci de zile de jale îi veniseră în minte. Își închipuise acea lume asemuind-o cu trimișii turcești trecuți prin Moldova și înțelesese de ce Domnul își adunase toată familia ca un scut în jurul lui, odată ajuns domn, când atât pe Gheorghe, cât și pe Gavrilă îi făcuse mari hatmani, dându-le puterea militară a Moldovei în mână, spre nemulțumirea boierilor vechi. Pricepuse de ce-l adusese pe Nemira la Iași și de ce îi dăduse și putere bărbatului Măricuții, iar pe Iorga cel cunoscător a felurite graiuri îl trecuse din Grecia la Iași. Mai povestise Lupu că la turcii bogați nevestele sunt ca mioarele în țarcul bacilor, dacă câteodată oile mai pot ieși din țarc, turcoaicele arareori o pot face, și atunci înțelesese iar că prețul unei femei în ochii lui Vasilie Vodă e tare mărunțel; că nevasta trebuie să îndure, fie ea și doamnă, iar de e domniță, se va supune, dar cu folos pentru tătâne-su și dacă se poate și pentru Moldova.

Iar durerea ei? Să și-o macine cu sănătate și demnitate, că după părerea fraților fusese prea fericită și răsfățată lângă vornicul ei și ori că fusese deșteaptă (că doar le era soră), ori că se născuse cu „căița de noroc”, bărbatul o pusese la rând cu el la toată viața lor și ăsta e lucru rar.

Și plânsese jupâneasa Marga până o usturaseră ochii în ascunsul odăilor ei, privind pe ferestrele dincolo de care nu mai apărea statura sprintenă a răposatului și nu-i mai răsunase glasul domol. Nimeni nu mai avea să-i citească gândurile, nimeni nu mai avea să i le tălmăcească cu grai viu.

Șarpele, dușmanul șarpe cel veșnic prezent în viața oamenilor, coborât din tâlcul colorat al Bibliei, o mușcase de inimă gelos pe împăcarea dintre ei, gelos pe tărâmul de înțelegere la care ei ajunseseră, în vreme ce alții de vârsta lor își rodeau amărăciunea dușmăniei și a plictiselii de a fi împreună, înhămați la același jug ce le mușca grumajii până la moarte.

Noaptea, aștepta un semn să-i facă duhul călător întors acasă, și nu venea. Îl visase odată că vorbea într-o casă nouă cu o bătrână, spunându-i că o căutase de trei ori și tălmăci visul, precum că a avut trei răni înainte de a muri.

În altă noapte, îl visă lângă un pom bogat încărcat cu flori, chemând-o și hrănind niște păsări cu boabe de porumb, și iar înțelese că sufletul lui e împăcat, murind așa, în bătălie, dintr-odată, de o sabie înfiptă în inimă și înțelese că cere să-i facă atât lui, cât și celor răpuși, în acea noapte cu el, cuvenita pomană.

A treia oară, îl visă cum îi arăta o carte cu poze, lucru scump și rar, iar în acea carte, pe fila a doua, era zugrăvită jupâneasa Marga, când era tânără, într-o rochie cu flori liliachii și înțelese că vornicul a murit având chipul ei în fața ochilor, că, mai mult, îi cere să trăiască și să aibă grijă pe mai departe de Simina, care acuma e la anii ce-i avusese jupâneasa Marga atunci când s-au luat, că Simina ei îi seamănă și nu lui Lupu și va avea de suferit. Așa că nu se împliniseră 40 de zile când își mutase gândul de la călugărie și știuse ce avea de făcut de aici înainte, că biata doamnă Tudosca era blândă și frântă. Frântă de tragerea în țeapă a lui tătâne-su, de boala feciorului, și blândă, că numai așa se putea trăi cu Lupu, care deștept și chipeș alerga după năluca domniei, la care ținea mai mult ca la ochii din cap și mai avea în el, ascunsă ori fățișă, sumețenia de bărbat al cărui străbuni au stat destul între turci ca să se molipsească de nelipsita îngâmfare bărbătească și de folosirea cu prisosință a drepturilor lui.

Avusese dreptate când se gândise a o însoți pe domniță în acest vechi oraș, despre care se spunea că ar fi fost o veche așezare domnească a creștinilor ce fuseseră atât de ticăloși încât, ca urmare a surdelor lupte religioase dintre ei, lăsaseră mai bine pe turci să cucerească Bizanțul, decât să se unească între ei și să facă toate sforțările spre a împinge hoardele lui Mohamed din nou în Asia, de unde porniseră.

Dar câte nu se povesteau în această bătrână parte a Perei, unde se zicea că din locuitorii cei rămași în viață după cucerire, ar fi fost numai cei din coloniile genoveze și venețiene și ceva greci, ai căror urmași s-au tras aici, iară mulțimea turcilor sunt veneticii străfundurilor asiatice veniți când s-a reclădit noul oraș, căruia ei îi zic Stambul acuma.

Și în locul vechilor palate dărâmate din mahalaua Balata, unde acuma stau cerșetorii și vagabonzii, au ridicat altele, seraiurile noi, în care-și duc traiul cuceritorii ce se simt oriunde ca la ei acasă.

Și mulți locuitori ai vechii capitale Adrianopole ar fi venit aici, cu toată trufia ce o îngăduie păcătoasa prostie și lipsa de înțelepciune a trecătoarei vieți pământești. Dar ce nu vorbea lumea în Pera! Mai cu seamă italienii aceștia, care, în fundul sufletului, batjocoreau pe noii stăpâni, poate din neînțelegere, sigur din ură ascunsă și numai o virtute le recunoșteau, aceea de a fi cei mai buni oșteni ai vremurilor, aprigi și disciplinați, așa cum știau ei că ar fi fost demult pieritele cohorte romane ce cuceriseră larga lume, așa precum îi învățau în

mănăstirile papistașe călugării ce nu voiau cu niciun preț să se uite că vechimea neamului lor era dinainte de a fi apărut învățătura lui Cristos, chiar de atunci de când vechii romani fuseseră sarea și piperul pământului.

De pe malul apei, cântecele barcagiilor turci ajungeau până sus, la terasa casei lui Grillo.

Simina asculta înfiorată, înțelegând fiecare cuvânt ce nu îi era dedicat.

„Bu sevda – Bu sevda – țipa dorul din cântec
Ne tatli, ne tatlâyolan
Sevis te a gönül
Biraz, biraz, biraz o yolan
Hayetin nasi var
Ellerde kolan.” [8]

Barcagiul se depărtase, dar ecoul vocii lui puternice plutea încă peste ape.

Tristețea îi învălui privirea ca o ceață ce o despărțea de restul lumii. Se simțea undeva la marginea vieții. Oare așa să fie rostul ei? I se pusese o verigă de aur pe inelarul stâng și aceasta avea să-i acopere, de aici înainte, lumina soarelui? Scutură capul cu îndărătnicie. Nu vrea, nu putea să primească o asemenea soartă. Păru-i cârlionțat scăpa din rețeaua în care-l prinsese și se împrăștia bogat peste umerii rotunzi, peste veșmântul de mătase albastră, lucrat în flori mari aurii. Își desfăcu paftaua de la cingătoare. Aici purta altfel de veșminte, așa cum era obiceiul locului. Nu vrusese să poarte niciun fel de bijuterie, afară de inelul cu piatra lunii ce-și răspândea strălucirea-i obișnuită.

Auzi deodată glasul jupânesei Marga răsunând lângă ea:

— Nu se trăiește viața visând cu ochii deschiși, Simino.

— Nu visam.

— Nu se trăiește numai din dragoste.

— Se poate trăi și fără?

— Cum crezi tu că își duc viața atâtea femei?

— Domnia-ta, care ai avut parte de iubire, vorbești astfel?

— De ce am avut eu parte e una, și ce dă Dumnezeu oamenilor, e alta.

— Adică?

— Ce se dă foarte bun se ia prea repede. Ceea ce merge târâș-grăpiș, ține mult. Asta-i legea vieții.

— Și dacă nu o poți îndura?

— Ai noștri au trecut prin trei țări până să ajungă în Moldova. Și au putut. Crezi că a fost ușor? Că viața le-a fost numai drag și bine? Ai să poți și tu. Așa cum am putut și eu să rămân singură la bătrânețe. Tu ai viața-n față. Și nu uita că te-ai întors în hotarele unei împărății, unde

ți-au trăit strămbunii. Bună, rea, te-a tras ața înapoi. Și aici se poate trăi și oriunde pe larga față a pământului. Numai să vrei să înveți legiuirea vieții.

— Dar eu nu vreau.

— Te înșeli singură. Ești tânără, și Lupu e tatăl tău. Prin cât amar a trecut el și nu s-a dat biruit. A mers tot înainte. Sângele apă nu se face, Simino! Și în taică-tu țipă viața.

— Mama a murit de durerea pentru Ioan. Sunt și fata ei. Eu simt mai mult apăsarea și tristețea morții.

— Vom vedea cui ai să semeni. Fără supărare, am aflat că domnul, fratele meu, se împacă tare bine cu frumoasa lui cercheză, care la anii tăi e fericită și se bucură de viață. Ce ai fi zis să te fi dat după un om bătrân?

— Tata nu-i bătrân.

Jupâneasa Marga zâmbi ușor.

— Vezi că-i iei apărarea?

— Așa-l văd eu. Un om care trece peste dureri cu atâta ușurință, nu e bătrân.

— Vezi? Și ții la el, oricât ai fi acuma de răscolită de dorul Moldovei tale. Câtă vreme în inima ta va intra și dorul de tătâne-tu, ai o tărie de care să te prinzi. Ambrozie nu e rău.

— Nu e în nici un fel. Crezi că așa se poate trăi?

— N-avea grijă și felul ăsta o să se aleagă cu vremea. Nu uita, apa curge la vale și niciodată undele ei nu sunt aceleași.

— Așa o fi. Aici nu mai sunt Simina, ci madona Simona Grillo, iar dumneata, înțeleapta mea mătușă, ce erai bună de stareță la mănăstirea de la Gura Humorului, ești madona Margarita, reprezentanta domnului Moldovei pe lângă dibaciul meu tată-socru, care-i ochii și urechile Veneției pe lângă padișah și marele vizir.

Tăcu o clipă, apoi, cu obrajii înroșiți brusc spuse:

— Și nu mai ai niciun fel de veste din Moldova? Nu mai știi nimic, nimic să-mi spui?

Jupâneasa Marga o privi lung.

— Da. Știu, dar nu m-ai întrebat până acuma. S-a însurat cu fata cea mică a lui Boldur și nași îi vor fi fost boieri de la Rădăuți ori de la Soroca, nu știu sigur. Nepotul îmi pleacă cât mai departe de ochii domnului, care nu-l are la inimă.

Din roșii, obrajii Siminei se îngălbeniră.

— Așadară… nu-și sfârși gândul.

— Așa, Simona Grillo! Viața își merge drumul înainte. Nimeni nu-și mai ia răgaz să viseze cu ochii deschiși ca tine. Poate sunt și eu de vină, că te-am lăsat prea slobodă cu cititul cărților grecești. Prea multe povești de dragoste sunt acolo.

— Eu am crezut… și iar tăcu, gâtuită de durere sau dezamăgire,

nici ea nu ar fi știut să lămurească.

— Să nu crezi nimic, decât ceea ce vezi, draga mea. Și dacă tu ești la rostul tău, la atâta depărtare, nu-i poți cere să-și întunece viața. Și apoi dacă nu făcea pasul acesta și el și neamul lui ar fi stat ca un spin în ochii domnului, care și așa îi cam pusese, se pare, un oarecare gând nu prea bun.

— Deci de frică?

— Nu. Din respect față de părinții lui. Din grijă față de fratele lui mai mic și de viața lui. Cu Lupu nu se glumește.

— Numai cu inima mea. Tatei niciodată nu i-a păsat de mine.

— Nici cu ea, Simino, ce a fost, a fost. Acum ești aici și aici rămâi… cât ți-o fi scris. Numai, bagă de seamă. Eu n-am să trăiesc o veșnicie și tu trebuie să te obișnuiești aici și să nu uiți că tatăl tău are nevoie de tine aici. Orice învățat are dezvățul lui, iar bietul om e sub cârma împrejurărilor și a vremurilor.

— Mor de urât aici. Ce pricep ei din viața și din firea noastră?

— N-ai să mori, și de urât să te ferești. Ia-ți soarta în mână și ieși mai mult în Pera. Sunt multe femei de la care ai ce învăța. Multe din ele și-au urcat bărbații la mari demnități prin mintea lor iscusită.

— Mi-e frică de viață, se pomeni Simina mărturisindu-și, pentru prima oară, acest adevăr ce-i încleștase toată ființa de la plecarea din Moldova.

— De viață să nu-ți fie niciodată frică. Mai bună ori mai amestecată, câtă vreme poți vedea cerul, auzi o vorbă, cât te pot duce picioarele și ajuta brațele, cât te mai poate bucura un cântec, viața e de o mie de ori mai bună decât moartea.

Datoria ei era să-i poată sădi încrederea în viață și într-un rost al ei, acum când deschisese ochii pe un măritiș nici mai rău, nici mai bun decât atâtea altele, dar din care trebuie scos tot ce se poate scoate, pentru a-i face viața mai luminoasă și mai puțin amară.

Nu uita cum tatăl ei, căpitanul Coci, păstrase binețele aduse din datina bătrânilor de dincolo de Dunăre: „Albă să-ți fie viața” și înțelesese toată nevoia de lumină și limpezire implicată în această străveche urare.

Albă vroia să-i fie și viața Siminii, deși simțea nelămurit că în neamul lor și peste ei este ceva ce apasă ca o pojghiță de gheață ce trebuie mereu spartă, spre a ieși la suprafață. O senzație de apăsare ce a plutit mereu asupra-i, afară de minunatul timp cât îi trăise „moldovanul ei drag”, cel atât de ochios și atât de plin de viață, trăise în preajma lui ca într-o altă lume, respirase un alt aer al Moldovei, înflorise încrederea în ea fără să-și dea seama, și când totul dispăruse, senzația aceea de apăsare venise din nou cu tot alaiul ei de nedumeriri, neîncrederi și întrebări nerostite. Multele fețe ale vieții îi părură zădărnicii înșirate de-a lungul drumului ce avea o singură

țintă: moartea.

Dar nu putea spune acest gând nemărturisit nici preotului, care ar fi mustrat-o amarnic pentru îndoielile și blasfemia ei, cu atât mai puțin unei nepoate tinere și descumpănită de mersul soartei sale, care poate visa ca în poveste, să-i vie alesul spre a o răpi din palatul zmeului.

Își îndreptă umerii ușor aplecați. Ochii negri, sprâncenați, cătară cu drag la Simina.

— Am vrut să-ți mai dau o veste. Ecaterina, cercheza, a dat naștere unui fecior. Așa că acum domnul Moldovei are moștenitorul dorit și tu, un frate.

2

Măria Sa Vasile Lupu era în adevăr mulțumit în acea zi, când se prăznuia botezul feciorului, prin care soarta își arăta din nou dărnicia față de el. Din nou vrerea lui fusese slujită de întâmplare și încrederea în sine și în steaua lui cea bună; îi adusese iar râsul nu numai pe buze, ci din adâncul sufletului. Piaza se îndepărtase de casa lui. Îi murise un fiu a cărui boală an de an îi întunecase bucuriile reușitelor; niciun vraci, niciun doctor, nicio rugăciune nu-l ajutase. Se stinsese aidoma unui opaiț slab din care pierise untdelemnul. Toată știința doftorului fusese fără nici un fel de folos ca și apele tămăduitoare de la Brusa și de atunci Lupul nu mai voise să vadă niciun vraci la curtea domnească de la Iași. Cântase cucuvaia și a doua oară, răpind-o spre alt tărâm pe doamna Tudosca. Apoi adusese din Cerchezia mireasă tânără, frumoasă ca un bujor de munte îmbobocit, ce-i născuse dolofan de fecior, fapt pentru care trebuia adusă mulțămită lui Dumnezeu și făcu aceasta ridicând o sihăstrie în munți, refăcând mai cu temei Golia pentru care adusese zugrav vestit, iar călugărilor ortodocși de la Muntele Athos le-a trimis sol cu grele pungi de bani, spre a-și plăti datoriile.

Odată liniștit dinspre partea aceasta, trecu la cele lumești și dăruise sultanei-mame, sultanei Validé și marelui vizir frumoase blănuri de samur, cu atât mai mult cu cât porunca turcească îi cerea să pornească la drum ca ostatecă la Stambul, pe una dintre fiicele lui, la seraiul sultanei-mame.

Simina era doar acolo, dar ei nu voiau să se amestece în treburile dragomanului Veneției, ci le trebuia copil din cei rămași la casa voievodului. Apoi ciaușul[9] lăsase să se înțeleagă a fi el însuși mirat deslușind că la inscripția de la Trei Ierarhi lipsește numele și chipul fiicei celei mai mari. E oare chiar fiica lui? îl iscodise turcul.

Desigur, chibzuise bine. Pe cea mai mare, Maria, nu o putea trimete, deoarece cneazul Ianus Radziwill al Lituaniei, rămas văduv, i-o ceruse pe Maria de soție. Dai cneazul ținea de Polonia și cum între

aceștia și turci erau mereu lupte, trebuia multă și mare dibăcie spre a primi încuviințarea sultanului pentru această înrudire, ce lui îi aducea numai cinste, cu atât mai mult cu cât principele putea fi ales chiar rege al marei Polonii.

Se recunoștea astfel câtă străduință își dăduse ca domn și părinte, ca fetele lui să fie împodobite, pe lângă marea lor frumusețe, și cu alese purtări și deosebite învățăminte ale limbilor, ale scrisului mai cu seamă în grecește și a cititului, lucru destul de rar în acea vreme și acel loc.

Și pricepând el că vizirul are îndoieli împotriva Siminei, după ceea ce-i spuseseră iscoadele lui, rămânea numai mezina, Ruxandra, să ia drumul Constantinopolului și spre binele amândurora să stea în preajma sultanei, pe care sigur o va cuceri cu drăgălășenia ei și în același timp va fi alături de Simina, care, după cum a înțeles el din răvașurile Margăi, se obișnuiește greu acolo. Simina avea firea neamului Tudoscăi: se prindea cu greu într-un loc, se strămuta mai anevoie și ținea în ea durerile care apoi o rodeau.

Vasile Lupu avea marele noroc al oamenilor în care bucuria prezentului șterge necazurile trecutului. Era în el atâta putere și dragoste de viață, iar viața pentru el însemna urmaș și fapte, cât mai multe fapte. Așa încât, venirea pe lume a feciorului mult dorit depărta ușor umbra celui dus; gingășia, frumusețea, tinerețea și supunerea Ecaterinei umplu golul lăsat de moartea Tudoscăi, de plecarea Siminei, iar acum va avea de făcut nunta Mariei, care trebuia să fie pe măsura strălucirii și puterii Lituaniei. Apoi venea plecarea Ruxandrei ca ostatecă. Cu timpul se va obișnui, căci soarta fetelor este zborul de la casa părintească, iar al feciorilor să rămână în ea spre a o întări.

În iatacul din palatul domnesc era liniște. O zi blândă de început de iarnă, cu cerul cenușiu peste pomii desfrunziți, peste casele mărunte ale Iașului, dintre care se ridicau falnice câteva turnuri ale bisericilor și mănăstirilor, peste toate sumețindu-se cele atât de meșteșugit lucrate ale Trei Ierarhilor, spre care drumul mergea crescând pe nesimțite.

Se auzea doar o ușoară larmă dinspre curtea străjilor domnești, iar departe, spre podul Cucului, creștea zvoană de care ce se apropiau în convoi lung.

Vasile Lupu se simțea mulțumit, îndeosebi în acea dimineață; chipul lui cu trăsături frumoase, dar îngreuiat de un început de îngrășare, arăta o mare siguranță. Părul, barba și mustățile erau strălucitor de negre. În ciuda staturii masive, era încă sprinten. Era imaginea vie a căpitanului Coci, răposatul său tată; de la jupâneasa Irina moștenise numai dragostea de această țară a Moldovei, cu deosebire asupra Iașului, înconjurat de coline înalte, acoperite cât vezi cu ochii de vii. Avea de gând, pe vârful fiecăreia, să înalțe câte un

lăcaș sfânt, așa cum făcuse Petru Rareș la Galata, ca atunci când vor bătea clopotele la sărbători, cântecul lor să umple valea cetății de scaun ca o binecuvântare a cerului.

Mai moștenise de la răposata-i mumă și un drag nespus pentru cărți și cărturari, din care pricină căutase prietenia Mitropolitului Petru al Kievului, acel Petru, os de domn, din neamul Movileștilor; și o anume dragoste pentru fală și ieșire din obișnuit, tot de la jupâneasa Irina o avea. Din trăsăturile aspre, ostășești, ale tatălui, rămăsese numai îndrăzneala unui gust de aventură războinică, fără destoinicia acestuia în ale ostășiei, dar destul spre a-i da o neliniște nemărturisită și gânduri mari, atât de îndrăznețe, încât uneori îi păreau lui însuși aproape de neîndeplinit, dar datorită unei stăruințe aprige, își desfășura ghemul vieții într-o anumită cale, vrăjit parcă de două personalități ce-i păreau copleșitoare: una era a lui Mihai Viteazul, cealaltă a lui Ieremia Movilă, cel prin care pătrunsese în Moldova cultura apusului.

Ochii îi scăpărară sub sprâncenele negre. Câte avea de gând să facă! Nu-i ajungea o viață de om, dar cu ajutorul osârdiei de sus, ce nu va îndeplini el, va face băiatul ce-i gângurește acuma în leagăn. Își desfăcu un nasture de argint de la caftanul de culoarea prunei brumării. Ecaterina îl rugase să boteze odată cu feciorul său și pe al Sultanei, însoțitoarea sa, căsătorită cu căpitanul Codruț și Vodă se învoise.

Nu știa, și n-avea s-o afle până la moarte, că acel Codruț, dat și crescut la curtea lui Nemira, fusese rodul unei trecătoare plăceri de a lui din tinerețe și că fusese îndepărtat, cât mai iute, pentru ca viața să intre în făgașul ei, fără piedici pentru aceea ce gustase ceva mai devreme din fructul oprit.

Și așa, un fir al vieții sale trecea pe lângă el, fără să-l știe, căci soarta are tainele ei, care dă oamenilor și rău și bine, după cum îi e voia.

Avea să-i trimită veste Margăi și Siminii. Fata scrie puțin și rar. S-ar fi cuvenit să-l cinstească mai mult, că doar timp avea destul! S-ar fi cuvenit și să-l anunțe de nașterea unui prunc al ei, doar ăsta-i rostul căsniciei și mai cu seamă al femeii. Și cuscrul său, Antonio Grillo, l-a lăsat să înțeleagă precum că dorește același lucru. Dar mai au vreme.

Istambulul e mare și frumos, va trebui să se bucure de toate minunățiile lui; și turcii, dacă știi cum să-i iei, nu-s oameni răi; numai că bate și acolo un vânt ciudat a dezbinare. Așa a simțit când a fost ultima dată. O dezbinare religioasă: mahomedani or fi toți, dar unii sunt suniți, alții șiiți, după întâietatea pe care o dau profetului Ali, cine o mai fi și el! Se certau și atunci între ei care-i drept-credincios și care nu-i. Acuma se vede treaba că neînțelegerea s-a adâncit, dar nu-i primejdie de mai rău.

În sinea lui, nu se mira de această ciocnire religioasă. Și el ținea, cu toată sinceritatea, la ortodocsismul strămoșesc, altcum, demult, ar fi putut lua alt drum. Nu din dorință de fală înălțase biserici și mănăstirea Trei Ierarhi, ci cu toată încrederea că trebuia, că se cuvenea să înfăptuiască ceea ce făcuse: dar numai că în fundul sufletului, deși dădea preoțimii toată încrederea lui, nu admitea nici să i se impună de către biserică, nici să fie cârmuit de ea. Pentru el, ca om, își păstrase măsurile și libertățile lui, atât cât să poată trăi după placul inimii și al pornirilor unei bogate vitalități și în urmărirea acelui scop greu ce și-l atinsese: luarea și păstrarea domniei Moldovei. Se înțelegea bine cu turcii, care, lucru de minune, nici nu-l urmăreau, nici nu-l bănuiau de necredință față de ei, deși sprijinea în văzul lumii biserica ortodoxă de la Stambul și Athos, deși se știa că adunase la Iași soborul mitropoliților din împărăția osmană, deși ținea legături cu Petru Movilă al cărui neam întreg se afla în Polonia și în fruntea bătăliilor date în contra puterii padișahului.

Dar era în el ceva ce făcea pe marele vizir să-l bănuie că în felul lui se ridicase peste multe mărunțișuri și când le spunea o vorbă o ținea după preceptele Coranului, departe de habotnicie și toate necazurile ce pornesc din ea. Îi veni în minte Ana Movilă și toate zvonurile care umblau în jurul ei: aprigă și deșteaptă, trecea prin viața Poloniei săpând o brazdă de prietenii și dușmănii, trăia printre papistași, le era bună prietenă și deseori sfătuitoare, dar de credința ei nu se lăsase.

Gândi că ei doi se asemănau într-un fel, numai că ea era femeie și din pricina asta poate și mai puternică acolo, în apus, dar prin firea lucrurilor mult mai slabă, deși dușmanii ei o învinuiau de a fi vrăjitoare, fiindcă nu îmbătrânește.

Pereții albi ai iatacului bătură ușor în rozaliu sub razele soarelui ce biruiseră norii. Atunci intră doamna Ecaterina, gingașă ca o creangă de măr înflorit. Ochii ei negri cu gene încovoiate și lungi aveau privirea caldă și blândă. Purta rochie de culoarea florilor de piersic, împodobită cu tiv lat din blană albă, iar pe cap tichie cercheză bătută în mărgăritare. Picioarele-i ca de copil erau încălțate cu iminei[10] de piele subțire, meșteșugit vopsită în roșu. Sarcina-i priise, adăugându-se frumuseții și tinereții ei, pe drept se putea spune că nu i se găsește pereche și că nu degeaba Măria Sa trimisese în larga lume soli spre a-i aduce pe cea mai frumoasă dintre frumoase. Ținea buzele întredeschise, aidoma unui copil care vrea să te roage ceva.

Lui Lupu i se încălzi inima văzând-o. Citea pe chipul ei ca într-o carte deschisă. O înțelese că-i fericită, căci știa să fie bărbat blând și iubitor, înțelegea că viața-i nouă ce o pusese în fruntea unei țări, unde și femeile pot avea un dram de libertate și cuvânt în fața soțului, o minunase și-i cucerise sufletul, apropiind-o mai mult de el; ba chiar fratele ei cel potrivnic acestei căsnicii, vizirul, se îmbunase aflând cât

de prețuită este sora lui de către beiul Moldovei, ce-i face viața fericită.

Pășea ușor, cu pași mici; îi prinse mâna, pe care o sărută, apoi cu o ușoară sfială, spuse:

— Ce nume te-ai gândit să-i mai punem?

Răspunsul veni repede:

— Numai Ștefan. E cel mai frumos și poartă noroc.

— De ce oare?

— Țara a mai avut un domn Ștefan, care a fost la mare cinste, iubit de țară, stimat de vrăjmaș. Acela a fost un mare domn și un om fără pereche. Aș vrea să-i calce pe urme.

— Să calce pe urmele Măriei Tale și ar fi de ajuns și pentru mine și pentru el, dacă nu vrei și al doilea nume.

Ecaterina vorbea acuma bine moldovenește, după un an de ședere la Iași, numai accentul ei ușor gutural și apăsarea ce o făcea pe litera h mai arăta că ar fi străină.

Prima datorie pe care-i spusese tatăl ei s-o îndeplinească era aceea de a se înțelege în graiul beiului ce o ceruse și ea n-avea de gând să nu-și asculte părintele. Fusese crescută în legea supușeniei față de părinți, apoi în acea față de bărbatul ce-l va avea și cum era isteață, prindea repede și-i plăcea să nu stea mută și surdă între jupânesele curții, care o priviseră la început ca pe o vietate ciudată, adusă de pe alt tărâm.

Cu răbdare și cu chibzuință, nu-și făcuse nicio dușmancă în acest prim an, în care o ținuse mereu pe Sultana lângă ea. Acuma Sultana putea să plece la casa ei. Ecaterina se simțea stăpână și sigură pe ea, Lupu o ocrotea și pe el n-ar fi îndrăznit nimeni să-l înfrunte. Nici ea, deși în adâncul sufletului i-ar fi plăcut să mai aibă feciorul ei și un alt nume, să-l poată alinta ca pe copiii din munții ei, Hotutu sau Miran, dar aici ea nu avea cuvânt și nu îndrăznea să-și spună gândul. Și Aiar ar fi fost frumos, dar acestea sunt numiri care nu se obișnuiesc pe aici și ea n-avea ce face. Lupul îi cercetă fața și parcă-i înțelesese gândul: nu voia s-o mâhnească; îi dăduse băiatul atât de mult râvnit pentru viitorul căruia avea atâtea planuri urzite, încât țara, peste care ocârmuia, îi părea neîndestulătoare.

Se sculă din jilțul cu podoabe cioplite în lemn de nuc și, deschizând un scrin, scoase învălită în voal subțire de mătase, o rochie din țesătură venețiană cu flori de aur pe un câmp de culoarea macilor, iar dintr-o besactea lungă, un șir de mărgăritare limpezi, șir lung să-i vie până la genunchi și le întinse doamnei:

— A trimis cuscrul Antonache de la Stambul daruri pentru doamna țării, cu închinăciuni și urări de sănătate pentru mamă și prunc. Și sora, jupâneasa Marga, ți se închină cu plecăciune și bucurie că ai fost soață vrednică și iubitoare; a trimis daruri pentru Ștefănuță, așa cum

se obișnuiește pe acolo, iar fiica noastră Simina, care nu prea pare a se obișnui acolo, îți trimite paftale bătute în rubinuri și trei inele aduse de peste mări, din îndepărtata Genova, – mai adaugă el, scoțând o a doua cutie de argint ce avea pe ea sculptați doi lei care se priveau față în față, iar pe laturi doi delfini.

Fața Ecaterinei se înroși ușor de bucurie.

După datină, nu putuse ieși din odăile ei timp de patruzeci de zile și astfel nu fusese chemată atunci când veniseră solii, dar sorocul fiind trecut, de acum avea să poată ieși la curte.

Acasă nu fusese răsfățată, aici soarta îi zâmbise din clipa când pusese piciorul în Iași.

Faptul că însuși domnul îi dădea darurile, avea greutatea lui, ca un semn anume de prețuire și de dragoste pe care-l înțelegea. Vârstnicul ei domn o iubea și de fapt când se aflau împreună, nu era nici vârstnic, nici tăcut. Uneori îi povestea atâtea întâmplări și atâtea lucruri noi, încât ea abia aștepta să-i ceară să vină la el. Niciun tânăr n-ar fi avut răbdarea, darul lui de a povesti și nici cunoștința atâtor lucruri. Nu. Lângă el nu i se ura niciodată. Știa să-i alunge dorul și urâtul. Dacă așa avea să fie numai primul an sau toată viața, nu știa, dar fusese atât de voioasă și de sănătoasă, când își purtase sarcina, încât nu era de mirare că adusese pe lume o mândrețe de copil sănătos, ce plângea arareori și, pe zi ce trecea, se împlinea, ca-n poveste.

La rândul lui voievodul cunoștea acum fericirea, și vroia să facă ceva spre mulțumire și altor inimi. Dar ceva mai neobișnuit, mai folositor și tot atât de durabil ca și zidurile bisericii de la Trei Ierarhi, iar aceasta să fie Pravila în limba moldoveana, pentru norodul peste care el domnea și avea să cârmuiască feciorul lui, Ștefăniță, căruia mai largi pământuri i se arătau în față, căci doamna Elena a lui Matei Basarab nu va mai naște fecior, iar turcii n-ar fi primit pe tronul muntean urmaș de al lui Mihai Viteazul.

Și așa ei stârniseră pe voievodul Țării Românești, dar acesta nu se învoise să taie pe Toma Leurdeanu, zis Floricoiu, soț legiuit al Florichii, fiica lui Mihai, darmite să-i primească nepotul, crescut sub înrâurirea împăratului nemțesc?

Lupu trimisese demult sol la marele vizir și la sultan cu daruri de piei de jder și de castor, la care adăugase câte zece cai arăbești încrucișați cu tarpani[11] iar acum va trimite odată cu Ruxandra, pentru cele două mari sultane, filigene de cafea din argint, bătute în peruzele, și tăvi de aur lucrate de meșteșugari din Brașov, ca și voaluri de pânză topită împodobită cu fluturi de aur și mărgăritare, căci n-ar fi femei dacă nu s-ar bucura de asemenea daruri.

Era bogată Moldova cum nu se mai poate; era destul și pentru oamenii ei harnici și pentru dările cuvenite. Eh! Dacă Dumnezeu care-i

mare și îndurător, așa cum i-a dăruit feciorul, îi va adăuga cu vremea și bogatul ținut al Transilvaniei, unde aurul sclipea în apele Arieșului și ale Mureșului, unde argintul în foi subțiri se afla cum săpau oamenii în munte, unde rășina galbenă, numită chihlimbar, se găsea alături de alabastru și jasp, unde granatele și ametistele se aflau alături de băile cu smaragde, câte n-ar putea face el pentru această țară a Moldovei, ce avea să fie fruntea pământurilor!

Ecaterina doamna îi vorbise despre îndepărtatul Samarkand, care întrecea Bagdadul și Tebrizul prin bogăție și frumusețe. Acolo, unde în vremi bătrâne fusese hanatul Asiei Centrale, unde domnise fiorosul Timur cel Șchiop, războinicul cu mâna dreaptă moartă de la o încăierare, cel care-l biruise pe Baiazid Ilderim, acolo se născuseră mii de povești și stihuri ce cutreierară, odată cu negustătorii, toată Cerchezia. Povestirile acestea trecuseră de la o generație la alta și ele înflăcăraseră mintea tinerei cercheze, care aflase despre Palatul Albastru ce se-nălța în Samarkand din lespezi smălțuite ce în îmbinarea lor alcătuiau un mozaic pe care, asemenea cerului albastru, zburau rândunele printre stele de aur.

I se mai povestise că, pe stâlpii ce înconjurau palatul, se cățărau, în tot lungul anului, trandafiri urcători aduși din îndepărtatul Hindustan, iar turlele ce păzeau porțile erau făcute din pietre galbene, șlefuite cu benți late de alabastru și incrustații de jasp.

Aleile ce duceau la răcoroasele havuzuri în opt colțuri erau de granate, iar de-a lungul lor, mari sălcii plângătoare fereau oamenii de arșița puternică a soarelui.

Și, cum unul dintre unchieșii ei din partea mamei ajunsese până acolo cu o caravană de negustători, acesta întorcându-se, se întărise zvonul precum că Palatul Albastru n-are pereche dar că tot acolo, alături de medrese[12], caravanseraiuri[13] și henacuri[14] sunt și niște tainițe, care odinioară slujiseră visteriei, iar acuma sunt închisori cumplite, deoarece noaptea cresc apele din adâncuri și nu mai e scăpare.

Palatul Albastru stăruise cu încăpățânare în mintea lui Vasile Lupu. Nimeni n-ar fi bănuit, văzându-l pe Vasile Lupu, cu chipul lui hotărât, cu călcătura-i de om bine înfipt cu amândouă picioarele pe pământ, câte vise putea țese pentru copiii lui!

Palatul Albastru din Samarkand gândea că i s-ar fi cuvenit fiecăreia dintre fetele lui, pentru care-și dăduse osteneala să fie crescute cu cât mai mare îngrijire, cu aleasă știință de carte, așa cum făcuse acel înaintaș al lui Ieremia Movilă, ce-și căpătuise domnițele în înalta boierime poloneză, iar despre Ana, femeia aceea fără vârstă și de o frumusețe diavolească, se știa doar că era prietena reginei noi, pe care o luase craiul polon cel văduv.

Asta dorea și pentru fiicele lui, ce nu erau mai puțin frumoase.

Viața dusă în castelele cele albe ale șleahtnicilor lehi era îmbelșugată în desmierdări. Dar nici la Stambul nu era rău pentru Simina. Acolo, în Galata și Pera, se făcea și se desfăcea soarta atâtor țări, iar aurul curgea ca apele Jijiei. Fata lui, de va fi deșteaptă, se va trezi din somnu-i copilăresc și își va lua cu destoinicie viața în mână, căci în orice femeie zace și o scânteie de ambiție, dacă e din osul lui. Și casa în care a dat-o este una dintre cele fruntașe printre creștini. Iar dacă pe Ruxandra o va trimite în seraiul sultanei-mume, acolo va învăța tot rafinamentul folositor unei odrasle de voievod și mai cu seamă unei viitoare cneaghine și prin ea se va înrudi și cu craiul Ungariei ce are doi feciori tineri, ca să n-o dea unui bătrân, așa cum e Iagellon al Lituaniei, dar la un Iagellon nu te uiți la vârstă când îi dai fata. Iar el, palat albastru va ridica pentru gingașa lui Doamnă.

3

În marele bazar al Constantinopolului era forfotă multă. Dughenele, multe și mici, grămădite unele într-altele, adăposteau cele mai felurite mărfuri și negustori din toate colțurile lumii. Erau mongoli cu fața lătăreață și ochii îngușți, îmbrăcați în beșmeturi[15] de toate culorile peste șalvarii largi ce-i făceau să pară mai scurți, djagataieni cu halate vărgate și căciuli ascuțite, tătari având capul ras și numai o coadă pornită din creștet cu beșmeturi decolorate de drum lung și încălțări galbene cu tocuri verzi, hindustani cu pielea feței măslinie și părul negru-albastru, ruși bălani și voinici cu lungi caftane ce le băteau cizmele, evrei subțiri și îndemânateci ce purtau tichii întunecate peste părul lor roșietic, azerbaigieni subțiri cu hainele strânse la mijloc printr-un brâu răsucit în două culori, turci cu turbane bine înfipte pe cap și nasurile lungi, persani cu părul creț înveliți în cekmene[16], moldoveni cu țări și ilice peste albul cămeșilor, asemuindu-se prin port cu valahii cei oacheși și cu transilvănenii veniți cu negoțul turmelor; sirieni cu ochii lungi și fețe smede, derviși[17] rătăcitori înveșmântați în haine zdrențuite și cu picioarele goale, robi slabi ce-și slujeau stăpânii, sau care erau duși la vânzare, toți se amestecau, acolo, ca într-un cazan.

Ulițe strâmte, în care se vindeau de la aur și argint, până la rubinuri și smaragde, sau unde se lucra meșteșugit fierul, arama ori pielea. Ulițe în care negustorii te îmbiau cu minunate covoare de Ispahan, Siraz sau Iemen, ori cu mătăsuri din țara chitailor, ori cu brâie rare; apoi cele unde cărnurile de oaie ori de batal se înșirau în cârligele din fața prăvăliilor, și altele unde te îmbia mirosul cald al lipiilor coapte pe vatră sau cel ispititor de mirodenii aduse cu greu de caravane din India.

Ceva mai departe, acolo unde se sfârșea bazarul, drumul urca spre ulițele ce duceau la toptangii, care neguțătoreau marfa așa cum era

adusă de caravane, ca apoi să o vândă negustorilor mai mărunți ai bazarului, aceștia fiind cei ce ședeau locului în timp ce ei călătoreau întruna.

Mai încolo, erau caravanseraiurile, unde neguțătorii trăgeau de obicei, caravanseraiuri după ținutul fiecăruia, cu încăperi mari de piatră, curți largi și magazii în care se puteau păstra mărfurile. Un astfel de han era pentru moldovenii ce făceau negoțul dintre Moldova și Stambul. Aici era loc pentru turme mari de oi, căci se știa ce le e îngăduit turcilor după Coran să mănânce. La un alt caravanserai se adunau cărăușii ce aduceau mierea și ceara din Țara de Jos a Moldovei, ca să facă făcliile și masalale[18] atât de folositoare seraiurilor. Veneau harabalele de la Moldova zguduind drumurile cu încărcătura lor grea, trase de cai iuți și atât belșug fusese în acel an, încât și norodul era îndestulat și neguțătorii aveau de unde duce prisos peste ape și hotare.

Iar cel care sta în fruntea negoțului cu Stambulul era starostele Costachi, bărbat ce știa multe graiuri, cunoscând drumurile negoțului ce mergea de la Cracovia și prin Buda, Sibii, Târgoviște, Rusciuc, Târnovo și Adrianopole, ajungea la Stambul.

Neguțătorul Măriei Sale, în ziua ceea, pornise pe ulița Aurarilor până ce a ajuns la o prăvălie unde un bărbat înalt, voinic, cu un început de chelie, dar în plină putere, ședea în pragul ușii.

— Bine te-am găsit, jupân Honor!

— Albă să-ți hie! – îi veni răspunsul, după datina aromânilor, care erau statornici în ale neguțătoriei. Ai venit iară prin părțile astea.

— Venit, după nevoile și datinile noastre. Aducem una, luăm alta înapoi.

— Nu te-am mai văzut demult.

— De peste un an.

— Ai adus marfă nouă? Ceva boloboace cu vin?

— Numai pentru oameni ca domnia-ta. Știu că n-ai mai fost demult prin ținuturile Hunedoarei și ți-e dor de ce ai lăsat acasă.

— Asta, așa-i! Și mai am de stat.

— Când te înapoiezi?

— Acuma, că mi-au venit feciorul și ginerele cu marfa de acolo, n-aș avea nevoie să plec așa curând.

— Ce mai e pe acolo?

— Ce să fie? Nici rău, dar nici bine!

— De ce?

— Se pare că nemeșii ăi mari turbă de necaz că-i Rákoczi la putere. Știi, el nu-i boier de mâna întâia, nici de a doua măcar. Ia, acolo, un boiernaș de țară mai mititel și ajunse în fruntea Ardealului.

— Așa s-a auzit și pe la noi. Dar s-au schimbat vremurile!

— Și la voi la fel?!

— În Moldova, liniște.

— Sunt oameni mai blânzi. Dincolo sunt zavistii și uneltiri, căci așa-i omul: aspru și neiertător. Vor la cârmă numai os domnesc.

— Omenirea-i multă. Se mai premenește.

— De n-o fi cu ochii în patru voievodul ăsta… de nemeșii nu i-o ierta că le-a luat mărirea și puterea de sub nas.

— Înseamnă că a fost vrednic.

— Ei zic altcum: că a avut noroc! Da pentru noi, e tot una.

— Așa?

— Da, jupân Costachi! Da. Că suntem hunedoreni din vremea când trăia căpitanul Ioan Corvin. Și strămunii, armâni ca și domnia-ta, atunci s-au așezat acolo, când s-a tras el cu oștile după bătălia de la Belgrad. Au fost trei frați ce au intrat în oaste. Unul a murit în războaie, doi au trăit și l-au urmat în ținutul lui de baștină. S-au înțeles acolo bine din grai și cu oamenii, apoi era bogăția lui Dumnezeu: bogăție pe fața pământului, comori sub pământ, că-s munții plini de aur și argint. Numai ce sapi și apare aurul subțire ca firele de păr, ori ca foițele, de juri că-i adevărat ce spuneau bătrânii locului.

— Și ce spuneau? îl întrebă curios Costachi, așezându-se mai în voie și aprinzându-și, ca turcii, o narghilea.

— Ce povesteau? Că în vremuri vechi, craiul cei bătrân al moșilor și strămoșilor, Decebal, fiind în luptă cu împăratul romanilor, ar fi îngropat în munți averi nemăsurate, scoase din adâncul pământului hunedorean plin de băi de aur și argint. Iară straja lor a stat, de când nici nu se știe, cetatea Devei, ridicată de vechii eroi, cei ce fuseseră înfrânți de oștile romane. Așa ziceau și popii noștri, când ne-au sfătuit să nu lepădăm vechea credință și să nu trecem la calvinism.

— N-am mai auzit asemenea legendă, jupâne Honor!

— Nu-i legendă. E adevăr curat. Fosta-i la Deva?

— Nu.

— Păcat. Fă-ți drum cu neguțătoria într-acolo și ai să înțelegi. Fă-ți drum și ai să vezi cetatea înălțată strajă deasupra Mureșului, ca o împărătiță în zale. Stă sus, pe culme, cu zidurile ei de piatră ca un ochi viu priveghind valea Mureșului și valea Pâinii. Stă întărită de trei rânduri de ziduri groase, să mergi cu harabalele peste ele. Drumul până sus e greu și cotit, făcut numai din piatră. Stau străjeri cu coif pe cap și sulița în mână și priveghează zarea. Știi, domnia-ta jupâne, ca pe vremea lui Corvin cel bătrân, erau oameni de ai locului în oaste, că el era valah de felul lui, așa cum erau și străstrăbunele noastre de și le-au ales de soațe armânii veniți cu oastea lui Ioan Corvin. Și au povestit ce și cum este prin lăuntru. Că au și biserici, și tainițe, și puțuri, iar unele din ele pot scoate oamenii pe sub munte până la Crâscior, ori la Gura Berzii sau la Hunedoara, răzbește și la Paroșeni,

acolo unde crește cărbunele sub pământ numai că dai cu hârletul. Să mergi numai acolo și să întrebi de neamul lui Rotea ori al lui Sapta, ori al Guraberzii, că-s tot de ai noștri și ei știu a-ți spune din fir-a-păr toate câte-s ale lor și apoi, după ce s-a prăpădit și craiul Mateiaș, feciorul lui Ioan, cum li s-au luat puterile și toate averile, de am fost nevoiți să ne apucăm de negoț și să ne întoarcem în țara turcului, de unde veniseră cu mai bine de două sute de ani în urmă străbunii noștri.

Chipul lui Costachi se întunecă.

— Uneori păgânul e mai de înțeles decât creștinul.

— Și la unul și la altul, de bine au parte numai cei puternici. Pentru noi, poporul… trebuie să gândești zi și noapte cum să-ți duci zilele și cum să-ți ridici feciorii.

— Îi mai bine când ai cârmuitor din legea ta.

— Corvinul nu era de legea noastră, numai de neam, și a fost bun cu noi. Și-a durat castel-cetate la Hunedoara și ne-a luat sub aripa lui… glasul aspru și gros al lui Honor se frânse – dar asta a fost pe vremea moșilor noștri. Acum, în zidurile cele semețe suflă pustiul de când l-au luat niște nemeși străini… sămânța Corvineștilor a pierit. Alt Corvin n-or să mai lase ei să se nască.

— Dar dacă s-ar naște?

Honor privi ascuțit către Costachi.

— Ar trebui să fie pus peste capetele „Măriților” și apărat la început numai de oșteni pe sprânceană aleși din oamenii Hunedoarei sau din cei ce-și au casele în munți și pe dealuri. Fă un drum, jupân Costachi, fă un drum și trage la Gura-Barza, neam vechi de băieș. De-acolo poți face rost bun de aur curat pentru neguțătoria domniei tale. Se vorbește că voievodului de Moldova îi place mult aurul, aurul și cărțile.

Sprâncenele lui Costachi se înălțară, ca un semn de mirare, iar ochii lui albaștri sclipiră.

— Îi plac hrisoavele?

— Mai cu seamă cele de legi. Vrea să dea o pravilă nouă, dorește urice ori legi de seamă ale stăpânirilor creștine de aici, să cerceteze, să vadă.

— Ce nu spui așa? Mergi la ulița armenilor. Întrebi de Agopian. Are el niște bucoavne vechi din vremea când aici se chema Bizanț și stăpâneau creștinii.

— Așa ceva mi-ar trebui. Or fi scumpe?

— Care pergament nu-i scump?

— Aș vrea să-l văd.

— Armean – armân, o să vă înțelegeți bine.

— Le vorbesc graiul. De unde le-o fi având?

— Armenii? Păi ei au adunat toate hrisoavele vechi de prin

metocuri[19] și ori de pe unde le-au găsit. Dă-i unui armean o carte și-ți dă și sufletul din el. Am auzit chiar despre unul Gheörc ce păstrează o bucoavnă împietrită, aflată într-o peșteră și pe care se deslușesc numai literele de pe prima față. Și-a vândut pentru ea jumătate din marfa adusă tocmai de la Magara.

— Mulțumesc de îndrumare, dar până la el mi-ar trebui niște aur din cel mai gălbui.

— Mult?

— Cam cât ar ajunge de acoperit un altar și două strane domnești.

— Înalță voievodul vreo mănăstire?

— Nu. Acoperă cu aur stranele și altarul de la Golia. I-a născut doamna nouă un fecior și are nespusă bucurie.

— Să-i căutăm ceva ca pentru sultan. Băieții sunt mare dar la casa omului.

Capul lui Costachi se plecă puțin, trăgând un ultim fum din narghilea.

— De. Tot ce-i viață poate aduce și necaz. În viață nu-i bine să te încrezi prea mult. E ca o târfă.

4

Dacă în Stambul mergeai de la Bazar pe ulița armurierilor și coteai apoi către răsărit, dădeai în „Ulița cea mare”. Era un fel de fundătură scurtă ce făcea un cot pe lângă seraiul cel părăsit, unde se oploșeau dervișii rătăcitori ducând acolo tivgele în care adunau milosteniile. Peste locul acela plutea o liniște ciudată și mai cu seamă ochiul lui Saidac bei, administratorul sultanei-mame, căreia îi aparținuse odinioară palatul ce se părăginise în mare parte datorită focului celui puternic izbucnit cu vro douăzeci de ani în urmă.

Atunci fusese capitala slăvitului imperiu la grea cumpănă, când hogea cel mare, Huedin, învinuise pe prima Sultană, Soraia, că ar introduce obiceiuri străine de legile musulmane în harem, că ar avea proastă înrâurire asupra padișahului, că ar ține mai mult cu învățătura șeiților[20] și nu cu a suniților și că ar da ascultare spuselor ghiaurilor mai mult decât se cuvine. Așa că, pentru, a curma necazul, hogea pusese să se dea foc seraiului în care se afla stăpâna. Numai că Soraia aflase de vorbele ce se răspândeau pe seama ei. Așa că, atât ea cât și însoțitoarele ei scăpară cu viață, numai eunucii intrați în complot pieiră până la unu, iar, la lună nouă, hogea muri de o înțepătură de scorpion, ce-i fusese pus în așternut de mâini dibace în asemenea treburi.

Cei câțiva meseriași ce avuseseră case pe fundătura de lângă serai, dispăruseră unul câte unul ca prin farmec și în curțile pustii se vedeau numai cadânele învelite în feregelele lor. Din ce trăiau, cum trăiau, asta numai Allah o știa.

Pe ulița îngustă și murdară se îndrepta jupân Costachi cu pași mari, ferindu-se să calce în necurățeniile aruncate pe drumul prost bolovănit, de parcă toate pietrele erau puse cu partea ascuțită în sus.

În mulțimea caselor de lemn se aflau aici și câteva de piatră. La una din acestea bătu, cu ciocan de lemn în poartă, de câteva ori. Un turc bătrân se ivi târându-și picioarele în deschizătura strâmtă a unei intrări lăturalnice, privi, apoi dispăru și un al doilea bărbat veni să-i deschidă.

Omul nou venit nu avea vârstă. Subțirel, potrivit de înalt, cu nas lung și buze subțiri, îmbrăcat într-un veșmânt lung de culoarea nisipului îi deschise el însuși poarta, deși părea a fi stăpânul casei, care apărea modestă; îndată ce-i pășeai pragul, se vedea a fi a unui om înlesnit.

Odată binețele date, trecură împreună într-o odaie mare, luminoasă, de unde se vedeau trandafirii cățărători răsuciți pe cele patru coloane ce dădeau în curtea interioară.

Aici locuia Iusuf-bei, cel ce se împotrivise atunci când, cu douăzeci de ani în urmă, sultanul poruncise desființarea a trei companii ale Odei[21] 111 și a armatei ienicerilor, sub cuvânt că felul de luptă schimbându-se, îi trebuie 3.000 de ostași să știe a folosi noile tunuri la cetățile din Persia și Europa.

Marele Seraskir[22] cerea mai mulți pușcași învățați în mânuirea tunurilor noi. Numai așa vor putea cuceri cetățile apusului ce-și făureau, pe măsură ce treceau anii, noi sisteme de apărare cu bastioane și focuri încrucișate. Așa apăruse corpul iermenizilor[23].

Adevărul era că înaltul padișah, atunci înscăunat, vrusese să scape de o parte de obolul ce se cuvenea a se da ienicerilor aceștia la înscăunări, și cum nu putea călca datina, căci s-ar fi răsculat, atunci s-a hotărât să-i mai împuțineze, cu atât mai mult cu cât începuse a se teme de ei.

Corpul ienicerilor devenise atâta de puternic, încât el putea pune și răsturna sultani; și cum faptul se mai întâmplase, noului ales al lui Allah îi încolțise demult planul ca să-l desființeze cu totul, înlocuindu-l cu o oaste cu mai puține drepturi și mai ușor de mânuit.

Iusuf-bei scârbit, căci îi plăcuse meșteșugul armelor, părăsise Istambulul, plecase o vreme în Asia Mică, apoi revenise și ca semn al supărării sale își alesese ulița aceasta amărâtă, ca oricine va veni la el să înțeleagă fără vorbe ce așteaptă de aici înainte, din umbră, pe fiecare ienicer, deoarece însuși numele de „Ulița cea mare” spunea destul. Învățase lucrarea aurului și trăia și din venitul pe care i-l aducea acest meșteșug ales, pentru care se vedea că are specială înclinare, dar și din venitul unui caravanserai pentru negustători cerchezi, căci cercheză îi fusese mama lui, după cum își aducea aminte. Avea un harem puțin numeros, nefiind el prea dedat plăcerilor

trupești, poate din cauza firii, poate din pricina vârstei. Lumea îi zicea tot Iusuf-bei, cu toată noua lui îndeletnicire.

La Iusuf venise acuma, pentru cumpărare de giuvaeruri fine, Costachi, care știa că putea afla aici coliere și paftale cu cele mai alese lucrături și mai cu seamă îi plăcea să stea la taclale cu acest bărbat, care cutreierase mult lumea și înțelegea lucrurile mai bine ca un hoge.

— Ți-s drumurile lungi – îi spuse Iusuf-bei, după ce-l îmbie să stea jos.

— Așa mi-i datul. Neguțătoria se face în zloată și vânt. Iar alergăturile nu se măsoară!

— Zăbovești mult pe aici?

— Cât să-mi odihnesc bidiviii, cât să-mi găsesc marfa și să o văd pe domnița noastră.

— Ostatecă?

— Nu. A dat-o Măria Sa după feciorul dragomanului Veneției.

— Da. Da. Dragomanul Veneției… De… știu și eu de va fi bine, de va fi rău…

— Ce vrei să înțelegi cu vorbele astea?

— Așa-s oamenii; așa-s împărățiile. Toate au și bine și rău în ele. Și pentru domnița vrei giuvaericale?

— Ba pentru doamna cea nouă, că i-a născut fecior Măriei Sale și poate că nu știi, da-i circaziană.

— Atunci e frumoasă.

— Ca soarele, Iusuf-bei. Ca soarele, că sunteți pe acolo un neam de oameni ce nu s-a mai pomenit.

— Femeile îs ca trandafirii; le aduci tocmai din Hindustan și le răsădești în toată lumea.

— Și vrea Măria Sa s-o cinstească, așa precum l-a bucurat.

— Înțeleg. Vei avea tot ce am mai bun. În ultima vreme am lucrat o podoabă ce se poate prinde de-a dreptul peste veșmintele femeiești și mai cu seamă o rețea de păr cu cercei cu tot; e o podoabă ce se folosea tocmai în Persia.

— Aici, unde e lăcatul și cheia lumii e ușor de lucrat. Aveți, Iusuf-bei, de toate! Unde-i puterea mare îi și bogăția la fel.

— Cât va mai fi!

— Ce vrei să spui?

— Nu mai sunt urdiile de altă dată…

— Dar sunt pe toată fața pământului…

— Da nu mai e aceeași tragere de inimă… Allah nu mai e slujit cum trebuie… pașii se răzvrătesc…

— Dar se aude că i-ați biruit.

— Nu te lăsa înșelat de ziua de azi. Mahomed ne învață să ne gândim în aceeași măsură și la ziua de mâine. Urdiile de acum nu sunt crescute în credința aceea, în care noi am fost crescuți. Eram fiii aleși

ai sultanului. Și acuma… Am fost și nu mai sunt. Am fost sabia dreaptă a lui Allah și acum sunt negustătorul. Nu-ți spune nimic starea asta a mea de acuma?

— Mulți ieniceri fac negoț, nu ești nici primul, nici ultimul, Iusuf-bei.

— Poate ai dreptate, poate nu. Sunt multe lucruri în lume care se pare că nu au legătură între ele, dar atunci când vei vedea că vor fi mulți ca mine în Stambul, lucrurile se vor lega strâns și din mărul roșu, îmbietor, își va scoate capul primul vierme, semnalul că înăuntru e putred sau că a început să putrezească. Când nu va mai fi ienicerimea, nu va mai fi aici iataganul răzbunător al lui Allah.

— De la Arabi a trecut la voi. O să-l dați oare?

— Nu știu… Coranul știe… dar totul se poate întoarce și totul se poate întâmpla în lumea asta mare. Cititorii în stele prevestesc întâmplări, pe care e mai bine să nu le știm.

Tăcură un răstimp, în care, din grădină, se auzi o voce. Cuvintele se deslușeau clar. Era cunoscutul cântec „Cadârâmân”:

„Ustünde
Cadârâmân üstünde
Sys dedi domalde
Allah geamâni
Almadî, almadî
Veresiye, vere, vere
Calmadî, calmadî!”

„Pe cortul meu
Pic. A picurat Allah viața
Nu ți-a luat, nu ți-a luat
Dar, dând mereu pe veresie
N-a mai rămas nimic,
N-a mai rămas nimic!”

Negustătorul moldovean înțelese tot și rămaseră amândoi tăcuți, urmărind firul de fum al narghilelelor și al gândurilor. Într-un târziu, Costachi glăsui:

— Și te-aș mai ruga să mă primești la caravanseraiul cerchez.

— Poate mai afli vești despre neamurile Doamnei celei noi!

Moldoveanul încuviință și rămase să ia cina cu Iusuf-bei. Îi plăcea cum se gătea la casa acestuia claponul cu orez, vinul dulce de smochine și sarailiile înecate în miere.

Îl prețuia pe Costachi, altfel nu i-ar fi făcut cinstea de a-l ține la masă. Îi arătă apoi garniturile de rubine cu adamante care se puteau prinde ca un guler larg peste rochie și manșete largi la fel din rețea de foi de aur împodobite cu boabe roșii ca sângele; dar mândră era o

pălărioară din foi de aur curat, așa cum îl găsise în adâncul pământului, căptușită cu o catifea albastră și peste rețea o ploaie fină de rubine mici în chip de flori, având de o parte și de alta doi cercei grei curgând în două rânduri de inimioare din rubine deschise la culoare și mărgăritare de două feluri, unele limpezi, altele lăptoase. Când mișca pălărioara, cerceii sunau ca niște clopoței. În dreptul urechii drepte era închipuită, pe borul pălăriei, o floare mare, ca un trandafir cu frunze de smaragde verzi.

Podoabele-i plăcură lui Costachi și, după o tocmeală cât să fie cuviincioasă, le luă pentru doamna Ecaterina. Pentru Simina mai cumpără un inel ca un șarpe cu solzi de smaragde și ochii de rubine, ca dar din partea tatălui ei.

5

Era o vreme atât de frumoasă, de început de iarnă, cum Constantinopolul nu mai văzuse demult. Cerul albastru, vântul ușor, soarele luminând puternic și iarba verde în grădinile seraiurilor.

— De peste optzeci de ani nu am avut asemenea zile, în vremea asta – își aminteau bătrânii.

Pe Cornul de Aur treceau bărcile umplând de viață și larmă întinsul apelor. În portul cel mare, galerele veneau încărcate de mărfuri, alături de corăbii lungi ce-și fluturau flamurile în vânt. Corăbii sosite din tot largul lumii ca niște vestitoare ale depărtărilor, cu pânzele larg desfășurate, iar peste ele, sus, se învârteau stoluri de pescăruși în așteptarea hranei ce avea să le pice de la muncitorii corăbieri. Se auzeau diferite graiuri în larma ce umplea portul. În partea sortită magaziilor de mărfuri, se descărcau butoaie grele pline cu ulei sau vinuri străine; baloturi mari cu mătăsuri din Italia sau Franța; coșuri pline cu migdale și alune; amfore ciudate cu miros pătrunzător, saci pântecoși, colivii mari cu șoimi de vânătoare; păsări viu colorate ce aveau glas de om; lăzi pline cu mirodenii, putini uriașe cu pește sărat sau coșuri largi în care încă se mai zbătea peștele viu, ori din care apăreau legume neobișnuite. Totul se făcea într-un zgomot în care vorbele se amestecau cu loviturile, cu sudalmele, cu porunci scurte sau strigăte îndelungi. Oameni de toate culorile, galbeni cu fețele teșite de mongol, negri cu părul lins de pe coasta africană, cu fețele smede și staturi înalte arăbești, cu fețe mai albe de pe coasta Anatoliei, bălani, ca de pe țărmul european, între care se distingeau staturile sprintene ale grecilor și cele mai greoaie ale bulgarilor, toți se amestecau, trudindu-se pentru ca pântecele nesățios al constantinopolitanilor să fie sătul. Erau adunați la un loc robi și oameni liberi.

Către corabia ce tocmai sfârșise descărcarea se îndrepta, cu pași iuți, jupân Costachi. Corabia se numea „Fortuna” și era a lui Harumbei, care înalt, voinic, cu barbă deasă acoperindu-i fața, ședea pe

puntea de sus. Acolo îl întâmpină pe negustătorul venit de la Moldova.

— Allah să fie cu tine și casa ta. Te-ai ținut de cuvânt de parcă n-ai fi ghiaur!

— Și zilele-ți să-ți fie lungi și senine, iar marea propice. Sunt și ghiauri ce se țin de cuvânt. Ți-am adus marfa și banii pentru leah. Trăiește?

— Doar te așteptam. Și apoi, doi ani de robie nu-i greu de îndurat.

— Ferească Dumnezeu și de o lună! E mai rea ca moartea.

— Așa vrea Allah cu unii dintre noi. Nu ne putem împotrivi. Norocul lui că am aflat că e fecior dintre șleahtnicii cu stare și mai cu seamă că ai fost aici când l-am cumpărat. Altcum…

— Da. Altcum nu-l mai puteam întâlni. Ți-am adus două pungi de galbeni din partea lui tătâne-su.

— Ți-ai luat partea?

— Nu-mi trebuie. Asta să fie pentru sufletul meu, ba pe deasupra ți-am adus un butoiaș cu zeamă de prune.

— E bun la vreme de furtună; e bun și pe cer senin. Ce să-ți dau în schimb?

— Nimica. Ți-am adus și marfa și dacă vrei am și băutură de a noastră de la Cotnari, scoasă numai pentru domnia-ta din țară. Altcum, anul acesta a fost opreliște.

— O iau. Allah vede, Allah iartă! Viața omului e grea și pe mare și pe uscat. Așa vrea Allah! Câte butoaie de batal la saramură mi-ai încărcat?

— Cincisprezece și cinci cu seu, zece cu ceară și zece cu miere. Întâietate la vânzare îți dau domniei tale.

Chipul turcului se încreți ușor.

— Nu cumva robul ăsta îți este mai scump decât lași să se creadă?

— Nu, atât că m-a rugat pentru el și o domniță de-a noastră care trăiește în țara lor. I-a fost milă de tinerețea lui că l-a cunoscut de copil.

— Atunci e de neam mai avut decât am gândit eu. În fine… vorba-i vorbă și un turc drept-credincios nu are să și-o calce! Facă-se voia lui Allah!

— Aș vrea să văd robul să-l iau cu mine.

— Răbdare. Întâi coborâm la cabina mea, numărăm banii, facem socotelile.

— Nu, Harum-bei, nu-ți fie cu supărare. Întâi iau leahul cu mine la caravanserai, apoi mă întorc aici cu toată marfa mea, care-i în paza lui Ibrahim, îl cunoști, și după aceea primesc banii cuveniți de la domnia ta. Am și eu socotelile mele, mai cu seamă că mă așteaptă apoi Iusuf-bei. Îl știi? Nu?

— Dacă te așteaptă Iusuf-bei e altă vorbă. Cine nu-l știe! Halal bărbat! Allah îl iubește. Pe el îl prețuiește și ienicerimea și

negustorimea. Știe să se facă înțeles, să-și păstreze și capul pe umeri și banii în pungă, ceea ce în vremea noastră ori e minune curată, ori e ales de Allah, acum când multe-s la primenire.

— La primenire?

— Când încep drept-credincioșii să se înjunghie între ei la moschee e semn!

— Unde s-a întâmplat?

— La Tripoli, m-a înjunghiat un arab; noroc că port cămașă de zale.

Jupân Costachi își mușcă vârful mustății groase.

— Nicăieri nu-i liniște pe fața pământului! Așa-i viața, că parcă ai fi tot în lupte.

— Ce ne e scris, în frunte ne e pus, chiar dacă aș ocoli cu a mea corabie toate mările pământului. Am scăpat cu zile așa precum robul pe care ți-l dau. Dar să știi, nu-i bun de muncă grea.

— N-a fost învățat. Dar, rogu-te trimite să-l aducă.

Stăpânul corăbiei strigă ceva, într-un grai nedeslușit, către un tânăr ce se afla pe puntea de dedesubt și omul dispăru îndată, pe o scară ce cobora către cala de mărfuri.

Începu să bată un vânt ascuțit încrețind valurile în jurul corăbiei. Marea se învolbura ușor cu sclipiri mate verzui, dar spre larg, culoarea i se schimba din ce în ce, amestecându-se dincolo de golf cu linia orizontului. Mirosuri iuți veneau poate chiar din pântecele corăbiei pe catargul căreia ședea proțăpită o pasăre cu pene cenușii, privind parcă spre marele cimitir de la Euib ce mărginea Constantinopolul într-o parte, mai vechi poate decât zidul ce-l înconjura ca un stăvilar cenușiu din care se desprindeau nenumărate turnuri. Turnuri despre care se povestea că ar fi fost înălțate la porunca padișahului fie pe banii a câte unui înalt demnitar, fie pe ai meșteșugarilor aflați în Stambul, fie ei creștini sau musulmani, turnuri despre care umblau povești înfiorătoare, precum că noaptea ar fi bântuite de stafiile oștenilor căzuți pe acele locuri în luptele lui Mohamed cu două sute de ani în urmă. Se mai spunea că în casele învecinate n-ar avea curajul să locuiască decât cititorii în stele, care nu se tem de nimic, sau tălmăcitorii de vise ce năpădiseră Stambulul de când se împlinise întocmai visul sultanului Murad, vis prevestitor de moarte.

Un sol șugubăț al regelui Angliei, trimis la Înalta Poartă pentru a ține cumpăna înrâuririi crescânde a Franței, văzând turnul Edi-Kulé ar fi spus:

— Maiestatea Sa regele trimițându-mă aici nu m-a înștiințat că totuși sunt niște legături, între împărăția otomană și noi la fel de vechi ca și cu alte țări, căci ei au copiat Turnul Londrei și și-au făcut pe malul Bosforului o temniță aidoma cu ale noastre din vremea lui Eduard-Confesorul.

Dar vești și zvonuri umblă întotdeauna și în toate timpurile.

Dinspre turnul înalt, alb și pătrat, zis „Turnul Fetei” norii se spărseseră lăsând să pătrundă o rază de soare ce se răsfrângea peste luciul mării, ca reflexul unei lame de oțel.

Din înaltul minaret al moscheii Suleimanié ce odinioară fusese biserica Sfintei Sofia a bizantinilor creștini pătrunse zvon ușor întărit apoi de toate chemările muezinilor din albele minareturi ale Stambulului, pentru ora de rugăciune a prânzului.

Atunci, se ivi în capul scării corăbierul cel voinic căruia îi lipsea o ureche, însoțind un tânăr de vreo douăzeci și cinci de ani, cu fața suptă, ochi albaștri încercănați, păru-i lung bălan atârnându-i în lațe murdare peste umeri. Era învești mântat în ce ar fi fost odată o cabaniță, iar pantalonii zdrențuiți lăsau să se vadă o coapsă slabă ca de copil. Picioarele-i purtau două încălțări ferfeniițite. Tânărul închise ochii orbit de lumina zilei și rămase așa, în capul scării, până ce omul ce-l adusese îl trase într-o parte ca să-l vadă mai bine stăpânul și negustătorul.

Dar Harum-bei se și așezase pe covorașul de rugăciune și odată cu el, toți mahomedanii aflați pe punte, îngenunchiați, cu fața spre Mecca cea sfântă, unde se afla piatra neagră, miraculoasă, azvârlită din cer de îngerul Gavril, și se închinau lui Allah, rugându-se parcă cu totul din lumea înconjurătoare.

Se rugau cu patimă și convingere, ca și cum între ei și divinitate s-ar fi făcut o legătură pe care nimeni și nimic nu o putea rupe.

De la minaretul din portul deodată liniștit, răzbeau frânturi din glasul plângăreț al imamului, iar pe celelalte corăbii munca încetă pentru un răstimp.

Robul rămase împietrit acolo, lângă peretele negru de scânduri al punții de jos. Încet-încet își obișnuia privirea cu tăria luminii răsfrântă mai puternic de apele mării, care în acea clipă, când soarele spărsese cu totul perdeaua de nori, sclipea spre apus ca un cuprins de opale împietrit.

Tânărul ridică atunci ochii spre Costachi și privirea lui exprima o atât de sfâșietoare nădejde, ce părea a fi fost singura putere ce-l făcuse să supraviețuiască în iadul în care căzuse, încât negustătorului îi străpunse inima ca un cuțit și n-avea să o mai uite toată viața: aceeași privire ca și tatăl lui, când în Cracovia îi dăduse pungile de bani pe buna-credință a voievodesei Movileanca. Îl alesese ca sol de răscumpărare, știut fiind că Vasile Lupu e prețuit de turci și că negustătorii Mării Sale știu să deschidă porțile ferecate ale seraiurilor și cunosc, fără a fi bănuiți și dușmăniți, drumurile cele mai bune pentru îndeplinirea tuturor planurilor.

Tânărul, neam cu Potocki, neam cu Visnovietzchi, era Cazimir Koniepolski și privirea lui ruga cerul, marea și oamenii să nu-l uite.

Nu știa că va fi slobozit. Nu-l cunoștea nici pe jupân Costachi și nu

aflase dacă vestea ajunsese sau nu la Cracovia.

Mulți dintre șleahtnicii poloni zăceau în felurite închisori și robii în țara turcului, căci nu se afla popor mai încrâncenat împotriva lor, în această parte de lume, unde urdiile Asiei, în drumul lor vijelios, căutau mereu noi prilejuri pentru ca să-și facă bucuria de a cuprinde tot pământul cât se așternea sub picioarele cailor, sau cât se deschidea în fața caravelelor, galerelor și al corăbiilor ce se apropiau de țărmuri.

Bucuria urdiilor era lupta, căci lupta însemna dovedirea bărbăției și a dragostei față de Allah și Profet. Lupta era mama bunurilor, căci după legea războiului, prada se împărțea: fiecare om sau vită, aur sau veșminte, totul aducea câștig, fie în bani, fie în muncă apoi mai venea și o desfătare a simțurilor care era prescrisă chiar în Coran.

Și așa, cum în Vechiul Testament se cerea „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte" și Coranul cerea pentru potrivnici aceleași pedepse. Dacă ghiaurii înșiși au nimicit seminția lui Veniamin, de ce n-ar desființa ei seminția potrivnicilor, așa cum au făcut cu Bizanțul? – spuneau imamii.

Lehii trufași însă nu-i lăsau să-și meargă drumul lor, iar ordinele lor religioase porneau la luptă cu tot atâtea cohorte de fanatici, derviși ai creștinilor. Și odată cu ei stârneau și căzăcimea de la gurile Donului și ale Niprului, stârneau întreaga Ucrainăce făcea parte din republica polonă, cea mai ciudată alcătuire statală cu un rege în frunte!

Iar alături de ei fuseseră și moldovenii o bună bucată de vreme, până a venit acest Lupu domn, care pare a le fi acuma supus credincios, ceea ce nu se poate spune despre voievodul Valahiei, Matei Basarab, os de boier pământean, pe care nu te poți bizui, mai cu seamă de când a cerut măritului sultan îngăduința de a-i urma la tron nepotul acelui Mihai Oglu, căruia ghiaurii îi spun Mihai Viteazul, care i-a părăsit pe ei și credința ce li se cuvenea spre a se răzvrăti cu lupte și războaie în care a fost biruitor.

Din pricina ghiaurilor e mereu tulburare la fruntarii, iar polonii, cu cât mai mulți în robie, cu atât mai bine împărăției. Dar acest tinerel ce n-are nicio faimă, nu e o primejdie, așa că Allah e mare, Allah e drept, Allah e bun și pentru soarta acestui leah ce nu-i cunoaște mânia și slava!

Puternicul Harum-bei, mulțumit că a găsit o încuviințare a faptei lui, putea lua banii liniștit.

Făcu semn să-i aducă robul sus. Leahul urcă până la el, neștiind că e pe drumul libertății. Obrajii trași se făcuseră mai palizi. Chemarea putea tot așa de bine să însemne moarte sau strămutarea lui pe altă corabie, ori pe unul dintre pământurile îndepărtate ale lui Harum-bei, loc de unde nimeni, niciodată, nu-l va mai putea găsi spre a-l răscumpăra, dacă până acuma nu-i aflase urma tatăl lui.

Pe negustătorul lui Vasile Voievod nu-l cunoștea și nici nu știa că

voievodul Moldovei care nu li se arătase vreodată prieten, acuma, la stăruitoarea cerere a Anei Movileanca, îl trimisese pe cel mai dibaci dintre dibaci să-l caute.

Ochii robului se îndreptau acuma cu deznădejde spre cerul mut, care nu răspunsese până acuma deznădăjduitelor lui chemări în singurătatea nesfârșită a captivității. Acea singurătate în care prin crunta învârtire a roții soartei, tot ce e în jur se schimba în rău neașteptat și deodată, ca un trăsnet, viața își pierde rostul, iar omul devine o rană vie, dureroasă, supus tuturor izbirilor.

Sufletul lui Cazimir era acea rană, iar oamenii din juru-i îl zgândăriseră, fără încetare, prin puterea lor, prin neputința la care-l supuneau. Dintr-o ființă de sine stătătoare, devenise un obiect ce nu mai avea voie să aibă voința lui și, deși fusese crescut în asprele legi ale catolicismului ce-l îndemnau mereu la datorie și supunere, aruncarea lui într-o stare sub treapta de om, îl măcinase, până la distrugere, aproape.

Acuma sta și aștepta cuvântul stăpânului și neașteptat răsunară vorbele:

— Ai tăi ți-au trimis răscumpărarea, leahule! De azi ești liber și acest drept negustător ghiaur te va ajuta să pleci în țara ta. Mergi cu Allah, ce ți-a fost îndurător, căci voia lui se întinde pe larg-lungul lumii, așa precum soarele luminează și Hindustanul și mult mai îndepărtatul Kitai.

Robul nu se aștepta la asemenea noroc. Bucuriile prea mari sunt asemănătoare durerilor: năucesc și te fac să-ți pierzi cumpătul. Tânărul leah se clătină ca și cum ar fi fost izbit. Poate ar fi căzut, dacă jupân Costachi nu l-ar fi luat binișor pe după umeri și ținându-l strâns îi spuse cu blândețe:

— Mulțumește lui Dumnezeu și să mergem. Jos, în port, ne așteaptă un om de al meu cu tot ce-ți trebuie. Să ne luăm rămas-bun și să pornim.

Și salutând turcul, în chipul în care i se cuvenea, coborî cu leahul scara, ieși pe puntea mare, apoi părăsi corabia și ajunse pe chei, unde-i aștepta slujitorul cu doi cai murgi, chiar în preajma unui cântăreț în jurul căruia se adunase mulțime de gură-cască, iar versurile lui Junus Emre străbăteau văzduhul până la mare sunând astfel:

„Sufletu-mi clocotește ca marea, trupul în mișcările caicului
Chiar de aș trece peste șapte mări, chiar de aș seca șaptezeci de râuri
Setea-mi nu se potolește, nu se potolește.
Adevărul are patru laturi, în mine se zbat șapte
Asemeni unor martori; eu în delirul lor alb, rotund
Și de ar jindui de opt ori raiul, și de ar veni o mie de hurii[24]

Ca să-mi abată sufletul, ce preț să cer oare?”

În piața mare a Stambulului aceste scene erau obișnuite, în port însă, se întâmplau mai rar. Poate că se vestise o corabie ce avea să aducă pe vreunul dintre marile pașale care cârmuiau ținuturile îndepărtate din Asia, la venirea cărora se aduna întotdeauna mulțimea ce vedea mai mult decât în marele imam pe adevăratul răspânditor al credinței, deoarece socoteau că puterea sabiei face mai mult decât cuvântul, iar în acea vreme, după Murad al IV-lea, poporul era mai dornic decât oricând de ceea ce-l scotea din făgașul lui obișnuit de viața.

Și aici, în portul unde fiecare corabie, fiecare galeră înfățișa o taină a vieții, aducând aminte de lungi drumuri în care primejdiile se pot urma unele altora cu repeziciunea fulgerelor, aici unde totul amintea de o putere ce biruia pirați și furtunile, în care cer și mare se adunau spre a sorbi viețile oamenilor, nevoia aceea de a trăi într-o fierbere ce zăcea în fundul inimii poporului turc, se simțea mulțumită.

Sunt oameni născuți cu dorul de a trăi liniștiți și alții cu acela de a fi într-un veșnic zbucium, de a avea mereu în față, fie chiar cu prețul vieții, nădejdea a ceva ce va rupe lanțul obișnuit al zilelor și va aduce, în același timp, odată cu profitul și simțământul puternic că viața atât a lor, cât și a împărăției are un sens mai adânc împlântat în miezul trăirii fiecăruia, sens ce dă bucuria și adevărata împlinire a trecerii omului pe pământ, care altcum s-ar mărgini la o înșiruire de umbre, în trecerea lor spre neființă.

Credința aceasta le dădea și gustul colorat al vieții și îndrăzneala nebună din lupte.

Acuma, stihurile poetului din Sarikiöy, mort de două sute și mai bine de ani, le trezea în suflete aceleași căutări nedeslușite ce băteau la porțile minților.

Tânărul polon trecea pe lângă aceste mulțimi fără să le vadă, izbit din plin de lumina soarelui, ametit de zgomotul neobișnuit, de aerul tare, auzea numai glasul cântărețului de stihuri, dar în acele clipe cuvintele sunau goale de înțeles în urechi.

Și chiar dacă le-ar fi priceput, adevărul lui ar fi fost altul decât al lor, mai cu seamă că se simțise nu departe de moartea sufletului prin deznădejde, fusese ca un pom aproape uscat de seva nădejdii și bucuriei vieții, fiindcă în captivitate vegetase, nu trăise, iar acum, dezmeticindu-se, prin slobozenie, la viață, în adâncul ființei sale stăruia adevărul ce-i fusese imprimat cu litere de foc din copilărie: că aici se afla în mijlocul unei lumi pe care avea datoria s-o urască până la moarte, fiindcă tot ce se întâmplă aici, ca răsfrângere prin legătură cu ai lui, poate fi numai rău aducând dureri și moarte.

Jupân Costachi trecea nepăsător față de oamenii și față de toată

viața portului; era îngrijat numai de gândul de a-l duce cu bine pe Cazimir până la hotarele Moldovei. Izbutise să-l scoală din robie și cu asta era mulțumit. Când au ajuns la cai, de la oblâncul șeii scoase un sac din care dădu la iveală o pereche de cizme scurte, o pelerină și o căciuliță, pe care le dădu lui Cazimir să-și acopere zdrențele, înainte de a încăleca.

Se aflau pe un loc mai ferit, lângă magazia cea mică, unde se depozitau mărfurile mai de preț și alături de care se afla o fântână.

Tocmai atunci, acolo, trase un rădvan închis și în timp ce polonul se spăla pe față la fântână, Costachi văzu cu mirare, cum din el se dă jos domnița lui de la Moldova, cea căreia aicea i se zicea madona Simona Grillo. Era însoțită de marele dragoman Antonio Grillo și de vorniceasa Marga. Simina nu se schimbase mult, numai îmbrăcămintea venețiană de culoarea viorelelor cu arabescuri aurii și mantia ce-i cădea până la glezne o făceau să pară mai înaltă și mai plină. Păru-i negru strâns în rețeaua aurie era împelșugat, dar ochii aveau o căutătură aspritâ în fața mai slăbită. Simina ridicase mâna dreaptă să-și potrivească gluga mantiei albăstrii peste cap. Pe degetul inelar sclipea inelul cu piatra lunii.

Atunci Cazimir ridică fața spălată la fântână. Ridică ochii și văzu, după atâtea luni de captivitate, prima ființă ce era apropiată lumii lui, ca o mare ploaie albastră din care-l priveau cu uimire doi ochi nostalgici.

Așa arăta Sfânta Barbara în marea statuie la catedrala din Cracovia. I se păru că are vedenii, clipi din ochii albaștri, apoi văzând că nu piere, îndrăzni să o privească cu o ardoare pe care nici el nu știa bine către cine se îndreaptă: către imaginea din țara lui, ori către necunoscuta cu mâini de copil, pe al cărui deget sclipea un inel cu o piatră ce părea vie, asemenea unui ochi ce plânge cu ape roșii.

Rămase așa, pironit locului, cu mantia aruncată peste zdrențe. Atâta se rugase să se întâmple cu el o minune, să scape din robie înainte de a fi prea târziu, mai cu seamă după ce rana de la cap i se vindecase cu greu. La Sfânta Barbara se rugase și iat-o acum în fața lui albă, mișcându-se pe picioare neobișnuit de mici. Și el era slobod și se cuvenea să se arunce la pământ să-i sărute tivul de blană fumurie al mantiei și toată lumea turcilor dispăru din preajmă-i ca un fum și se prinse de imaginea ce-l readucea în lumea lui, a adevărurilor creștine, pe care-l întruchipa această necunoscută ce purta la gât o cruce grea de aur bătută în diamante și pe mâna căreia sclipea ochiul atotvăzător, așa cum fusese zugrăvit pe frontonul capelei din casa părintească. Și deodată îi păru că o știe de când lumea, că o cunoaște de parcă ar mai fi trăit încă o viață în care ființa din față i-ar fi fost aproape. Vru să i se închine, dar o amețeală sfâșietoare îl apucă. Simți cum îi șiruie pe față sânge cald, purtă mâna la vechea rană ce i se

deschisese poate când se izbise la ieșirea din corabie de drugul de fier sprijinit de balustradă, apoi nu mai cuteză să facă nicio mișcare. Rămase așa privind-o ca pe o minune, cu gândurile întoarse într-o lume a lui în care căuta să-i prindă chipul necunoscut. Totul se petrecu cât ar sclipi un fulger, așa încât jupân Costachi înțelese că polonul e la capătul puterii, după atâtea luni de foamete și muncă, peste care mai venise și bucuria prea mare a eliberării și făcu semn slujitorilor să aducă și căruța cea mică, pregătită pentru orice împrejurare, unde să-l întindă pe Cazimir. O recunoscu atât pe Simina, pentru care avea o solie anume de la Măria Sa, cât și pe sora voievodului, ca și pe marele dragoman al Veneției, pe care văzându-l, înțelese că-i sosit în port ca să întâmpine o corabie venețiană cu treburi anume la Înalta Poartă. Se vede treaba că cele două moldovence l-au rugat să-l însoțească, fiind ele obișnuite cu o viață mai deschisă, iar aici numai rădvanul și barca se pare că se puteau folosi, deși în ulițele din Pera și Galata femeile europene se mai puteau plimba.

Avea asupra lui o scrisoare a Domnului Moldovei către Antonio Grillo, era bine pusă și avea să i-o dea a doua zi, când se va duce anume, la o oră dinainte hotărâtă. Aici și acum nu se cădea să i se înfățișeze, deși dragomanul îl cunoștea pe el, ca și pe Tadeus din feluritele lui călătorii, mai cu seamă de atunci când fusese trimis de Vasile Vodă să aducă în țară osemintele lui Barnowski Vodă, tăiat de turci, spre a le înmormânta cu cinste la mănăstirea Barnowski din Iași. Îl ajutase atunci și tot de atunci fusese pus în legătură cu fostul bei de ieniceri Iusuf Mansur, cel de pe Ulița cea Mare, locuind alături de mica turnătorie de ghiulele de tun, unde lucrau hoții puși la pedeapsă.

Așa că acuma i se închină, așa cum se cuvine unui înalt, mare dregător, atât lui Grillo cât și celor două domnițe din neamul domnitorului, pe care în sinea lui îl prețuia pentru stăruința de a urca treaptă cu treaptă toate cinurile boieriei până la domnie, bizuindu-se mai puțin pe răposatul mare boier Bucioc ce-i fusese socru sau pe cumnăția Cantacuzinilor, și mai mult pe înțelegerea și sprijinul venit de aici, de la turci, dintre care unii se închideau în seraiuri, în metecuri sau cazărmi, iar alții căscau gura prin bazare și porturi la cântăreți ce spuneau stihuri despre adevăr.

Atunci se vesti sosirea corăbiei venețiene.

6

Simina se întorsese tulburată după plimbarea din port. Viața aceea plină de culoare pe care o întâlnise acolo însemna pentru ea un fel de respirație cu un aer înmiresmat, dar totuși aer. Era altceva decât veșnica plimbare, în marea grădină a casei, sau cu barca la Cornul de Aur, unde întâlnea alte bărci cu polog sub care cadânele Istambulului,

învelite în cearșafuri ce-i aminteau de giulgiuri, se bucurau de briza mării. Avea senzația că trece pe lângă încărcături cu umbre și dacă n-ar fi fost însoțită de jupâneasa Marga, căreia colonia venețiano-genoveză îi spunea acum donna Marguerita, care avea puterea de a dibui raza de soare de sub adâncul norilor, totul i-ar fi părut întuneric și umbră, căci încă nu-și descoperise harul de a se bucura și de partea bună a noii ei vieți. Parte bună, deoarece Istambulul își avea măreția și frumusețea lui, o frumusețe aspră, ce se oglindea în moschee și seraiuri cu nesfârșite curți interioare, împodobite cu felurite havuzuri și galerii de coloane în arcade, în răsfrângerea soarelui, în apele mării ce-i punea o centură de nestemate în zori și în mulțimea aceea pestriță ce-i umplea nenumăratele ulițe, numai că ea era o tânără femeie ce nu înțelegea încă foarte multe lucruri și trecea oarbă printre ele.

Noua ei stare de femeie măritată nu-i adusese nicio bucurie, iar în suflet i se deschisese un gol, pe care nu avea cu ce să-l umple și trecuse căsătoria în rândul îndatoririlor de care nu te poți scăpa, așa cum nu scapi de postul cel mare. Dar nu se putea feri de întrebarea chinuitoare: „Oare tot așa ar fi fost și dacă s-ar fi măritat cu omul drag?”

Nu e mai mare pedeapsă, decât să n-aibă omul ce face toată ziua și să stea numai să se gândească; iar ea își dădea răspunsuri ciudate la chinuitoarele-i întrebări, căci fusese astfel crescută încât, deși fata Lupului, mama ei fusese Tudosca Bucioc, cea cu mult prea multă frică de Dumnezeu și cu frâne puternice în viață.

Poate acele frâne îl îndemnaseră pe chipeșul și prea aprinsul ei bărbat la multe abateri îngăduite prin străvechile obiceiuri bărbătești. Dar Tudosca îl iubise și cu sufletul pe Lupu al ei, ceea ce nu se întâmpla cu Simina și din pricina aceasta era aspră în inima ei cu tânărul bărbat, căruia de fapt, i-ar fi trebuit nu un boboc, ci o floare în miezul înfloririi ei, așa cum fusese Marta siriana, pe care o mai simțea încă în sângele lui și încă nu putea s-o uite.

Și atunci, Simina se închidea în sine, iar pentru ea totul se prefăcuse în vise și frământări, în întrebări chinuitoare, în neobișnuite înțelesuri, mergând spre țeluri de neatins.

Din pricina aceasta și în starea aceasta fiind, întâlnirea din port cu necunoscutul ce a privit-o ca pe o sfântă vedenie și în același timp cu o mută și sfâșietoare mirare, de parcă ar fi cunoscut-o demult, a izbit-o pe Simina, nemerind-o în miezul inimii ca un răspuns că între oameni pot exista altfel de apropieri și altfel de legături. Fusese o simplă străfulgerare, după care se întorsese la viața-i de toate zilele.

De când venise își făcuse legături în colonia venețiană și cea genoveză, printre soțiile celor ce fie că aveau dregătorii în cancelaria turcă, fie că așteptau cu răbdare, țesând felurite intrigi ca pânzele de paianjen, în care aveau să prindă slujba mult visată ce le va aduce cele

două mari bucurii ale vieții lor: bani și putere.

O domniță însă, căreia tatăl ei îi dăruise totul, rămânea să viseze numai ceea ce n-avea: dragostea.

Dar în Pera, lucrul acesta neavând preț, niciodată nu se vorbea despre el. Numai tânăra văduvă a beiului de Cipru, de pe când Ciprul avusese cârmuitor un genovez priceput, o genoveză înaltă și cu talie mlădioasă, acuma rămasă în Istambul, la care venea deseori ambasadorul Franței, îi spusese odată:

— Chipul tău, donna Simona, nu arată a fi la fericirea începutului de căsnicie. De ce oare?

— Și domnia ta ești palidă și încercănată, donna Elvira.

Genovoza surâsese la acest răspuns într-un fel pe care Simina n-ar fi știut să-l lămurească.

— Ar trebui să-ți cauți fericirea și să lupți pentru ea.

— Dacă asta ar merita osteneala!

— Și de ce nu? Viața ni-i dată să facem ceva bun din ea, nu să ne chinuim.

— Merită?

— Orice bun dat de Dumnezeu merită să te zbați pentru el să scoți cât mai mult și mai bine. Au nu știi pilda cu sluga și talantul?

— Ba da. Dar viața mea e atât de neînsemnată!

— Cum poți vorbi astfel? Fiecare viață își are rostul ei. Ești mult mai tânără decât mine. Ai un tată puternic, bogat, lumea vorbește de daniile ce le-a făcut bisericilor de aici, de darurile mari ce le face sultanului, de marile lui bogății. I se spune Beiul de Aur. Asta nu-i puțin lucru. Ești fata lui și ai intrat într-una din cele mai vechi și mai puternice familii. Ai viața în față și un bărbat tânăr alături. Îl cunosc pe Ambrozie. A petrecut și el ca toți tinerii din Pera; unde sunt bani e și răsfăț. Apoi e mai bine să petreacă înainte decât după căsătorie.

Glasul Siminei sună ușor:

— Și dacă ar petrece și acuma?

— Dar tot acasă se întoarce. Nu știi ce înseamnă să ai un soț alături în lumea răsăritului! Cu el ești în rândul oamenilor, fără el ești o moartă vie, așa ca la seraiul unui pașă ce a murit!

— Domnia Ta te simți moartă?

Genoveza râse și ochii ei căprui avură o lucire șăgalnică:

— Eu îs bătrână, donna Simona. Am treizeci de ani și nu uita că trăiesc lângă fratele meu, care are nenumărate corăbii de care marele vizir are mereu nevoie. Apoi Carlo e bun prieten cu domnul de Delzane, împuternicitul Franței, care ne povestește atât de multe lucruri când vine la noi, că te face să uiți pe ce pământ trăiești.

— Și povestirile acestui senior pot ține loc de viață adevărată?

Același zâmbet nedefinit pluti peste buzele subțiri ale donnei Elvira, când îi răspunse jumătate glumă, jumătate serios:

— La treizeci de ani!

Numai că uită să-i spună că domnul de Bussy Delzane când o văzuse fusese izbit de asemănarea ei cu celebrul portret al Monei Lisa, făcut de neuitatul Leonardo da Vinci, care împodobea palatul regal de la Tuileries din vremea lui Francisc I. Uitase să-i spună că toată copilăria ei petrecută la Genova îi transmisese acel ceva misterios și atrăgător ce avea să se dezvolte cu vremea și că tocmai atunci fratele ei o adusese din nou la Istambul de la mătușa ce o crescuse; farmecul ei în Pera fusese ca al unei flori de orhidee, pentru care mulți s-au bătut să o ia de soție și că acuma chiar casa ei era una din cele în care se intra cu plăcere, prin felul de a fi și îndeletnicirile donnei Elvira, care avea nu numai alese purtări, ci și o învățătură deosebită, de care știa să se folosească cu măsură, pricepându-se să fie femeie fermecătoare.

Genoveza urmă șirul gândului, o clipă întrerupt:

— Povestirile împuternicitului Franței arată o altă lume, alți oameni, mai asemănători celor între care am crescut eu; acolo femeile sunt mult mai libere și se pot bucura din plin de viață. Domnitorul Franței e pe jumătate italian și a moștenit toate patimile noastre. Și știi de ce sunt femeile mai libere acolo? Fiindcă regelui, care e tânăr și frumos, îi plac oameni fericiți în jur, ceea ce nu-l împiedică să meargă regulat la liturghie, deși își face din viața lui o plăcere.

— Putea să nu fie altfel, când e rege?

— Desigur că se putea! Sunt atâția oameni mari posomorâți, acriți, care nu găsesc în nimic o plăcere și răspândesc în jurul lor, ca norul înaintea ploii, numai apăsare și năbușeală. Așa se povestește că ar fi fost răposatul rege, tatăl lui Ludovic de acuma.

— Ai dreptate. – Gândul Siminii zbură la anii din urmă, în Moldova, când fratele ei Ioan era mereu bolnav și biata Doamnă mereu tristă. Într-o asemenea năbușire nu se putea vieți, dacă vreai să trăiești. De aceea o lăsaseră să stea mai mult la mătușa Marga. Dacă vrei să trăiești – mai spuse tare.

— Trebuie să vrei. Trebuie să iei din viață tot ce poate fi bun, nu ca la Biblie – râse de data aceasta donna Elvira – ci pentru tine însăți. Ceea ce-ți face plăcere și ți se potrivește. Femeile de la Curtea Franței o duc bine. Și bine o duc și în cele mai îndepărtate castele. Niciuna nu-și face din căsnicie un lanț sau un mormânt, ci învață să-și găsească încă un prilej de bucurie.

— Și eu eram bucuroasă dincolo, acasă.

— Să încerci să fii și aici. Doar nu ți-e firea posomorâtă.

— Trebuie să am de ce să mă bucur.

— Ai răbdare și vei avea. Uite, am să-ți spun, dacă vrei niște versuri turcești care mi-au plăcut tare mult, ale poetului Nailî? Vrei?

— Înțeleg turca. Spune-mi-le.

Donna Elvira își netezi cu mâinile-i lungi cutele fustei albe și cu ochii puțin pierduți într-o zare numai de ea știută, se lăsă plăcerii versurilor:

„La boiul și obrajii iubitei gândești, gönül[25]
Ai uitat de trandafirul din grădină, gönül
De dor plângi și lacrimile ți-au curs precum râul
Întristat că nu-i poți cuprinde mijlocul, gönül
Nici mirosul în rotocoale ale zambilelor
Nici pletele frumoaselor nu te atrag, gönül
Încerci să uiți ca Nailî înecându-te-n vin
Trăiești în lumea tristeții, sfâșierii, gönül”

Când sfârși ultima strofă, tăcu, având ochii pironiți asupra Siminei, care o privea printr-o boare de lacrimi

— Frumos, foarte frumos. Îți mulțumesc mult.

— Și mie mi-au plăcut. Numai că acestea sunt versurile lui Mustafa Celebi, cel ce-și zice Nailî, dar viața trebuie să fie alta. El într-o poezie plânge și în alta râde; se gândește la suflet; însă nu uita că pe lângă suflet mai avem și un trup, și că ceea ce sufletul crede azi că e viața și bucuria lui, a doua zi chiar, poate să nu mai fie. Mie îmi ești dragă, donna Simina și aș vrea să te văd înflorită ca un crin ce stă în lumina soarelui. Supune-te vieții, că de vrei ori de nu vrei, ea tot te încovoaie. De am putea ieși măcar călare sau la vânătoare, așa cum fac femeile în Franța!

7

Cei doi spahii mustăcioși, sprâncenați, cu picioarele puțin crăcănate, coborâră de pe cai în fața casei lui Iusuf-bei.

— Aici să fie? întrebă cel mai oacheș, aruncând o privire disprețuitoare peste ulița ce în adevăr părea moartă și pe care se fugăreau niște câini cu blana jumulită.

— Dar aici sunt numai niște cocioabe, ca în cel mai amărât sangiac. Și dincolo, seraiul ars. Nu se poate. Cred că te-ai înșelat. E doar vorba despre beiul Iusuf, care a fost ienicer de frunte.

— Nu m-am înșelat. Asta-i casa lui.

— Dar aici, în juru-i, nici nu cred să stea drept-credincioși.

— Nici nu stau. Sunt hinduși, mongoli, ceva persani rătăciți.

— Și ce caută el între lepădăturile astea?

— Zice că sunt oameni ca și noi și că e un mic loc ce înfățișează mărita împărăție, sau mai bine zis, că așa ar fi adevărata față a întregii noastre împărății.

— Cum se poate?! se mânie celălalt mai scund, gata să încalece și să facă drum întors. Ce, oare Iusuf-bei n-a văzut strălucirea

moscheelor și seraiurilor noastre? N-a cutreierat, la vremea lui, până la strălucitul Bagdad și n-a slujit la Adrianopole? A fost doar și până la Buda. Aici e o mahala a nenorociților.

— Nu! Hamdi, nu! Iusuf-bei știe ce spune, când scoate o vorbă. Și el mi-a spus de acum zece ani ce se va întâmpla cu noi.

— De unde a știut?

— De la întâmplarea nemaipomenită a unității lui, când mărețul padișah a desființat-o pentru a cere alți oameni în locul lor și erau doar ieniceri, fruntea și tăria armatei. Noi am crezut că e poate o poruncă venită de la Marele Imam în urma vreunei profeții, dar văd că și cu noi spahii se întâmplă la fel și Allah, în marea lui bunătate, totuși nu ne-a apărat. Noi suntem oșteni, ce o să știm să facem altceva pentru a trăi? Se spunea că am fi fost până la o sută de mii de spahii pe întinsul împărăției. Câți or fi mai rămas?

— Numărul îl știe numai marele vizir.

— Împărăția nu mai are nevoie de noi? De unde a putut ști Iusuf-bei ce se va întâmpla? – reveni Hamdi la vechea lui întrebare, strângându-și pe el scurta pelerină ce-l apăra de vântul tăios.

— L-o fi luminat Allah. El l-a făcut să înțeleagă, întotdeauna, mai mult decât pe alții. Apoi omul pățit vede întotdeauna mai bine în viitor: a făcut parte din Oda 111, cea mai vestită a ienicerilor.

— I-a luat și lui pământurile?

— Nu cred să fi avut, sau chiar de a avut, nu-i om să-l sperii.

— Nici eu nu sunt speriat, dar pământurile ce mi s-au dat s-au luat acum pentru gruzini.

— Și cu mine s-a întâmplat la fel. Mai bine să intrăm. Vom găsi un sfat bun și adăpost la caravanseraiul său.

— E cerchez ca și noi, n-o să ne lase.

— Pe cât are să poată. Va trebui să începem o viață nouă.

— Urâtă viață! Mai bine mi-o pierdeam în vreo bătălie.

— Nu huli și nu disprețui darul lui Allah. Așa ne-a fost scris.

— Se putea și altfel.

— Olüm (moartea) nu trebuie nici chemată, nici râvnită, vine ea singură, când îi e sorocul. Trebuie să înveți numai să stai liniștit.

— Dacă nu mi-ai fi frate mai mare…

— Știu. Adevărul te arde, Hamdi, mai cu seamă când ceea ce crezi tu nu se mai potrivește cu vremea. Iusuf-bei are dreptate: ulița este înfundată și posomorâtă, poate să fie un adevăr al privirii spre viitor, către care ar fi bine să privească înălțimile lor ce stau acuma în seraiuri.

Atunci apăru un bătrân slujitor, însoțind un bărbat cu port străin, fața și mustăți bălane, încălțat cu cizme mari de iuft.

— Îi vin și ghiauri în casă, mârâi înfundat Hamdi. Vezi, Abdulah!

— Văd și nu mă mir. Când un ienicer de seamă ajunge să lucreze

aurul, vin la el toate liftele pământului.

Și intrară zornăindu-și pintenii în curtea pietruită de sub arcada căreia se vedea venind chiar stăpânul casei întru întâmpinarea lor.

Nu se mira să vadă ostași cerchezi în strâmta-i ogradă. În vremea lui Murad al IV-lea, cel pe care norocul orb îl înscăunase, puține lucruri l-ar mai fi uimit, de la un padișah căruia lingușirea îi părea a fi cea mai înaltă virtute, rare pusese să spânzure pe stihuitorul Hasan Kab numai fiindcă îndrăznise să facă niște stihuri în care luase în bătaie de joc pe unul dintre marii săi dregători, care mărise dările poporului de rând până la sângerarea nevoiașilor. Dar ce-i păsa Luminii Lumii din seraiul său, lucrat în coloane de marmură, unde havuzuri înmiresmate îi gâdilau nările și auzul? Mirosul sărăciei poporului de rând nu ajungea până acolo, iar gemetele lui se înăbușeau în închisori. Oftă greu. Moldoveanul venise pentru un vraci, căci leahul se îmbolnăvise de-a binelea și el îl trimisese la Yahya. Dacă putea face un bine nu alegea dacă-i pentru un ghiaur sau un drept-credincios.

Crescuse în el o silă pentru vremile în care trăia și nu avea cum să lupte împotrivă, când zi de zi legile noi desființau Codul lui Soliman al II-lea, datorită căruia țara se rostuise de peste un veac, pentru a putea ține în echilibru mulțimea de popoare ce se întindeau de la Buda, până în Mesopotamia asiatică și Algeria africană.

Iar Osman întâi, apoi Ibrahim, ultimul vlăstar al lui Ahmed, stricau ceea ce lăsase Soliman și nici măcar de oșteni nu avea cuvenita grijă; nu numai că nu ținea seama de câte mijloace noi de luptă apăruseră în Europa, dar în loc să schimbe ce și unde trebuie, făcea tocmai ceea ce nu se cuvenea; desființa armata ce l-ar fi ajutat la păstrarea împărăției, micșorând numărul Odelor de ieniceri, unități încercate pe câmpul de luptă, cu altele create de vizirul ce se îndeletnicea cu aceste treburi.

Iar bieții pași și pașale, ce duceau greul, nu aveau nici cuvânt, nici puterea de a arăta că în felul acesta multe greutăți se vor adăuga păstrării întinsei împărății.

Iusuf-bei vedea, înțelegea, tăcea, căci Istambulul era orașul unde nu se putea vorbi; împărăția otomană părea atât de puternică, încât ceea ce vedea fostul ienicer putea să treacă drept o nebunie sau o îndrăzneală ce se pedepsea numai cu moartea, moartea fiind singurul mijloc ca osânditul să-și capete răspunsul direct de la profet, dacă a greșit sau nu.

De aceea Iusuf-bei alesese calea izolării, tăcerii și a bunătății, care singure îl mai alinau.

8

Statura înaltă a lui Costachi se aplecă asupra laiței pe care zăcea Cazimir fără cunoștință.

Doctorul turc, pe care-l adusese cu el, îl cercetase cu luare-aminte și spusese că va găsi leacurile folositoare, dar mai întâi scosese o frântură de metal cât un vârf de unghie, frântura ce-i rămăsese sub pielea capului se vede din clipa în care căzuse în robie. Apoi îi acoperise rana cu pânză de paiang și-i dăduse să bea zeamă de țintaură. Mai îi spusese doctorul că leahul a avut noroc: dacă nu, s-ar fi arătat nu numai sângerarea de la cap, ci și sudoarea sângerie ce-i acoperise tot corpul ca o apă roșiatică, otrăvurile adunate în el l-ar fi înăbușit și ar fi căzut trăsnit.

Îi spălase corpul cu apă de mușețel înflorit, ca pe un prunc, îl învelise cu o pânză udată într-o zeamă albăstrui-verzuie, ce-i ținea răcoare, luându-i fierbințelile și acuma bolnavul încetase cu bolboroselile acelea neînțelese, iar aceasta a cincea pânză umedă pe care i-o schimbase, nu se mai înroșise.

Hangiul Sabahattin le dăduse o încăpere mică din însăși locuința lui, așa cum îi poruncise Iusuf-bei. Curată și luminoasă, camera se afla la capătul galeriei dând drept spre odăile bărbaților casei, unde locuiau și patru din cei șapte feciori ai lui Sabahattin, dintre care Ilhân era ucenicul doctorului ce-l îngrijea pe Cazimir, iar al doilea, Cemal, cântărețul cel mai iubit al călătorilor ce poposeau la caravanseraiul cerchez, care-l porecliseră „djighitarul cântecelor” și pentru care, la zilele anumite, veneau de departe ca să-l audă. Era frumos djighit Cemal, cu statura lui subțire înveșmântată în tunica strâmtă cercaziană, împodobită cu ceaprazuri, cu pulpele bine strânse în pantalonii negri și cizme cafenii în picioare. Era frumoasă și fața-i albă, pe care sprâncenele făceau o linie îmbinată la rădăcina nasului, iar mustăcioara subțire sublinia numai roșul buzelor arcuite. Pentru Cemal viața părea a fi o zi neîntreruptă de Bairam, când își cânta pe suz[26] cântecele lui de dragoste, pentru care era chemat în cele mai alese seraiuri. El cunoștea o față ascunsă a Istambulului, care era necunoscută restului muritorilor de rând, căci marea capitală a imperiului avea tot atâtea înfățișări, câte capete balaurul din poveste.

Era întâi Istambulul căpeteniilor ce se răsfățau acolo, în partea hărăzită numai lor, în care omul obișnuit nu putea pătrunde că-l opreau oșteni anume puși de pază, acolo unde nu se știa nici prețul aurului, nici al trudei zilnice și se trăia îndepărtat de restul lumii. Aici erau marile grădini și țărmul mării. Venea apoi cartierul coloniilor genoveze și venețiene de armatori, negustători și zarafi de frunte, locuri unde se făcea și se aduna aurul folositor Țarigradului. Și aici grădinile se țineau lanț pe malul Cornului de Aur. Apoi părțile ce cuprindeau cazărmile cu portul și cartierele cu femei desfrânate, ce purtau înalte scufe galbene – pentru a se deosebi de cele cinstite – îmbrăcate în mătăsuri și catifele, ieșind numai seara din locuințele lor parfumate cu flori rare de gardenii și trandafiri, căci sultanul își

răsfăța în felul lui oștenii.

Era apui acea parte a Istambulului cu bazare, piețe, caravanseraiuri, cu pântecele orașului unde larma și viața pulsau năvalnic și aduceau foloase imediate. Aici putea pătrunde oricine.

Și la urmă, Balata, puzderia de ulicioare murdare, strâmte, întunecoase cu turci săraci, mici meseriași, caraule, cărători de apă, vânzători de bragă și sarailii, căruțași, caravangii, tăietori de lemn, muncitorime măruntă ca plevușca și deasă ca nisipul mării, față de care o duceau mai bine și robii de la seraiuri și care se aciuase în marginile fostului Bizanț, începând de la ruinele vechilor palate și până spre țărmuri. Această centură a slăvitei, luminatei, înaltei, curatei, albei și atotputernicii „Porți a înțelepciunii", „Flacără a luminii minții și atotștiinței", „Lăcaș vremelnic al urmașului lui Mahomed pe pământ", în care liniștea și muțenia dispăruse, fiind înlocuite cu zarva topitoriilor, turnătoriilor, aerul curat cu îmbâcseala fumurilor rău mirositoare, fundături jegoase și amărâte alcătuind o latură a orașului, latura de care niciun vizir, niciun umil dregător nu se tulburase și așa cum fiecare curte are hasnaua ei, așa avea și „Poarta luminii" hasnaua pe care numai localnicii o știau sau cerșetorii, haimanalele și dervișii ce o cutreierau.

Dar Cemal le cunoștea pe toate și de acolo adunase comoară de cântece, cu ajutorul cărora fermeca pe înalții demnitari când le cânta după perdeaua ce-l despărțea pe el de petrecerile lor.

Astfel, frumosul djighit afla uneori multe din tainele ce schimbau de la o zi la alta fața imperiului, fără ca nimeni să-și dea seama; ca singur semn erau numai capetele ce cădeau pe neștiute, câțiva demnitari înalți, care dispăreau de boli misterioase, avuții însemnate ce treceau la alți stăpâni, unele leșuri ce se aruncau în mare învelite în saci, spre a-și găsi odihna veșnică și fără plângerile imamilor.

Astfel că, Cemal era în sine mai prețios decât mărgăritarele Indiei și Iusuf-bei cunoștea acest fapt.

Asupra lui Cemal își aruncase privirea Cazimir înainte de a se pierde în noaptea necunoștinței și cuvintele lui îi rămăseseră în urechi:

„Mai bine veșnic îmbătat de vinul dragostei
Decât să iubești această lume care nu e a ta."

Apoi totul se învălmășise în minte. Se simțea căzând cu iuțeală după înălțimea unei punți ce ajungea până sub ochii înghețați ai stelelor, unde se cățărase el, robul în zdrențe, luat de tătari într-o năvală a lor asupra Pocuției și vândut la primul târg beiului, stăpânitor de corăbii. Cădea cu iuțeală și pe măsura spațiului străbătut, zdrențele-i dispăreau, rănile se vindecau, iar el era deasupra unui pământ necunoscut, deasupra unor munți, unde-l purta vântul.

Era întâi gol și o ploaie repede îi spăla trupul de răni și de murdărie, apoi îmbrăcase o cămașă albă, aspră și pantaloni albi de pânză groasă. În picioare purta încălțări de piele grosolană legate cu nojițe.

Coborâse pe un vârf de munte între goruni și frasini. Era sprinten și pe umăr avea un arc. Își dădea la o parte părul lui bălai ce-i cădea în ochi. În fața lui o casă cioplită din bârne și un câine lățos ce se bucura la vederea-i, iar el purta în spinare vânat, o căprioară. Din casă ieși o tânără femeie cu o tunică lungă cânepie pe ea. Părul negru, despletit, îi cădea în inele pe umeri. Avea ochii umezi și buzele roșii. Era un chip drag, nespus de drag, și cunoscut, tare cunoscut chiar și ascunzișurile acelui trup le știa. Avea o aluniță pe umărul stâng și alta jos de tot, sub pântec, pântecul ce-i rodise lui un copil, care apăru și el pe pragul cel înalt. Era femeia lui și el era bărbatul ei, dar unde se afla oare? Unde erau acei munți?

Cine spunea oare:

„Mările trec cu chinul dragostei spumegând
Însă munții cu statornicia și răbdarea celor de jos”

Cine era el? Cine era femeia lui? Era tot una cu aceea văzută undeva, la un port mare și pe mâna căreia sclipea un inel cu o piatră ca un ochi viu. Era una și aceeași? Făcea sforțări nemaipomenite să-și dea seama unde se află și cine era el. Se pomeni strigând-o pe femeie Meta și ea pe el Carpes. El era oare Carpes? Desigur.

Se repezi la ea. O strânse în brațe cu furia deznădejdii, luă și copilul și deodată se simți plin de sânge și de răni. Se auzi vorbind:

— Romanii au pătruns peste munții Orăștiei. Și iar gândul nu-i dădu pace. – Unde-i Orăștia? Ce e cu romanii? El atunci cine este?

Glasul Metei îi dădu răspunsul:

— Tata și frații mei au căzut în lupta de la Sarmizegetusa. Decebal e mort. Dacii sunt înfrânți. Tu cum de ai ajuns până la noi? Cum? Dacia moare, Carpes. Ce se va întâmpla cu noi? Cu micul nostru fiu? Și tu ești numai o rană, cum ai ajuns la noi?

Atunci își dădu seama limpede ce e cu el. Luptase la cetatea cea mare de la Grădiștea, luptase până la ultima suflare. Cum de era acuma aici, în creasta din spate, la Cogheon? Căzuse oare la intrarea hrubei ce mergea pe sub munte? Îi dăduse puteri dorul de a o pune pe Meta și copilul la adăpost. Da. Mai știa el o tainiță ce-l va duce la cetatea Devei. S-o ducă pe Meta și pe Brad, apoi poate să moară.

— Să mergem, Meta, să plecăm. – Luă copilul în brațe și pe Meta de mână. Îi călăuzea spre peștera acoperită de căderea izvorului. – Grăbește-te, draga mea! Grăbește-te! Zilele Daciei sunt numărate. Ca o săgeată îl străpunse întrebarea: Unde-i Dacia? Da, unde-i? La Alba, unde a fost cu tatăl lui la… nu mai știa la cine. Și Deva? E cetatea cea mare, acolo unde aurul țâșnește cu apele râului Marisus. Acolo s-au

dat ultimele lupte, la Deva și pe râul Crisus. O va scoate la gura minei celei părăsite. Se opri din drum. O strânse cu patimă în brațe, din toate puterile. Mărite Zamolxis! Apără-i – se pomeni strigând. O îmbrățișă mai strâns, înainte ca neașteptatul zbor de săgeți să-i ciuruie pe toți trei îmbrățișați, înainte de a intra în peșteră. Vie rămase din ei numai sclipirea inelului cu piatra lunii.

Și căderea în gol, sub ochii înghețați ai stelelor, reîncepu. Cineva îi împingea în prăpastia ce se căsca alături de ei. Se prăbușeau toți trei și pe măsură ce înaintau se desprindeau unul de altul, rănile se vindecau, petele de sânge se ștergeau. Apoi iar nu mai știu nimic, decât o plutire de pasăre în spațiu orb și gol, gol de soare, gol de lună și de stele. Apoi puterile-i începură să crească, lumina din jur i se trase în coșul pieptului și inima începu să-i bată. Zbura printre vulturi golași ce-l ocoleau și se opri pe marginea unui lac, tot pe creasta de munte. Era un tânăr djighit de toată frumusețea, aidoma lui Cemal și tot Cemal îl chema; ba nu, Bedreddin din munții Keraburun, Bedreddin, cel al cărui cântec îl îngânau bărbații aflați pe corabia neagră a rumilor[27]. Cu fildeș erau împodobite mânerele hangerelor lui, cu fildeș, mânerul iataganului sfânt ce-l înălța spre slava lui Allah, cel fără margini.

*

Veninul șerpilor, așa cum știa să-l amestece, prefăcându-l în leac, doctorul turc, avea puteri miraculoase: potolea durerile și oprea însăși otrăvirea sângelui. Așa încât Cazimir Koniepolski începu să-și revină cu greu, dar scăpase de primejdia morții. Din tot coșmarul acestei ciudate boli el nu-și mai amintea decât cele două vise, dacă vise puteau fi numite.

Or, cum el învățase trei ani la înalta școală Iagellonă de la Cracovia, s-ar fi putut ca între cunoștințele lui să le fi avut și pe cele despre români și de războaiele lor cu Dacii. S-ar fi putut ca fiind robit odată cu un prea învățat frate al ordinului dominican să fi aflat mai multe întâmplări ale trecutului de la acesta, dar limpezimea ce o avusese această scurtă trăire din vis îl zguduise în chip ciudat. În vis făcuse una cu eroul legendei lui Bedreddin și senzația morții în lupta cu Mustafa îi fusese limpede. Se vedea în mijlocul celor două mii de djighiți luptând, până ce sabia necredinciosului Mustafa îi zburase capul.

— Dacă am înnebunit? se întrebă și atunci destăinui doctorului turc frământările lui. Nu era de mirare ca vraciul să-l înțeleagă, după doi ani de robie. Dar ceea ce-l izbi era faptul că leahul îi vorbea într-un vechi dialect cerchez, pe care până atunci nu-l cunoscuse.

Cazimir căuta a prinde firul ciudatei vedenii din somn. Să fie oare acesta adevărul? Atunci cum deodată s-a visat păgân, altă dată drept-

credincios fiu al lui Mohamed și acuma e creștin?

Care să fie adevărul necunoscut de oameni? Unul mai presus de Allah și legea Coranului? Viața să fie o scânteie ce dăinuie prin suflet, mai mult decât această rapidă trecere spre moarte, care totuși este numai o poartă dincolo de care se află marele adevăr? Doctorul nu-i putea răspunde. El vindeca trupurile, dar legile sufletului îl depășeau și poate numai cititorii în stele ar fi știut să-i spună acestui leah care-i rostul ciudatelor trăiri din vremea bolii.

Ce-i putea spune? Nu-i dăduse niciun fel de fiertură de buruiană, care să-l facă să aibă vedenii. Nici la durerile mari nu i-a dat iarbă de Mexic. Atunci? Sunt întrebări făcute să nu aibă răspuns. Numai una și-a găsit dezlegarea. Cum chipul femeii a fost unul și același mereu chipul necunoscutei ghiaure pe care a întâlnit-o în port, l-a întrebat pe negustorul moldovean dacă-și aduce aminte cine e, căci a salutat-o. Și când a aflat că e nora dragomanului venețian și fata voievodului Moldovei, s-a gândit că-i bine să-i spună drept să înceteze cu visele nopții.

Sultana Validé Bahrum avusese parte să-și vadă trei fii padișahi; își purta din umbră titlul atât de pizmuit de nenumăratele cadâne ale haremului de peste douăzeci de ani și tot de atâta vreme își folosea puterea cu mare chibzuință. Iar dacă, în prilejuri rare și învălită până la pământ în voaluri, se sfătuise cu marele vizir și cu Muftiul[28], atunci când împrejurările o ceruseră, acuma aproape că nu le mai simțea nevoia și din instinct, cât și din deprinderi câștigate, dădea sfaturile ei lui Ibrahim-sultan.

Ajutată și de legile Coranului, care sileau pe padișahi a purta respect mamelor lor, sprijinită de legea sfântă și de datină ce se ținea cu strictețe, Ibrahim trebuia să asculte cuvântul mamei sale, și cum sultana Validé se bucura de venituri ce se urcau anual la peste o mie de pungi de galbeni adunate din întregul pământ al împărăției, uneori când se simțea nevoia unei înarmări ajuta cu banii săi vreun război. Era bine să i se câștige bunăvoința. Cu atât mai mult, cu cât, după datină, sultana Validé aducea, în haremul lui Ibrahim, cât țineau sărbătorile Bairamului, în fiecare zi, câte o fecioară. Iar aceasta, tânără, frumoasă, cu aleasă creștere și împodobită cum se cuvine unei mirese, era înfățișată de însăși sultana, fiului ei. Tot sultana Validé era aceea care alegea, dintre darurile făcute în fecioare de către viziri și pași, pe acelea ce se cuveneau a fi în apropierea Padișahului, fără încuviințarea sa neavând voie să-i fie înfățișată niciuna.

Iar cum peste datini nu se poate trece fără a se călca preceptele Coranului și cum Kicteindai Validé Sultanu[29] avea ochi ageri și urechi ascuțite fiind cu totul devotat sultanei Bahrum, nu se putea trece peste cuvântul Înălțimii Sale, ce avea puterea de a opri chiar alegerea unei

Sultana-Hazechi[30].

Așa încât, sultana Validé înștiințată că fiul său avea de gând să ceară ostatecă pe fiica beiului de la Moldova, și cunoscând că una dintre domnite, măritată după fiul dragomanului venețian, se afla la Stambul, a dorit să o cunoască pentru a-și da seama cum îi va fi sora ce avea să stea în grija ei. Cum nu-i plăceau femeile urâte și lipsite de alese purtări, voia să vadă pe Simina pentru a se lămuri și asupra Ruxandrei. Se mai întâmpla ca ostatecele să aducă încurcături și cum de ele nimeni nu se poate atinge câtă vreme rudele ei nu se făceau vinovate față de împărăție, atunci cuvântul dat trebuia ținut cu sfințenie. Nimeni nu a spus vreodată despre acest voievod că nu le-ar fi cu adevărat supus și prieten și câtă vreme își plătea tributul nici Al Coranul nu da voie să se atingă de el.

De-i va plăcea și-ar mai umple urâtul vremii, căci deși ar fi dorit să aibă și fată, nu avusese parte să-i trăiască, cu toate că, după obiceiul de la Înalta Poartă, a da naștere unei fete era ca și cum nu ai fi născut.

Așa au spus Ulemalele[31] și Fetva[32], numai că ea avea în adâncul inimii cu totul altă părere, cu atât mai mult cu cât beiul de la Moldova trimisese la sărbătorile de circumciziune a fiului lui Ibrahim douăzeci de mii de bani argint, două coroane de aur bătute în mărgăritare, optzeci de coți de stofă cu flori de aur și argint și patru piei neobișnuit de mari din blană de râs.

Iar pașa de Silistra, cel căruia îi era încredințată apărarea transporturilor de miazănoapte, când venise de la Babadag, unde își avea cetatea, îi adusese nu numai dar neprețuit din partea acestui bei, dar și încredințarea că nu le va ieși din cuvânt. De această stare de lucruri o încredințase prin Kicteindai Validé Sultanu și Kihaia[33] Ketcuidebeg al vizirului.

Aceasta se întâmplase în toamnă, pe când se afla în palatul Davud Pașa, deoarece obișnuia a-și petrece zilele frumoase în afara Istambulului, unde erau cele mai frumoase grădini, aidoma celor din Erzerum.

9

Dacă cineva ar fi întrebat-o pe Simina ce a înțeles din patru ani de căsnicie, n-ar fi avut ce să răspundă. Când sufletul nu-i părtaș, când nimic nu transfigurează legile naturii, gustul rămâne amar și datoria rămâne datorie; nici tinerețea nu ajută la nimic. Dragostea își are legile ei: ori e, ori nu e, iar firile care au norocul de a o întâlni, căci și asta e un noroc, nu mai pot fi păcălite nici de simțuri, nici de datoria impusă la citirea cununiei. Madona Simona Grillo, care intrase neprihănită în Istambul, înțelegea astfel prea puțin din bucuriile ce ar fi trebuit să-i lumineze noua viață, ba mai mult și apropierea lui Ambrozie îi era o silnicie pe care o suferea, deoarece așa se cuvenea și

gândea că așa îi fusese soarta. Nu avea putere să i se împotrivească și totuși tinerețea din ea nu se lăsa biruită. Era la fel de gingașă, la fel de plăcută la vorbă, cu gândurile la fel de întoarse înapoi.

Prinsese repede limba italiană și se putea înțelege cu cei din jur și mai cu seamă cu donna Lucreția, soacra ei, femeie subțirică și harnică, ce-și găsea tot rostul și plăcerea vieții în acea veșnică îngrijire a unei case mari și grele, treabă la care era ajutată de mulțime de slujnice. Păru-i blond albise ușor, făcând o spumă mai deschisă pe lângă tâmple, ochii-i cenușii arătau blândețe, gura cu buzele subțiri nu se deschidea niciodată a ceartă, totuși cârmuia cu o mână de fier pe toți cei ce ascultau de ea. Îi plăcea uneori să meargă însoțindu-și bărbatul, când se ducea la palatul Cesagan de pe malul Bosforului, la parcul Ildiz, închis pentru restul oamenilor. Dar marele dragoman era deseori chemat acolo, iar ea avea voie să treacă dincolo de palatele fiilor sultanului, mai departe de chioșcul Maltei, de marele lac și trecând dincolo de casa de vânătoare avea îngăduința să-l aștepte, însoțită de slujitoarele sale, la chioșcul Ortakioy, unde se închina după datină sultanei celei mari sau cu prilejul Bairamului, frumoasei sultane Mectum, favorita lui Ibrahim.

Arareori veneau și pe marea uliță a Beciktakului, când sultanele se aflau lângă lacul Becikaci, loc anume amenajat pentru ele, unde aveau un chioșc lucrat numai în marmură, în stânga marei moschei a lui Klidij Ali, în apropierea căreia se afla seraiul lui Ebulk-Huda, marele vrăjitor al sultanului.

Donna Lucreția rămânea la chioșcul Hamidré, iar marele dragoman trecând pe drumul Ildizului, dincolo de moscheea Tekke Hasâli a sultanului, se îndrepta spre seraiul unde erau primiți atât dragomanii apusului cât și ai țărilor ce le plăteau tribut pe larg rotundul lumii.

Acest serai se afla destul de aproape de marele harem al sultanului, de locuința sa, cât și de lăcașul eunucilor, ca și de al beilor ce se aflau în imediata poruncă a padișahului. Și cum așteptau venirea ca ostatecă a domniței Ruxandra, ce avea să locuiască în seraiul sultanei Validé, donna Lucreția mergând cu darurile dinainte pregătite la seraiul cel mare, o luă și pe Simona, dând ascultare poruncii sultanei Validé, deoarece până atunci nora sa nu fusese încă înfățișată Marei Sultane. În sinea ei, donna Lucreția dorea să o înveselească în felul Istambulului pe fata lui Vasile Lupu, sau să o facă să priceapă cât de bună îi e viața, pe lângă aceea a turcoaicelor și a femeilor marelui Padișah. Obiceiul locului cerea ca îndată ce coborau din rădvan, să se acopere cu tradiționalul văl albăstrui ce nu lăsa să li se vadă decât ochii și așa să pătrundă înlăuntrul palatului. Intraseră pe poarta haremului dinspre apus. Dar când s-au dat jos, tocmai ieșea marele vrăjitor și cititor în stele de la seraiul sultanei. Era înalt, slab, cu ochii adânciți în cap sub sprâncene stufoase. Turbanul roșu avea o pafta cu

granate negre, iar halatu-i scump, arabescuri violete.

Întâi le privi aproape fără să le bage în seamă, apoi se opri cu ochii spre mâna Siminei, pe degetul căreia inelul cu piatra lunii făcea ape vii, aidoma unui ochi care ar clipi, schimbându-și culoarea cu o repeziciune uimitoare.

Ebulk-Huda o măsură din cap până în picioare, cu încetul, apoi privirea-i trecu asupra donnei Lucreția.

— Chissir Elles[34]! murmură el. – Femeile astea au moartea în jurul lor! Moartea le dă târcoale. Din val de mare, din vânt de munte le pândește pe ele și neamul lor, nu numai pentru păcatul de a le fi văzut chipul azi, nu numai pentru că sunt ghiaure și calcă anume pe urmele mele. Dar văd în jurul lor capete care cad, iatagane sclipind, focuri arzând, femei prăbușite ce plâng, ape ce se-nvolburează. Gemete peste Istambul, plânsete peste un pământ străin! Allah izbește cum izbea Murad, răposatul sultan și stinge un neam ce nu ne e împotrivă. Numai femeia cea tânără, deși va păstra inelul, va fi ca pasărea călătoare ce nu și-a aflat cuibul aici; pe fruntea ei acum acoperită nu-i pată de sânge, urmele ce le lasă picioarele, mici, nu se amestecă pentru totdeauna cu pământul, dar colțul stâng al vălului ce se târăște pe jos, îi va târî pe toți cei ce i-a lăsat în urmă, în marea neființei, așa cum a hotărât Allah.

Ebulk-Huda nu știa cine sunt și nici n-a întrebat. Gândurile și vedeniile lui și le-a mormăit singur în barba-i neagră. Numai eunucul Hassim, de strajă fiind, le-a înțeles. El o cunoștea pe donna Lucreția, știa cu cine vine și s-a înspăimântat în sinea lui de profeția făcută, deși în viața lui văzuse multe.

Dar el știa că viețile oamenilor sunt praf și pulbere în fața marelui judecător al lumii, cel care hotărâse să fie el eunuc în loc să se bucure de toate câte viața le poate dărui unui bărbat; așa era numai un sac umflat care-și mistuia greoi tainul zilnic și păzea femeile padișahului și printre altele pe prea frumoasa Mectum.

Înlăuntrul palatului, după ce trecură prin mai multe săli și câteva încăperi, ajunseră în iatacul cel mic, unde se afla sultana Bahrum, mama sultanului Ibrahim.

Culcată pe o sofa acoperită cu perne prețioase, Kissem nu părea să aibă cincizeci de ani. Era o grecoaică puțin îngreunată de vârstă, dar cu glesne și încheieturi subțiri, cu pieptul plin și mijloc încă frumos, cu obrazul smead, neted și ochi mari, focoși cu sprâncene groase, îmbrăcată în mantie aurie, având unghiile de la mâini și de la picioare vopsite în roșu, așa cum îi plăcuse răposatului sultan, pe care ea îl iubise.

Murindu-i stăpânul și soțul, sultanul Ahmed, cel ce o făcuse Sultana-Hazechi, ea se purta așa cum îi plăcuse lui când o asemuise cu un fruct de rodie. Îi păstra amintirea ca a celui mai aprig bărbat; știa

din spusele ce străbăteau haremul că fusese cel mai bun călăreț, cel mai destoinic arcaș, cel mai iute de picior la alergare și statornic în toate cele ce-și punea în minte, iute la gândire. Atâta că, din când în când, îl apuca câte o nebunie a nevoiei de a ucide și atunci era primejdie. Dar poate numai așa putea fi biruitor în toate războaiele, făcându-și mână pe mulții și înspăimântații lui supuși. Și Yahye Bahrum, sultana văduvă, își umplea golul inimii de acum cu un cântec. Roaba greacă cânta când au intrat. Le-a făcut semn să stea jos pe divanul de lângă fereastră și ascultă mai departe, cu ochii întorși spre amintirile tinereții ei.

Chrisanta ciupea coardele unui silsdor (harfă) și vocea ei răsuna plină de dor în tăcerea odăii.

„Te-ai rupt din al Greciei pământ
Tu, sufletul meu!
Din marea albastră te simt o fărâmă
Ce cată mereu
Talazul din care și-a fost luat ființa.
Și zbuciumul tău
Mă poartă spre valul lovit de furtună,
Mă poartă mereu
Să aflu din vântul ce cântă pe ape.
Din valul ce prinde din nori să se îngroape
Ce vrei tu și eu.
Visezi cer albastru cu flori de lămâi
Și coasta grecească și dorul dintâi.
Tu, sufletul meu.”

Greaca ciupi ușor coardele instrumentului și tăcu.

În sufletele lor de copii ai coastelor Peloponezului, crescuți pe țărm de mare, unde veșnic poposeau corăbii, aceeași nostalgie pătrundea ca o ceață rupându-le de ceasul prezent.

Și nu uitase niciodată cuvintele auzite pe când se afla cu padișahul la Ogli Jalisi[35] și a venit acolo muzicantul grec Hector, cel ce cântase atât de neasemuit de frumos pe când trecea cu barca pe sub ferestrele lor. Atât de minunat cântase, încât parcă se deschideau cerurile și însuși șahul șahilor trimisese pe Emirzerum să-l cheme înlăuntru, să-i desfete cu vraja vocii lui.

Atunci marele muzicant al șahului, Emirzerum Ogli, persanul, aflând că necunoscutul este grec, spusese: „Slăvite, supușii aceștia, care stau astăzi sub sceptrul vostru au fost odinioară domnii voștri. Și eu am văzut prin acest cântăreț că ei au meritat această cinstire. Într-adevăr, eu am citit în cronicari multe spre lauda lor; cu toate acestea n-am putut să aflu în poporul acesta pe cineva măcar care să merite laudele ce li se aduceau odinioară. Dar spre fericirea mea, astăzi am

dat de un bărbat, căruia dacă toți ceilalți greci îi sunt asemeni, atunci într-adevăr că acest popor s-a cuvenit a fi domn asupra împărăției voastre, cât și a fi acum în serviciul vostru. Căci, deși cred că între toți oamenii împărăției nu este un altul mai meșter în arta muzicii decât mine, totuși eu abia sunt demn a mă numi școlarul acestui grec."

Și alesul Emirzerum ale cărui cântece înfiorase inimile tuturor celor ce-l auziseră, după ce-i dăduse grecului un dar de mare preț, se aplecase sărutându-i mâna de trei ori în semn de cinstire a acestei arte de neprețuit a umilului cretan. Apoi se întorsese și făcând o adâncă închinăciune în fața sultanei Kissem, pe atunci încă tânără și maiestoasă, adăugase:

— Știam că Înălțimea Sa Șahzade Bahrum[36] Kissem e de obârșie greacă și am fost întotdeauna supusul său rob, ascultător la porunci, acuma însă aceasta obârșie mă face să o socot mai presus de toate sultanele ce au stat vreodată în haremul Înalților Padișahi și a tuturor emirilor – și-i sărutase vârful încălțării, ca pe o filă sfântă din Coran.

Bahrum-sultana nu uitase și acuma surâdea trecutului umplându-și prezentul cu el.

Apoi Bahrum-Kissem își scutură ușor capul pe care părul negru strălucea ca o cască, cerceii scoaseră un zăngănit de lănțișoare și atunci donna Lucreția se sculă, se aplecă în fața-i și, după ce îi ură bună și lungă sănătate, o înfățișă pe Simina care ținea în mâini sipetul cu daruri, ca pe fiica iubită a credinciosului voievod Vasile Lupu de la Bogdan Iflak și totodată prea buna sa noră. Apoi o vesti că, în săptămâna ce vine, va sosi la Înălțimea Sa, mezina domnului Moldovei ca ostatecă, despre care își ia îngăduința să creadă că va fi pe placul ilustrei sultane, mai cu seamă că îi plac mult cântecele și are o voce frumoasă.

Sultana Kissem încuviință, primi darurile, le dădu dulciuri și le lăsă să asculte din nou muzica.

Era un vechi cântec de dragoste, un ghiuzel ce o înfiora pe Simina:

„Mectum! A ta-i iubirea mea curată
Ca zorii unei dimineți
În crângul înflorite-ți vieți
Când totul cântă și tresaltă
În a luminii strălucire
Și limpede-i întreaga fire
Mectum! Duioasa mea iubire
Crescută sub a lunii rază
Când visurile-mi stau de pază,
Iar cerul e nemărginire
De scânteieri ce mă-nfioară
Ca fața ta de floare rară

Mectum, Mectum!”

Sultana Kissem le întrebă dacă le-a plăcut cântarea, dacă i-au priceput cuvintele, apoi le întrebă de sănătate și copii; aflând că Simina încă nu-i mamă, o sfătui să se grăbească, căci tinerețea-i scurtă, și cum vorbise cu ele grecește, le mai făcu cinstea a le mai îmbia cu fructe și prăjituri, apoi le lăsă să plece.

Simina păși pentru prima oară într-un harem; pentru prima oară văzuse pe sultana-mamă. Totul îi păruse ireal, ca scos dintr-un basm straniu visat cu ochii deschiși.

Marmura aceea roz și albă din care erau înălțate coloanele, brâiele încrustate și nenumărate pietre scumpe ce înconjurau pereții încăperii de formă ovală în care fuseseră primite, covoarele groase aurii, divanele ce sclipeau de atâta fir de aur, femeile acelea cu șalvarii acoperiți de o rețea de peruzele, cărnurile lor albe ce se întrezăreau sub subțirimea mătăsurilor, ochii vopsiți încât să pară imenși, ochi goi de gânduri, ca o întreagă adunare de ființe moarte, trăind în amintirea unui mort și totuși ducându-și viața mai departe, împodobite ca niște idoli, au înspăimântat-o în adâncul sufletului.

Simțea o luptă surdă de supraviețuire peste un neant, căci nicio cadână, oricât de tânără ar fi fost, nu avea nici viitor, nici viața ei, aidoma plantelor ce trec peste iarnă învelite în zăpadă, dar nemaiînflorind niciodată.

Numai cântecul acela grecesc, ce o întorcea pe Bahrum sultana în vremea când se numise Casandra-Zimié, de neam ales de stăpânitori din Salonic, frumoasă și plină de viață. Cântecul acela adus cu ea în robia-i din care se înălțase până aproape de scaunul împărătesc unde o purtase dragostea fiului ei Ibrahim, era un semn al întoarcerii spre trecut de unde-și luase puterea pentru a trăi mai departe și a ține frânele ce i se cuveneau în mână. Așa or fi arătând chipurile idolilor despre care atâtea i se povestise! Simina se cutremurase. Dairaua și cântecul erau singurele porți spre lumină? Dar singurătatea sufletului și lipsa de speranță cum se puteau înlocui? Lipsa de iubire? Ce se putea pune în loc? Marmura rece? Belșugul giuvaerurilor? Câte o plimbare cu barca acoperită pe Lacul cel Mare? Sau în parcul Yildiz? Toată viața dusă într-un țarc? Toată? Oare credința le dădea puterea de a merge astfel mai departe sau o împietrire a inimii?

Și sora ei, Ruxandra, cea atât de plină de viață și atât de răsfățată până acuma va veni să trăiască în acest palat cu umbre? Palat în care nu se aud glasuri de copii, nici pasul, nici râsetele unor bărbați, nici larma unei petreceri la întoarcerile de la vânătoare?

În ce fel de momâie avea să fie schimbată biata ei mezină? Dacă i s-ar fi îngăduit să o țină cu ea, acolo, în Pera, pe malul Cornului de Aur, ea ar fi ferit-o de primejdia unei asemeni amorțiri. Auzise că pentru

feciorii de domn ostatici primejdia e mai mare, căci între demnitarii Stambulului căpăta cei mai mulți năravuri în contra naturii, dar nici pentru fete nu-i bine să se deprindă a vieții între cadâne! Pe țărmul Cornului de Aur, viața își desfășoară altfel firul, iar ea și-ar fi găsit un rost având grijă de Ruxandra.

Așa, nu o trăgea inima spre nimic. Drumul ei se oprise aici: se simțea aidoma unei păsări pe o creangă: nimic sigur, nimic de care să se prindă în jur, mătușa Marga era bună că a întovărășit-o și mai cu seamă că a rămas cu ea; se vede că avea și domnia sa un mare gol în suflet de părăsise casa și țara ca să vină aici, unde a înțărcat dracul copiii.

„A fugit și mătușa de amintiri când m-a însoțit pe mine și acuma toată ziua își găsește rost de treabă, ca să nu stea o clipă. Ne-am adunat două dureri pe un pământ străin, ca să ne sprijinim una pe alta. Dar ce putere am eu? Îmi obosește și capul și limba tot vorbind în graiul lor italienesc și căutând să-l înțeleg când vorbesc atât de repede și atât de mult!

Nu-s în harem, nu-s roabă, nimeni nu mă asuprește, dar nu-s fericită și n-am să fiu în toate zilele mele. Pot eu să fac altceva? Pe tatăl meu de-abia acum îl înțeleg de ce și-a luat doamnă nouă, tânără și frumoasă. El e născut să fie puternic, să lupte mereu cu viața. S-a despărțit ușor de mine. După moartea lui Ioan și a mamei în părul lui negru au apărut fire albe; eu am plecat la Stambul, Maria va pleca în iarnă și ea la casa ei, Ruxandra va veni încoace. Rămânea casa domnească pustie și tata nu-i făcut să trăiască printre umbre și amintiri. Am să fiu mai bună cu mama mea vitregă, noua doamnă a Țării Moldovei. Să-i trimit niște daruri de preț pentru fratele ce mi l-a dăruit. Viața e mai încâlcită decât am înțeles-o eu până acuma, dar azi, văzând-o pe sultana de la Yildiz, parcă mi s-a luat o pânză de pe ochi și din pricina acestor gânduri, m-am zbuciumat ca niciodată."

Simina se așeză pe scaunul din fața ferestrei dinspre Cornul de Aur și începu a scrie tatălui ei pentru prima oară de când se afla la Stambul o scrisoare pornită din inimă:

„Mărite Doamne și drag tată,

Doresc întâi multă sănătate Măriei Tale, Doamnei Ecaterina și micului meu frate; iar cum Ruxandra trebuie să fie pe drum spre Istambul, o așteptăm cu dragoste, mătușa Marga și cu mine.

Viața mea aici e așa cum ai hotărât-o Măria Ta, numai că eu nu mă pricep și nu pot să adaug nimic la ea spre a mă simți ca la Iași. Poate vina să stea în mine, că nu-ți seamăn la fire Măriei Tale, ce ai tăria de a găsi mereu prilej, dacă nu de mare bucurie, dar nici de mare mâhnire în mersul vieții. La fel și mătușa Marga, aidoma Măriei Tale, că știe a-și face prietenii pe unde merge, iar soacra și socrul meu o țin

în mare prețuire și pentru vorbele-i bune și pentru sfatul bun ce știe a-l strecura când e nevoie. Parcă ar fi bărbat și femeie totodată, păstrându-și și aleasa înfățișare. Eu nu-i găsesc pereche nici aici, nici în țara Moldovei. Numai eu mă simt neajutorată, deși îmi dau toată silința a mă deprinde în aceste locuri, dar mulțimea de aici mă năucește. Corăbii încărcate din toate părțile lumii trag mereu la mal și din ele coboară o lume pestriță și neînțeleasă. Pași și bei de toate felurile trec pe ulițele acestei cetăți domnești și toți sunt întovărășiți de nenumărați oșteni cu iatagane sclipitoare, încălecați pe cai îmbrăcați cu valtrapuri, iar când iese ienicerimea la înfățișare la sultan, se zguduie pământul de tropotul lor, de parcă s-ar mișca adâncurile. I-am văzut odată din chilia patriarhiei și m-am temut nespus.

În săptămâna aceasta m-am înfățișat, împreună cu madona Lucreția, cinstita mea soacră, înaltei sultane, care-i cam ca mătușa, de n-ar fi împodobită ca o icoană turcească sclipind de podoabe și vopseluri. Atât că-i grecoaică și ne-am putut înțelege. Îi place mult să audă cântându-se și are mai multe roabe în jur decât avem noi jupânițe la curte.

Ruxandra va sta acolo într-o strălucire cum nici în poveste n-am crezut a fi, numai că mie mi-e teamă de străluciri mari, să n-ascundă mâhniri și păcate mari, să nu le poată duce un om. Dar se vede că soarta jupâneselor e să fie triste și să-și facă închipuiri negre din orice. Până și la mătușa Marga a cărei viață fusese ca o primăvară înflorită, și a dat trăsnetul peste ea, darmite la celelalte?

Poate dacă Măria Ta mi-ar fi hărăzit altă soartă, aș fi fost și eu o vreme ca o primăvară pe dealurile Iașului, dar m-am supus voiei Măriei Tale, numai sufletu-mi nu vrea să cunoască pacea și supunerea și se simte pierdut în târgul domnesc al turcului, unde ziduri înalte împrejmuiesc trecerea, unde turnuri înspăimântătoare, despre care se spun grozăvenii, stau ca niște vulturi de piatră de strajă, unde harabalele cu vinovați trec mereu cu juvățul de gât spre locul pierzaniei lor, iar mulțimile fac haz de nenorociții încălecați de-a-ndoaselea pe măgarii ce-i poartă la înec. Mi-e teamă. Totu-i prea mult, prea mare și uneori pământul huruie din adâncuri, acolo parcă se trăiește cu un picior în groapă și altul afară.

În Pera e mai liniște. Și de seraiuri mi-e teamă: copiii acolo se iau de mici de la mamele lor, să-i crească bărbații. Parcă trăiesc într-o pâclă. Norocul meu tată și Doamne e că m-ai pus să învăț a citi. Aici am cărți grecești și am început a deprinde și italiana. N-am știut că pot fi atâtea cărți pe lume în afară de Biblie și Alexandrie. Socrul meu mi-a dăruit două: într-una scrie despre Mihai Voievod al Munteniei, iar alta povestește din viața grecilor de demult.

Mi-e dor de Domnia ta, tată, și de Moldova. Cu plecăciune mă

închin eu, acuma Simona Grillo din Pera Constantinopolului.”

În anul Hegirei 1032, când sultanul Mustafa fusese înlocuit cu Murad Sultan, Ibrahim Padișah își datorase viața numai mamei sale, Bahrum-Kissem, ce-l scăpase de primejdia sugrumării folosită de orice padișah ce avea mai mulți frați cu aceleași drepturi.

Prin sugrumare își începuse Murad al IV-lea domnia, când uneltise a i se lua în acest fel viața unchiului său Mustafa, care la numai cincisprezece luni după urcarea pe tron trebuise înlăturat atât pentru viciile, tirania și setea lui de răzbunare ce adusese mari nenorociri, cât și din pricina că nu făcuse nimic pentru împărăție, lăsând-o pe mâna acelor aleși ai săi cu care-si împărțea mai cu plăcere patul și timpul. Veniseră vremuri tulburi.

Apoi soldații nu uitau că răposatul sultan Ahmed avusese trei fii: pe Osman, Murad și Ibrahim, cu drept de moștenire.

Ienicerii fuseseră înjosiți de Osman, sultanul care cutezase a se atinge de ei, desființându-le trei din odele ienicerești, fapt nemaipetrecut până atunci. Și fiindcă puterea era în mâna lor, insulta aceasta ce nu se mai pomenise, ca vreun sultan să se atingă chiar de ostașii ce întinseseră puterea și slava Aliotmanului, fără să-l ierte au adăstat o vreme, urându-l pe sultan din adâncul inimii. Și totuși au așteptat, până într-o iarnă cumplită, a patra a domniei lui Osman, iarnă atât de geroasă încât se putea trece de la Constantinopole la Iskindar peste apa înghețată. Și, în acea iarnă, mulți nevoiași muriseră de frig și mai cu seamă acei călugări cerșetori indieni, care umpluseră Stambulul de la o vreme. Atunci, pe când ienicerii nu mai aveau cele trei companii, care alcătuiau aleasa și neînfricata odă a o sută unsprezecea, iar revolta lor creștea cu fiecare zi, în anul 1029 al Hegirei s-a arătat pe cer, în ziua douăzeci și opta a lunii Relbul-Ebvel, o sabie curbată, lată de trei picioare și lungă cât cinci lăncii puse cap la cap. Ienicerii răsculați au înțeles că-i semn de la Allah și l-au ucis pe Osman. Semn, pe care toți cărturarii și ienicerii l-au înțeles ca pe un blestem peste cel ce s-a atins de aleasa urdie, ai cărei ostași luptaseră pentru mărirea împărăției și înăbușiseră în Asia răscoala lui Calender Ogli și Tavil, apoi fuseseră gata a-i birui pe aprigii persani. Poporul de rând se cutremurase de spaimă la acest semn nemaipomenit. Și ienicerii și-au adus aminte de Ahmed-sultan cel mort de friguri în războiul cu persanii, padișah îngăduitor, generos, curajos, care își prețuise oștirea așa de mult, încât poruncise să se înalțe pe hipodrom, lângă moscheea Suleimanié, geamie pentru ostașii din cazărmile Stambulului. Folosise pentru geamie aproape tot aurul vistieriei și o împodobise înăuntru cu două sute de tablouri aurite pe care erau săpate numele profeților, câte un verset din Coran și fiecare tablou fusese împodobit cu câte șaizeci și unu de diamante. Sultanul Ahmed

însuși urmărise zilnic lucrul la geamie și tot el plătise lucrătorii, ca un semn de cinste pentru oastea sa.

Ienicerii nu uitau, nu iertau. Sultanul Osman, urmașul cel mare nu-i semănase. A greșit greu față de ei și de îndrumarea părintelui său încât trebuia să plătească cu domnia și cu viața. La fel plătise și Mustafa Sultan, fratele lui Ahmed Padișah, nesocotindu-i pe ieniceri și trebile împărăției. La bătaie de joc, cu bătaie de joc l-au plătit; și când l-au alungat din scaun l-au pus călare pe un măgar și așa l-au purtat pe ulițele Istambulului, până la închisoarea Șapte Turnuri, unde a fost sugrumat la porunca nepotului său Murad al IV-lea, cel ce singur îndrăznise a porunci moartea unui muftiu, călcând cu bună știință legea și în cruzimea lui pusese să fie pisat într-o piuliță uriașă.

Murad era ambițios, viteaz, neliniștit și cumplit de crud, dar de apriga vitejie a lui Ibrahim Belyzade a avut nevoie la atacul Erzerumului și al Bagdadului și al Erevanului, apoi la despresurarea cetății Voran. Și chiar în afara timpului de războaie ce se întindeau între primăvară și toamnă, nu se gândise să-și omoare singurul frate ce mai era în viață, și aceasta datorită sultanei Validé…

Rămăsese în viață fratele Ibrahim, deși nici pe el nu-l ocoleau viciile. Kislar Agasi[37] știa mai bine decât oricine cât de dedat era el plăcerilor haremului din clipa în care scăpa de sub arme, pe care, ce-i drept, știa să le mânuiască în lupte.

Poate viața și-o datora în parte chiar acestui Kislar Agasi, care îl spiona și arăta sultanului că între greutățile domniei și aprigele plăceri ale simțurilor care-l stăpâneau până la pragul nebuniei, Ibrahim le alegea pe acestea din urmă, pentru care nu dădea socoteală nimănui. Și aducea dovezi ce nu puteau fi înlăturate și cu care firea-i crudă se împăca mai bine decât cu niște virtuți prea lăudate ale mezinului său.

Și din această îndoită îndeletnicire, Kislar Agasi se alesese cu bani grei și cumpărase pământuri și seraiuri la Cairo, în Egipt, unde avea să se retragă, conform obiceiului, după ce va fi eliberat din dregătorie. Dar om practic, își asigurase și un al treilea izvor de câștig de la sultana Validé – care supraveghea în felul ei viața acestui ultim fecior al său, cu puteri și gusturi de centaur. Kislar Agasi arăta sultanei Validé ce primejdie îl pândea pe padișah, nemulțumind pe ieniceri. Bahrum sultana își răscoli amintirile. Îl scăpase de răzbunarea lor pe Murad, acum îl va scăpa și pe Ibrahim, care s-ar putea să împărățească tot atât cât și fratele lui Murad. Dar un om fără frâne e la fiecare clipă în voia lui Allah.

Sultana Bahrum vărsase destule lacrimi pentru primii dispăruți, căci ai ei erau cu toate virtuțile sau păcatele lor; acuma ar fi avut nevoie sultana Validé de un răstimp de liniște spre a avea mintea limpede să-și ajute al treilea fiu. Și fiind greacă, din ales neam, știa multe istorisiri și nu uita niciodată povestea cetății Brusa și felul cum

a fost cucerită de către sultanul Othoman numai prin vicleșug, pătrunzând pe pământurile anatoliene. Ținea minte cum Othoman după ce cucerise cetatea, neputând intra și în castel, a recurs tot la înșelătorie. A răspândit știrea precum că a murit în urma rănilor și a lăsat cu limbă de moarte să roage pe castelan să-i fie îngăduit a fi depus în mănăstirea călugărilor greci din castel. Odată îndeplinită aceasta, oastea lui aflată în cetatea Brusei, cea cu ape făcătoare de minuni, se va retrage. Călugării au crezut spusele solului și se învoiră. Atunci el a umplut un cosciug cu arme și Othoman însuși, îmbrăcat ca simplu soldat, a intrat cu alaiul mortului în castelul întărit și odată intrat, lăsă porțile deschise oastei turcești aflătoare în cetate și cuceri astfel inima împotrivirii.

Istoria aceasta se răspândise de-a lungul și de-a latul lumii, deoarece Brusa având ape vindecătoare, mulțime de oameni cerea îngăduința să vie acolo spre lecuire.

Mama trăsese învățătura de a ajunge la țintă pe ocolite. Și cum legendele merg peste sute de ani din gură în gură, așa merg și peste rotundul pământului; și sultana Validé, pe numele ei creștin Zimié sau Zina cum o mângâiaseră de mică, nu uitase povestirea ce ar fi putut fi și adevăr și legendă, dar înțelesese mai bine o trăsătură de fire a turcilor și când ajunsese în haremul lui Ahmed s-a putut purta înțelepțește, pentru a putea scoate tot ce era bun din soarta-i neobișnuită, mai ușor de îndurat lângă un sultan cu vederi mai largi și fără vicii trupești. Îi făcuse trei feciori și din umbră le păzise viața de toate intrigile marilor viziri și ale marelui muftiu. Dar pe feciorii ei, în viața și deprinderile lor nu-i putuse îndruma și cei ce fuseseră însărcinați cu îndrumarea lor îi corupsese și îi viciase. Nu mai putea face mult, căci și viața ei însăși era în mâinile lor. Dar sângele grecesc avea și el tăria lui. Nu cântau oare corăbierii Salonicului despre o cetate cucerită de greci, cu ajutorul unui cal de lemn plin de oșteni, cu care o zeiță crudă amăgise pe Troieni? Deci vicleșugul nu fusese inventat de turci și, cu zeci și sute de vicleșuguri din umbră, părând că se îndeletnicește numai cu cântec, poezie și cusutul pe mătăsuri venețiene, Bahrum, sultana cea mai deșteaptă dintre toate, știa tot ce se petrece în seraiurile feciorilor și când se putea, fără știința nimănui, câte un sfătuitor prea rău, prea vicios, dispărea fără urme.

Aflase prea târziu că Osman începuse să micșoreze numărul ienicerilor și al spahiilor. De la această greșeală îl oprise pe Murad, cu sfat ce nu părea dat decât ca o părere a marelui muftiu.

Murad încetase cu schimbările în corpul ienicerilor și al spahiilor, deși a vrut o oaste nouă, de el înființată, cu care să cucerească lumea.

Acum, cu Ibrahim, cel care-și păstrase ziua de vineri nu pentru slăvirea lui Allah, ci cum spunea el, „E ziua mea, când intru în raiul huriilor și cum ele-s nenumărate, nenumărate sunt și bucuriile mele de

la care nimeni, sub pedeapsa tăierii capului, nu mă poate stânjeni. Marele vizir va aștepta hotărârile mele în ziua ce urmează. Rămâne musulmanilor să se roage pentru sănătatea și puterea mea.”

Și sultana se ruga pentru fiul ei, dar nu vinerea, ci duminica, precum orice creștin. Aceasta fusese taina sa și a lui Ahmed-sultan, care nu-i poruncise să treacă la mahomedanism, luându-și în fața lui Allah păcatul asupră-i și plătindu-l cu galbeni la geamia ce o înălțase. Făcuse mai mult: cum un pașă mai sărac durase un pod peste un râu în apropierea Stambulului, ușurând astfel drumul oamenilor, Ahmed îl cumpărase la preț îndoit, căci scris e în legea Coranului, că „deși n-ai făcut tu acel lucru, îl poți cumpăra și să-ți adaugi astfel ție, în fața lui Allah, acea faptă bună și aducătoare de fericire oamenilor.”

Dar Ahmed avusese drept mamă o prea isteață franceză, ce se spunea a fi fost înrudită cu cele mai mari familii ale Franței, furată de turci împreună cu însoțitoarea și fratele ei, în cursul unei călătorii spre sfântul mormânt. Și se vede că acest amestec de sânge îi dăduse niște libertăți altcum greu de înțeles pentru un turc habotnic. Și la aceasta, sultana Validé, mamă a trei padișahi, avea să stea ca ostatecă Ruxandra lui Vasile Vodă, în chiar Seraiul Vechi.

10

Ce se petrecuse în acest răstimp în inima lui Ambrozio era greu de spus. Nu se însurase din dragoste, era cu totul adevărat, dar trăind zi de zi cu Simina, pe nesimțite se legase de ea, descoperindu-i mereu alte calități și mai cu seamă înflorirea la care o adusese, fără ca ea să-și dea seama, noua ei viață. Era aidoma unei crengi de flori de piersic, așa cum o supranumise lumea din cartierul Perei.

De fapt nu se știe prin cine și cum, faima frumuseții fetelor lui Vasile Lupu se răspândise departe, peste hotare și mulți cavaleri de seamă ai apusului și răsăritului și-ar fi dorit cinstea de a-i fi ginere.

Un vechi proverb spune, precum că „frumusețea e putere” și puterea Siminei se răsfrânsese asupra lui Ambrozio. Începea să-i înțeleagă și firea, și sufletul, și acea greutate a ei de a trăi la Stambul, și căuta o cale să o biruie, făcând-o fericită. Nu îi spuse tatălui său, dar în cursul acestei luni primise de la Vasile Lupu o scrisoare, care suna astfel:

„Cinstitul meu ginere și iubita mea domniță”.

Și după ce trecea de formulele de bună-cuviință, cu sănătatea, le spunea că dat fiind doru-i de prima lui născută, cu atât mai mult cu cât celelalte două domnițe în curând îl vor părăsi, el îi poftește pe ginerele și fiica sa să vie să locuiască în țara Moldovei, la Iași, unde Ambrozio îi va fi și sfătuitor, aidoma unui logofăt de taină și acolo va primi, pe lângă zestre și veniturile cetății Akerman. Mai adăuga precum că cinstitul lui ginere a stat destul la Stambul pentru a

cunoaște lumea și obiceiurile acelui oraș, și având pe Antonio în miezul trebilor el poate veni cât mai repede la Iași, unde îi va fi de mare folos în cele ce are de înfăptuit, de aici înainte, spre propășirea familiei lui și spre binele celor ce vorbesc același grai și au aceeași credință din Moldova și Valahia.

Ambrozio încă nu arătase tatălui său scrisoarea, dar bănuia că pentru primăvara ce vine va putea îndeplini dorința socrului său, cu atât mai mult, cu cât începând să-i înțeleagă firea, gândea că va trimite sigur veste și marelui dragoman, convingându-l cu daruri ori planuri meșteșugite și astfel, măcar pentru o vreme, se va așeza în Moldova.

Va face totul de dragul Siminei, pe care dorea să o câștige. Uitase de Marta siriana pe care o iubise cu toată înflăcărarea tinereții. Acuma viața-i dăruise un prilej neașteptat de a căuta sufletul femeii nu numai bucuriile sângelui aprins. Și tocmai măsura Siminei în toate și o înstrăinare pe care o simțea ca o perdea căzând între ei îl tulburase. Nesiguranța aceasta în care-l ținea de la începutul căsniciei era, de la o vreme, marea lui întrebare.

Într-un fel, deși Istambulul era primul dintre orașele frumoase ale împărăției, era bucuros să plece pentru un timp într-un loc mai liniștit și mai îndepărtat. Aici, capetele cădeau prea repede și prea multe. Își aminti numai cu cinci ani în urmă, în vremea lui Murad, când acesta, râvnind la averile unor pași dintre cei mai strălucițI și vrând să și le însușească, a măritat pe sora lui pe rând cu aceștia și într-un singur an i-a ucis, învinuindu-i de înaltă trădare, iar bogățiile lor au revenit, după datină, soției legitime, care făcea parte din familia sultanului. Și dacă la asemenea înălțimi se puteau întâmpla prăbușiri fără de întoarcere, dar pentru ei, care erau cât un grăunte de praf în ochii padișahului, ce soartă îi putea aștepta?

Privi pe fereastra de unde se vedea pe un deal, deasupra porții Fanarului, moscheea lui Selim, clădire pătrată, cu arcade și bolți gingaș lucrate în piatră cioplită și marmură albă, frumoasă ca un vis al unei nopți de iarnă. Coloanele de la fațadă, făcute din porfir adus tocmai din Asia Mică de la vechea Troie, mărețul portic, cele patru turnuri înalte și subțiri crescând spre ceruri, nenumăratele colonade interioare, în felurite culori, ce se împerecheau două câte două, ca într-un curcubeu al culorilor celor mai felurite marmure, mulțimea ferestrelor ca tot atâția ochi priveghind înălțimea, totul era copleșitor și nu avea seamăn.

Moscheea aceasta sta ca o mărturie, că zicala din bătrâni „Osmanli ciu soiler fen aishler” (Vorbele turcilor sunt bune, dar faptele lor sunt rele) nu se potrivea întotdeauna, atât numai că arhitectul care crease moscheea Selimé fusese grec și numai banii și porunca fusese a padișahului ce-și cumpărase astfel un loc în raiul lui Allah. Și pentru

a-și dobândi un loc cu adevărat ales în rai Selim mai făcuse și la Adrianopole o moschee cu 999 ferestre, se gândi Ambrozie, simțind cum, de va pleca de aici, va tânji după frumusețile și așezarea Constantinopolului.

Va merge la domnul Moldovei, care se bănuia că ar fi la origine arnăut după neliniștea ce-i pecetluise începutul domniei, sau poate nu-i, și atunci nu înțelege de ce umblă atât și după scaunul Țării Românești, ori îl poftește chiar pentru fiica și ginerele lui…

Ambrozio străbătea încăperea în lung și în lat, cu pași mari, fără să-și dea seama cât se schimbase el însuși în numai doi ani, ori poate acuma era el, cel adevărat, iar înainte fusese numai un tânăr zăpăcit ce nu-și aflase locul și rostul. Se mai împlinise, nasul îi părea mai puțin lung, iar hainele roșii îi puneau o lumină frumoasă pe chipul lui palid și făcea să-i iasă în relief negrul părului și culoarea verde a ochilor.

11

La caravanseraiul cerchez, Cemal, în jurul căruia se adunaseră oamenii munților, cânta întovărășindu-se cu sunetele dulci ale suzului.

Cântecul umplea încăperea și frânturi din el ajungeau până la Cazimir, care nu pricepea vorbele.

„Când dzighitii se avântă pe cai
Lupii cenușii urlă ca vântul
Soldatul se bate tot timpul
Fricoșii fug de rup pământul.
Dzighitul cu chiotul luptei se bate

Alergați, caii să crape pământul sub picioare
Nu-i zi de petrecere, nu e zi mare
La luptă brațul ți-e în zale
În numele cerului, sus săbiile.
Djighitul să vină în lupta cea mare”

Iusuf-bei, care poposise un scurt răgaz spre a vorbi cu jupân Costachi, simți ca o înfiorare din anii când era ienicerul de frunte în prima din cele trei companii ale Odei a 111-a de ieniceri. Acuma însă totul era zadarnic și cântecul, și înfiorarea; o lume se schimba în juru-i, iar el era prea vârstnic.

În camera sa, Cazimir Koniepolski spunea vorbe ciudate.

— Voi lua cu mine, da – da, pe fata acelui voievod. E a mea, chiar de va trebui să mai trăiesc o viață sau să fac moarte de om. E a mea.

În colțul sălii celei mari a caravanseraiului se afla un călugăr din secta Bektashi, din cei ce-și avea lăcașul în Beshiktash, nu departe de

Galata, și se întorsese dintr-o lungă călătorie prin Capadocia. Ședea învârtindu-și rosariul cel cu o sută de mărgele, câte nume avea Allah, deodată părăsi ușor încăperea și se îndreptă spre odaia în care zăcea Cazimir, așezându-se la intrare în dreapta ușii. Nimeni nu avea dreptul să-l oprească sau să-i vorbească după ce el îi întâmpina cu sfântul cuvânt „Esma", care însemna binecuvântare în numele lui Allah. Se știa puterea acestor derviși de a cădea în transă și fiind cu trupul într-un loc, mintea lor și spiritul puteau părăsi corpul, călătorind la mii de leghe în spațiu și în timp, având astfel putința să vadă și să înțeleagă ceea ce muritorilor de rând nu le era îngăduit. Unii dintre ei puteau muri atunci și aceia erau socotiți a fi cei mai fericiți, căci fiind nemâncați și nebăuți, învelișul lor pământesc putea fi lepădat mai repede și orice drept-credincios la ușa căruia pierea își făcea o datorie a unui bun mahomedan de a-l îngropa cu cea mai mare cinste, fie el cât ar fi fost de sărac.

Cerchezii aveau multă încredere în acești călugări vizionari, cărora le era îngăduit a-și întemeia familii.

Dervișul a stat nemișcat, de seara până dimineața, și iar o zi, și iar o noapte. Când au dat zorii în geană a treia oară, a început a glăsui în turcă, amestecând-o cu polonă. Și acelui derviș i se spunea Ochir Pergamber, adică ultimul dintre vizionari.

„Departe, foarte departe, pe unde piciorul meu n-a călcat, pe unde duhul meu nu a rătăcit, acolo unde oamenii nu știu de hogi și n-au giamii, va pleca acest tânăr ce nu-i nici de neamul, nici de legea noastră, dar văd în viața lui, pentru că odată, în urmă cu sute de ani, el a făcut parte dintre noi și raza lui Allah mai pâlpâie în el. Ea l-a scăpat și ea îl va scăpa, o frântură din raza lui străluce într-o piatră a lunii, piatra îndrăgită de Ali, fiul lui Mohamed. Acum acest ochi viu este pe mâna unei ghiaure ai cărei străbuni au trăit printre ai noștri, iar acuma sângele neamului ei se împletește cu sângele neamului nostru și din lumina puterii lui Allah se râsfrânge putere, bucurie și izbândă asupra casei lor.

Văd coline înalte și case mărunte, văd fală și zbatere multă la un serai nici prea mare, nici prea falnic, unde un bărbat cu barba și chica neagră, un bei de aur, un bei cu trei tuiuri și trei fete ca niște hurii face planuri din care unele nu or să-i poarte noroc și-i vor aduce prăbușire. Dar din pricina acestor urzeli, beiul de aur va aduce fericirea acestui spahiu străin, care a fost chemat, cu toată puterea, de femeia ce poartă inelul cu piatra lunii în care este închisă o frântură din puterea vieții lui și nu acuma, ci peste timp, după ce pomii vor înmuguri de trei ori și viscole vor albi de trei ori întinsul câmpiilor de la poalele castelului de piatră albă, în care va viețui, atunci abia, când un drum îl va duce la beiul cel de aur, unde va fi atunci fără bărbatul ei, femeia cu mâini de copil pe care sclipește piatra cu ochiul

timpului, numai atunci i-o va da lui beiul. Iar stăpâna inelului va recunoaște în el pe adevăratul bărbat al vieții ei și din zbuciumul în care trăiește acuma se va alege liniștea, de parcă s-ar fi căutat, fără să știe unul pe altul, de când trăiesc.

Străinul ce zace acum a scăpat din robie prin veghea lui Allah asupra-i, deși nu va trece mult și va ridica sabia împotriva noastră, o sabie vitează, pentru care totuși profetul îl va ierta, pentru o altă trecută viață a lui Veliiullah[38]! Din bei rob, din rob iar bei. Tu și femeia ta din neamul beiului de aur veți trece puntea vieții fără prăpăd. Căci văd prăpădul venind de la un copil mâncat de vărsat și cu picioare strâmbe, pui de flăcăiandru de la mal de apă, unde merg corăbii dușmane. Veliiullah! Esma! Mult rău va aduce acel copilandru, ce ca și tine va fi fermecat de o spiță a beiului de aur.”

Dervișul tăcu, ca și cum vorbele l-ar fi obosit. Respira greu, ca după drum lung și greu.

Stăpânul caravanseraiului Sabahattin rămăsese pironit locului, ascultând cu sfințenie și spaimă:

„Văd moartea stingând două neamuri: al femeii pe care acest spahiu străin o vrea și a familiei bărbatului ce are acuma pe femeia ce poartă piatra lunii. Și el va muri dacă nu veți chema vraciul arnăut din Galata să caute pe bolnavul Isevi[39], căci are o vătămătură rămasă din robia lui. Numai vraciul din Galata îl va lecui…”

Și spunând aceste vorbe, închise ochii căzând într-o adâncă muțenie.

— Aferim! șoptiseră cerchezii și trimiseră după arnăutul bine cunoscut în Istambul.

Acesta veni însoțit chiar de jupân Costachi, care auzise și el de priceperea lui Pontagglu-vraci. Cum a sosit, l-a înfășurat pe polon cu fâșii late de pânză de la piept până la picioare, legându-l cu totul de o scândură lată. Apoi i-au dat să bea un ceai de sămânță de cânepă amestecată cu mac și cu iarbă cretană. Cu un brici ascuțit i-a făcut o tăietură în jos de pântec și au tras prapurele afară ca de o palmă. I-a pus intestinele căzute la loc. A cusut apoi hipodermul cu ață groasă și a tăiat cu același brici marginile zdrențuite. A uns rana cu grăsime proaspătă de porc și a ars-o cu fierul roșu. Apoi i-a ridicat puțin picioarele în sus, punându-i sub ele o pernă și deschizând puțin rana, a turnat peste ea albuș bătut de la nouă ouă proaspete, apoi doftorul arvănit s-a așezat lângă Cazimir și vreme de o oră l-a păzit, ștergându-i sudoarea de pe chip și urmărindu-i respirația cu luare-aminte. După o oră a cercetat rana și văzând că albușul începe a clocoti, se ridică mulțumit, spunând că bolnavul va scăpa. Reveni apoi trei zile la rând, în care nu i-au dat nici să bea, nici să mănânce, ci doar îi umezeau buzele.

Dervișul rămăsese în serai și nici el nu mâncă și nu bău în această

vreme, parcă ar fi vrut să răsfrângă din puterea lui asupra tânărului.

Când l-au dezlegat de pe scândură, Cazimir era în afară de primejdie și dacă n-ar fi fost durerile, ar fi crezut că visase urât. În a șaptea zi i-au desfășurat benzile de in de pe trup și au urmat mai departe să-i ungă rana cu albuș din nouă ouă și cu cât creștea spuma mai mult, cu atât doctorul arnăut era mai mulțumit. Leahul a stat nemișcat sub privigherea lui două săptămâni, până ce n-a mai avut nevoie decât de un singur albuș. Apoi i-a pus un singur pansament din rășină amestecată cu ulei și iarbă de Corint și Cazimir, încetul cu încetul, s-a însănătoșit.

12

După două luni de zăcere, Cazimir se refăcuse cu totul de parcă niciodată nu ar fi fost în primejdie de moarte.

Chipul lui se înfrumusețase, căci suferințele prin care trecuse îi frământaseră nu numai trupul, ci și sufletul și mintea, dându-i o lumină ce i se răsfrângea pe față, o căutătură de parcă venea din adâncuri de cuget. Pletele îi crescuseră din nou bogate și aurii, mustața-i era mătăsoasă și bogată, ochii albaștri aveau privirea limpede și nu mai clipeau la lumina soarelui. Rana de la cap se lecuise fără urme și-i revenise aproape sprinteneala de odinioară.

Jupân Costachi nu mai înceta să se mire de schimbarea, pe zi ce trecea, a trimisului polon, dar lui Sabahattin, stăpânul caravanseraiului, i se părea vindecarea cu totul firească.

— Omul acesta trebuie să trăiască pentru ca să i se îndeplinească profeția dervișului.

— Să poată dervișul vedea peste ani ce se va întâmpla? întrebase jupân Costachi. Dacă ar fi așa, câți călugări de toate riturile sunt în Istambul și câtă pomană adună, tot drept-credinciosul și-ar ști viitorul și în primul rând sultanii și marii viziri.

— Sunt mulți derviși rătăcitori, care n-au această putere și adevărat ai grăit, unii iau numai pomeni cum sunt acei indieni ce au împânzit locul. Dar pe aceștia se aude că Înaltul Padișah are să-i alunge, căci nu sunt de ajutor nimănui. Umbla un zvon că atunci când răposatul padișah ar fi pornit război împotriva perșilor, șahul Indiei i-ar fi trimis solie că de vrea, el va ajuta cu oaste, iar padișahul nostru i-a mulțumit și a spus că nu-i nevoie. De vrea să-l ajute cu ceva, să-și oprească dervișii de a mai veni cu cerșitul în împărăția noastră și aceasta-i va fi mai de folos.

Râse jupân Costachi, înțelegând că nu-i om prost acest Sabahattin, ales de Iusuf-bei ca să-i ție hanul și feciorii lui îi semănau cu prisosință, poate de aceea capul lui Iusuf-bei nu căzuse și nu avea să cadă niciodată de sfârșit năprasnic.

Jupân Costachi, în vremea aceasta, își potrivea negoțul așa ca să

poată aduce în Moldova toate cele de trebuință Măriei Sale Vasile Lupu. Atât numai că iarna ce-l prinsese la Constantinopole era tare aspră și ulicioarele erau troienite, iar drumul spre bazar, din pricina vântului și a troienelor, era mult mai îngreunat. De multă vreme nu mai fusese o iarnă atât de grea, încât și geamurile marilor palate erau înghețate, iar toți copacii purtau hlamide de chiciură ce nu se mai topea. Noaptea se auzea cum sună vântul în țurțurii de gheață atârnând în chiparoși ca tot atâtea instrumente muzicale. Turcii, neobișnuiți cu gerurile, aproape nu ieșeau din casele lor și glasul muezinului suna tânguitor, în gol, de la înălțimea balcoanelor minaretelor de la multele giamii „Allah ekber”, la toate cele cinci ore hotărâte pentru rugăciuni.

Peste seraiurile din marmură albă ce-și răsfrângeau în apele Bosforului dantelăria de piatră, peste bolțile portalurilor, peste întortocheatele galerii și arcade rare, gerul suprapusese podoabe de gheață ce atârnau ca niște cristale de Murano.

Cadânele dispăruseră cu totul de pe ulițele Istambulului, umbre retrase în lumea lor închisă, ființe cărora nici măcar consolarea rugii în giamii nu le era îngăduită.

Peste copacii gigantici sădiți din vremea bizantinilor, peste palate în ruină și turnuri căzute din partea veche a Stambulului, a Balatei, se așternea zăpada groasă îmbrăcând totul într-un veșmânt de basm.

Într-una din aceste zile, îl întrebă Cazimir pe negustătorul moldovean cine l-a trimis să-l scoată din robie și cum de l-a găsit? Și aflând că e vorba de Ana Movileanca, soția lui Vlad Mykowsky voievod al Cracoviei, soră cu Maria Potocki, pentru prima oară își deschise sufletul, povestindu-și din viața lui. Cum negustătorul moldav vorbea polona, se putea înțelege cu jupân Costachi destul de bine.

— Mă trag, după mamă, din familia Potocki, nume urât aici pentru războinicii ce s-au luptat mult cu turcii și tot prin mamă cu Stanislav Golsky. Mama a murit la nașterea mea și eu trăiam la o mătușă când pleca tata la război. Între timp, mătușa călugărindu-se, tatăl meu trebuind din nou să plece din țară, încredințează toată averea, din partea mamei, Sofiei de Track, spre păstrare, neștiind cât de necinstită și hrăpăreață este. Aceasta s-a întâmplat deoarece noi am locuit în partea de miazănoapte a Poloniei, iar bunurile mamei erau în partea de miazăzi. Acolo își avusese satele și moșiile, aproape de cele ale mătușei Hedwiga ce odată cu călugărirea ei la Mănăstirea Sfintei Treimi își adusese acolo toate pământurile ca zestre.

Războiul s-a sfârșit și când mi s-a întors părintele, voievodeasa Sofia de Track n-a mai vrut să înapoieze bunurile, spunând că în schimbul lor i-a dat tatălui meu bani spre a putea pleca cu o oaste întocmită pe socoteala lui la război.

Lucru necinstit și neadevărat. Atunci abia s-a aflat că Sofia fusese

pusă de judecători de două ori sub stare de infamie pentru că pe vremea când fusese măritată cu Ion Golsky o jefuise, de lucruri de neasemuită valoare date în păstrare, pe Maria Potocki.

Această Maria Potocki, fiind ea fiică de voievod de a lui Ieremia Movilă, avusese ca zestre aur, argint, nestemate, blănuri, podoabe și haine cât să cumperi pământul a o sută de șleahtnici. Ion Golsky și soția sa s-au lăcomit la avutul ei. Nu le-a păsat că au fost dați în judecată și că au pierdut procesul. Au tărăgănat cât au putut, au înșelat și au mințit ca și pe tatăl meu, până ce la a doua punere sub infamie mătușa mea a recunoscut, dar nu din rușine, ci pentru că fiind ea plecată mai multă vreme din țară, i s-a luat de către păgubași castelul și n-a mai putut intra în el. A recunoscut și a dat despăgubiri, căci rămăsese singură și văduvă. Cum și-a luat de bărbat pe Tyszkiewiez de Track a făcut la fel și cu familia mea, dar, cu ajutorul regelui și al tribunalului, ne-am recăpătat bunurile, așa că, odată întors în Polonia, mă voi putea răsplăti, pane Costachi și de bunăvoința, atât pentru îngrijirea ce mi-ai dat-o, cât și de timpul ce l-ai pierdut cu mine până m-am însănătoșit și voi putea să mă opresc, așa cum se cuvine, la curtea voievodului Moldovei spre a mă cunoaște și a-l cunoaște.

— Cu voievodul Moldovei? se mirase negustătorul.

— Da, pan Costachi. La Măria Sa vreau să ajung. Mi-ai spus că cneaghina pe care am văzut-o în port e fiica lui.

— E domnița cea măritată după fiul dragomanului Veneției.

— Se poate. Însă eu, dacă mă însor vreodată, numai cu această cneaghină o voi face.

— Crezi în minuni, pane Cazimir?

— De când am ieșit din robie cred. Nu vreau să nu cred, mai ales acum. Când vom putea pleca oare de aici? Ce spune doctorul?

— Care? Cel turc, or arvanitul?

— Amândoi.

— La primăvară.

— Cu atât mai bine. Dar spune-mi, pane: de ce m-au tăiat?

— Pentru că era nevoie.

— Aceasta a spus-o medicul turc?

— Nu.

— Cine atunci?

— Dervișul.

— Cel care mi-a precis viitorul?

— El.

— Și nu s-a înșelat?

— Doamne ferește!

— Deci spusele lui, și bagă de seamă că nu-i vraci, s-au adeverit. De ce nu s-ar adeveri și cu viitorul meu?

— Domnia Ta aveai fierbinți mari. Cum de ai ținut minte spusele lui?

— Puterea lui a făcut să aud și să nu uit și tot ea, puterea lui, m-a scăpat de la moarte.

Jupân Costachi îl privi zâmbind. Făcea negoțătorie cu Stambulul de peste douăzeci de ani. Multe i se întâmplaseră, pe care nu putea să le înțeleagă, deși își făcuse prietenii trainice printre turci. Știuse să tacă, știuse să asculte, dar aplecarea lor spre prevestiri, faptul de a nu putea încheia unele treburi până ce turcul nu deschidea Coranul să afle, din versetul nemerit la întâmplare, dacă să facă sau nu târgul, toate acestea îi păreau a fi cu mult sub vitejia ce o dovedeau în lupte și cu atât mai prejos față de puterea împărăției. Tot așa, nu se lămurea asupra prețului nespus de mare ce-l puneau, de la sultan la ultimul mahomedan, pe vise, încât chiar la Înalta Poartă era o dregătorie de tălmaci al viselor padișahului.

Acest coborâtor din Boldurii puternici, din vremea domniei lui Ștefan cel Mare al Moldovei, alesese calea negoțătoriei atunci când, din pricina sărăcirii neamului său, nu mai putuse tinde spre vreo slujbă mai de seamă. Dar fiind născut și crescut în vremea domniei lui Ieremia Movilă, când în țară pătrunsese obiceiul ca unii feciori să fie dați la carte în Polonia, învățase și el la voia răposatului Antonie Boldur și polona și turca, afară de scris și cititul în limba moldoveană și cu timpul deprinsese greaca. Așa că, odată ajuns la vârsta tinereții, cum spre călugărie nu era chemat, s-a apucat de negoț ce-i era înfloritor și-i adusese multă bună stare la casă, încât acuma feciorii lui se puteau întoarce spre locul ce-l avuseseră între moldovenii de frunte, iar singura lui fată era măritată după stăpânitorul de la Pohadici și era mulțumită. Așa că, multe văzând în peregrinările sale acel derviș bakan nu-i păruse de mirare, numai că, afară de brodeala cu vătămătura, mai departe crezare nu-i da.

Afară sufla vântul venind dinspre Bosfor cu aripile lui înghețate. Văzduhul era numai o cernere de fulgi de zăpadă. În sus, se năpusteau volburi suflate de crivăț răspândindu-se de la marea înghețată până în larg, unde prin golfuri se înălțau valuri de spumă împietrită. Cât se vedea cu ochii, numai corăbii încărcate de gheață, cu frânghii și catarge sclipind sub povara sticloasă. Rotirile largi ale valurilor erau încremenite acolo unde marea trece într-un canal cu coastele fărâmițate.

Jupân Costachi trebuise să ia Constantinopolul în lung în acea zi geroasă, când treburi grabnice îl purtaseră de la Bosfor la Cornul de Aur, unde singur Ambrozio îl chemase pentru a se sfătui cu el în privința timpului când se va întoarce în Moldova, lăsând să se înțeleagă că s-ar putea să-l întovărășească la drum atât el cât și signora Simona, având socrul său dorința de a-i avea lângă sine, iar

doamna Marga, sora Măriei Sale Voievodul, dorind a se întoarce în țară. Îi mai ceruse să aibă câteva rădvane mai mult, în care să poată încărca cuferele, sipetele și mai cu seamă mobilele italiene cu care se obișnuise soția sa. Pentru siguranța drumului îi trebuiau și însoțitori de caravane curajoși și pricepuți, cum a auzit că ar fi acei caravangii greci, veniți din Pind și aflându-se la chemare în Stambul. Poate ar fi bine să se mai însoțească și cu vreun alt negustător pornind spre drumul Liovului, pentru a fi siguranța mai mare. Nu pomeni de faptul că-și făcea griji deoarece va duce cu sine salbele de nestemate, șiragurile de perle și toată greaua argintărie de zestre a domniței, o adevărată comoară.

Jupân Costachi trebuia să facă totul, fără a pomeni de numele lui. Așa că acuma, la întoarcere, sub pala vântului și surprinderea celor aflate, el se întreba dacă nu cumva acel derviș cu prevestirile lui începuse a-și arăta dreptatea, deoarece cu el avea să plece polonul și această neașteptată reîntoarcere în țară a domniței se potrivea cu drumul lui.

Intrând în sala cea mică a caravanseraiului înghețat și plin de ninsoare, se opri să bea o băutură fierbinte și-l ascultă pe Cemal ce cânta ghiuzelul[40] lui Fuzuli cel atât de cunoscut și de iubit nu numai de turci, ci și de persanii atât de cunoscători și creatori de cântece și poezii, ca și de arabii cei nestatornici.

Fuzuli murise de aproape o sută de ani, dar versurile lui erau cântate și astăzi, fiind în mare cinste, ca și odinioară, când ele putuseră îmblânzi inimile sultanilor.

Vocea clară a lui Cemal dădea viață și căldură gândului, în timp ce Costachi își sorbea vinul fierbinte:

„… Și vinul ca un frate ți se închină ție
Ey, cârciumarule bătrân, îți place vinul ție?
De când te-a văzut îngerul, iubirea nu-i păcat
Mult bine ar trebui să ți se facă ție
Dorurile nescrise nu răspund întrebării
Dacă răspunsul îl ai de ce-ți mai trebuie ție?
Greșelile nu atârnă în ziua judecății
Strigătele mele multe chinuri ți-au dat ție
Ey, lume împietrită, nu-mi mai asculți durerea
Aș putea să te mișc cu un „Ah!” strigat ție.
Ey, gönül! Lângă giuvaierul sabiei lui cad
Să nu crezi că iubita îți va da apă ție.
Fuzuli! Frumusețea tristă ți-a umbrit chipul
Nici soarele nu-ți mai poate fi prieten ție.”

O fi fost stacana mare de vin, or repetarea ei de câteva ori, de vină? Dar moldoveanului parcă-i treceau prin fața ochilor un fel de vedenii

ce-i deschideau pârtie printre niște oameni pe care, parcă, și-i simțea apropiați, dar pe care nu-i putea pricepe cu totul; deși iubirea, dorul, greșelile omenești erau frământări ale tuturor ființelor, totuși undeva se afla o stavilă ce nu putea fi sărită. Or poate era numai firea lui de moldovean îndărătnic, cu viță întoarsă până în vremea lui Ștefan cel Mare? Oare cum făcea acest Vasile Lupu de-i înțelegea atât de bine, încât își luase și nevasta dintre ei? Cum de-l trimitea întotdeauna acolo unde trebuie și știa să se facă ascultat, ba mai mult, știa să le inspire încredere turcilor?

Cum se făcea că turcii, războinici și hulpavi, îi dădeau lui întâietate și credință și nu lui Matei Basarab, care crescuse ostășește, își câștigase domnia prin arme, fiind în același timp și un bărbat chibzuit?

În ce consta acel dram în plus de înțelegere a musulmanilor, la adăpostul căreia vrusese să facă o unire cu Țara Muntenească, dar unire în care domnia să i se dea lui, prin fiul său?

Unirea nu-i izbutise și ceea ce altuia nu i s-ar fi întâmplat, scaunul lui nu se clintise din loc. Ba mai mult, rudei domnului, acea jupânească Cherața, ce acuma sta pe lângă doamna Ecaterina cercheza, i se îngăduise să înalțe biserică ortodoxă pe pământul turcesc. I se mai îngăduia Măriei Sale să țină mare sobor la Iași cu mitropoliții ortodocși din sudul Dunării și această purtare nu era socotită nici a fi primejdioasă, nici haină. Mai mult, i se îngăduise legături strânse cu mitropolitul Kievului, Petre Movilă din spița lui Constantin Movilă, deși tot neamul acestuia era înrudit cu floarea boierimii polone, dintre care mulți luptaseră contra împărăției Padișahului.

Să fi fost marile sume de bani intrate în visteria marelui Deftedar[41] cu care plătise dările rămase în urmă ale bisericii creștine din Stambul și ale mănăstirilor de la Sfântul Munte? Să fi fost cei 10.000 de reali[42] plocon pentru acea căsătorie cu cercheza?

În Fanar avea legături puternice printre grecii de seamă, deși nu era neam cu ei. Atunci cum se făcea că acest moldovean pe jumătate înțelegea viciile și calitățile lor și astfel putea domni cum gândea el și nutri în același timp multe visuri mărețe, pe care nu le va părăsi până la moarte? De ce are el mai multă încredere în Poartă decât în împăratul creștin? Poate unde lumea creștină e ca un viespar, în care luptele surde nu mai conteneau și nu te puteai bizui pe nimeni. Numai timpul va da cheia deslușirii adevărului.

Se duse să se culce fără să-i spună panului polon că parte din soartă începe să-și arate chipul odată cu primăvara.

În vremea aceasta, jupâneasa Marga primise carte de la fratele ei Gavrilă Hatmanul:

„Cinstită a noastră soră, am cetit cu drag scrisoarea ce ne-ai trimis

prin călărașul ce a venit din Țarigrad și am dat laudă milostivului Dumnezeu, înțelegând de buna sănătate ce o ai.

Vom fi într-un bun gând cu tine când îți vom vesti că, atât jupânița Ilinca și copiii, cât și eu cu cinstita-mi jupânească, suntem încă tari și har domnului, sănătoși.

Așa încât, Măria Sa fratele nostru ne-a făcut cinstea de a ne pofti și pe noi la nuntirea domniței Maria cu slăvitul crai Pech ce-i zice Radziwill, pentru care a mijlocit acea cneaghină a noastră înstrăinată, Ana Movilă, și cinstitul mare vornic Grigore Ureche al cărui sfat atârnă greu în cumpăna Măriei Sale. Radziwill nu-i de o lege cu noi și a fost sfadă mare cu boierii Cantacuzino. S-au ținut tari și de partea mirelui și vistiernicului Catargi care-i om umblat și așa a socotit că-i mai bine.

Și cum au trecut sfintele sărbători ale Crăciunului și a Bobotezii a fost așteptat de toată suflarea pețitorul rutean și cum iarna nu s-a arătat potrivnică, având noi nămeți, dar nu din cale afară și ger mai potolit, iată pe la sfârșitul lunii lui Ghețar că a venit mulțime aleasă dinspre apa Nistrului și a făcut popas la cetatea Hotinului, unde însuși vornicul Toma Cantacuzino le-a ieșit în cale, după porunca domnească, în fruntea a zece cete de călăreți și arcași. Din Iași încă s-a pornit Măria Sa cu strălucit alai, primindu-l pe cneaz cu toată slava, dăruindu-i calul de ginere și au înțeles tot norodul că Măria Sa crăiește se poartă și crăiește o dă pe această prea iubită fecioară a sa. Asemenea alai nu s-a mai pomenit la o nuntă, mai ales că acel mare hatman al Lituaniei era însoțit de alaiul lui ce trecea cu mult peste mia de capete: toți șleahtnici de vază și cu slujitorii lor însoțiți de hânsari nemțești și leșești. Care cneaz nu mai e tânăr, dar încă destul de falnic și bun ostaș al crucii. Aici nu știu cum va fi împăcarea.

Și a fost întâmpinat cu drag și tunurile au bubuit când a fost să intre la curtea domnească. Așa mândrețe nu s-a mai văzut de când știu eu Iașul. Apoi, timp de șase zile au tot sosit solii, iar Măria Sa Matei și-a trimis nu numai pe spătarul Diicul Buicescu cu Radu Logofătul, ci pe însuși fericitul mitropolit Ștefan, pe care trăind tu acuma la Stambul nu-l știi și nu cunoști cât prețuiește în ochii domniei. Oștenii numeroși care-i însoțeau, înveșmântați în roșu, erau tot călărași și darabani. Se înțelegea din mersul și purtarea lor că au parte de un domn priceput în ale războaie.

Mare minune a fost pe târgoveți când au intrat în Iași însoțitorii trimișilor Transilvaniei, mai toți cu haine din blană de lup, apoi au venit boierii lor și în frunte, călare, cu hamuri bătute numai în ținte de argint cu scări aidoma, cei trei soli unul mai fălos decât celălalt, cu Ianoș Kemeny în frunte.

A venit și mitropolitul de la Kiev, Petru Movilă, și a luat parte împreună cu mitropolitul Varlaam și Ștefan la sfânta taină a cununiei

ce s-a ținut la biserica Sfântul Nicolae.

Toată boierimea țării, câtă a putut încăpea, a fost de față. Numai domnia ta și domnița cea mare a Măriei Sale, care vă aflați acum stătătoare în Țarigrad n-ați luat parte. Se aude că doar sora mea iubită, vorniceasa Marga, ai fi cam slăbită după vremea îndelungată petrecută la Stambul. Și cum domnia ta ești mai mult ca o mamă pentru Simina, ne bucurăm aflând că vă veți întoarce curând. Dar de lucrul acesta mai de taină nu se povestește încă.

Ar fi mare bucurie să te întorci printre noi, iubită soră Marga, că nu-s multe în ținutul Ieșilor ca domnia ta, care și pe voievod ai curajul să-l înfrunți.

La ce i-o trebui venețianul Măriei Sale la Curte, el știe!”

13

La porunca voievodului Vasile Lupu, Teodor Cehan plecare la curtea din București a lui Matei Basarab, unde avea să stea mai multă vreme pentru a cerceta la mănăstirea Snagovului hrisoave ce-i trebuiau Măriei Sale.

Cum domnii se împăcaseră de voie și de nevoie, deși fiecare își avea drumul lui limpede diferit de al celuilalt, Teodor socoti această însărcinare ca un surghiun mai acoperit și un anume rost ce trebuie să-l țină departe de Moldova, într-o vreme în care Matei Basarab își punea capul în primejdie prin soliile repetate trimise împăratului Ferdinand al III-lea al germanilor, solii în care, arătându-i slăbiciunile Înaltei Porți, îl îndeamnă pe acesta a se ridica împotriva turcilor, care nu mai erau cei de altă dată și unde nemulțumirile izbucneau chiar în mijlocul ienicerilor și al spahiilor, care formau tăria și viața însăși a țării ismailitenilor.

Iscoadele lui îi arătaseră precum că sultanul Ibrahim, prin hogi anumiți, supraveghează mereu și cu neliniște tot ce se petrece la Orta Giamia[43] aflată la cazărmile ienicerilor, deoarece acolo nu numai că se roagă, dar tot acolo se și sfătuiesc atunci când au de luat hotărâri de seamă și scriu cererile ce le înaintează sultanului. Mai mult, în această giamie s-au pus și se pun la cale răscoalele și uciderile de sultani, așa încât, după sugrumarea lui Osman-padișah, Ibrahim – urmașul – nu scăpa din ochi Orta Giamia pentru a-și putea lua măsuri din vreme și a scăpa de un sfârșit rușinos.

Cum Matei Basarab avea ochii și urechile lui, chiar în seraiul lui Ghiumrukei Husein Aga, în casa căruia Ibrahim venea de multe ori, știrile erau sigure și voievodul sfătuia pe Ferdinand-împărat a porni cu oaste, iar el făgăduia 40.000 de oameni cu arcași renumiți, având în tolbe acele săgeți ce nu dau greș din pene de corb dobrogean.

Numai că se zbuciuma zadarnic Matei, deoarece în Germania izbucnise războiul țărănesc și nimeni nu mai avea ochii ațintiți asupra

hotarelor de la miazăzi, iar Gheorghe Rákoczi al Transilvaniei se pregătea cu oaste împotriva imperialilor.

Atunci Matei Voievod făcuse o alianță cu puterea venețiană, pe care o știa pregătită demult a-i înfrunta pe turci. Mai avea Toader un rost în cetatea Bucureștiului, dacă cetate poate fi numită o curte domnească fără niciun fel de întărire, afară de cea veche, rămasă din vremea lui Vlad Țepeș! Să afle de nu cumva marele geambaș de boi și de oi ai curții padișahului și al sultanului, pe nume Scarlatos, grec de neam și arătându-se cu multă prietenie față de Vasile Lupu, nu cumva a fost câștigat cu daruri de către principele Țării Muntenești, mai ales acuma când Scarlatos, căruia turcii îi ziceau Effendi Iskarlat, ajunsese la mare cinste și prețuire chiar la Înalta Poartă.

Era îngrijorat voievodul Moldovei întrucât se zvonise că doamna Elena ar fi rău bolnavă și că boierii munteni, pentru a-l câștiga pe Scarlatos, i-ar fi trimis vorbă că în cazul când Matei Basarab va rămâne văduv, ei îi vor cere să aducă doamnă pe tânăra și frumoasa Ruxandra, fiica lui, care astfel va da și un moștenitor tronului, deoarece ei au înțeles că padișahul nu va îngădui să vie aici nepotul lui Mihai Viteazul și ei nu au nevoie de un domn străin.

Toate acestea se petrecuseră în mare taină, după ce prin niciun fel de daruri grecul Scarlatos nu putuse fi câștigat pentru o prietenie cu Matei Basarab, iar acesta îl vestise pe Vasile Lupu la vreme, cu atât mai mult să fie liniștit, cu cât singura lui fiică nu era la vârsta măritișului și cu marea ei zestre putea să facă o partidă mult mai bună decât cu un voievod bătrân și nu prea plăcut Înaltei Porți, care-l bănuiește de niște uneltiri împotriva-i și care nici nu trimisese pețitori. Așa că Toader ședea rozându-și nerăbdarea la curtea domnească, unde cerceta hrisoavele Curții Vechi, așa cum ceruse boierul Grigore Ureche, trebuindu-i acestuia anumite înștiințări pentru hronicul ce avea de gând a-l scrie și la care-l îndemnase și mitropolitul Varlaam.

I-au dat găzduire în casele marelui vornic Preda, fiul lui David cel ce ținea în căsătorie pe nepoata de soră a însuși domnitorului țării, pe Elena. Iar acestui mare vornic Preda i se mai dase și numele de Brâncoveanu, de la o moșie Brâncoveni, ce-i fusese dăruită din partea lui Matei Basarab nepoatei sale Elena, pe care o înzestrase cu multă dărnicie, acuma când demult i se prăpădise lui Vodă singura fiică.

Aici, întâlnea deseori pe fiul acestora, finul domnitorului, numit de aceea tot Matei, dar răsfățat cu numele de Papa, fire retrasă ce se simțea bine numai la moșii sau la vânătoare; acesta tocmai se însurase cu Elena, fiica postelnicului Constantin Cantacuzino.

Trimiterea lui neașteptată în Muntenia îl pusese pe gânduri pe moldovean, care de trei ani nu călcase pe la curtea domnească, și de când se însurase pentru a-și bucura părinții cu urmași, stătuse mai mult la Nemira, la apa Slănicului. Avea acuma doi feciori și nici nu

căutase cinste din partea lui Vasile Vodă, nici nu-i lipsise.

Îi fusese tare greu când din toată dragostea și visele lui se alesese praful, dar se înfrânsese și își înghițise atât durerea cât și mânia împotriva soartei lui. Își întemeiase un rost și nu era nemulțumit de el: soața lui pe el deschisese porțile sufletului și se bucurase de orice ar fi venit din parte-i, iar el nu fusese zgârcit nici cu vorbele bune, nici cu purtarea blândă și înțelegătoare. Îl strângeau amintirile în chingi și se lupta cu ele, cum te lupți cu coșmarurile din care vrei să ieși. Și deodată fusese trimis peste apa Milcovului. Oare asta nu însemna că Simina se va întoarce în țară? Singură sau cu bărbatul acela străin cu ochi verzui? Ce s-o fi ales de viața ei în acești trei ani, acolo, în Constantinopolul acela, unde-i numai pierzare și păgâni. Își stăvilea gândurile să nu o ia razna, căci era în plină tinerețe.

Cât avea să dureze acest surghiun nu știa, dar îi veni în minte vorbele turcului cu care, din întâmplare sau ascunsă poruncă domnească, făcuse o bucată de drum până să iasă din Moldova: „Dginu a killi dur = e un diavol", vorbind despre însuși voievodul. Oare prin asta înțelegea ingeniozitatea și subtilitatea lui când urmărea un scop? Sau cruzimea ascunsă? I-o spusese oare ca o dovadă de prietenie sau ca o amenințare mută? Or avea legătură cu nunta domniței Maria cu marele hatman al Lituaniei, prințul Ianus Radziwill? Se știa doar că regele Polonei, Vladislav al IV-lea, făcuse alianțe nu numai cu venețienii, ci și cu imperialii, iar acest prinț lituan își avea țara în cuprinsul Poloniei, ceea ce însemna o alianță ascunsă împotriva turcilor. Să fi trecut oare Vasile Lupu alături de Matei cu toată politica lui?

Matei promisese solului polon Gheorghe Kosinski o sută de mii de galbeni pentru oastea polonă, numai să se hotărască odată și să pornească în contra turcilor. Iar călugării sârbi și bulgari ce treceau în număr mare de o parte și de cealaltă a Dunării nu făceau decât să poarte veștile și soliile de la miazăzi la miazănoapte, ca niște fire ale unei urzeli ce ducea spre răscoală. Era ușor de pierdut capul în acest păienjeniș, care nu lăsa să se vadă în ce parte e drumul cel bun. Poate starea aceasta de lucruri lămurea și desele solii ce veneau de la țarul rusesc, Alexei Mihailovici, la curtea de la Iași.

Oare ce vor face acei cazaci despre care se spunea că au început să se răscoale de pe când venise el înapoi în Moldova? Lumea era în jurul lui un butoi cu praf de pușcă, gata să i se pună foc. Ce însemna viața și frământarea lui în această fierbere a țărilor? Nu valora nici cât un grăunte de nisip înaintea furtunii. Și pe Simina oare n-o aducea voievodul tocmai ca să o apere de ceva rău ce ar fi putut-o amenința la Constantinopole? Gândul îi trecu săgeată aprinsă prin minte.

Și deodată, s-a întâlnit pe ulița Domnească drept cu pan Tadeus pe care nu-l mai văzuse de ani de zile.

Totuși, această călătorie a lui în Muntenia îl zguduise și într-un alt fel pe Toader și aceasta s-a întâmplat atunci când s-a fost înfățișat lui Matei Basarab, pe care apoi a avut prilejul a-l vedea în nenumărate dăți, așa fiind voia Măriei Sale, căci Toader era bărbat învățat, iar Udriște Năsturel Herescu, fratele doamnei Elena, avea mare plăcere a sta de vorbă cu el.

Și cum Matei Basarab din Brâncovenii Olteniei din ținutul Romanaților era strănepot, după mamă, jupânesei Marga ce fusese sora dreaptă a lui Neagoe Basarab, iar învățata doamnă Elena, fata postelnicului Radu Năsturel ot Fierești era neam de aproape al voievodului Mihai Viteazul, amândoi aveau rădăcini adânci și de mare putere în fruntea Valahiei, ceea ce îi îndreptase cu inima și cu capul spre o politică de împotrivire față de turci.

Și nu era de mirare: de la 1500, de pe vremea lui Stan ot Fierești, a fiului acestuia logofătul Virjaghie, a portarului Cazan, nepotul lui Stan și al marelui logofăt Radu, cel din vremea lui Mihai Basarab, toți la timpul lor se luptaseră, după felul și împrejurările ce le-au avut, împotriva stăpânirii turcești.

Cumpăna boierilor țării atârnase greu pentru Basarabii cei care cu vrednicie purtaseră sceptrul întotdeauna, dar lăturașii, ce cu orice preț vroiseră să le cânte tabulhanaua domnească în curtea palatului, plătiseră preț greu mărind mereu birul și umplând de bacșișuri și daruri pe toți marii dregători rare-i sprijiniseră și pe cei de care de aici înainte aveau nevoie, așa încât darea ajunsese la 300.000 de galbeni.

Toader înțelesese că pe țarinele Romanațiului ori la moșia Hiereștilor dintre Argeș și Dâmbovița, cântecele și legendele despre Mihai Viteazul se adunau cu grijă și se povesteau cu sfințenie, căci drumeții din dreapta Dunării erau mulți și veneau aducând cu ei toată dorința de a nu se uita și de a se slăvi faptele de eroism și luptă pentru neatârnare ale lui Mihale Oglu, ale lui Mihale Gazi.

Lui Toader i se povestise precum că Elena, fiica logofătului Radu de la Hierești, abia împlinise 14 ani, știind pe lângă cele cuvenite unei jupânițe și a citi și a scrie slavonește și grecește curgător, când a fost măritată cu mare alai cu strănepotul lui Neagoe Basarab, aga Matei din Brâncoveni.

Îi plăcuse acest boier de viță veche necăftănită, dar căpitan peste oaste oltenească ce se trăgea din cea lăsată la vatră de Mihai Viteazul și, în care, pe lângă români, intrau mulți sârbi și croați.

Nu ar fi fost fată deșteaptă și inimoasă, crescută în crezul iubirii de țară, căreia să nu-i fi plăcut un bărbat viteaz și în această privință, aga Matei nu avea pereche în acel timp al tinereții lui.

Subțirel și iute, având chipul delicat și nu numai sângele focos al Basarabilor, ci și ochii și părul lor negru, Matei nu cunoscuse decât datoria ce o avea față de țară la vremea aceea, când Leon Vodă

vrusese să schimbe vechea boierime a țării cu grecii aduși de la Stambul.

Muntenia începuse să se umple de turci, greci și armeni, ce aduceau cu ei obiceiuri de la Constantinopole și chiar portul turcesc.

Acești greci aduși de Leon Vodă înlesniseră ienicerilor să facă negustătorie, punând ei prețurile la bâlciurile muntene, și silind românii ce aveau nevoie de bani să se împrumute cu mare camătă de la ei.

E greu să te tragi dintr-un neam ce se luptase un sfert de veac pentru a scăpa Muntenia de a fi prefăcută în pașalâc! Când un sfert de secol Basarabii ținuseră domnia unei țări lipsite de cetăți, la care, mai cu seamă după 1550, când turcii ajunseseră în deplinătatea puterii lor priviseră din pașalâcul de la Buda cu ochi pofticioși. Și poate că tributul însăși ar fi fost o pază, căci legea Coranului cerea că nimeni nu are nevoie să se atingă de ținuturile tributare.

Și e și mai greu, când chiar în București se clădise giamie pentru ca surorile turcite ale lui Radu Mihnea să se poată închina după noua lor lege, de se încrâncenase carnea pe bucureșteni la asemenea întâmplare, chiar dacă acesta refăcuse biserica Radu Vodă cea întemeiată de Mihai Viteazul și dărâmată de Soliman Pașa, când ocupase cetatea de scaun.

Și aga Matei se ridicase în fruntea oastei sale sprijinit de băștinașii țării, împotriva grecizării divanului. Nu ar fi fost el însuși, dacă nu s-ar fi împotrivit și n-ar fi trecut cu oastea și mulțime de boieri în Transilvania, unde, închinându-se noului cârmuitor, Gheorghe Rákoczi, boierii îl ceruseră de domn, așa cum era legea pământului, fiind el cel mai în drept. Apoi, întors cu oastea, se luptase cu Leon Vodă în preajma Târgoviștei, și fiind el biruit de mulțimea numărului, se retrase cu ai săi în mănăstirea Tismana, apoi la Alba Iulia, de unde trimise solie pașei de Silistra, cel însărcinat cu treburile împărătești în această parte de miazănoapte.

Acest pașă caucazian urmărise și el, spre a putea avea liniște la aceste hotare, înscăunarea unui bărbat cu pricepere ostășească, ca odată ajuns domn să-l poată sprijini împotriva polonilor, ce le pricinuiau, prin cazaci, pagube și sâcâială. Așa încât, îi dăduse domnia. Îl trimisese la Înalta Poartă, după datină, să i se dea hatișeriful. O fi locuit el o bucată de vreme la palatul valah numit Olok-sarai de lângă patriarhia ortodoxă, cea cu hramul tuturor sfinților, s-o fi perindat pe la ceva cunoscuți în portul despre Pera și o fi făcut baie la Ioli Kioski înălțat de Sinan Pașa; l-o fi purtat pașii și pe la Poarta Strâmbă unde se află ruinele vechilor palate ale împăraților bizantini, o fi fost și în Fanar să vadă școala înaltă, Academia ridicată din dragostea de știință și pe cheltuiala lui Manolaki-grecul și unde feciorii creștini învățau elina, filosofia, teologia și fizica. O fi fost Poarta Adriane ce duce spre Adrianopole, căci a stat mult până să se poată întoarce ca domn ce primise hatișeriful de domnie și sărutase poala veșmântului padișahului la Terschané Serai, dar aceasta se întâmplase după ce gustase vreo câteva luni de închisoare turcească, în urma pârilor grecului Kurt Celebi. Și aici învățase că acel bacșiș, pe care atâta îl urâse și-l disprețuise, fiind el și mână cam strânsă, acest bacșiș scapă și capul, ba aduce și domnia.

Trecând prin Constantinopole învață multe, dar nu părăsi gândul ce l-a dus acolo, care nu era al luării puterii numai spre binele lui, ci și spre ușurarea țării. Pentru binele ei întărise dărăbanii și seimenii temelia oștirii sale într-o vreme când și din Transilvania și din Moldova se privea cu ochi pofticioși și asupra Valahiei. Ochi cu atât mai pofticioși, cu cât singuru-i fiu murise abia ieșit din pruncie, iar cel înfiat, de la cumnatul său Udrișteș Năsturel Herescu, se prăpădise la numai 17 ani. Parcă o soarta rea îi fusese zvârlită acestui domn pământean, care vroia și trebuia să-și lase ca urmaș o ființă de aproape ce ar fi gândit și făptuit ca sine.

Aceste repetate necazuri mai schimbaseră firea lui Matei Basarab ce avea acuma peste 65 de ani și-i făcuseră mâna mai strânsă, întotdeauna cu grija de a avea îndestul în vistieria țării pentru a putea ține și chema oameni în oaste la nevoie. Nu putea uita necazurile ce le

avusese Mihai Viteazul cu plata oștilor și de câte greutăți se leagă un conducător, când e secată vistieria.

Dar cum dinspre partea lui Vasile Lupu se liniștise, acuma, preocuparea lui Matei era de a schimba limba neînțeleasă de popor, slavona, cu cea românească, atât în legiuire cât și în biserică și odată cu acestea, parcă luându-se la întrecere cu Moldova, adusese aproape în aceeași vreme tiparniță și meșteri pricepuți tot de la Petru Movilă, mitropolit al Kievului.

Și cum atât cumnatul său Udrișteș, cât și doamna Elena erau oameni învățați, era sprijinit întru totul în această înfăptuire chiar de familia sa, așa încât îi folosea pe deplin răgazul de pace din acest timp.

Totuși se părea că la curtea domnească liniște nu se afla în privința vecinilor și nici a viitorului; poate de aceea era mult mai puțină fală decât la Iași, mai puține veșminte strălucitoare, mai rare ospețele de parcă nimeni nu s-ar fi bucurat cu adevărat de viață. Bărbații păreau mai încruntați, mai iuți, mai grăbiți, de parcă zilele ar fi fost mai scurte decât le e dat. Și totuși, lui Toader îi plăcu această curte domnească și domnul cel uscățiv și mereu îngândurat și doamna Elena cea învățată și cu care se înțelegea foarte bine.

Și cum plecau negustători spre Moldova, Toader Cehan trimise marelui postelnic Ureche scrisoarea care suna astfel:

„Cinstite mare postelnic, mă închin domniei tale cu adâncă plecăciune în a 8-a zi a lunei a patra din anul 1644, și gândind că milostivul Domn al Cerurilor îți dă sănătate bună și îndelungă, mă grăbesc a da vești despre treburile pentru care am fost trimis aicea.

Hrisoave multe încă n-am aflat despre descălecătorii Țării Românești, căci n-au trecut decât două luni de când mă aflu aici și va fi mai mult de umblat și de cercetat, poate un an chiar, dat fiind că multe războaie și pradă au trecut peste această țară, iar dovezile, câte sunt, îs risipite în multe locuri. Pe aici, uneori legendele țin loc de hrisoave și astfel am aflat că pe la începutul veleatului al 13-lea, un principe valah, pe nume Basarab, a avut strălucita biruință asupra craiului ungur Carol Robert într-un loc stâncos, la o trecătoare între munți, la Posada.

Va trebui să merg la un târg mare și vechi ce se cheamă Câmpul Lung, unde la mănăstirea domnească de acolo se află pisanii, hrisoave și mormintele primilor domni ce au întemeiat acest neam al Basarabilor, din care se trage și voievodul de azi și care are tot atâta greutate aici câtă o aveau Mușatinii în Moldova.

Se spune, că un domn vechi, pe nume Nicolae, e ctitorul bisericii și mănăstirii în acel oraș unde își află mormântul a cărei pisanie am aflat-o de la învățatul frate al doamnei Elena și este aceasta: „Marele și singur stăpânitor domn Io Nicolo Alexandru Voievod, fiul marelui

Basarab Voievod”. Despre acest domn se mai știe că ar fi fost stăpânitor al ținuturilor de la apa Milcovului până la Mare, ținuturi luate de la tătarii pe care i-a înfrânt când au pornit ei cu ceambururile spre Moldova, fiind el viteaz și de sine stătător.

Totodată vreau să știe și domnia ta, că doamna Elena a Țării Românești e în deplină sănătate, cu mult mai tânără decât domnul țării și nu numai că e știutoare de limba slavonă și greacă, dar sprijină cu toate puterile ridicarea țării și răspândirea cărților religioase, din care singură a tălmăcit pre limba românească, ce e aceeași cu a noastră, numai că o vorbesc ei mai asprită și au parcă mai multe vorbe asemănătoare cu ale turcilor decât îs la noi.

Și când Înălțimea Sa, Doamna, m-a poftit a îi însoți la palatul cel ce e nu prea departe de cetatea de scaun, la Hierești, am înțeles de ce este atâta de învățată și mai mult iubitoare de datini și țară.

Acolo a crescut Măria Sa, fiică de mare logofăt ea și cu trei frați ai săi, dintre care cel mai învățat este Urie sau Udrișteș, mâna dreaptă a domniei la întemeierea de tiparnițe, școli și cărți sprijinitoare ale dreptei credințe, ce este aceeași cu a noastră.

Acolo, la palatul de la Hierești, ce-i mai arătos și mai bine făcut decât cel domnesc, având el trei caturi cu ferestre largi și fiind împodobit înăuntru cu alese mobile aduse, se vede, dinspre părțile Ungariei sau ale Poloniei și având chiar o poliță de cărți scumpe, printre care pe acele ale grecilor Stavrinos și Palamad despre Mihai Basarab al III-lea supranumit Viteazul, cel ce a domnit și în Moldova, am înțeles nu numai că acolo este un cuib vechi muntenesc, ce niciodată nu-și va pleca capul, dar și că răposatul lor tată, mare postelnic, a avut nu numai minte luminată, dar că a ținut ca și urmașii lui să-l depășească de e cu putință.

Iar doamna Elena întrece orice boieroaică a țării prin ascuțimea minții. Numai noroc de urmași, nici drepți, nici alăturați, n-a avut parte. Și aceasta i-a măcinat din frumusețea chipului, dar i-a ascuțit mai tare mintea.

Tot de la acest frate mai tânăr al doamnei știu că Țara Muntenească stăpânea în acea vreme și în părțile transilvane ducatul de Făgăraș, ba chiar mai mult.

Va trebui să merg la Argeș și Câmpul Lung, căci au și ei unul, așa cum avem și noi, ca să cercetez.

În ceea ce privește domnia lui Mihai Viteazul, așa cum a poruncit Măria Sa, am găsit ceva hrisoave la mănăstirea Radu Vodă și cea de la Mihai Vodă, dar sunt numai danii bisericești, în care nu a fost zgârcit.

Mi s-au arătat și vreo două-trei împuterniciri. Scrisori am să caut să găsesc.

Și acuma, să știi, cinstite mare vornic al Țării de Jos, că Bucureștiul nu e ca Iașul. Așezat pe o câmpie, bătut de toate crivățurile iarna, de

tremuri stând lângă vatră, și vara călduros de nu-ți afli locul, nu-i nici pe departe cum e Iașul nostru, ocolit de dealuri cu vii, apărat de viscol și răcorit de copaci vara.

Toată curtea domnească aici e ridicată de-a dreapta unei ape, Dâmbovița, care primăvara se revarsă peste tot malul și vai de bieții oameni ce stau acolo! Pe țărmurile ei e mai frumos, ea are mulțime de sălcii plângătoare ce-și revarsă crengile până în unde, iar atunci când e înflorită, mirosul floarei se răspândește pretutindeni, ca și cel al salcâmilor în care sunt avuți.

În afara Curții de scaun, sunt răspândite de-a lungul acestei ape multe mănăstiri și uneori este câte o așezare boierească a cărei întindere se oprește în codrii cei deși de la Cotroceni. Acolo însă e primejdie de mers, căci bântuie hoții și haiducii. Mai cu seamă unul, Păunașul Codrilor, rămas viu nevătămat și care-și are lăcașul în viile de la miazăzi a Bucureștiului, aproape de drumul ce duce la Giurgiu, de unde se repede ca un șoim asupra călătorilor și mai cu seamă a turcilor ce vin spre Beilic[44]. Îi prădă pe turci, de-i minune mare, cum îi răzbate întotdeauna. Se vede treaba că-i bine armat și că aga[45] Bucureștiului îl lasă în pace, iar poporul îl ascunde cu toată ceata lui. Se aude că acest haiduc ar fi feciorul unuia din cei ce i-au slujit lui Mihai și că s-ar fi jurat ca toată viața să izbească-n necredincioși, iar cum pe aici ochii sunt întorși mai mult spre soare-apune, nimeni nu are treabă cu el, căci nu s-a auzit nicio plângere de la vreun sătean sau târgoveț al țării.

Și mai trebuie să spun domniei tale că am fost și la cealaltă cetate de scaun a Târgoviștei, care-i mult mai frumoasă și se aseamănă mai mult cu cele ale noastre. Acolo se adună mai multe drumuri de negoț și e bazar mare cu feluriți neguțători; valahi, armeni, evrei, turci, ruși, sași și unguri. Orașul acesta e plin de mori de apă. Acolo, la Poarta Bucureștiului, sunt case mari unde-și păstrează mărfurile neguțătorii genovezi, venețieni și cei veniți din Constantinopole, care astfel mai aduc și vești din acea parte de lume.

Mai încolo, la Poarta Zarafilor, se schimbă toți banii în ori ce fel de monedă dorește negustorul ce vinde cu ridicata. Înspre miazănoapte se află târgul gloatei la Poarta Argeșului; aici e mare belșug și domnii țării au locuit mai cu plăcere decât la București, de aceea, aici au avut prima tiparniță de peste o sută de ani și au putut scrie cărțile trebuincioase bisericii. Mai cu seamă aici, mai sub munte, se află un adevărat palat, ce a fost refăcut și mărit de către Măria Sa Matei Basarab. Mi s-a spus că, înainte de luptele lui Mihai, acolo fusese ridicată cu meșteri mari, minune de carte domnească, cu biserica alături, de către fratele acestuia, Petru Cercel, bărbat cu aleasă știință de carte, trăit la curtea regelui franc. Acesta a domnit puțin și a strălucit prin cunoștințele lui, de aceea s-a îndeletnicit de a avea o

curte domnească cu fântâni țâșnitoare și grădini înflorite. Tot de la el a rămas și un turn, numit „al Chindiei”, de unde se vestește ora. Măria Sa Matei și doamna se simt mult mai bine aici, de aceea vin adeseori și m-am dus și eu la poftirea dumnealui postelnic Udriște.

Casele domnești au pivnițe mari, în care se păstrează un vin asemănător celui al nostru de la Cotnari și care aici se cheamă de Valea Călugărească, venind el de la viile unei mănăstiri ce a ieșit din închinarea la Sfântul Munte.

De acestea, eu rog pe buna Domnia Ta a înștiința și pe tatăl meu spre a nu se neliniști, căci sunt întru totul sănătos, și mai am mult de stat pe aceste meleaguri, până a sfârși cu bine treaba. Cu supusă închinăciune, Teodor Cehan”

În aceeași vreme, Grigore Ureche primea de la Alba și scrisoarea de mai jos:

„Cinstite mare vornice, cu sănătate mă închin Domniei tale.

Această scrisoare v-o trimite călugărul Bendict de la Sfântul Ioan din Siret, aflător acuma la Bălgrad în ținutul Transilvaniei. Și, neuitând că Domnia Voastră ați făcut familiei mele un mare bine, la grele clipe de cumpănă, iar eu, știind că toți răspundem în fața lui Dumnezeu pentru faptele noastre și cunoscător al drumului făcut până la mănăstirea noastră pentru hrisoave vechi, ce trebuiesc se vede în dregătoria de postelnic, vă trimit de aici copii după patru hrisoave latinești pe care le-am tălmăcit pre limba moldavă. Numai că aceste hrisoave se țin de oamenii principatului transilvan și nu știu de câtă trebuință vă vor fi fiind. Eu voi înfățișa de aceea întâi despre ce se spune în aceste tare vechi urice; așa, în cel din anul 1285[46], regele Vladislav vorbește despre doi frați, voievozi români aflători în Ardeal, Bărbat și Litovoi, care Litovoi în anul 1272 s-a răzvrătit în contra stăpânirii ungare.

În al doilea hrisov, din anul 1303[47], e vorba despre un voievod român, Nicolae, comite de Maramureș și Ugocea și i se aduc multe laude.

Al treilea hrisov, din 1326[48], arată ființa păstorilor valahi în Transilvania, iar ultimul din 1363[49] spune precum că, în ținutul Hațegului, se află nenumărată populație valahă, având cneji și judecători de ai lor – iar documentul este al regelui Ladislaus care spune astfel: «Noi, Ladislaus de Chaak Voievoda una cum juratis et universis Nobilium oc Kneziorum ipsius districtus Hatzak.»

Aceste hrisoave ce sunt la Bălgrad, aproape de ținutul Hațegului, au fost adunate la marea bibliotecă a seminarului episcopal, unde având eu nevoie am mers pentru hrisoavele mănăstirii noastre, cea întemeiată odată cu episcopia catolică în vremea adormitului nostru domn, voievodul Petru Mușat. Pentru celelalte hrisoave voi pleca de

aici la Lemberg spre a strânge tot ce e privitor la fosta episcopie de Siret. Vă las în paza celui de sus.”

Marele vornic al Țării de Jos era Grigore Ureche, fiul lui Nestor Ureche, care la vremea lui fusese și el vornic al Țării de Jos.

De când stătuse alături de Vasile Lupu în răscoala pentru alungarea de pe tron a lui Alexandru Ilieș, îi fusese cu toată credința alături, deși vedea mai limpede primejdia otomană și trăia nădăjduind într-o alăturare de creștini.

Făcând școala iezuită de la Liov, unde învățase pe lângă polonă, latina, gramatica, retorica și poetica, cunoscând destul de bine și greaca, influența politicii poloneze, dragostea lui de Moldova nu i-a dat pace până ce nu a început a cuprinde în hronic o parte din vechea istorie a Moldovei.

Pentru aceasta îi trebuiau însă urice, care să dovedească trecutul de slavă al Moldovei, trecut ce trebuia să fie o pildă pentru vremea lui.

Așa încât existența unui letopiseț îi părea o datorie față de țara lui. Și, ca un învățat în latinește ce era, simțea o legătură între acel grai și cel pe care-l vorbeau nu numai moldovenii, ci și cei de peste munți ori de dincolo de Milcov.

Cu toate grijile ce le avea în dregătoria sa ori în administrarea satelor, a morilor, eleșteelor și a zecilor de fălci de vii și a nenumărate prisăci ale sale, acuma, când sub Vasile Lupu viața se mai liniștise și fiecare se putea gândi mai în voie la anul ce urmează, își găsise în fine un răgaz nu numai să citească în de-amănunt „Letopisețele de la Bistrița și Putna”, pe cele ale lui Macarie, Eftimie și Azarie și Cronica moldo-polonă, dar căuta hrisoave pe care întemeindu-se să poată începe a scrie el însuși letopisețul cel demult gândit. Cât de întins avea să fie acesta, nu știa. Felul în care avea să-l facă îi era limpede: omul e sub cârma dumnezeirii, țara sub cârma voievodului ce nu are dreptul a trece peste boierime. Și oamenii cu limba asemănătoare moldovenilor români sunt, ca cei din Țara Muntenească, din Țara Ungurească și în Ardeal și în Maramureș.

Astfel că, citi cu mulțumire cele două scrisori, puse bine copiile transilvănene ce-i veniseră tocmai când îi trebuiau și, ca un bărbat mai vârstnic ce se găsea, își făcu chibzuite socoteli înainte de a se apuca a scrie, luminat de amintirile pe care Ștefan cel Mare le lăsase pretutindeni spre slava și cinstea Moldovei, pentru care acuma pătimea singur printre străini Toader Cehan.

14

Matei Basarab se simțea mult mai în largul său la curtea domnească de la Târgoviște. Statura-i uscățivă îl făcea să nu pară cei șaizeci și cinci de ani bătuți pe muchie. Dacă n-ar fi fost chipul tras și ochii cu

privirea îngrijorată și tristă, voievodul ar fi părut cu zece ani mai tânăr.

Dar grijile sunt griji și el era cuprins din toate părțile de ele. Nu e ușor să iei o domnie ce ți se cuvine; și mai greu este să o păstrezi, dar mintea Craioveștilor, din care se trăsese și Neagoe Basarab cel înțelept, îl ajutase a-și păstra sângele rece și o cumpănă între greutăți. Și de greutăți nu se putea spune că nu avusese parte: Pe vremuri fusese Mare Agă[50] al lui Leon Vodă; din pricina cerințelor nesăbuite de biruri ale acestuia ce le ceruse 40.000 de galbeni, el pribegise în țara Hațegului. Și odată cu el plecaseră Gorgan Spătarul, Aslan Vornicul și paharnicul Barbu Brădescu. Domnitorul Transilvaniei, Gheorghe Rákoczi îi primise bine, tot așa cum mai făcuse cu alți boieri pribegi, ca slugerul Dumitru Filișanu și spătarul Mihai Coțofanu care se băjeniseră odată cu o mie de țărani de pe satele lor.

Aceasta se petrecuse tocmai în vremea în care Ecaterina de Brandenburg pornise în Ardeal lupta pentru tron împotriva lui Gheorghe Rákoczi, iar Matei, cu toată priceperea lui în cele ostășești, îl sprijinise pe Rákoczi și ajutase la biruința acestuia de la Rocamez. Tot acolo luptase alături de el Preda Floricoiu, ginerele lui Mihai Viteazul.

Printre stâlpii de piatră ai cerdacului domnesc, razele de soare aruncau fâșii mari aurii pe ceramica peretelui. Se auzea susurul fântânilor făcute din vremea lui Petru Cercel și în copaci, vrăbii gureșe își strigau setea de viață.

Își reaminti de setea de viață care-l făcuse să se lupte cu îndârjirea veche a Craioveștilor pentru ea. Simțise că are un rost mai adânc de îndeplinit. Era în el, pe atunci, un neastâmpăr și o chemare spre țara lui, așa încât la venirea lui Nesih, Aga de la Stambul, toți pribegii se plânseră de proasta domnie a lui Leon Vodă, iar Aga turcesc, aducând la cunoștința lui Abassa Pașa, acesta îl silise pe Leon Vodă să dea în scris că nu va mai asupri țara, apoi trimisese trei soli pentru a îmbuna pe pribegi să se întoarcă. Și ei s-au întors, dar nesiguri pe cuvântul domnesc, au venit și cu oaste și bine au făcut, deoarece s-au izbit de două ori cu lefegii domnești și la Ungurei și la București, unde au fost înfrânți lângă mănăstirea Plumbuita.

Se opri din gânduri. De afară ajungeau până la ei tropotul zorit al unor cai. Veneau călărețiii de Țarigrad cu vești. Acuma se părea a fi liniște și pace, după ce ienicerii sugrumaseră doi sultani la rând, pe Osman și apoi pe Mohamed. Și dinspre Moldova e pace.

Dar cu Lupu nu poți fi sigur niciodată, căci nimeni nu-i sigur ce vremuri vor veni. Acuma și-a trimis pe acest tânăr boier cu învățătură de la Liov, ce pare a fi mai mult omul marelui vornic Ureche decât al Măriei Sale, caută hrisoave. O să-l îndrume la Stănești să citească istoria scrisă în piatră pe mormântul lui Stroe Buzescu și acolo poate

se va lămuri acest moldovean în ce fel a bătut și bate inima Munteniei. Revăzuse acest mormânt după ce dăduse lupta de la Plumbuita cu oastea râvnitorului de domnie Radu Ilieș, ginerele Kehaiei[51] Kurt Celebi de la Constantinopole. L-a biruit pe acesta abia la lupta de la Obilești, când i-a venit gândul de a schimba așezarea oastei. În loc să pună pedestrimea la mijloc, a pus-o la aripa dreaptă, cu Aga Oprea din Bucu și Lupu de la Furduiești, căpitani. În locul pedestrimii, a băgat la mijloc roșiorii călărimii boierești, în frunte cu vornicul Ivașcu Băleanu și paharnicul Barbu Brăescu, iar în aripa stângă, călărașii de țară sub spătarii Gheorghe din Măgureni și Tudose Corbeanu. Aceasta îi dăduse biruința și domnia în țară. Dar hatișeriful cu încuviințarea Stambulului, pașa Abaza de Silistra i-o adusese.

Se scărpina în bărbia-i cam rărită, poate și de obiceiul său de a o tot frământa cu degetele în nopțile când nu avea somn. Fuseseră multe și presimțea că vor mai fi. Casa domnească pustie de feciori, goală de zgomotul iureșului de copii.

El nu avusese nici inima, nici dorința de a descăleca pe la uși străine cu jupânese sprâncenate. O făcuse cu prisosință înainte de a se însura, apoi se așezase locului, prețuind-o pe Elena doamna și pentru alesele-i purtări, pentru tinerețea și plăcuta-i înfățișare, ba chiar și acea sete de cărturărie ce o ajutase mult în izbirile vieții, după moartea părinților, a copiilor, a fratelui mai mare și în pribegirile de la începutul vieții lor.

Găsea această fiică a Hiereștilor o mare alinare în a citi acele cărți sfinte ce aduc mângâierea sufletelor prea încercate, făcându-le a-și purta soarta fără plângeri, iar doamna știuse să fie alături de el în toate clipele vieții și chiar dacă acuma nu mai e tânără, nu-i poți găsi pereche la niciunul dintre scaunele țărilor vecine, unde nicio doamnă nu are nici sfatu-i înțelept, nici priceperea, nici înțelegerea adâncă a gândului și nici cheltuieli nerostuite nu face.

Iar îi zbura gândul înapoi, săgetat de o nemulțumire, aceea a omului născut să fie strângător și căruia nu-i plac nici gătelile, nici fala fără folos.

Cei 400.000 de galbeni plătiți pentru luarea domniei îi păruseră curat jaf turcesc, dar trebuise să-i dea, căci lui și nu altuia i se cuvenise scaunul domnesc. Apoi și sumele scoase din trei în trei ani ca daruri pentru întărirea domniei; acel mucarer[52] mare de mii de pungi de galbeni pentru sultan, sultana Validé și Kâzlar-aga și mucarerul mic și nenumăratele plocoane făcute peste tot la Stambul, când erau nevoile țării. Apoi darurile pentru pașa de la Silistra, cel ce priveghea ca un sultan a treia parte a imperiului turc.

În anii în care bântuia foamea la Înalta Poartă, pe lângă mii de ocale de miere și ocale de ceară, trebuia să le dea cea mai mare parte a oilor, berbecilor și boilor, de-i era mai mare jalea de țară!

Apoi încălcările turcilor trecând Dunărea și jefuind săteni mărginași și iscoade care voiau cu orice preț a închiria case pe malul românesc, ca sub acoperământul negoțului să poată cerceta tot ce se petrece în țară și să pornească și jafuri, numai că el, Matei Basarab, nu le dăduse învoire.

În vremea aceasta, tot malul dobrogean era numai o tabără, întărind fruntariile de parcă ar prevesti război crâncen.

Ce va mai face oare Lupul în vremile ce vin? Îl înfrânsese de două ori, ca și pe Leon Vodă.

Zâmbi cu amărăciune sub mustața-i lungă ce acoperea buzele subțiri, din care cea de sus aproape dispăruse cu totul câtă vreme socotise risipa din tezaurul țării. Și galbeni trebuiesc pentru oaste! Roșii călări din mica boierime au doar ca și slujitorii scutiri de biruri, iar steagurile în leafă de pe pământurile domnești nu cereau bani? Tot așa ca și seimenii sârbi și bulgari, ca și levinții unguri și polonii călări, cu toții în lefe. Apoi cei de la balimejuri? Țara fără oaste e pierdută și el avea 40.000 de oameni, căci era bine așa cum spunea Urie Năsturel, după cărțile lui vechi: „Cine vrea pace, să se pregătească de război”.

Pusese dări pe vite, pe ocnele de sare, pe vămi, pe miere și ceară și adunase mii de taleri pe an. Răscumpărase salinele și vămile de la arendașii levantini și după șase ani, după ce ridicase mănăstirea Arnota din Oltenia, apoi Sărindarul și Sfinții Apostoli din București, refăcuse din temelie atât palatul domnesc de la Târgoviște cât și biserica lui, apoi biserica domnească de la Caracal. Banii îi trebuiseră și pentru tiparnița și meșteșugarii ei, bani pentru moara de hârtie și învățăcei de la Kiev, bani pentru școala grecească de la Târgoviște și cu aceea de slovenie de la mănăstirea Sfântul Gheorghe vechi din București și pentru toate trebuiau galbeni sunători.

Și în afară de cei astfel folosiți, după pilda proverbului popular „Adună bani albi pentru zile negre”, strângea în vistierie bănet să aibă cu ce porni la drum alături de nemți și poloni, când se vor ridica împotriva Constantinopolului.

Cuta între ochii lui Matei se adâncise, o sprânceană i se zbârlise. Ar fi vrut să aibă darul de a citi în mințile tuturor vecinilor râvnitori de domnia voievodului ce nu fusese binecuvântat cu feciori și care mergea încă tinerește spre bătrânețe. Trebuia mult curaj, multă chibzuială la fiecare pas și luarea-aminte să nu înceteze nicio clipă.

Mătura cu mâna stângă, în care sclipea inelul cu stema Basarabilor, niște fire de praf de pe tunica de culoarea oțelului, cu care-i plăcea să se îmbrace. Apoi bătu din palme de trei ori. Aprodul boieresc ce slujea la curte se înfățișă pe dată Măriei Sale, de parcă de dincolo de ușă ar fi așteptat demult semnul acesta.

— Comișelul să-mi pună șaua pe Șerg. Și tu, ia-ți cal și așteaptă la ușa mică a spătăriei! – în glasul lui era blândețe.

— Am înțeles, Măria Ta.

Și feciorașul cu ochii strălucitori de bucurie că-l ia cu sine, zbură spre îndeplinirea poruncii.

15

Statura scundă și rotundă a logofătului Gheorghe Ceaurul se frânse, pe cât se putu, în fața jupânesei Marga.

— De amu, într-o mică de ceas sosește și domnița noastră mezină. Și, pre porunca domnului meu, face un popas și un ocol spre a se odihni și a se întâlni cu cneaghina mai mare a domniei sale. Eu am grăbit înainte călare, spre a mă închina în fața domniei tale, a te întreba de sănătate și totodată a vă îndemna să porniți mai cu grabă la Iași spre a prinde nunta nepoatei Măriei Tale, fata jupânesei Măricuța.

— Mulțumim de închinăciune. Cu sănătatea o ducem bine cu toții și tare ne bucurăm să ne întoarcem în Țara Moldovei. Cu vârsta, depărtările-s mai lungi.

— Cinstită jupânească, totul e după inima noastră – așa după cum spunea răposata mamă a mea, logofeteasa Zinika.

— Cum? Logofeteasa, fiica boierului Mogâlde s-a prăpădit?

— A luat-o Dumnezeu la sine, acum un an.

— Am lăsat-o sănătoasă și tocmai înainte de plecarea încoace m-am întâlnit cu ea. Venise la Iași și m-am dus s-o văd. Parcă țin minte: subțirică, mărunțică, purta o haină vișinie cu pătrate negre care o prindea bine. Așa ne-am înțeles, încât am stat peste obiceiul meu și am prânzit cu domnia sa. Am tăifăsuit până pe la trei ori patru să fi fost ceasul. Îmi plăcea să-i ascult cuvintele, căci era femeie înțeleaptă, chiar mai înțeleaptă decât dumnealui logofătul Dumitrașcu Ceaurul, tatăl domniei tale. Dar așază-te, ce ai rămas în picioare?

Ochii rotunzi ai lui Gheorghe Ceaurul se întunecaseră ca sub o săgeată dureroasă. Își iubise cu adevărat mama, o prețuise mai mult decât pe logofătul cel mare, dar soarta vrusese să-i semene lui mai mult ca fire, în timp ce frații lui, Vasile și Mihai se asemuiau Zinikii Mogâlde.

— Și ea te prețuia mult, cinstită vornicească și dacă îmi e îngăduit a spune, chiar cel mai mult, după jupâneasa Irina, din tot neamul.

Jupâneasa Marga zâmbi.

— Bărbații neamului meu îs cu mult mai învățați și mai deștepți decât mine.

— Domnia ta poți ține pasul cu ei și să-i întreci cu inima.

— Ei, boierule, boierule! Ai rămas tot cu sufletul din vremea când ai întors rădvanul jupânesei Safta a Boeștilor și văzând-o văduvă, tinerică, frumușică, ai dus-o la casa domniei tale, ca un văduvoi proaspăt ce te aflai. Nu te-ai uitat la avere.

Tot chipul Ceaurului se însufleți.

— N-ai uitat, domnia ta, întâmplarea?

— Cum să uit dacă mi-a plăcut? Ei, de învoit, s-a învoit până la urmă la cununie. Da, vorba răposatei jupânese Zinika: e mulțumită acuma!

— E mai frumoasă și parcă mai tânără, de se poate spune așa.

— Atunci ai mai multă istețime ascunsă decât arăți, boierule; mult mai multă. Dintr-o singură treabă ai făcut deodată mai multe rosturi strașnice.

Ochii Ceaurului se îngustară întrebând:

— Și care anume, cinstită jupânească?

— Ai luat pe fata lui Toader Bour, vistiernic, ce-și urcă neamul până la vornicul slăvitului Ștefan cel Mare.

— Dar și eu mi-s din boierii vechi.

— Așteaptă: Clucerul Ștefan Bour, fratele Saftei, nu-i ginerele lui Ștefan Tomșa? Una. Două: Anița, cumnata domniei tale, nu-i nevasta lui Pătrașcu Ciogolea la care Măria Sa ține mult?

— Așa-i.

— Pe Maria, sora jupânesii Safta, nu o ține stolnicul Nicu Neculachi Siachil?

— Da.

— Iar ochioasa și sprâncenata de jupânița Paraschiva nu a fost luată de soție de către marele boier talian, de-i zice Frangipani, cu care venea un fel de neam prin însuși despotul Brancovici?

— Pe toate le știe domnia ta; se vede că ai prins bună învățătură de la răposatul vornic Nemira, care a fost om ales între oameni.

— Și de la frații mei, nu?

— Doar sunteți de același sânge!

— Atunci așteaptă să-ți spun mai departe. Se opri tușind de câteva ori, o tuse seacă ce părea că-i scurmă pieptul. Obrajii i se traseră, îngălbenind. Se rezemă de jilț și rămase așa până i se potoli tusea, apoi scoase dintr-o pungă ce o avea atârnată la șold un șipușor, îi luă dopul și înghiți puțin din acea licoare tămăduitoare.

— Domnia ta ești bolnavă – se sperie Ceaurul.

— Domnia mea va ajunge până în Țara Moldovei, nu te teme. Acolo mi-e locul, nu aici. Poate că m-așteaptă morții mei.

— Nu zi vorbă mare, cinstită jupânească. Ceasul rău atât așteaptă.

— Mai are de adăstat: m-am născut în Muntenia, amu trăiesc la Stambul, dar bine și bucuroasă, în Moldova am fost și acolo mi-e locul vie sau moartă, numai că nu pier eu așa ușor. Să-mi văd nepoata asta de aici scoasă, dincolo de hotarele turcești…

— Jupânească Marga, iertat să-mi fie ce am a-ți spune. De te-aș fi întâlnit slobodă și eu slobod cu ani și ani în urmă…

— M-ai fi furat cu rădvanul? Nu, boierule! Erai prea tânăr și prea necopt, pe atuncea, să gândești ca azi. Pe atunci știai numai că aveați

în stăpânire toată Valea Siretului dinspre munte cu Bogdana, Cașinul, Răcăciunii și Valea Rea. Vi se opreau pământurile tocmai la Trotuș, iar eu ce aveam? Foarte puținul de la mama mea!

— Nu aista-i temeiul!

— Așa spunea și răposata mamă a domniei tale, care a gândit mai demult ceea ce ți s-a năzărit domniei tale acuma.

— Mama?

— N-ai cunoscut-o bine, boierule! N-ai înțeles-o decât acuma, când te miști mai puțin sprinten; numai mintea ți s-a ascuțit ca a răposatei, așa că ascultă mai departe ce am văzut eu din înrudirea cu boierii vechi ai țării și mai cu seamă cu talianul ăsta, din cei pripășiți în Ungaria, dar nu mai puțin puternici pentru asta. Acuma, prin Paraschiva asta, poreclită Căprioara, te înrudești, domnia ta, chiar cu domnitorul Țării Românești, Basarab, pornit și el din spița lui Neagoe. Boierule, de n-ai fi băietul răposatei jupânese Zinika, te-aș bănui că nu numai ochii albaștri ai Saftei și cosița-i galbenă te-au fermecat. Nu numai chipul ei ce se zice că ar fi semănând cu fetele Movileștilor…

— Cinstită jupânească!

— Chiar că cinstită, cum ți-a fost și mama… vezi numai să nu te ducă gândul peste locul lui… și dacă ai ținere de minte nu uita să n-o prigonești și să n-o părăsești pe Safta când îi va trece floarea tinereții.

— Ce vorbe spui, domnia ta! Mi-e dragă, ca ochii din cap!

— Și ochii se pot îmbolnăvi. Și noi poate nu ne vom mai întâlni… totul se poate petrece într-o viață de om. Ascultă, logofete Gheorghe, că suntem cam de o vârstă. Bărbat credincios ca vornicul, îi numeri pe degetele de la o mână, și nu uita că el s-a prăpădit când era în plină putere. Al doilea, așa se zice, că ar fi Basarabul din Muntenia. Pe al treilea n-aș ști să-l găsesc acuma. Eu, am de ce îi mulțumi lui Dumnezeu.

— Și vor mai fi mulți ani, de aci înainte…

— Pușchea pe limbă, Ceaure! Ce, crezi că-i o plăcere văduvia, după un om iubit și bun? Nu cântărește viața cât necaz poate să-ți dea.

— Măria Sa are doamnă nouă și-i fericit.

— Fericit, acuma, ești și domnia ta, până nu te vei prinde de alte dorinți și alte gânduri. Aveți sângele fierbinte. La mine e mintea fierbinte și din fericire asta mi-e de ajuns. Cât a fost, așa cum a fost! Ți-ai deschis inima, pe cât te-o iertat firea, sufletul; mi-l deschid și eu. S-o văd pe Simina împăcată în afară de Stambul, unde parcă simt o nenorocire, căci mi-e inima grea și pot apoi să închid ochii.

— Ce te sperie, jupânească Marga?

— Nimic anume și toate adunate laolaltă. Nu știu! Simt o neliniște în ultima vreme. Nu-mi aflu locul.

— Îmi îngăduiți să spun o întâmplare mai neobișnuită ce am aflat-o poposind la hanul cerchez, unde trebuia să mă întâlnesc cu Costachi

Boldur?

— Înveselește-mă de poți. Dar uite la dreapta domniei tale. E un felegean[53] cu băutura neagră, nouă, ce se obișnuiește pe aici. Îi spune cafea și e destul de bună. Se ține caldă pe nisip încins, pe tavă sub care ard tăciuni.

— N-am gustat încă.

— Încearcă. Unora le place. Cel puțin așa se spune. Bea și povestește. Toarnă-ți din ibric în ceașcă.

Ceaur o ascultă, gustă, ridică sprâncenele și înghiți cam cu greu, apoi puse ceașca pe măsuța de lemn de trandafir, cu frumoase incrustații de lemn de păr și de nuc, închipuind flori cu frunze.

— Mulțam! Mi-ajunge! Și cum spuneam, la hanul cerchez, unde a tras negustătorul nostru, se află un tânăr polon, fiu al lui Koniepolski-hatman, ce a fost de curând scos din robie de moldoveanul nostru, la cererea Măriei Sale, care la rândul ei a fost rugată de cneaghina Ana Movileanca.

— Ia uită-te! Ana Movileanca? O fi rudă?

— Poate. Nu știu decât că Boldur l-a dibuit robind pe o corabie, la cercetările făcute de un anume bei cu care se are el tare bine, și l-a adus la caravanserai rău bolnav. Or, în port se afla tocmai domnița noastră împreună cu socrul și domnia ta.

— Așa?

— Să întâmpinați niște soli venețieni.

— Mi-aduc aminte.

— Tânărul, care trăsese la lopeți doi ani, când a ieșit prima oară, a văzut-o pe domniță.

— Și?

— A fost ca trăsnit de chipul și înfățișarea ei, îndrăgostindu-se cum nu s-a mai pomenit, de parcă ar fi fost vrăjit.

— Ce spui!

— Adevărul curat. Dar partea mai neobișnuită acuma vine. Și Costachi Boldur a fost de față. La caravanserai se afla un derviș din cei ce se spune că ar avea darul profeției. Și acesta, când a venit leahul la han, unde-l îngrijea de o rană la cap un doctor turc trimis de acel bei prieten cu moldoveanul, de unde ședea nemișcat în rugăciunile lui în sala mare, s-a sculat și s-a dus să se așeze la ușa încăperii polonului.

— Și?

— Și acolo a făcut două preziceri; întâi că nu rana de la cap e primejdioasă, ci aceea din pântec, unde turcul nu-l găsise bolnav. A cerut să vie să-l taie doftorul alvalon, priceput în asemeni trebi. Și așa a fost. Era înlăuntru surpat din blestemata de robie. Nu numai că l-a făcut bine, dar arată și se poartă de parcă niciodată n-ar fi fost rob, nici stors – ci o frumusețe de pan-leah crescut în bine și în ușor. Așa că o parte din prezicerea dervișului s-a împlinit.

— Care-i a doua?

— A doua, cinstită jupânească, e aceea că… aceea că i-a făgăduit-o de soață pe domnița Simina…

— Nu se poate!

— Ba se poate, să-mi fie cu iertare, căci se pare… aici ar fi spus… multe și încâlcite lucruri… morți… război… și nu mai știu bine, decât că îi va fi al doilea bărbat la castelul lui din Lehia. Și a mai spus că-i mlădiță vie și roditoare, tocmai pentru că altă dată, în altă viață, leahul ar fi fost binecuvântat de însuși Mahomed.

— Doamne ferește! Doar nu-i turc!

— Cine poate ști ce vede un derviș? Cine poate ști ce faptă bună o fi făcut vrun strămoș de-al lui? Noi nu cunoaștem nimic, decât că acest ciudat călugăr, după ce a spus viitorul, a căzut în mutenie, a stat la ușa lui nemâncat și nebăut 12 zile, apoi s-a înclinat în felul lui și a plecat la cetatea Mecca, deși hangiul l-a rugat cu cerul și cu pământul să-i fie oaspete pe viață. Nu e curată întâmplarea! Și leahul vrea numaidecât să se oprească la Iași spre a mulțămi Măriei Sale.

Se așeză o tăcere, în care timp, un slujitor veni aducând o tavă cu baclavale și o carafă de vin cu pahare, alături de care puse o chisea pe care se aflau toate cele anume pentru cafea.

— Dervișii sunt șarlatani de iarmaroc – spuse încet jupâneasa Marga.

— Călugări de ai lor. Ei cred în proorociri.

— Ai noștri nu proorocesc. Dacă ar fi fost vorba de Ruxandra, mai înțeleg; dar așa… Nu prin Simina, căprioara mea, o să vină război și moarte, cum m-ai lăsat să înțeleg. Și vrea să meargă la Iași?

— Da.

— Să mulțămească?

— Și… s-o ceară pe domnița noastră cea măritată de soție.

— Atunci e nebun.

— Nu e! Am vorbit cu el.

— Dar când ai avut vreme? Ascultă, boierule, de când ești în Istambul?

— De opt zile.

— Așa! Ai potrivit toate treburile?

— Încă nu;

— Te întorci cu noi în Moldova.

— Până la un anume loc. Apoi o iau spre Muntenia cu solie la Matei Basarab.

— Intră în primă biserică acolo, și adu mulțămită că ai scăpat zdravăn între toți nebunii aiștia de aici. Sau mai bine, când ajungi la Cașin, la domnia ta, bucură-te.

— Nu crezi, cinstită jupânească?

— S-ar cuveni? Mă gândesc uneori la bunici. S-au născut și au

crescut în împărăția aiasta, care nu se mai sfârșește, a turcului, dar și-au ținut legea și credința lor; apoi ei au trecut în Țara Românească. Ce m-aș face eu dacă aș crede în spusele lor? Mi-ar schimba ceva din suflet și eu sufletul mi-l apăr, deși… uneori… parcă m-atrage ceva. Ca o poveste veche din care am auzit numai frânturi. Pentru frânturile acelea am avut curajul să vin încoace cu Simina. Dar aici, n-am regăsit nici frânturile. Ceva s-a risipit ce nu se mai poate aduna. În casa asta e Veneția și Genova; în jur Fanarul cu grecii lui, apoi vine Poarta Fericirii cu Stambulul turcesc, dar locul unde s-au născut și au trăit sub ei străbunii mei e cu totul altul și mult mai departe.

16

Cele două surori se priviră ca după o îndelungată despărțire. Ruxandra, într-adevăr, se făcuse o frumusețe de fată cu părul negru și bogat, ochi prelungi cu gene dese sub sprâncenele subțiri, nas mic și drept, gură îmbietoare. Statura ei mijlocie era proporționată, cu mijloc subțire, umeri rotunzi și gâtul prelung ca de lebădă. Sultanei Validé Kissem-Bahrum sigur că avea să-i placă, căci Ruxandra semăna cu o grecoaică din vechile legende. Avea de ce să fie mândru de ea Vasile Vodă și dând-o ostatecă, la Stambul, nu făcea decât să-și arate un alt chip mândru al familiei sale. Așa era firea lui și nu alta.

Mezina privea. Totul în jur era nou pentru ea. Nou, dar nu străin. Avea marele dar de a se simți peste tot ca la ea acasă și aici, la Stambul, graiul îi era cunoscut, iar despre Pera se povestea atâta în casa domnească, încât mergea parcă pe locuri dinainte știute. Nici nu se înfricoșa, nici nu se minuna. Orașul mare, cu toată zarva lui, cu mulțimea-i pestriță, o bucura ca pe un copil răsfățat ce era. Și apoi avea să trăiască în seraiul împărătesei mame, care vorbea ca și ea curgător grecește; avea să stea în minunatele încăperi despre care se auzeau tot felul de povestiri, ca din „o mie și una de nopți”, din care îi tot spusese doamna Ecaterina, căci le știa pe de rost. Acuma se aștepta să trăiască ea însăși acele ciudate întâmplări ce-i umpluseră de farmec serile lungi de iarnă, când noua ei mamă, spre a-și alina dorul de ai ei, înșira firul desfășurat de Șeherezada, acolo, departe, pe plaiurile moldovene, stârnind închipuirea aprinsă a copilei dornice de tot ceea ce era neașteptat și neprevăzut. Copila care vedea în soarta mamei vitrege împlinirea unui basm cu Ilene Cosânzene aduse de pe alt tărâm și visa o soartă asemănătoare ce avea să o ridice prin frumusețea ei și mai cu seamă prin grija tatălui ei, pe culmi unde fericirea și norocul aveau să-și dea mâna. Se știa tânără, frumoasă, bogată, așa încât soarta nu avea decât să-i pună la micile-i picioare covoarele bucuriei, pe care să calce sprintenă cu conduri auriți.

Și iată că o parte din vise i se împlinise: ajunsese unde cu gândul n-a gândit chiar, în acest Istambul plin de palate din marmură cioplită,

în acest Istambul unde marea cea mare bătea, cu valurile albastre, în țărmul pe care creșteau împrejurul seraiurilor măreațe grădini cu cei mai feluriți pomi ce se pot vedea în lume, iar mulțimea neasemuită a trandafirilor în toate culorile făcea câmpuri înmiresmate de-a lungul mării.

Văzuse acel bazar nemaipomenit, înșirat sub zecile de bolți în arcade, unde mărfurile din întreaga împărăție se aflau atât de ademenitoare, încât îți venea să nu mai pleci de acolo. Apoi ciudatele giamii, adevărate dantele de piatră albă, ce-și rotunjeau căciulile cupolelor în cele mai neașteptate locuri, de parcă Allah al lor le-ar fi făcut să răsară ca ciupercile, tocmai spre a-i fi slava mai mare și a putea să se bucure mai mult de rugile ce i se înălțau, ca niște adânci și sfioase invocații, din toate turlele minaretelor.

Și apoi, acest neasemuit „Corn de aur" plin de corăbii, pe malul căruia creșteau palatele grecești, genoveze, venețiene, fiecare făcut în legea lui, dar niciunul mai prejos în măreție, de parcă marmura și geamurile ar crește pe toate drumurile Stambulului.

Aici, unde tatăl ei suferise pe vremuri, ea avea să se bucure, fiind sub cea mai înaltă oblăduire a sultanei-mame de la care i se poate trage tot norocul. Și viața ei va trebui să fie norocoasă, căci altcum, la ce s-ar fi născut fiică a lui Vasile Vodă, cel care izbândea tot ce-și punea în minte?

Și dacă Simina a avut mai puțin noroc, e fiindcă n-a stat cu el, Maria, în schimb, a plecat la casa ei ca o adevărată cneaghină.

Adevărul era că Simina avea altă fire și ele nu se prea potriveau. Sora cea mare semăna mai mult cu doamna Tudosca și chiar cu jupâneasa Marga, într-un fel. Niciodată nu ceruse mult de la viață și dacă ar fi fost adevărată povestea ce se scornise, poate că ar fi fost mai mulțumită să rămână în Moldova, însoțindu-se cu acel boier cărturar ce-i venea cam neam după vornicul de la Nemira. Nu părea a fi prea mulțumită aici, pe malul Cornului de Aur, unde clădirile sunt atât de falnice și se vorbesc toate graiurile pământului. Și ce mândrețe de casă avea, cu balcoane numai în stâlpi de piatră lucie, cu încăperi înalte zugrăvite de la jumătate cu chipuri de femei frumoase stând pe margini de pârâu, cu tavanele având pe ele ghirlande înflorite de ipsos în culori, cu sipete scumpe și ciudate paturi băgate în firide și în jurul cărora se puteau trage perdele de mătase groase, albastre. Și ferestrele acestea mari și largi, de unde puteai privi până departe la templele păgâne ale turcilor.

Apoi felul în care ea însăși era îmbrăcată, după portul venețian, cu rochii strălucitoare ce-i scoteau la iveală subțirimea mijlocului și mânecile acelea largi și bufante, din care-i ieșea mijlocul mic strâns în rochie strâmtă sus, de-i apărea capul ca o floare pe lujerul gâtului. Și pieptănătura Siminei cu tot părul strâns în rețeaua argintie ce-i venea

pe umeri ca o cască țesită. Numai că ochii ei nu au arătat bucurie decât în clipa când a văzut-o pe ea, apoi privirea i-a devenit din nou nici aspră, nici stinsă, ci așa, trecând peste lucrurile din jur, ca și cum acestea nici n-ar fi fost. Cu mâinile acelea mici i-a cuprins capul și a sărutat-o ca pe o soră iubită, ca pe un bun pierdut. Și bărbatul ei, Ambrozio, acuma i-a părut a fi cu totul altul decât cel pe care-l văzuse, cu ani în urmă, la nunta lor. Părea mai voinic, mai așezat locului și grijuliu față de Simina, căreia pe aici îi spun cu toții Simona, iar străinii îi vorbesc numind-o donna Simona Grillo. Sună frumos, ca tot ce e pe aici și limba în care vorbesc ai casei îi place, parcă ar înțelege și ea cuvintele aducând a moldovenească.

Nici mătușa Marga nu e mai puțin falnică, numai că s-a subțiat mult și fața i s-a tras. Ea nici portul moldav nu l-a lepădat, atât că poartă un veșmânt liliachiu care-i întunecă obrajii și misalul său nu are fluturi, ci numai o țesătură cu fire argintii pe margini.

Și tușește din când în când, o tuse seacă, și atunci își pune mâna pe piept, unde se vede că are o durere ascunsă. Stă așa o vreme, apoi bea o licoare de zeamă de nuci și muguri de brad, dintr-un sipușor ce-i atârnă de cingătoare.

Ruxandra a mai văzut și un doctor grec ce a ieșit din iatacul mătușii, om negricios cu fața prelungă, care a cam speriat-o. Se vede că e răcită mătușa Marga, sora mai mare a tatei; e femeie în vârstă… n-ai ce-i face.

Aici trag curenții de la Cornul de Aur și apele aduc umezeală când cu gândul nu gândești. Dar, dacă va pleca în Moldova sigur îi va trece tusea asta, care se aude și noaptea prin pereți. Acolo sunt dealuri ocrotitoare și mătușa cu locurile de acolo e învățată, nu cu cele de aici. Apoi se va bucura și la nunta nepoatei sale, fiica mătușii Maricuța. Ce petrecere are să mai fie! Alai ca la împăratul! Și Cătălina, ca o zână în podoabele ei de mireasă. Îi părea rău Ruxandrei că nu avea să fie de față, dar doamna Ecaterina i-a spus că „o domniță, care nu-i de măritat încă, nu trebuie să fie văzută la petreceri mari, că pe urmă se obișnuiește lumea cu chipul ei și nu e bine. Când îi va veni vremea, va fi scoasă la vedere ca un trandafir de Ispahan, atunci înflorit, ca o nestemată rară scoasă din besactea numai când va fi folosită de emir la marea sărbătoare”.

În locul ei, va fi Simina, care, după cum pricepe Ruxandra, nu se va bucura prea mult, fiindcă așa s-a făcut ea de când trăiește aici, parcă i s-a închis inima. Dar că se va întoarce la Iași, ea sigur se bucură; i-a spus-o și lui Ambrozio, ea care-i așa tăcută. Dar așa-i soarta! Simina cu viața ei, și ea Ruxandra, fata cea mai iubită a lui Vasile Voievod, cu altă soartă.

Va fi ascultătoare ca până acuma și totul va fi bine. Păcat numai că mama ei bună s-a prăpădit! A fost singura ei durere pe care nu o poate

uita. O iubise mult doamna Tudosca, dar nu cel mai mult: pe Ioan, care a murit la îndepărtata Brusă, l-a pus înaintea fetelor și de jalea lui a murit. Ce or fi având mamele de iubesc mai mult băieții?

Ea, Ruxandra, se alipise de Maria; cu Ioan nu s-a înțeles. Poate era și prea mică. Ștefănuț, fratele cel nou, mic și drăgălaș ca un cintezoi, îi place. Are glasul așa de dulce și e lipicios ca o chesea cu miere! Da-i frate numai după tată și o să fie domn!

Și cu Ecaterina doamna se împăcase bine, că doar e cu câțiva ani mai mare decât ea; e bună, blândă și stă mai mult în iatacurile femeilor. Nu-i place grădina și nici florile, așa cum le îndrăgise doamna Tudosca, care pe când trăia făcuse rai în jurul curții domnești și la Iași și la Suceava, după ce Vodă înnoise și împodobise casele domnești numai în cărămidă lucie și cu acoperiș strălucitor, în mai multe brâie colorate. Ruxandrei îi plăcuse mult la Suceava, unde era mai răcoare și mai la deal. Iernile acolo erau aidoma celor din poveste, albe, albe, cu pomii ciocnindu-și de Bobotează țurțurii de gheață ca niște clopoței. Acolo erau și jupânițele boierilor Jumătate și ale lui Veveriță și ale lui Boul. Oare aici, cum or fi iernile? La fel de frumoase? Au s-o scoată cu sania la preumblare? Și sultana cea mare o va iubi ca Ecaterina? Mezina simțea că fără alintare și dragoste nu poate trăi; așa era ea făcută, poate se bizuia pe frumusețea ei, poate așa o îndemna inima după răsfățul de acasă.

A doua zi, avea s-o ducă donna Lucreția cu Simina, odată cu solia cu daruri, la Înalta Sultană și atunci are să înceapă o viață nouă. Se va despărți pentru o vreme din nou de Simina și mătușa Marga. Nu știa că nu are să le mai vadă niciodată.

17

— Ești bucuroasă Simona, acuma, când a venit Ruxandra?

Glasul lui Ambrozio suna cald și oarecum cântător. Era seara târziu, amândoi ședeau în logia dinspre Cornul de Aur. În fața lor trupurile bărcilor și ale corăbiilor puneau pete mari, întunecoase pe strălucirea apei peste care luna, în deplinătatea ei, arunca o scânteiere tainică, înmulțită de puzderia stelelor, ce priveau cu ochii lor înghețați molcomeala ce urmase amurgului. Înnoptarea se lăsa lin. De undeva, dintr-o barcă ce trecea spre cartierul portului, se ridica un cântec copleșitor de atâta dor; vocea cântărețului era adâncă, aidoma nopții ce se lăsa acolo, la porțile orientului, unde triluri de ciocârlie se amestecau cu sunetele adânci ca ale clopotelor de aramă în glasurile barcagiilor:

„Cu chip de lună și iele, perle, iasomie,
Șoaptă de trandafir, chiparosul lutului meu
Delicata, frageda, iubita fără seamăn

Privighetoarea Nesimî, asculta graiul meu.”[54]

Apoi, barca ce purta dănțuitoarele pentru caravanseraiul sirian trecu mai departe și liniștea acoperi cu aripile-i unduitoare locul.

Abia atunci Simina îi răspunse:

— Da, Brozio. Sunt într-un fel mulțumită că am revăzut-o, că e așa de tânără și de frumoasă, dar sunt neliniștită că rămâne aici. Să-ți începi răsăritul vieții lângă o femeie ca sultana Validé, cu firea ei, nu știu și nu cred că va fi bine.

— Va trăi chiar mai presus de rangul ei.

— De asta mi-e teamă. La vârsta ei se țes visele…

— Atunci s-au țesut și visele tale?

— Parte! Dar firea Ruxandrei, adunată cu firea tatălui meu și cu nădejdile de care traiul la Eskiserai le va trezi în amândoi, să nu le fie aducătoare de nenoroc.

— Voievodul e cumpănit și nu ar face un pas greșit. Ție ți-a îndeplinit dorința nemărturisită, stăruitoare, și ne cheamă în Moldova.

— Îmi era dor și mai cu seamă mătușii Marga. Poate din pricina ei ne cheamă. De la o vreme nu-i prieste aici și veștile merg repede.

— Dar tu, Simona, te bucuri?

— Cinstit, da!

— Nu te-ai simțit bine între ai mei?

— Sunt un copac ce se dezrădăcinează greu. Dar așa a poruncit tata și nu încăpea neascultare.

— Da. Așa-i legea și dreptul părinților.

— Și cu tine, Brozio, n-a fost la fel?

— Într-o măsură.

— Și tu te-ai supus unei porunci.

— Și a ieșit bine.

— Fiindcă ai pe undeva o năzuință de a netezi lucrurile ce nu se mai pot întoarce. Din pricina aceasta te-ai învoit să mergi la Iași.

— Și dacă aș face-o ca să te știu pe tine împăcată?

— Ar fi foarte frumos și ți-aș fi recunoscătoare, deoarece îmi plac oamenii buni.

— Vezi aici o dovadă de bunătate? Dacă ar fi de iubire?

— Aș fi avut un copil până acuma de la tine și nu-l am.

— Nu-i un semn acesta. Și vreme avem destulă în fața noastră.

— Poate da, poate nu…

— Donna Margarita ar fi așa de bucuroasă!

— Știu. Ea n-a avut copii și de aceea crede că sunt cel mai minunat lucru din lume. Eu nu știu, dar gândesc așa: vine o vreme când părinții dorindu-le binele vor una, iar copiii, dorindu-și ei binele, vor alta și atunci?

— Așa, de pildă cum ai dorit tu altceva.

— Se pare că amândoi am visat altceva și n-a ținut numai de noi, ci de cerul și pământul pe care a trăit fiecare dintre noi. De asta mi-e teamă pentru Ruxandra: alt cer și alt pământ îs aici și astea la un loc alcătuiesc un alt suflet. Brozio, tu care ai trăit aici cu tinerii de seama ta, ai auzit vreodată stihurile lui Nef'î?

— Omer cel pe care l-a spânzurat sultanul Murad fiindcă și-a îngăduit să-și bată joc de puternicul vizir Bagram-Pașa?

— Poate! Nu știu cum l-a mai chemat și nici cum a sfârșit. Dar ascultă ce am învățat și eu de la donna Elvira:

„Curioasă fiind nu are nevoie de povețe dragostea
E o boală pentru om, dar nu are încotro dragostea
Nu trebuie să ne mire dacă iubirea e nebună
Căci cel mai bine cunoaște gustul jertfei, dragostea.
Dacă ai renunța la plete nu ai mai devasta suflete
Și că pletele sunt răscolite de vântul zorilor știe dragostea
Nef'î ce ar fi de nu ai mai spera la pletele frumoase
Sufletul ei de femeie veselă nu iubește dragostea."

— Simona, e prima oară că îmi spui stihuri. Ce se ascunde îndărătul vorbelor? Adevărul că n-am să ajung niciodată până la inima ta?

— Nu pentru mine le-am spus, ci pentru Ruxandra.

— Nu înțeleg.

— Ultimul vers e dezlegarea tăriei și slăbiciunii firii ei și din pricina asta mi-e teamă.

— Pe mine mă liniștește ceea ce îmi spui. Va fi pe placul sultanei Validé, care niciodată nu și-a pierdut nici cumpătul, nici puterea.

— Da. Aici! Dar dincolo, dincolo la noi? I-am văzut privirea surioarei mele: totul a încântat-o ca pe un copil. Și palatele și geamiile și marea bogăție ce o arată Constantinopolul.

— Ție nu-ți plac?

— Pentru ei; aici să fie și să rămână. Nu râvnesc și nu-mi fac trebuință.

— Ești greu de mulțumit și ai altă fire decât sora ta.

— Cu totul alta. Pentru fericirea mea n-am nevoie de măreție, ci de trăinicie cu mult mai modestă.

— Fiecare își poartă cerul lui în adâncul inimii.

Și Ambrozio întinse mâna Siminei ca să o întovărășească în casă.

Acuma, când totul era orânduit pentru plecare, jupâneasa Marga nu-și mai afla locul. Deodată i se păru prea mult răstimpul petrecut la Stambul, deși până acuma, într-un fel, nu-și dăduse seama de zborul zilelor. Se săturase de această pribegie, prin care nădăjduise să o ajute pe Simina a se obișnui la noua ei casă și totodată încercase, cu toată

tăria de care era în stare, să supraviețuiască după ce-i murise omul care o făcuse să vadă frumusețea vieții, care-i dăduse credința în ea însăși și bucuria înțelegerii unor lucruri pe care înainte nici nu le luase în seamă poate. Neamul acesta, pornit de la Nemira, avea două înzestrări: unii erau închiși, molatici și mai întotdeauna cu o plângere pe buze, fie din ceva din jur ce-i nemulțumea, fie din pricina unei sănătăți măcinate de toate câte se abătuseră asupra Moldovei. Alții, ca răposatul, erau numai flacără și putere, trăind cu plăcere, dar după felul în care înțelegeau ei viața, muncind nu ca un boier de neam, ci ca orișicare răzăș, găsind prilej de bucurie și desfătare și în lucruri mari și în cele mici.

Nu putea uita întrecerea între el și rotarul de la Bucium. Dar ce nu știuse să facă! Într-o zi de vară îi venise în minte să înalțe un chioșc, anume din lemn de mesteacăn alb, iar jos numai scândurele încrucișate de apărea ca o horbotă. Înălțase chioșcul sus la via de la Bucium, unde-i era lui drag să steie până toamna târziu, de câte ori dregătoria îi dădea răgazul trebuincios. Buciumul fusese drag vieții lor, acolo, departe de frământata curte domnească, cu ambițiile și zbaterile ei. Cerul înstelat de la Bucium!

Acolo, se putea priveghea zarea și tot cerul albastru îi era coviltir, căci îi făcuse un acoperământ de pâslă subțire ce se putea trage de o parte pe vremi însorite. Tot pământul, cu bucuriile lui, i se așterneau atunci la picioare. Ținea minte ca și acum, când îl întrebase:

— De unde știi să înfăptuiești atâtea lucruri?

Zâmbise ușor, cu gura-i mică și își netezise pe fruntea înaltă părul ce-i cobora în unghi ascuțit, pe lângă o subțire șuviță albă ce o avea din născare.

— La curtea noastră a fost tocmit odată un tâmplar din părțile de sus ale țării. Trăise el și pe la Bistrița și învățase a face tot felul de lucrări alese. Iar eu, cum eram la vârsta când începeam a înțelege bine rostul treburilor gospodărești și cum aveam de gând să fac altcum decât tot ceea ce văzusem eu, m-am ținut de el în anii cât a stat și am deprins nu numai învățătura lui, ci și dragul de acest fel de îndeletnicire. Așa cum de la pădurarii noștri am învățat multe și folositoare despre pomi. Din pricina aceasta, pe lângă gorunii, carpenii și stejarii pădurilor mele ai să vezi mult mestecăniș, copac ce-l îndrăgesc mai mult decât pe ceilalți, și din scoarța lui scot uleiul cu care oamenii mei fac pielea de iuft. Și cu scoarța de stejar tăbăcise la Nemira pieile de vită.

Și nu trecuse mult până ce-i făurise un sipet de lemn de cer, împodobit cu ghirlande împrejurând frunze de stejar, așa de frumos, încât toată lumea se minunase de unde l-a găsit.

Și aici îl adusese cu sine, numai că acuma zăcea înfășurat și pus în chervanele jupânului Costachi, cel ce-l cunoscuse pe vornic și-l

prețuise. În sipetul acela își purta toată tinerețea ei dusă și toată fosta ei fericire.

Câte drumuri nu făcuseră împreună! Pe unde nu răzbeau cu rădvanul mergeau călări și nu era colț din jurul Nemirii, întâi, apoi al Iașului și al Sucevei să nu-l fi văzut! Ce mult îi plăcuse răposatului cetatea Sucevei, după ce o refăcuse Lupu! Se pricepea și spunea că-i tăria Țării de Sus și vrednic refăcută. Ce om tare fusese! Era în stare să stea în șa pe nedormite vreme îndelungată, când pleca fie în tabere, fie să-și cerceteze pământurile, sau la vânătoare. Și avea o mână plină în tot ce înfăptuia, de molipsea și pe ceilalți. Pleda cu glas voios, se întorcea cu aceeași voce ce-i încălzea inima. Iar dacă mergea la vreun târg de seamă, o întreba ce-i dorește inima și nu venea o dată cu mâna goală. O dată nu-i adusese cuvânt de mustrare că nu-i poate da moștenitor, ba mai mult, trecuse pe hârtie de danie pentru ea, de când fusese în viață, toată averea lui, ca nu cumva neamurile să o năpăstuiască și uricele le încredințase lui Vasile Vodă, ca nimeni să nu poată trece peste ele.

Când venise trăsnetul neașteptat al morții în războiul acela pe care ea îl blestema din toată durerea inimii ei, nu uricele i-au fost mângâiere, ci credința străveche, că așa i-a fost scris și nimeni nu se poate împotrivi; dar luptase cu putere până ajunsese și în Muntenia și a putut să-și liniștească sufletul făcându-i acolo datinile morților. Înainte de a porni la Stambul rugase pe hatmanul Gheorghe, fratele mezin, să le poarte de grijă bunurilor sale; avea să facă și ea la rândul ei hrisov pentru Simina, măcar să se bucure cineva tânăr de munca vornicului. Atât apucase să rostească înainte de a pleca; dăruise lui Toderiță casele din Păcurari și o sfoară de vie dulce, pe o clină însorită a Buciumului.

Numai binele ce-l putea face, era tot ceea ce lua cu ea; iar până în clipa morții, dorul sfâșietor ce o rodea ca o rană neînchisă.

Stambulul nu o putuse face să uite, așa precum crezuse. Ea, ca și nepoata ei, era ființa ce avea de urmat un singur drum, iar inima ei fusese făcută să ardă cu putere, dar numai o singură dată. Îi părea rău de Toderiță, rău de Simina, că le fusese croită calea de alții spre o zare nici caldă, nici rece, ca o apă călâie.

Privind în trecut, nu și-ar fi schimbat soarta cu nimeni, nici cu adusa de peste munți și ape de cumnată, cu toată tinerețea și neasemuita frumusețe. Oare Ruxandra, cu ochii ei fericiți de toate ce le vedea, cu chipul ei neîntrecut de acum, ce noroc va avea? Tot un voievod trecut cu anii ce o va acoperi cu straie scumpe și-i va dărui o inimă amorțită? Oare în sufletul Mariei, cea care plecase la Curtea Iagellonului, văduv tomnatic, va încolți vreodată fiorul cald al dragostei, așa cum fusese norocul jupânesei Marga, încât ajunsese ca Nemira să vorbească spunând aidoma gândul nerostit al celuilalt?

Și ochi ca aceia buni și calzi, numai dăruire și bunătate pentru toți cei ce-l rugau la nevoie, îi va mai vedea în vreo nepoată? Setea nemaiîntâlnită de a face bine și bucurie celor din jur, sete ce-i schimbase și firea ei în bine, se va mai întâlni oare? În omul ei se îmbinaseră ca la nimeni aplecările spre blândețe ale unui cucernic și toate darurile trebuincioase unui voinic.

Acuma, în singurătatea inimii, își dădea seama că toată tăria de la el i se trăsese și dacă ajunsese până aici, tot lui și amintirii lui i-o datora, însă puterile ei proprii scădeau și erau măcinate, iar ea însăși își apărea ca o umbră a celei ce fusese.

Numai de ar avea tăria să ajungă cu bine până în Moldova, scoțând-o și pe Simina din împărăție, unde, după spusele lui Costachi, oștenii îs nemulțumiți cu înnoirile ce se făcuseră cu ei de către padișahul pe care-l omorâseră. Și s-ar putea să fie război cu polonii ori cu venețienii.

18

Venise ziua plecării.

Înainte, doctorul grec îi dăduse mulțime de sfaturi, atât jupânesei Marga, cât și Siminei, pentru a ști și cum să-i poarte de grijă pe drumul lung ce-l aveau de străbătut, dar nu numai ei, ci și acelui negustător anume trimis de Măria Sa Vasile Vodă să le întovărășească la drum. Și acesta era pan Tadeus cel ce făcea negustorie între Cracovia și Istambul, acel Tadeus pe care vorniceasa îl întâlnise cu ani în urmă la o mănăstire din Țara de Sus a Moldovei, pe vremea când Toderiță se întorsese de la înalta școală din Cracovia. Așa că era om cunoscut și de mare nădejde. Numai că la Istambul i se zicea Kir Toderakis de la Moldova.

Acesta se sfătuise cu Costachi, care se mai întâlnise apoi cu Iusuf-bei și după sfat îndelung tăinuit, după ce primi o anumită veste, îi înmână din partea voievodului Vasile patru piei de râs și patru de jder împreună cu două butoaie pântecoase cu vin de la Cotnari, din podgoriile domnești.

— Cu mulțămita Măriei Sale, Vasile Vodă – spuse jupân Costachi.

— Mulțumirea i-o primesc și am să beau în sănătatea lui cât vor ține cele două butoaie, de vrea Allah. De nu, atâta timp cât eu voi mai fi în viață, cu toate fierberile ce frământă acuma Istambulul.

— Să-i spun întocmai, că s-ar putea să se iște război cu Veneția?

— Întocmai. Și să se ție deoparte, că altcum e mare primejdie. Are și ginere pe fiul lui Grillo. Să-l ție acolo, de vrea să-i scape viața. Va fi război lung, pe măsura celui ce-l poartă necredincioșii de la soare apune între ei. Veștile de acolo se încâlcesc mereu și tocmai de aceea sultanul va ține seama de prilejul că republica venețiană nu prea ar mai avea de către cine să fie ajutată și cum râvnește demult la Candia,

ce-i ziceți voi Creta, nu va lăsa să-i scape acest prilej.

— Nu vă va uita Măria Sa niciodată! I-ați fost întotdeauna alături și niciodată nu a dat greș când v-a urmat sfatul.

— Să fie sănătos în țara lui, la Bogdan Iflak. Îl știu de când era aici, în primejdie de moarte și iată-l domn de peste zece ani. Și încă un domn bogat!

— Și măritul vostru frate, pașa de Silistra, la îndemnul domniei tale, l-a ajutat.

— De lucrul acesta să nu mai vorbești. Nu-i bine să se știe.

— Adică oamenii de credință ai marelui vizir nu află tot?

— Nu întotdeauna.

— Și nu-și pierd capul?

— Câteodată da. Să-ți spun o întâmplare. Odată sultan Murad a poruncit marelui vizir să pregătească oastea pentru război. Marele vizir a întrebat încotro să puie steagul în semnul de plecare? Sultanul a pus să-i taie capul pe loc, în chip de răspuns. A numit un alt vizir, căruia i-a poruncit același lucru și la fel, fiindcă l-a întrebat, l-a scurtat și pe el de cap. A numit al treilea vizir și acesta, fără să scoată un cuvânt, ar fi plecat, ar fi adunat ienicerimea și spahiii, apoi a pus semne de plecare în cele patru părți ale Istambulului. Sultanul a venit, a văzut și l-a lăudat că l-a înțeles fără vorbe. De atunci nu mai e niciun mare vizir așa de prost să vorbească prea mult, să întrebe prea mult. Ai înțeles?

— Destul, ca să mă bucur pentru domnia ta, că ai putut ajunge aici, la această frumoasă vârstă.

— Așa a vrut Allah, care-i mai mare peste toți sultanii lumii și care la urmă ne va aduna în același loc, când va voi el.

— Atunci eu voi pleca odată cu chervanele lui Tadeus.

— Da. La drum și până la fruntarii îți dau eu douăzeci de oameni înarmați: turci de credință. Să nu ai niciun fel de neplăceri în cale. Le vei da ce socotești, când ajungi la Dunăre. Și încă un sfat: ar fi bine ca leahul ce te însoțește să nu apară în preajma familiei domnitorului, e și sora și fata… sunt și ochi care văd și guri ce vorbesc mai mult decât trebuie… I s-a îngăduit o nuntă cu hatmanul Lituaniei, dar prietenie cu lehii, nu.

— Domnițele vor merge cu Tadeus.

— Așa-i bine! Călătoriți odată, dar fără mult amestec. Mi-ai spus că aveți griji cu sora voievodului: e și vârstnică și bolnavă.

— Asta, așa-i. Dar pentru domniță a venit și cu ea se întoarce.

— Uite, ia prafurile astea! O vor face să ție la drum. Sunt bune pentru orice om bolnav ori sănătos. E dintr-o buruiană uscată și pisată cu zahăr. Se cheamă Soma și crește numai în anumite locuri. Se găsește foarte greu și foarte rar. Dă putere. Am folosit-o și eu în ultima vreme și am ajuns să te mai întâlnesc și de data aceasta.

— Sunteți prea bun, bei Iusuf!

— Acuma, drum bun și să ajungeți toți cu bine la Țara Moldovei! – Iusuf-bei îi întinse o cutiuță cu leacul cel neobișnuit. Costachi băgă de seamă că mâna dreaptă a beiului tremura puțin, iar vinele se desenau groase și albastre sub pielea subțiată, gâtul îi ieșea slab din caftanul ce-l învăluia, iar gurii mici, strânse, parcă-i dispăruse buza de sus. Numai ochii castanii sub sprâncenele zburlite, cu câteva fire albe în ele, erau aceiași. Turcul îmbătrânise pe neașteptate în lunile de iarnă, cât trebuise el să stea în Stambul. Și mișcările-i ajunseseră mai greoaie, deși fusese un bărbat tare sprinten, ca unul ce a fost crescut în viața ostășească. Ce făcuse el prin războaie era ușor de închipuit, dar acuma, de când de ani de zile trăia la o parte, de nevoie nu de voie, firea lui adevărată biruise și era numai un om ce știa greul acestei vieți; își ținea cuvântul dat și nu vorbea niciodată mai mult decât trebuia.

Poate că durerea e cheia înălțării sufletului, își spuse Costachi și ieși cu pași ușori, după ce-i ură multă sănătate, spre a se mai întâlni, cu prilejul revenirii lui în Stambul.

Bătrânul portar îl duse până la ușa din afară, unde se cățărau tufe de caprifoi îmbobocit și o iederă bătrână încolăcită peste gard își răspândea crengile și pe drumeagul pustiu. Costachi plecă împletind, în același gând, pe Iusuf-bei cu iedera veche.

Drumul de întoarcere, după ce străbătuseră cu bine ținuturile Greciei și ale Bulgariei, ajunsese la Dobrogea.

Pentru pricini numai de jupân Costachi cunoscute, calea se abătuse ocolind spre valea Carasului. Au ajuns la un deal înălțat peste o mulțime de culmi și adâncuri, peste care se mai vedeau cotind, ca trei șerpi uriași, trei valuri de pământ, singura dovadă dăinuind peste veacuri ce amintea că odată a fost o mare împărăție romană ce se spulberase ca nisipul în fața timpului, care nu iartă niciodată pe nimeni.

Dincolo de ele, creșteau ca niște mușuroaie uriașe de cârtițe preistorice mormintele regilor sciți adormiți pe vecie sub aceste movile, care punctau zarea și peste care vântul își șuiera trist o cântare a unui pământ ce părea închinat morții.

Apa Saidei scânteia ușor sub razele palide ale soarelui, unde se arătau casele mărunte ale unui sat. Au poposit atât cât să adape și să se odihnească caii caravanei. Sus, pe deal, se vedea gura deschisă a unei peșteri ce pe vremuri fusese lăcaș de hoți. Dar seraskirul de Silistra curățase locul de acești răi, așa că acuma se putea trece liniștit mai departe.

Caravana porni spre miazănoapte, printre dealuri și râpe, dincolo de care pe câte un tăpșan se vedeau cimitirele tătărăști cu pietre

înnegrite de ploi și zăpezi. Apoi au intrat într-un drumeag ce se desfășura între două dealuri de piatră, de-a lungul cărora se înșirau urmele vechilor cariere, de unde se scosese, cu sute sau mii de ani în urmă, piatra de către locuitorii acestor locuri.

Trecând mai departe, s-au oprit din nou pe un podiș înalt peste care se înălța o movilă acoperită în mare parte de copaci sălbatici și tufe dese de măcieș. Turcii numiseră înălțimea „Biserica omului" sau Adam Clisi și crezând ca acolo se aflau îngropate comorile regilor sciți, nenumărați seraskiri de Silistra și Babadag puseseră oamenii să sape și, nedescoperind nimic la fața pământului, au încercat a o dărâma cu balimejurile și tot numai de piatră au dat. Piatră frumos cioplită, stâlpi și lespezi de marmură, pe care au pus să le ridice pentru a împodobi seraiurile lor. În urma acestor scotociri, jur-împrejurul movilei zăceau mulțime de frânturi de marmură.

Mai încolo apărea un tumulus[55] înalt, în jurul căruia se aflau de asemeni bucăți de lespezi, dintre care una mai mare pe care Cazimir putu să descifreze, unde lespedea nu era prea acoperită de pământ sau prea înnegrită de vreme, câteva cuvinte ca „Imperatorele Cezar… tribun… consul… tatăl patriei… onoare… soldaților… războiul dacic au murit."

Se bucură de a nu fi uitat latina ce o învățase la Universitatea Iagellonă, dar locul îi păru straniu, trist și atât de pustiu, încât îl înfioră acest glas parcă venit din străfundul trecutului ce-i vorbea în numele acestei Dobrogi mute și tainice, care părea a fi un pământ de pe celălalt tărâm.

Ar fi luat cu el o frântură de coloană subțire s-o ducă drept mulțumire la catedrala din Lemberg, dar s-a sfiit să se atingă de această împărăție a morților, prin care trebuiseră să treacă înainte de a ajunge în valea Carasului și de acolo la Medgidia.

Opriră caii să pășuneze pe un tăpșan mai jos, unde fusese o veche cetate părăsită poate tot din vremea împărăției romane ale cărei urme se întâlneau acuma în cuprinsul stăpânirii turcești.

— Oare nimic nu poate dura? Totul să fie o părere și viața o simplă sclipire înainte de a te cufunda în moarte? Și toate râvnirile, luptele și dorurile să prețuiască tot atât cât această iarbă frageda pe care o pasc cu atâta plăcere caii noștri?

Simțea că trebuie să iasă cât mai repede de pe acest tărâm mut în care numai morții vorbeau. Aceasta să fie oare Scitia Minor despre care le povestise magistrul lor, slăvind vitejia romană și dând-o ca pildă învățăceilor lui ce aveau de apărat lumea creștină împotriva barbarilor necredincioși ce se împământeniseră și în Europa? Și dorul, cât și crezul lui, noua încredere a sa în viață, tot atât de zadarnice aveau să fie?

După acest al doilea popas, caii ținură întins până în apropierea

Medgidiei, unde satele începură să se înmulțească ca și puțurile ce aveau în jur pietre cu înfloriturі alese, iar cimitirele arătau ici și colo bucăți de coloane de marmură cu vârfurile frânte: podoabe ciudate față de așezările sărăcăcioase și triste ale tătarilor, un fel de case-bordeie, încăperi fără lumină, unde ședeau mai multe femeile.

În aceste locuri numai bărbații se vedeau pe ulițe. Aceleași legi aspre ca și în toată împărăția, ce aici, în aceste pustiuri, păreau și mai aspre, deoarece nici la lucrul câmpului femeile nu aveau voie să iasă spre a-și ajuta bărbații, nu prea pricepuți în munca ogoarelor, după cum arătau țarinele lor.

Aerul mirosea a fum iute și înecăcios de tizic[56] aprins, semn că era vremea în care femeile găteau. Părăseau satele în lătratul câinilor, înfuriați de trecerea numeroasei caravane.

Mai trecură prin alte așezări tătărăști, locuitorii de corturi de unde femeile bătrâne ieșiseră afară spre a-și coace turtele pe pirostrii joase.

Dar când au ajuns la satele turcilor citaki și oamenii și locurile s-au luminat.

Citakii îi așteptau cu ouă, miere și pâine coaptă în spuză și se arătau a fi nu numai bucuroși de oaspeți, ci și gata a-i primi fie ei și ghiauri. Astfel, au găsit la fiecare casă câte o odaie încălzită ce avea de-a lungul pereților paturi pentru călători, pe care ei înșiși i-au poftit înlăuntru, ieșindu-le înaintea porții. Așa încât, în acest sat au putut să doarmă în liniște și căldură până în zori, cu tot mirosul tizicului.

Apoi, odihniți, spălați și ospătați, au pornit dincolo de Medgidia, la ora rugăciunii de dimineață, pe când din minaretul giamiilor hogii strigau cu glas tărăgănat:

— Alem fenà, Hayé alei felah (lume rea, numai în deșteptare e mântuirea ta). Din drum se vedeau hogii în anterie negre și cu sarsâcuri[57] albe legate în jurul fesurilor, învârtindu-se în ceardacul strâmt al minaretului.

Și mai departe, au dat de sate de valahi unde și-au împrospătat hrana de drum, fiind aceștia oieri pricepuți în lucrarea laptelui. Și aici au aflat și ceva verdețuri de mâncat, căci valahii știau să lucreze pământul, iar femeile lor munceau alături de ei, fără să se ascundă de drumeți.

Când au ajuns la Dunăre pentru a o trece în Țara Românească, pentru prima oară cele două chervane, al lui Costachi Boldur și al lui Jan Tadeus, s-au adunat laolaltă, iar turcii trimiși de Iusuf s-au întors la rosturile lor. Și jupâneasa Marga simțindu-se mult mai bine, s-a dat jos din rădvan. Se aflau la miazănoapte de cetatea turcească a Hârșovei, în dreptul unor ziduri vechi, rămase dintr-un castru roman.

Se simțea nerăbdarea și dorința tuturora de a trece pe podul umblător, care făcea legătura între cele două maluri. Așa încât, pentru prima oară în decursul călătoriei, Cazimir Koniepolski se afla în fața

Siminei, care o însoțea pe mătușa sa. Polonul își reluase înfățișarea de tânăr războinic, cu ochiul ager, mersul sprinten și o aleasă purtare, de parcă nicicând nu fusese robul amărât de pe corabia turcească. Părul bălai îi bătea grumajii peste tunica albastră și sub mustața-i subțire, buzele erau roșii îmbietoare. Dacă vreodată un doctor făcuse minuni, apoi aceștia fuseseră cei doi de la Stambul, care parcă îl renăscuseră, sau era urmarea acelei buruieni rare din care i se dăduse să ia un leac, aidoma celui ce-l folosea acum jupâneasa Marga.

Văzându-le că se îndepărtează de caravană, descălecă și ceru îngăduința să le vorbească în turcește.

— Sunt Cazimir Koniepolski, tatăl meu era hatman de Lodz când am părăsit țara. Iertat să-mi fie îndrăzneala, dar Măria sa Voievodul Moldovei mi-a dat a doua viață, ajutându-mă să scap de robie. Am aflat că domniile voastre sunteți rude apropiate și iubite ale sale, așa încât am socotit că e da datoria mea a vă înfățișa respectuoasa mea închinăciune.

Și cu toată priceperea le salută în chip franțuzesc, scoțându-și cealpacul[58] de pe cap și mătură aproape pământul cu el, aplecându-se, apoi ochii albaștri căutară fără sfială spre Simina, care-l privea cu mirare.

Numai jupâneasa Marga, care nu se minuna de nimic, îi răspunse la închinăciune cu o ușoară aplecare binevoitoare a capului.

— Ne bucurăm de cele auzite și eu și nepoata mea, fiică a voievodului ce mi-e frate și soție a lui Ambrozio Grillo venețianul, mai ales că ne întoarcem fiecare la vetrele și țările noastre. Ai drum lung de făcut, pane Koniepolski!

— Voi face un popas mai mare la Iași spre a aștepta caravana lui pan Tadeus – mai rosti el – apoi salută și plecă, dar înclinându-și capul văzu cum piatra lunii de pe inelarul Siminei prinsese viață, ca un ochi ce clipește vesel cu lumini roșii și verzi. Simina nu băgă de seamă.

Și odată cu acea pâlpâire stranie a pietrei care primise viață, Simina simți ca un fluid magnetic ce o pătrundea, dezmorțind-o de oboseala drumului lung și greu. Avea nevoie de mișcare. Nici nu se mai sui în rădvan când intră pe puntea podului. Se așeză într-un loc ferit, rezemându-se de parmalâcul aspru și lăsa vântul răcoros al Dunării să-i izbească fața, trezind-o parcă dintr-un somn lung și greu.

Lată și sclipitoare, fremătătoare ca o ființă vie ce-și încolăcea trupul printre câmpiile întinse de pe cele două maluri, Dunărea se desfășura fermecând-o pentru prima oară.

Abia acuma își dădu seama că la dusul ei la Constantinopole, aproape nici n-o văzuse, atât fusese de copleșită de tot ce i se întâmplase. Acuma, în schimb, cu fiecare bucată de drum ce o apropia de adevărata ei casă, parcă sufletul i se deschidea și ochii-i găseau frumuseți noi care o desfătau.

Se simțea respirând în voie. Înapoi n-avea să se mai întoarcă, orice s-ar întâmpla. Acuma știa cum să-i spună acest lucru tatălui ei. Era de ajuns că o înstrăinase pe Ruxandra, de ajuns că o măritase pe Maria în alt cap de lume. Ea nu va mai pleca din Moldova. Se simți deodată puternică și nu numai în stare de a lua hotărâri mari, ci și de a le insufla și lui Vasile Vodă. Obrajii i se roșiseră, ochii îi străluceau și redevenise Simina de altă dată. Nici nu simțea cum, din marginea cealaltă a podului, polonul o privea cu fereală, dar cu nesaț. Dacă ivirea ei acolo, în portul Stambulului fusese lovitură de trăsnet, acuma, cu cât o vedea mai mult, se adâncea dorul și pornirea ce o avea pentru ea. Știa limpede că totul îi desparte și că ei însăși îi era cu totul străin, dar, așa cum avusese parte de cele două întâmplări norocoase și crude ale vieții lui, iar acuma era liber și sănătos, tot așa avea să i se ofere și al treilea, întâmplarea neprevăzută și sigură ce avea să-i netezească drumul spre fiica aceasta a lui Vasile Vodă. O întâmplare ce va intra în șirul firesc al celor de mai înainte ce în mintea lui păreau a se fi desfășurat pentru a o pregăti pe cea din urmă. Dervișul îi profețise viitorul, iar el însuși, în acea scurtă clipă ce-l despărțise de moarte, își văzuse frânturi din trecut. Aceasta era dragostea nu de o clipă, ci de mai multe vieți, fără care se simțea gol și sărman. O privi din nou pe când își ținea cu mâna dreaptă vălul ce-i fugea de pe cap: piatra lunii arunca în lumina soarelui sclipiri de apă vii ce curg la vale și de sub care un ochi părea că-l ațintește.

*

Din Bucureștiul îndepărtat, Toderaș Cehan scria către părinții lui:

„Cinstiții mei părinți, mă închin vouă cu sănătate, cât și iubitoarei mele jupânese Ilinca,

Deie Domnul, ca pacea și sănătatea să fie cu domniile voastre. Eu sunt cu treburile pentru care am fost trimis de marele vornic Grigore Ureche, or colindător pe drumuri, or la popas în vechile mănăstiri, în care mi-am pus nădejdea să aflu hronicele ce-i trebuiesc.

Am început cu cea mai veche din cetatea de scaun a Bucureștilor, mănăstirea Sfântul Nicolae a lui Mircea cel Bătrân, cea de-i spune acuma, Mihai Vodă. E aceasta pe unul din cele șapte dealuri din jurul curții domnești și are multe urice și hrisoave, dar toate sunt scrise pre limba veche și le deslușesc mai greu. Atât că aici se află și călugări învățați, care mă ajută și că dumnealui boierul Udriște Năsturel, fratele doamnei, e plin de bunăvoință față de mine. Și domnia sa, ca și dumnealui marele vornic de la Moldova, este cărturar și nu precupețește nicio osteneală pentru a întemeia și aici cărturărie temeinică și îndeamnă boierii a-și da feciorii la școala cea mare de la Târgoviște, ca apoi să-i poată trimite mai departe. Alături de domnia sa, am cunoscut prea bine târgul acesta de scaun. Acuma m-am învățat

și cu timpul călduros și secetos al curții domnești de la Dâmbovița, dar mai mult îmi place Târgoviștea, fiind această așezare mai asemănătoare cu Moldova.

Dincoace e mai risipit și mai fără apărare, iar apa Dâmboviței primăvara se revarsă peste maluri și aduce mare pagubă bieților târgoveți ce-și au casele și grădinile de-a lungul ei.

Mi-a mai plăcut aici și mănăstirea Sărindar ce a înălțat-o Măria sa Matei Basarab, în afara Bucureștiului, ca o adevărată cetate cu ziduri grele și înalte, unde se pot adăposti oamenii la vreme de război. Aceasta se află pe lângă hudița mare numită Podul Mogoșoaiei, numai că trebuie să treci întâi pe lângă o biserică făcută de țiganii aurari, care-și au sălașul lor chiar lângă zidurile Sărindarului, iar bisericii lor i-au zis Zlătari. Pe acolo e mare urâciune, că-s mai mult bordeie fără curți și numai puține case mai răsărite se văd, ale tăbăcarilor, cu miros greu și multă murdărie, de parcă n-ar fi alături de o întemeiată curte domnească.

Pe aici vin pământurile boierilor Cantacuzinești, cei ce sunt rudă cu Cantacuzinii de pe la noi.

În Țara Românească ulițele se cheamă poduri fie că e al Beilicului, ce merge la Dunăre, ori al Târgoviștei ce duce spre cealaltă curte domnească. De-a lungul podului Beilicului, care merge drept la cetatea Giurgiului, Măria Sa, urmând pilda înaintașilor a poruncit de s-au pus mulțime de stejari de-a lungul drumului. Într-un fel și aici e ca pe la noi, într-alt fel, nu.

Satele-s mărunte și se țin sfoară de-a lungul drumurilor și al apelor, numai că la noi se vede treaba că-s mai mulți răzăși decât clăcași, că oamenii noștri îs mai făloși cu casele mai arătoase și frumos împodobite și pe afară. Am trecut, tot în căutare de hrisoave, dincolo de apa Oltului, unde sărăcia mi-a părut mult mai mare și oamenii mai scunzi de stat și mai subțiratici. Acolo, în munte, am găsit un boier, cum îmi închipui eu a fi fost Mihai Basarab cel ce a domnit și la noi în locul lui Ieremia Movilă. Se numește acest boier Pârâianu și-i văr bun cu postelnicul cel mare al Măriei Sale, cu Danciu de la Milești. E un bărbat pe care dacă-l vezi, nu-l uiți până la moarte. Mi-a dat să tălmăcesc un hrisov al neamului lor ce a stăpânit și dincolo de munți, prin țara Făgărașului. Nu coboară și n-a coborât la Curte decât când a fost să ia domnia Măria Sa, fiindu-i alături în lupte. Încolo, e ca un vultur ce-și are cuibul pe stâncă, de parcă s-ar trage din munții Moldovei.

Eu mai am de stat multă vreme pe aici.

Mă închin cu dor și sănătate la domniile voastre părinți, jupânească și copil.

Toderaș”

Sunt clipe în viața omului, când totul pare a ține de un fir de păr. Așa a fost și cu jupâneasa Marga, atunci când au ajuns la hotarul Moldovei. Câmpia aceea nesfârșită pe care au străbătut-o în Muntenia, unde cât cuprindeai cu ochiul dai peste ogoare cu grâne date în copt sau cu întinderi nelucrate, câmpia ale cărei semne de viață erau numai satele rare, resfirate de-a lungul drumului sau cumpenele înnegrite ale fântânilor ce întrebau parcă cerul și pământul care-i rostul lor singuratic, toate acestea o surpară, ca un rău căruia nu-i dai de capăt.

Era o imagine a drumului vieții sale de aici înainte și clipă de clipă tăria și puterea de viață parcă i se fărâmau, deși până a trece pe malul stâng al Dunării se simțise în stare de a înfrunta și restul de drum și viața ce o aștepta. Și cum se aflau gata de a lua calea anevoioasă ce le sta în față spre a ajunge la Iași, trebuiră să facă un popas mai lung.

Ajunseseră pe pământurile vel-postelnicului Constantin Cantacuzino, frate bun cu Toma și Iordache Cantacuzino din Moldova, unul dintre ei fiind fostul cumnat al lui Vasile Lupu.

Se afla acolo, în marginea câmpiei, un conac singuratic cu încăperi multe și acareturi, iar jur în jur creșteau marile întinderi semănate cu grâu, orz și secară, unduind ca valurile în bătaia vântului.

Și spunându-se vornicelului de pază cine se afla în caravane, le-a dat domnițelor și negustătorilor intrare în conac, iar pentru ceilalți loc de găzduire în cuprinsul curții vel-postelnicului.

Ambrozio ar fi dorit să ajungă mai repede la curtea domnească, căci Iașul îi părea mai sigur decât pustietățile unde se aflau, dar nici pe jupânițe nu le putea lăsa să vie mai pe urmă, în starea în care se afla mătușa Siminei. O neliniște-l frământa de mai multă vreme: se ducea într-un necunoscut ce-l îngrijora. Și în noaptea aceea lungă și fără somn, pentru prima oară se gândi mai adânc la viața lui. Dragomanul îi hotărâse soarta și el nu putuse decât să se supună, dar nu câștigase nici dragostea, nici sufletul Siminei, pe care o simțea numai supusă și cuviincioasă. Dacă ar fi avut un copil, acesta ar fi legat-o mai mult. Sunt ființe, îi spusese doctorul grec, tare gingașe ce trebuiesc cu mare băgare de seamă obișnuite de la o viață la alta. Donna Simona, se vede treaba că avusese o spaimă ori o durere nemărturisită ce o fierbea, de-i otrăvise sângele și nu-i îngăduise să ducă prima sarcină la bun sfârșit. Poate dorul de casă, poate faptul de a nu se putea obișnui cu Istambulul sau chiar cu el. Poate că în Moldova, totul va fi altcum, Simina fiind ca un copăcel fraged ce trebuie să stea numai în pământul lui până prinde rădăcini puternice. Cum îl muți, cum nu mai dă lăstare.

Dar apoi Domnul Țării îi va fi el pe plac? Știa că Lupul e puternic la Stambul și poate face orice. Nu uitase vânătoarea aceea din pădurile

Moldovei. Omul are vorba dulce, dar gândul e ca lama spadei. Fata nu-i seamănă la fire mai deloc și asta-i bine și rău. Dar, acuma când sora ei mai mică se căsătorise atât de strălucit cu Iagellonul, nu-i va părea Siminei soarta ei prea modestă?

Noapte lungă, fiecare cu gândurile lui, deoarece așa-i când oamenii nu se potrivesc: fiecare e cu singurătatea din suflet.

Văzuse Simina că de la o vreme jupâneasa Marga mânca tot mai puțin și nimic nu-i făcea poftă; se lupta numai cu toate puterile să ajungă acasă, la Iași. Dacă durase până aici, numai prafurile date de Costachi o ajutaseră, licoarea din șipul de la brâu nu-i mai potolea tusea și ochii săi erau tot mai triști, mișcările tot mai încete, de parcă n-ar fi fost aceeași cu vorniceasa în putere care trecuse cu cinci ani în urmă spre Turcia; aceea care avusese toată tăria să ocolească până acolo unde se aflau osemintele moldovenilor căzuți în lupta cu Matei Basarab și să le facă pomenirile după datină.

Cinci ani numai pot dărâma într-atâta un om? Și dacă piere ea, parcă-i piere sufletul. Maria e cneaghină în Lituania, Ruxandra e la Stambul, tatăl ei are doamna de al doilea, Ambrozie e și nu este. Niciodată gândurile lor nu s-au întâlnit, ci au mers numai alături, ca doi juncani la același jug. Asta să-i fie toată viața? Și nici măcar fierbințeala tinereții să n-o simtă? Din câte jupânese a cunoscut, numai mătușa aceasta a ei călcase cu dreptul în viață și toate i-au mers în plin până la blestemata aceea de luptă. Acuma suferă și rabdă ca Iov cel din Scripturi, dar nu se plânge. Dorește numai să ajungă cât mai repede acasă. Ca s-o facă bine, ar fi în stare să dea toate podoabele ei, toate veșmintele scumpe, toate sipetele încărcate numai să-i poată prelungi viața. E singura ființă pe lume ce i-a mai rămas. Singura, și nu vrea să o piardă. Întotdeauna a fost imaginea vie a bucuriei de viață, a unei tării ce aducea numai lumină în jur. Și purta în adâncul inimii o putere de dăruire pentru oameni, cum numai de la Cehani o învățase. Doamne, cine o putea acuma ajuta? Poate numai cavalerul polon, pe care se povestea că l-ar fi întors din moarte aproape un doctor albanez și un derviș. Acela trebuie să aibă un leac. Mâine dimineață va trimite după el.

Și așa făcu întâmplarea ca să vie Cazimir în fața Siminei, chemat de ea, fapt ce-l bucură și-l tulbură.

Simina, cu Ambrozie alături, l-au rugat să le spună întâi dacă-i adevărat că trecând pe lângă moarte, un doctor albanez l-ar fi redat vieții.

— Întocmai, domniță! Și nu numai atât; a făcut mai mult. Mi-a dat o iarbă rară, din insula Creta, ce are darul de a te naște a doua oară.

— Nu înțeleg – spuse Ambrozio. Un om se naște o singură dată.

— Arăt eu a fi fost gata să trec hotarul ce desparte vremelnicia de

veșnicie?

— Asta n-o putem ști noi.

— Ba da, nobile domn. Tocmai voi, italienii, care aveți atâtea dovezi o negați.

— O dovadă. Numai una ca să cred.

— Într-un răgaz, la cele două praguri, mi-am văzut viața dinainte și o țin minte de parcă acuma aș trăi-o. Și privind pentru prima oară spre Simina, de când intrase în încăpere, știu că e cea din vedeniile lui; mai mult, inelul cu piatra lunii arunca ape spre el ca o chemare, ca o fluturare de pleoape.

— Încă o dovadă ca să mă credeți. Eu pe înalta voastră doamnă n-am cunoscut-o; dar vedeți inelul de pe mâna sa? Eu l-am recunoscut. E inelul ce mi-a sclipit la fel ca acuma și în noaptea aceea.

Simina păli. Știa ciudățenia pietrii și deodată o izbi schimbarea culorii, care nu mai arăta moartea cu ape roșii, arunca lumini verzui și rozalii, ca o pâlpâire de bucurie. Își simți gura încleștată, iar în inimă tărie.

Ambrozio râse:

— Câte inele cu piatra lunii se află pe lume! Dar poate să fie un semn. De unde ai inelul, Simina?

— E adus din Polonia. Se pare că a fost al cneaghinei Ana Movileanca.

— Ana Movileanca? Sunt din spița soțului său. Domnia Sa a rugat ca oamenii lui Vodă Lupul să stăruie în căutarea mea. Acum vedeți că e o înlănțuire? glasul îi tremura și o roșeață îi cuprinse obrajii.

— Toate faptele au înlănțuiri – spuse liniștit Ambrozio. De aceea v-am rugat a veni la noi. Donna Simona are pe mătușa sa cumplit de obosită de lungul drum; poate și obosită de viață, căci e vârstnică și singură, iar femeia singură e ca bradul singuratic în furtună. Sunteți un șleahtnic de seamă, bănuiesc, al Coroanei Polone și atunci îmi pot lua îngăduința a vă cere, dacă mai aveți, leacul acela izbăvitor de suferință. Măria Sa Domnul Moldovei vă va despăgubi însutit, căci jupâneasa Marga e sora Înălțimii Sale.

— Slăvitului Voievod îi sunt eu îndatorat cu viața mea, deoarece, așa cum v-am spus, prin oamenii săi am fost găsit și arvunit înainte de a fi prea târziu. Și voi merge la Iași să-i dau mulțămita mea, iar leacul pe care-l mai am, vi-l voi încredința ca pe un talisman, căci altul nu se mai găsește… numai o dorință am.

— Anume?

— Să fiu lăsat singur cu cneaghina bolnavă spre a i-l da eu, cu mâna mea, ca să învețe cum să-l ia și-mi pun capul chezaș că va ajunge cu bine la cetatea de scaun. Dar numai eu și nimeni altul trebuie să i-l încredințeze.

— Nici donna Simona să nu fie de față?

— Nimeni! Așa s-a făcut prima oară și cu mine.

— Numai de i-ar da puteri.

— Nu vă îndoiți, nobile Grillo! și ieși după ce se închină adânc în fața lor.

— Cine-i leahul acesta ciudat? se frământă Simina.

— Feciorul hatmanului de Lwov sau de Cracovia, nu știu bine. Pan Tadeus cunoaște mai multe despre el.

Și Cazimir intră în odaia jupânesei Marga, care-l primi culcată în pat, cu perne multe sub cap. Simina și Ambrozie îl însoțiseră, dar după ce l-au înfățișat, s-au tras dincolo de ușa grea, pe care au închis-o în urma lor.

Îl izbi asemănarea cu Simina, la distanță de ani; și înțelese cât de mult sunt legate una de cealaltă.

Ochii încercănați îl priveau cu luare-aminte.

— Domnia ta, tinere șleahtnic, vrei să mă ajuți să pot ajunge cu viață acasă? Glasul întreba fără convingere.

— Cu îngăduința domniei voastre, cneaghină!

— Îngăduința mea o ai. Dar putere…

— Putere e în leacul acesta – și scoase o cutiuță lunguiață de argint, numără niște bobițe mici și verzi ca mazărea. Sunt cincizeci. Atâtea mai mi-au rămas. Luați acuma unul, cu un deget de apă! – și puse cutia la îndemâna jupânesei. Acuma stați cu ochii închiși cu tot trupul destins. Nu spuneți nimic. Apoi am să vă vorbesc eu.

Se așternu tăcerea întreruptă numai de zgomotele ce răzbeau prin ferestrele închise. Cazimir se rezemă de pervazul ferestrei, privind în curtea dinspre vie care, verde și puternică, se răsfăța la soare pe araci. Un paznic chiar se plimba cu o sâneață[59] la spinare. Un câine pirpiriu țâșni ca o săgeată la chemarea acestuia. Apoi iar tăcere. Chipul jupânesei se coloră ușor, apoi buzele și parcă or fi căzut într-un somn, preț de un fârtar de ceas. După aceea deschise ochii limpezi, mari, liniștiți.

— Cum vă simțiți?

— Parcă aș fi dormit toată noaptea.

— Așa veți face de două ori pe zi: dimineața și la prânz. Iarba din care-i făcut leacul crește peste pietre țâșnite din adâncul pământului; atunci când scuipă foc. Veți avea putere să ajungeți cu bine la Iași. Vă e cald?

— Da! Demult nu m-am mai simțit așa.

— Doctorul alvalon a avut dreptate: leacul acesta aduce căldura și mișcă sângele. Acuma eu n-am să mai vin. Am înțeles că vă va fi de folos, dar îmi cer marea îngăduință, ca înainte de a pleca, să mă ascultați. Poate e un gând nebunesc, poate nu! Dar sunteți o cneaghină înțeleaptă și e bine să știți ce e cu mine. Poate viitorul să spună dacă sunt sau nu îndreptățit a vă vorbi.

Jupâneasa Marga închise ochii; știa cine e; cunoștea ce avea să-i spună.

— Vorbește. Îmi place să ascult.

— Sunt fiu de hatman polon, de mare șleahtnic. Am fost rob și am suferit multe și poate suferința și ciudățenia soartei mele m-au făcut mai bătrân decât vârsta mea. Era să mor ți am scăpat. Dar între robie și slobozenie am văzut-o pe domnița Simina și am iubit-o din prima clipă. Între viață și moarte tot ea mi-a apărut de două ori, ca și cum, în alte dăți, ar fi fost soața mea. Apoi, la acest drum de la iad la rai, căci rai îmi pare întoarcerea în Polonia, a treia întâmplare face să călătorim cu aceeași caravană. Un derviș mi-a dezlegat un vis și mi-a prezis viitorul. Și totul se leagă. Eu îngenunchez cu sfială și spun atâta numai: Peste noi plutește moartea, peste toți cum e datul fiecăruia. Dar dacă trăiesc și voi mai trăi, înduplecați-vă și spuneți lui Vasile Vodă să mi-o dea mie de soție și doamnă, ca să fie fericită pe potriva ei și a aleselor purtări ce le are. Italianul de la Stambul e mai prejos de ea și fericită nu-i cu el. Dacă ar fi fost bucuroasă și liniștită, domnia ta erai demult la Moldova. Eu voi trimite pețitori și prin Ana Movileanca, căci neamul meu nu e mai prejos de al Iagellonului ce o ține pe domnița Maria. Îmi veți asculta rugămintea?

Ochii jupânesei se înnegurară, dar glasul sună blând:

— Știam! Aflasem! Dacă ajung cu viață acasă, voi vedea eu însămi ce e drept și ce nu din spusele dervișului.

20

Caravana se despărți în două; o parte plecă spre Iași, iar pan Tadeus rămase să vină cu cele două jupânese îndată ce sora domnului va putea călători.

Încetul cu încetul au putut ajunge la Iași, unde tocmai vițele de vie dădeau rod pe colinele de la Socola, și au tras la casele vornicesei cu domnia sa ceva mai în putere. Au stat locului toți, cu inima ușurată de a fi ajuns, fără necazuri, la capăt de drum.

Dacă Simina se bucurase în clipa în care trecuse Dunărea, acum era tăcută și îngrijorată. Simțea cum o primejdie plutește în aer, și-i era teamă să se gândească la faptul că ar putea să piardă singura ființă ce o avea apropiată.

Gândul strunit nu alerga spre adâncurile necunoscutului ce o înfricoșa. O groază nelămurită față de legile firii o făcea să caute nădejdi și liman acolo unde mintea nu-i dădea dezlegare.

Moartea dăduse de atâtea ori ocol alor săi și luase cu asprime și fără alegere, dar ea fusese mult mai tânără atunci și nu văzuse cu ochii ei cum suflarea părăsește corpul. Fusese ținută departe și ocrotită de Marga, pe care acuma o simțea pierind ușor, zi cu zi, noapte de noapte, mulțumită de a fi ajuns în casa pe care o iubise și

de unde putea să plece liniștită în ținutul necunoscut și înfricoșător, în timp ce trupul ei se va adăuga pământului de la Bucium… ori al cimitirului mai vechi din latura bisericii Sfântul Nicolae. Și acolo va fi floare și iarbă ce va încolți și va vorbi vântului și cerului o limbă pe care numai ei o vor înțelege și mireasma-i se va adăuga văzduhului, călătorind în locurile dragi, iar dacă-i adevărată spusa din bătrâni, patruzeci de zile sufletul ei va da ocol casei, o va mângâia pe Simina în nopțile când nu va da geană de geană.

Așa gândea fără somn și jupâneasa Marga: poate că sufletul ei călător patruzeci de zile va reveni în ograda plină de pomi, pe care dragul ei îi sădise, în curtea grajdurilor, unde caii vor necheza a prietenie și vor bate neliniștiți cu copitele vrând să iasă la lărgime, va da apoi ocol ferestrelor și se va strecura ca un fum spre acest iatac unde stă acuma și va mai sta poate o vreme, timp în care să-l cheme pe Lupu să-i spună de acel leah ce-i prelungise viața cu câteva săptămâni sau poate luni.

Dar, datoare îi era să-i vorbească de nebunia sau ferecătura în care-l băgase soarta, s-o spuie fratelui ei, căci nimeni nu știe ce aduce ziua de mâine, nebunia leahului pe care o aflase și Simina, căci nu mai era o taină, deoarece o cunoșteau toți cerchezii de la caravanserai.

Simțământul ciudat pe care-l avea Simina, revenită în Iași, nu și-l putea lămuri. Iașul îi părea el însuși schimbat, mai mic și mai prăfuit. Curtea domnească și casele boierești parcă se afundaseră în pământ și numai grădinile, livezile, viile și dealurile își păstrau frumusețea neschimbată. Poate lor și amintirilor le purtase dorul.

Și viața de la Curte era alta decât aceea din vremea Tudoscăi doamna. Era tânără, chipeșe și blândă noua ei mamă, dar îi lipsea scânteia care o însuflețise pe răposata fiică a vornicului Bucioc, acel ceva al pământului și al locului ce aduna jupânesele boierilor în jurul ei. Grădina îi purta mai bine amintirea decât încăperile palatului și vechiul grădinar îi urma cu sfințenie dorințele și poruncile de altă dată.

Simina nu se mai simțea acasă decât la curtea vornicesei Marga, al cărei chip se subția pe zi ce trecea, iar ochii-i păreau mai mari și mai întunecați.

— Mătușă, când ai să te faci bine?

— N-am să mai mă fac bine!

— Ba da! Ești tot ce am eu pe fața pământului.

— Îl ai pe Ambrozie.

— E ca o apă ce curge pe alt făgaș.

— Pe Lupu.

— El are țara, fiul și noua doamnă.

— Surorile tale.

— Fiecare cu viața ei. Eu nu știu ce să fac cu a mea. Se adaugă o zi

la alta și atât.

— Trebuie să adaugi viață zilelor.

— Cum? Încă nu știu, încă n-am putere. Tăria mea e doar în domnia ta, mătușă.

— Și când nu voi mai fi?

— Nu pot să te aud vorbind astfel.

— Dar va veni o zi.

— La care nu pot și nu vreau să mă gândesc. Simt cum îmi îngheață sângele în vine.

Și iar a fost o noapte în care Simina cu greu a dat geană de geană. Nu vrusese să se așeze la curtea domnească în cămara goală de sus. Niciodată nu-i plăcuse acolo, nici ea n-ar fi știut de ce, dacă ar fi fost întrebată. Îi era drag numai iatacul doamnei Tudosca, dar acela nu mai semăna cu ceea ce fusese. Îi era dragă grădina din spatele curții domnești unde trandafirii înfloreau până dădea neaua, unde curpenii cu flori liliachii se prindeau de zidurile împrejmuitoare, iar la picioarele lor, viorelele făceau covor verde și foșnitor.

Drag îi era tot portalul cu mari crini albi învolți, cu petale cărnoase ca niște cupe vii, pe care în zorii dimineții sclipea roua, ca bobițele de mărgăritar, de parcă păstrau în ele ceva din sufletul cald și copilăros al celei duse, femeie ce fusese parcă anume zămislită pentru a fi mamă cu inimă gingașă și poate prea slabă în fața durerilor vieții. Numai ea i-ar fi putut spune de ce a lăsat-o atât de mult să stea la mătușa ei, ce taină se ascundea în lipsa numelui Siminii pe inscripția de la Trei Ierarhi și ce tristeți tăinuise în sufletul ei datorită firii mult prea plină de dor de viață și de râvnire a lui Lupu.

Simina nu îndrăznise niciodată să stea mai apropiat de vorbă cu maică-sa și acuma îi părea rău. Trăise și plecase din lumea aceasta cu o sfioșenie și resemnare pe care abia acum le înțelegea, prin însăși firea ei, pe care nu o putea birui. Aici, la Iași, o urmărea privirea ochilor căprui a Tudoscăi, parcă o vedea trecând de la un iatac la altul mereu având ceva de făcut, iar în ultima vreme îndurerată și albită la tâmple. Așa va fi și ea peste câțiva ani, se gândea Simina și imaginea mamei ei se suprapunea cu aceea a lui Toderiță, care pentru ea era ca și mort, căci înțelegea gândul lui Vodă, ce cu anume știință îl îndepărtase din țară, avându-și ochii ațintiți asupra lui, pentru a-l pedepsi de va îndrăzni a-i sta împotrivă. Iar ea și viața ei erau ca niște umbre ce nu puteau prinde contur, încât se minunau jupânesele curții de ce nu o văd printre ele, de ce nu are prunci și mai cu seamă, ce o împiedica a sta pe lângă Ecaterina doamna. Se minunau ele și de felul ei de a fi și de faptul că Ambrozio e mai mult la logofeția domnească decât acasă, adică la curțile de la Păcurari ori de la Bucium ale jupânesei văduve Marga. O căinau pe Simina și de necazul ce o păștea

din nou știind ce mult îșI iubea această mătușă care, prin purtările ei, se știuse apropia de multe jupânese moldave, ca și de cele două cumnate Stana și Glicheria, soațe ale fraților săi, hatmanii cei mari Gavrilă și Gheorghe. Până și strașnicul ei nepot Gheorghieș cel iubeț și mereu nesătul de toate câte-s ale dragostelor risipite și mereu înnoite venea cuviincios spre a-i asculta sfatul, pe care nu-l urma și dojana pe care n-o primea. Ba el i se spovedise acestei mătuși a lui, spunându-i că toată deșuchenia lui i se trage de la aceea că îndrăgostindu-se el de Maria lui Vodă, aceasta n-a vrut a-l lua în seamă, ci a râs pe seama lui că-i vine neam apropiat, cât și un frate, iar Măria Sa s-a ținut semeț că-i încă un copilandru ce are caș la gură și Măriei Sale îi trebuie un ginere om puternic și la vârsta în care poate avea acolo, la el acasă, frânele unei țări în mână și coroană veche pe frunte.

Așa i-a spus jupânesei de la Nemira când încă nu părăsise Moldova pentru Stambul și de atunci încoace numai blăstămății face de i-a speriat. Dar așa cum e, a venit spășit să i se închine sus, la Bucium, și i-a spus Siminei când a văzut-o, așa mai spre plecare:

— Ehe, domniță și vară bună ce-mi ești, am văzut cum erai când ai plecat și te văd cum te-ai întors. Nu-i tot una! Și tot sub porunca Măriei Sale te-ai umbrit și te-ai închis, că râvna ispitei măririlor e mai tare ca iubirea de neam în inima sa. Numai că eu mă despăgubesc cu toate câte întâlnesc și-mi plac. Nu pun stavilă, că de nu am ce am vrut cu inima, îmi iau cum pot, ce doresc. Da, Domnia Ta, ești femeie și domniță înflorită numai pe dinafară, ca trandafiru ce are inima florii veștejită.

Și Simina nu uită vorbele lui. De ar fi avut-o pe Marga jupâneasa sănătoasă, ar fi luat-o cu rădvanul și s-ar fi oprit tocmai în Țara Muntenească unde-i Toderiță și de acolo n-ar mai fi clintit-o nici zece hânsari ai Lupului. Ar fi putut apoi să și moară, dar măcar ar fi înțeles o vreme ce-i traiul de nevastă lângă omul iubit și i-ar fi fost inima cum e ciocârlia ce zboară slobodă ciripind în văzduh.

Se vede că Dumnezeu după ce a pedepsit pe Adam și Eva le-a dat apoi ca iertare dragostea ce însemnând sămânță de viață e singura biruitoare peste moarte. Moartea aceasta ce-i bate iarăși la porțile sufletului spre a i-o lua pe draga ei mătușă ce-i fusese ca o altă mamă. Se înfioră și se simți singură, și puțin nebună de a fi gândit că ar fi putut fugi în Muntenia, când ea nu știa ce se va întâmpla cu ea la un nou prăpăd și pustiire.

O altă nebunie acest leah a cărui poveste ajunsese și la urechile ei și care, de câte ori o întâlnise, o privise ca pe un măr copt bun pentru gura însetatului și înfometatului, ce era el. Numai un derviș rătăcitor putuse să-i stârnească asemenea doruri, derviș a cărui poveste făcuse drum de la Stambul la Iași odată cu leahul, a cărui apropiere, văzuse și ea, schimbase apele inelului, așa cum nu i se mai întâmplase până

atunci.

Simina ar fi vrut că plângă, să-și ușureze sufletul, dar ședea împietrită, cu inima cât un purice, ascultând tusea ce-i sfâșia liniștea ca un glas al hâdei cu coasa, în apropierea ei de casa de la Bucium, unde fusese odinioară atât de fericită.

Măria Sa Lupu Vodă avea firea și iscodirile lui. Ciudat și nefiresc îi părea faptul că Simina, tânără și sănătoasă, nu avusese prunc după cinci ani de căsnicie. Neobișnuit lucru de a-i place să stea mai mult lângă mătușa, decât alături de tânărul ei bărbat. Ca orice aromân, prețuia copiii mai mult decât orice în viața unei căsnicii, căci prin firul lor numai se păstra ființa neamului și se biruia moartea și alaiul ei hidos de prăbușiri și dureri. Jupâneasa Irina dăruise cinci prunci agăi Nicolae și toți erau firul prin care trecea mai departe duhul tatălui lor. Toți cinci se bucuraseră de izbânzile avute umăr la umăr și cinstiseră cum se cuvine atât pe jupâneasa Irina, când trecuse hotarul veșniciei, cât și pe tatăl lor, când se sfințise biserica Stelea de la Târgoviște, unde spre slăvită pomenire o înălțase el, Lupu, pe locul unde fusese locașul vechi, în care i se făcuse ultima slujbă agăi lui Mihai Viteazul. Fericită pomenire, fiindcă a avut cine a i-o face.

El, Lupu, dorea să rostuiască pentru totdeauna viitorul spiței sale, în această țară a Moldovei, pe care cu aprigă trudă și-a dobândit scaunul. Știe că sunt mulți care-l urăsc, zicând că nu-i dreptul lui a domni. Alții îl pizmuiesc dorind a fi în locu-i, mulți nu-l ajung cu gândul și găsesc că-i prea mare risipa ce o face atât la curte cât și cu noile înălțări de lăcașuri bisericești și cărturărești, și numărul vrăjmașilor și l-a înmulțit de când a venit doamna Ecaterina, cârtind că-i o străină. Le știe pe toate făcându-se a nu le ști; de aceea, neamul lui trebuie să fie unit și puternic, iar fetele să aibă copii. Îl va pune pe doftorul curții, grecul Ioachim, să-l ia la cercetări pe Ambrozie și de-i vinovat, va ști el ce are de făcut. Dar, gândind drept, nu-i mai trebuie și grija asta pe cap, acuma, când Marga e atâta de pierită.

— Măria Ta – i se înfățișase doftorul – cu un chip ce nu prevestea nimic bun, iar fața-i smeadă părea mai întunecată ca de obicei.

— Ai sfârșit cercetarea cu bine, Ioachime?

— Cum a poruncit Măria Ta. Am văzut, am vorbit, am cercetat și era așa cum m-am gândit dinainte, fără a cuteza să-mi spun temerea.

— Ai avut o temere, vraciule?

— Da, Măria Ta, și nu-i bine. Păcatele tinerețelor se plătesc scump, Măria Ta. Stambulul nu e Iași. Acolo vin boli din cele patru vânturi. Vin, rămân și se încuibează de nu se mai pot drege.

— Așa? Nu se mai poate lecui?

— Sunt boli venite cu oșteni, cu cei de pe corăbii, aduse din călătorii și cărora li se zic boli talienești.

— Nu-i nicio nădejde?

— Măria Ta, bolile acestea îngrijite la vreme, atât că nu merg mai departe și nu molipsesc, dar…

— Dar?

— Cine le-a avut de mai multe ori, acela nu mai e bun de sămânță.

— Mie mi se vorbise despre o sarcină.

— Da, Măria Ta, care nu trece de două-trei luni. Apoi nimic.

— Niciodată?

— Niciodată.

— Și boala poate trece și la Simina?

— Nu, Măria Ta. Dar copii cu logofătul Ambrozie nu va avea niciodată.

— Urâtă veste îmi dai, doftore.

— Tristă, Măria Ta. Dar răul odată făcut nu se mai poate drege.

— Asta o să vedem noi, Ioachime.

Și Lupu îi făcu semn să plece, rămânând singur, cu fața înnegrită.

Departe, pe malul Cornului de Aur, Antonio Grillo se preumbla cu pași mari prin încăpere. Își trecea prin minte veștile venite din toată lumea și niciuna nu era îmbucurătoare; totuși, întâmplările lumii nu împiedicau pe venețieni să-și ducă mai departe viața de negustători de seamă pe toate piețele lumii, datorită corăbiilor ei nenumărate ce purtau bogățiile atât în toată Marea Mediterană, cât și în alte mări și oceane. Dar îi trebuia și mai mult, drum deschis pe uscat, unde războiul din părțile micilor ducate germane pe de o parte, pe de alta răscoalele cazacilor din Ucraina polonă erau piedici ce supărau pe marii negustori, cărora le aducea opreliști și piedici.

După ce că drumurile în întreaga Europă erau nesigure, mai veneau și luptele religioase dintre catolici și reformați să încurce treburile Veneției, care până atunci avusese ochii ațintiți numai asupra Constantinopolului, ca dușman al creștinilor. Acuma, pe lângă măruntele, dar sângeroasele lor conflicte, se mai adăugau și cele religioase, îngreunându-i aici munca, unde solul englez protestant îi stă ca un spin în ochi și ca un priceput spion îi urmărește toate mișcările. Solul frânc, catolic și el, dar cu neamuri apropiate în noua credință, își vede numai de treburile lui și tot e bine în păienjenișul de zavistii de aici.

Dar iată, că o scrisoare a cuscrului său, voievodul de Moldova, îi dezvăluia un plan al hanului tătăresc din Crâm ce e gata nu numai a jefui toate caravanele pornite spre Bosfor, ci de a lovi spre Siret, zicând că merge spre Lehia cu ceambururile și fiind gata astfel să jefuiască tot ce întâlnește în cale și amenințând drumurile de negoț.

Pe cuvântul tătărăsc bază nu se poate pune: dacă zicea că pornesc spre răsărit, o luau sigur spre apus, dar e vorba aici de acest domn, pe

care marele vizir îl vedea cu ochi buni, care plătea bir și mai îi era și lui neam, așa încât se opri din mers și reciti scrisoarea lui Lupu Voievod.

21

Era de mirare cât de frumos și cât de tânăr putea să arate Măria Sa Vasile Lupu, acuma, când și domnița Maria se afla de un an la casa ei. Chipul său, cu fața albă sub sprâncenele arcuite – potrivit de groase, dar negre ca abanosul – subliniind linia lunga a pleoapelor tivite de gene dese ce făceau ca pupilele să pară mai întunecate și mai mare nasul grecesc ale cărui nări fine se deschideau peste mustața cu vârfuri subțiate ce ajungeau până la barba frumos rotunjită, făcând un colan chicii bogate ce strălucea bătând încă în albastru, gura cu buze roșii, pofticioase, totul respira bucuria de a trăi din plin.

Haina lungă de brocat verde, cu motive orientale din fir de aur, nasturii de smaralde înconjurate cu diamante, brâul lat de fir aurit, răsucit în chip turcesc peste mijloc, caftanul cărămiziu, cu mânicile spintecate, îmbrăcat ca o pelerină, strălucind prin florile-i aurii și cele două rânduri de paftale ce-l închideau pe piept, imineii ascuțiți, împodobiți cu podoabe în formă de soare, dădeau splendoare și fălnicie staturii înalte a bărbatului.

În mâinile-i cu degete lungi ținea o scrisoare pe care o recitise de câteva ori. Pe chipul său nu se vedea cam ce fel de vești ar fi primit de la Istambul, căci de ani întregi și de tânăr încă, Lupu își făcuse sieși o școală aspră de a nu lăsa să se vadă de către alții ceea ce se petrecea în sufletul lui. Din pricina aceasta, putuse trece peste griji și dureri rămânând la vedere același om liniștit, cumpănit, puternic, de parcă anii ar fi trecut peste el fără a-l micșora întru nimic, ba mai mult, îi adânciseră o siguranță prin care parcă își atrăgea soarta bună asupra-i.

Cu soarta, voievodul avea o socoteală veche, de când rămăsese orfan, de când se luptase greu să iasă în lumina puterii, de când moartea îi furase feciorul și soața.

„Îngăduie-mi Doamne, să am tăria să mă pot lua mereu la trântă cu ea, așa la luptă dreaptă ori mai strâmbă, voi putea s-o mai supun și eu, dacă Tu, în Marea Ta milostivenie, îmi vei mai ajuta.”

Îl auzise Huru grăind astfel, când a fost la sfințirea bisericii din Bârlad pe care o ridicase, nu departe de cetatea de pământ a lui Ștefan cel Mare, de când cu lupta de la Vaslui. Și vornicul de Țara de Jos la fel îl auzise grăind, căci fusese o vreme în care Lupu, boierul, se întorsese de la Stambul pe acest drum ce lega Cetatea Albă și Chilia de Liov, trecând prin Iași.

De multe ori își repetase în barbă feciorul căpitanului Coci: „Mă iau viață, la trântă cu tine, câte zile și câtă suflare voi avea. Când tu deasupra, când eu, și așa, de-a rândul, cât voi putea, că nimeni dintre

ai noștri n-a avut tihnă în veac de veac. Ne-ai pus sub puterea turcească și strămunii au suferit: au fost spânzurați ca ghiauri, schingiuiți ca necredincioși, ca să li se fure avutul când și l-au agonisit, au trebuit să se tragă ca vulturii pe creste de dealuri ferite de la drum, ori pe cline râpoase de munte. Au bătătorit drumurile și au intrat în oastea creștină, dar nu și-au pătat mâinile slujind semiluna și omorându-și frații în credință. Au pribegit ai mei din frumoasa Grecie cea plină de chipuri de zei păgâni și de biserici din cărămidă cu greu ridicate de ei; au pribegit până în munții sălbatici și pustii ai Bulgariei, unde viața le-a fost mai grea și unde pașa de Silistra, atotputernic pe toată peninsula, își arăta mai cumplit strășnicia cu asupriri și podvezi ce-i înjosea. Și au trecut atunci ai mei Dunărea și au intrat în oastea viteazului Mihai și au murit în slujba creștinătății, căci n-au fost temători și au știut să lupte. Eu n-am darul războinic dar, tu, Doamne, mi-ai dat iscusința minții și prin ea mă voi lupta, cât voi trăi, cu aspra asta de viață ce m-a chinuit din moși strămoși. Măcar la două-trei veleaturi să ieșim și noi deasupra! Și prin mine tot neamul meu cel ce n-a cunoscut nici liniștea, nici răgazul, nici binefacerile puterii."

Lupu murmură câteva cuvinte străine ce i se pierdură în barbă. Nu era de mirare la el faptul, atunci când ceva îl neliniștea, de a gândi și vorbi în grecește. Dascălii lui de la Târgoviște greci fuseseră și nu dintre cei proști. Îi insuflaseră dragostea de cultură, dar ceea pe care o cunoșteau ei era cea elenă și toate cărțile ce le citise erau în limba lor. Datorită cunoașterii temeinice a acesteia se putuse înțelege în Stambul cu dragomani de seamă, care cu toții erau de baștină azi de la Atena, Pireu, Salonic or Moscopole, iar atât cultura lor, cât și puterea de acolo ce trăgea. Forța spirituală, acum cea grecească, cumpănea între trufia, fanatismul și tradițiile asiatice și restul lumii din acel apus, spre care se întindea acest veșnic pus pe războaie popor seleucid. Și mulți dintre demnitarii de seamă ce ajutaseră împărăția, greci fuseseră, trecuți la credința profetului.

Lupu știa că turcul trebuie măgulit, iar grecul convins dacă-i doreai prietenia și el le îndeplinea pe amândouă, stând parcă într-un scrânciob pe care-l ținea în cumpănă dreaptă sfetnicul său de taină mitropolitul Varlaam, bărbat deștept și mare învățat.

Și acuma, la vestea cea mare, precum că Padișahul e pe cale a intra în război cu Veneția, tot la preafericitul Varlaam va cere sfat și încuviințare, mai cu seamă că Simina, fata lui, nu mai putea fi soția lui Grillo, fecior al dragomanului republicii venețiene. Turcii pot găsi prilej de a-l învinui de necredință și Ruxandra e la seraiul sultanei.

Jupân Costachi era la Măria Sa. I se poruncise a i se înfățișa îndată ce va fi venit de la Stambul. Acuma ședea în cămara de lângă spătăria cea mică și spunea pe îndelete și ce aflase de la preafericitul Patriarh

și veștile ce umblau pe la Înalta Poartă.

— Nu mai e lucru de taină, Măria Ta. Pirații s-au năpustit chiar asupra acelei corăbii ce ducea spre Eghipet pe trei înalți dregători, care scoși cu cinste din slujbe, pentru că așa le venise vremea, se îndreptau către seraiurile și pământurile hărăzite lor de către padișah pe lângă Alexandria așa cum le e datina. Trei pași ce-și făcuseră cu prisosință datoria către răposatul Murad și către Ibrahim.

— Să fi știut piratii a cui era corabia?

— Nu cunosc adevărul, dar se prea poate să fi aflat că aceștia plecau ducându-și toate averile cu ei și nu lăsau ei să le scape un asemenea noroc, mai cu seamă că se zvonise că și-ar fi vândut caravanseraiurile ce le aveau la Stambul și multe prăvălii, cât și mori de tot felul, ba și seraiuri de preț. În port vin mulți oameni și trag cu urechea prin mulțime. S-a fi aflat, Măria Ta.

— Unde-i lăcomie mare, e și primejdie multă, Costachi.

— Este, Măria Ta, că după ce au dat năvală și i-au biruit au fugit cu prada tocmai la insula Creta, unde-și au vadurile și gazdele de atât amar de ani. Erau tot arabi de ai lor întru credință, numai că Mahomed e Mahomed, iar banu-i ban…

— Și ce a spus marele vizir, când a fost înștiințat?

— S-a plâns sultanului, care s-a mâniat greu pe venețieni, zicându-le gazde de hoți și haini față de împărăția sa. Ba că și îngăduința lui a atins o margine dincolo de care vine pedeapsă.

— Război cu Veneția?

— Așa, Măria Ta.

— Și atunci, boierul Antonache, dragomanul bailului Veneției?

— E în mare primejdie, Măria Ta. El și toată spița lui, cât și toți prietenii lui.

— Vrei să spui de Ambrozio?

— Și, Măria Ta, cât și de domnița.

— Dar ei se află la mine de trei ani.

— Cu atât mai mult pot urzi de aici și nu te pot ierta nici pe Măria Ta de amestec știut în treburi tainice.

Înainte de a pleca eu încoace, bailul republicii fusese ridicat și închis la Edi-Kulé. Iusuf-bei, cel care are o minte cât trei dervișii înțelepți și la hanul căruia am tras, mi-a pomenit că n-ar fi în afara legii ca toți dregătorii bailului să-și piardă viața odată cu el și toate învoielile lor scrise să cadă în mâna turcilor, dacă nu le-au ars nici pe cele cu primejdie. Și Măriei Tale, care ai scrisori multe către dragomani, i-ar putea cășuna, dacă mai ai vreunele care nu-s trimise în copie și la marele vizir.

— A mai adăugat ceva în legătură cu domnița Ruxandra, ostateca lor?

— M-a sfătuit s-o văd din partea Măriei Tale.

— Și?

— Am fost! E bine, crește, înflorește. Sultana Validé o iubește: fapt rar și o face pe domniță să spere în cele mai mari măriri pentru viitor; dar n-o mai lasă nici să meargă la casa lui Grillo și nici pe jupâneasa Lucreția n-o mai îngăduie să vie s-o vadă. Ba odată a și căinat-o că domnița Simina l-a luat pe fiul lui Grillo, când Măria Ta aveai putința s-o măriți fără să o legi la gura tunului.

— S-o leg la gura tunului?

— Așa a vorbit cu tâlc. Dar eu am adus Măriei Tale și o carte de la domnița Ruxandra, ca să înțelegi, Măria Ta, cum o duce acolo.

— Capudan-Pașa[60] s-o fi mâniat râu, căci cinstea obrazului său a fost astfel înjosită.

— Da, Măria Ta! Căci se țineau tari a fi stăpâni pe marea cea albastră și iată că i-au înfruntat din nou niște pricăjiți de pirați, care n-ar fi îndrăznit dacă nu ar fi fost asigurați de o putere care să-i apere. Prietenii Măriei Tale au răspândit zvonul că, în curând, domnița noastră se va despărți de feciorul dragomanului, că Măria Ta ai fi necăjit că nu ți-a dăruit nepoți, iar că binecredinciosul mitropolit Varlaam ar fi cerut Măriei Tale această despărțenie, spunând că norodul cârtește văzând ginerele domnesc mergând aici la lăcaș de închinăciune papistășesc.

— Așa grăiesc acei prieteni?

— Așa, Măria Ta, cu fericitul patriarh în frunte.

— Înseamnă că va fi război lung și greu.

— S-ar mai fi găsit și niște cărți arătând o înțelegere între craiul leșesc, Veneția și papă. Preafericitul patriarh se gândea că ajunge Moldovei o înrudire cu Iagellonul.

— Poate. Cine știe… Astfel padișahul va trimite ienicerii cât mai departe de Stambul și bine face.

— Iusuf-bei spunea că s-a fost folosit acest prilej și spre a-i îndepărta și spre a-i împuțina, căci de la micșorarea numărului lor, ienicerii stau ca pe jeratic și se răscoală din orice prilej. Până acuma au schimbat doi padișahi, pe care i-au trimis în iadul lui Allah. Cât am fost eu acolo, au făcut răzmeriță numai și numai fiindcă le-au dat pâine rece de la o zi pe alta. Au răsturnat cazanele cu mâncări și au strigat că ei nu-s robii nimănui ci „fiii sultanului”, așa cum le-a zis Mahomed-cuceritorul. De-abia i-a potolit marele Muftiu. Altădată s-au mâniat că n-au aflat destulă carne în cazanele cu pilaf. Numai pentru atâta!

— Se răscoală ei, dar tăria turcească n-are seamă.

— De, Măria Ta! Țările sunt ca omul: se nasc, cresc și apoi, într-o bună zi, mor. Dar până atuncea ienicerii și spahiii vor să-și simtă puterea, s-o crească prin războaie și s-o arate lumii, dar să înfricoșeze și sultanii!

— Sunt cuvintele lui Iusuf-bei?

— Și ale lui și altele de la oameni adunate.

— Bine, Costachi. Acum stai la Iași și vezi de treburile de aici o vreme.

După ce jupân Costachi părăsi încăperea, Vasile Voievod desfăcu sulul pe care Ruxandra i-l trimisese, acoperit, cu scrisul ei mărunt, frumos caligrafiat în grecește, pe care el acuma îl privea cu un simțământ de mândrie. Îi plăcea să-și știe fata învățată și deosebită față de multele jupânițe de la Curte cu care copilărise. Își punea mari nădejdi în ea și într-un fel faptul de a o ști ostatecă, în locul unui fecior mult prea nevârstnic, îi dădea o greutate în ochii lui. Deși îi era dor de ea, îi plăcea tăria cu care îndurase despărțirea ce nu-i stricase cu nimic voioșia și marea ei putere de a face față împrejurărilor și locurilor străine.

Rămase câteva clipe cu scrisoarea Ruxandrei desfășurată în față-i. Va avea el grijă ca acest război cu republica Veneției, vestită prin oștenii ei, să nu dăuneze cu nimic nici lui, nici copilelor sale.

Sprâncenele-i negre se adunaseră parcă într-o singură linie. Va veghea și va lua măsuri; norocul Ruxandrei că nu bănuia nimica din furtuna ce se ridica asupra capului lor. Apoi începu să citească slova-i grecească:

„Slăvite domn și iubit al meu părinte – glăsuia scrisoarea – m-am bucurat de venirea acestui cinstit negustător trimis de Măria Ta cu vești de la Curte și cu daruri pentru mine, ca să înțeleg că mă ții mereu aproape de inimă. Și mie mi-e dor, mai cu seamă de Măria Ta, de Ștefănuț și de doamna, noua mea mamă.

Dar să știi, Măria Ta și mult dorit al meu părinte, că și Înălțimea Sa, Sultana Validé e aici ca o altă mamă pentru mine, mai cu seamă că mă poate înțelege, vorbește mult cu mine și pricep că se bucură de acest lucru.

Poate i-ar fi plăcut să aibă o fată, pe care n-a avut-o, ori așa îi e firea.

După cum știi, Măria Ta, am în serai alese încăperi, cu havuz în care sar ape argintii și totul în jurul meu îi numai strălucire de marmură albă, iar Înălțimea Să mă ia cu sine în plimbările cu corabia cea mică, acoperită cu perdele purpurii peste Bosfor, unde-i frumos cum nu se mai poate. Mi-a dăruit și alese veșminte subțiri ca firul de păianjen și altele țesute cu steluțe de aur și văluri albastre și iminei bătuți cu mărgăritare la vârfuri. Și-mi vorbește de Măria Ta, ca de un bei de aur ce le ești cu credință și te închini cu alese și neprețuite daruri către Domnia Sa, dar nu mai mi-e îngăduit de la o vreme a merge la casa din Pera a boierului italian. Și nici soața domniei sale n-a mai venit la mine să mă vadă, dar mie nu mi-i urât, că m-a luat sultana Bahrum la seraiul cel mic, aflat în afara Stambulului și acolo-i

o grădină cum încă n-am văzut, cu drumurile podite cu pietre netede albe și lucioase, cu pomi tăiați în felurite chipuri, așa cum se spune că i-ar fi învățat a face grădinarul solului Franciei. Și acest sol, ce grăiește ca o pasăre ciripitoare, i-a spus Înaltei Sultane, când m-a văzut și aflând că sunt creștină, că aleasă trebuie să fie țara ce are domnițe ca mine! Iar eu am răspuns Măritei Sultane că eu semăn Măriei Tale, care ești cel mai frumos voievod și a râs a plăcere, ba atunci mi-a spus că a aflat de învoirea ce a cerut-o mătușa Cherața și uncheșul de a ridica lăcaș sfințit, așa cum ai făcut Măria Ta, tocmai în Tesalia și sultana Bahrum le-a dat-o, ținând acea parte de lume de puterea sa. Și așa bună a fost cu mine că m-a ținut lângă sine, în încăperile seraiului din Stambul, de unde se vedea sultanul Ibrahim ieșind cu oastea la vederea norodului, într-o zi dinaintea Bairamului, când a fost tăierea împrejur a fiului sultanului; n-am să uit cât oi trăi mulțimea scânteietoare a vizirilor și pașilor pe caii înveșmântați în valtrapuri, de parcă ar fi fost o ceată de arhangheli de ai lui Allah și după ei puzderie de spahii de se întuneca zarea. Atunci mi-a dăruit o pasăre de smalț ce se mișcă singură și cântă.

Aici vremea îmi trece repede. Am învățat să cânt pe un fel de cobză mititică, cu sunet dulce și cum una din cântărețele de la Curtea sultanei Validé e greacă, ca și Înălțimea Sa, acuma îi pot ține locul uneori și toate cadânele spun că aceasta-i cea mai înaltă cinste.

Am și învoirea să ies însoțită la Patriarhul nostru, unde m-am spovedit și m-am împărtășit, așa cum se cuvine.

Sănătatea mea e bună, ceea ce vă doresc și Domniilor Voastre și mătușii Marga, despre care se zvonește aici c-ar fi bolnavă rău, atât domnia sa, cât și boierul Grillo, soțul surorii mele iubite Simina.

Mă închin cu supunere și dor în fața Măriei Tale.

Ruxandra”

Vasile Lupu strânse sulul și-l luă cu sine. Înțelesese că fetei lui îi place alintul și bogăția de la palatul sultanei și mai cu seamă că e ca un boboc gata a înflori, dar Frância era prea departe și ginerii lui se cuvenea a-i aduce un folos domniei, căci o vecinătate în bună înțelegere era cea mai sigură chezășie de domnie pentru el și Ștefănuț.

Trebuia să se hotărască repede ce va face cu Ambrozie Grillo și numai mitropolitul Varlaam îi va putea da dezlegarea, numai el trebuie să desfacă ceea ce unise, deși această faptă va stârni dușmănii și multe vorbe, dar se mai auzise de astfel de întâmplări, peste mări și țări. Apoi Simina avusese mare noroc și că n-avusese copil cu el și că scăpase sănătoasă. De iubit, nu-l iubea nicicum, înțelesese el aceasta de la capul locului, că fata-i ședea mai mult la jupâneasa Marga, de care se îngrijea ca o fiică, nu ca o nepoată. Greul va fi pentru ea nu plecarea lui Grillo, ci sănătatea șubredă a Margăi, boala acesteia ce

mergea cu pași repezi spre drumul aspru al unei despărțiri fără întoarcere, ce-l va îndurera și pe el, dar aici nu mai avea niciun fel de putere.

În curtea Cehanilor era zarvă. Venise un olăcar din Tara Muntenească și adusese vești din partea lui Toderiță.

22

— Te-am chemat, Simina. Vii rar la curte și vorbești rar cu tatăl tău.

— Vin când sunt chemată, Măria Ta! Știi că mătușa Marga e tare slăbită și nu mă îndur s-o părăsesc. Ar trebui, Măria Ta, să vii s-o vezi mai des.

— Toate la rândul lor, căci viața-i plină cu datorii și griji, Simina.

— Așa-i, Măria Ta!

— Da. Și una dintre marile mele griji de acuma ești tu.

— De ce, Doamne? Doar Măria Ta mi-a hotărât soarta.

— Și nu ești mulțămită?

— Nu.

— Din pricina asta stai ca o schivnică? Nu o iubești pe noua doamnă? Nici fratele nu-ți iubești?

— Pe Ștefănuț? Cum să nu! Pentru doamna Ecaterina e de ajuns că o prețuiește domnul țării. Mai mult nu-i trebuie. Domnia Sa e fericită.

— Și tu nu ești?

— Măria Ta mi-a poruncit să mă duc după omul ales de domnie. Nu mi s-a poruncit să fiu și fericită.

— Se cunoaște că ai stat mult pe lângă Marga.

— Care mi-a fost ca o mamă, Doamne! Să nu uitați.

— Și dacă l-aș trimite pe Grillo departe, cu o însărcinare, pe un an sau doi…

— Așa cum a fost îndepărtat Toderiță Cehan?

Chipul lui Vasile Lupu se înroși a mânie, atât cât se mai vedea din barbă și mustăți. Glasul îi deveni aspru.

— Ești nerecunoscătoare. Te-am trimis la Constantinopol, floarea împărăției.

— Da. Străină între străini.

— Te-am adus în țară, dar nici aici văd că nu-ți afli locul.

— Nu, Măria Ta!

— Și acum, fiindcă înțeleg că nu ți-i drag bărbatul ce ți-am dat, și nici nu ai copii cu el, am hotărât să te despart, dar am vrut să ți-o spun dinainte. E spre binele tău.

Chipul lui Vodă se întunecă, ferindu-se a-i spune și despre neputința izvorâtă din urâta boală a lui Ambrozio.

— Spre binele și liniștea mea ar fi să pot purta de grijă mătușei

Marga, atât cât mai trăiește, apoi pot să intru și la mănăstire, așa cum a făcut domnița Lăpușneanului.

— Îți voi hărăzi o soartă mai bună.

— Cum va crede Măria Ta, că eu la Stambul nu mă mai întorc. M-am săturat să fiu madona Simona Grillo, ca să mă strige de două ori până să-mi dau seama că e vorba de mine. Numai un lucru te rog, Măria Ta.

— Vorbește.

— Văd că viețile și mulțămita noastră nu intră în cumpăna hotărârilor domnești. E și asta o soartă! Peste ea nu pot trece, dar fiindcă mi-ai poruncit să împart o vreme casa și patul cu alesul Măriei Tale, aș vrea spre cinstea obrazului domnesc și a mea, ca domniță, să nu i se întâmple nimic urât lui Ambrozio, chiar dacă nu-ți va mai fi ginere. Și așa se va cleveti destul în urma hotărârii ce ai luat Măria Ta. Apoi, ar fi vremea să-l aduci înapoi la casa și jupâneasa lui pe Toderiță Cehan, să nu mă urască pe mine neamul Nemirilor, că din pricina mea le stă feciorul cel mare pribeag, tocmai în Tara Muntenească. Așa mă voi supune hotărârii Măriei Tale.

— Toader Cehan nu-i surghiunit. Adună hrisoave pentru Letopisețul Moldovei și s-a îndeletnicit cu supravegherea bisericii ce am înălțat la Târgoviște, în amintirea răposatului meu tată, căpitanul Nicolae Coci.

— Întotdeauna Toderiță Cehan a făcut numai lucruri înălțătoare și de seamă, după cum văd eu: e o frunte între boierii Măriei Tale. Ferice de jupâneasa aleasă de el. Și cu Ambrozio ce se alege?

— Va pleca împreună cu anume călugări papistași de la Siret, la Veneția.

— De ce nu la Stambul?

— Ai lui sunt toți în temniță.

— Ah! Biata donna Lucreția. Acuma pricep…

— Că prin această hotărâre îi scap și viața lui și a ta.

— Și tronul Măriei Tale, tată, nu e așa?

Micuță, în veșmântu-i gălbui, Simina ședea dreaptă în fața tatălui ei, fără a-și pleca ochii și Lupu înțelese în ea aceeași încăpățânare a lui din tinerețe, ca și aceleași sclipiri ale privirii hotărâte.

Fata lui se schimbase mult la fire, în acești cinci ani ai căsătoriei ei: avea o minte ce-i umbla repede și poate tocmai asta o împiedicase de a fi mulțumită și de a se fi legat de Ambrozie, poate tocmai spre norocul ei, acuma, când trebuie să o despartă de el.

Nu părea nici tristă, nici veselă, ci parcă în afara lumii în care trăia. Puțin vorbăreață și retrasă, jupânesele boierilor de la Curte o crezuseră mândră și îndepărtată prin alte credințe și obiceiuri aduse de la Stambul.

Dar Lupu înțelese acuma că Simina nu putea, cu toată vârsta ei

fragedă, nici uita, nici schimba ceea ce-i înflorise odinioară sufletul. Că sub fruntea aceea înaltă și bombată, pe care fluturau zulufi de păr negru, gândurile-și țesuseră ani la rând pânza lor de amintiri ce-i luminaseră odinioară viața și că, ascultându-l pe el, plecase fără să spere nimic și negăsind nimic să-și umple viața își pierduse încrederea în el, ca părinte.

Și revenind la Iași, unde la curtea domnească în iatacurile și în locul Tudoscăi Doamna o găsise pe cercheză și un copil ce-i semăna leit, iar jupânesele de curte fiind ele însele altele, fata care și înainte șezuse mai mult la Marga, acum nu avea de ce să se prindă.

Dacă ar fi avut copii, dar mai bine că se întâmplase astfel! Feciorul hatmanului Koniepolski din șase în șase luni face întrebări ocolite despre ea. Se vede că n-o poate uita. O va trimite pe Simina la cneaghina Ana Movileanca și acolo se va putea căsători cu leahul, fără a mai cere învoire la Stambul, așa cum s-ar cuveni. Și fata lui va fi cneaghină la fel cu domnițele lui Ieremia și ar putea fi mulțumită, numai de ar mai avea un dram de suflet, care parcă-i înghețase în ea prin cele depărtări ce se vede că o biruiseră și pe Marga, de tot bolește de când a venit de acolo.

Sus, la curțile de la Bucium, venise Măria Sa să-și vadă sora. Acolo, departe de Iașul cel plin de forfotă și griji, pe acea înălțime, simțea Lupu nu numai adierea vântului ce venea ca o învăluire pornită din răsuflarea culmilor, ci și o adunare a sufletului sau o forță ce-l ridica peste puterile obișnuite ale zilelor de rând.

Aici, de unde cetatea lui de scaun se vedea departe și micșorată, iar priveliștea se întindea largă ca într-o împărăție a liniștii, iar arborii bătrâni aveau o măreție de iconostas pregătit de sărbătoare și codrii, adăpost de tarpani, creșteau muți și verzi topindu-se în zare și-n văzduh, unde schivnicii s-ar fi simțit în voia lor, se retrase de câteva luni jupâneasa Marga, sora domniei sale.

Se trăsese dintre oameni simțind că se apropie clipa de a trece un prag mărunt ce o mai despărțea de o altă lume plină de taine, dar de care nu se înfricoșa, căci viața o obosise prin toate durerile și neputințele omenești, ce le vedea în jur. Îi părea rău de Simina că o lăsa pornită pe un drum ce nu-i aducea nicio bucurie, nicio liniște și nici măcar mulțumirea unui prunc. Plutea parcă într-o barcă fără lopeți, în voia vântului, pe o apă încă liniștită, iar Lupu parcă era orb și surd de nu înțelegea nimic. Trăise întotdeauna bucurându-se din plin de viață, trecând peste durere cu pași mari și apăsați, ba mai mult, găsind în ele o nouă putere de a păși mai departe spre alte năzuințe pe care nu se lăsa până nu le îndeplinea, ca într-o trântă uriașă cu viața, pe care se lupta să o aducă la cheremul poftelor lui, niciodată ostenit, niciodată doborât.

Fiecare gând, fiecare faptă a lui este închinată numai vieții, izvorând dintr-o poftă nestăvilită de viață, de parcă viața i-ai fi veșnică, și nu moartea, care-i capătul tuturor înfăptuirilor. Îl simte că trăiește cu un ochi ațintit spre Țara Românească, cu gândul îndreptat spre Stambul și însăși căsnicia lui de acuma e peste bucuria tinereții și frumuseții apuse, e o treaptă în drumul năzuințelor lui. Oare Varlaam, mitropolitul, nu i-a citit în suflet și nu vede că trebuie să-l îndemne la cumpătare, sau mărirea i-a întunecat mințile și i-a dat o încredere oarbă în steaua lui bună? Apropierea morții face să-l înțeleagă mai limpede ca niciodată. Acuma ședeau amândoi în pridvor tăcuți, dar gândind amândoi la șubrezenia vieții.

Avusese de gând să-i spună că o va despărți pe Simina de Ambrozie, dar amândouă pricinile adevărate ar fi neliniștit mai mult sufletul surorii lui și așa aflată la grea și adâncă cumpănă. Nu putea și nu voia să vorbească despre moarte cu sora lui cea mare. Se simțea într-un fel vinovat de moartea lui Nemira într-o luptă nechibzuită pe care el, Vodă, o stârnise și nu se pricepuse a-i ține frânele în mâini. Dacă n-ar fi pierit Ștefan Nemira, sora lui nu s-ar fi topit din picioare! Numai Dumnezeu avea să-i fie judecător! Totuși, de pe buze, îi scăpară cuvintele:

— Mă ierți, soră?

Marga își întoarce ochii obosiți către el; nu se mirase de întrebare.

— Cu Dumnezeu să te socotești, Lupule, nu cu mine, căci toți acolo ajungem, nu uita! Eu demult te-am iertat, numai de copilele tale să ai grijă, ca de ochii din cap, că-s gingașe și nedate la greul vieții.

Atunci Lupu se gândi s-o înveselească într-un fel, povestindu-i de leahul cel năzdrăvan, care venise cu ele de la Stambul.

— Gingașe și frumoase, Margo, și eu mă lupt cât pot să le fie bine și plină viața. Se vede însă că frumusețea lor face pe unii tineri lunatici. Am aflat despre un șleahtnic înrudit cu Potocki și cu alte mari neamuri că ar fi rămas fermecat de Simina, numai odată ce a văzut-o și nu numai atât, dar a povestit despre o prezicere ce i s-a făcut că i-ar ajunge doamnă legiuită în castelul său din Lehia.

Marga zâmbi.

— L-am cunoscut, Lupule, și știu basmul. S-a jurat în fața-mi că de n-o ia, rămâne necăpătuit. E frumos flăcău și pătimaș.

— Ți-a plăcut?

— Tinerețea e plăcută întotdeauna, mai cu seamă când e sfințită prin suferință. De-ar avea parte numai de bine!

Vodă o privi lung, înghițindu-și cuvintele. Margăi îi trebuia liniște. Spuse numai:

— De-i urezi de bine, de el va avea parte, – iar jupâneasa Marga nici nu știa cât de aproape era cavalerul leah de împlinirea dorințelor lui, căci atunci s-ar fi cutremurat de puterea profeților.

În camera mare cu tavanele joase, lumina pătrundea puternic prin geamurile larg deschise spre grădină, de unde venea și mireasmă de izmă și trandafiri, amestecată cu cea mai amăruie a iederei ce se cățăra peste un zaplaz din latura casei, amestecată cu volbura înfloritǎ, în care se jucau niște vrăbii gureșe. Prin perdelele subțiri de borangic, razele soarelui străbăteau peste podele, peste patul larg în care zăcea sora cea mai mare a lui Lupu Voievod, punând o strălucire aprinsă peste icoana de argint a Maicii Domnului cu pruncul în brațe, ce parcă prindea viață sub această atingere.

În încăpere, așezată pe un jilț cioplit în lemn de nuc, Simina ședea dreaptă cu ochii larg deschiși, frământându-și mintea cum să-i dea jupânesei vestea năstrușnică a hotărârii Măriei Sale de a o despărți de bărbat.

Tocmai atunci bolnava se liniștise din zdruncinul ce-i fărâma plămânii și glasul ei schimbat rupse liniștea.

— Simina, simt cum mă sfârșesc.

Aceasta se sculă și dintr-un șip aflat pe o măsuță, îi puse câteva picături într-o cană, dându-i-le să le bea.

— Are să treacă, mătușă Marga! Are să treacă! De când ne-am întors, leacul acesta te-a întremat mereu.

— Acuma nu mai are putere. Și nu mi-e de mine, că mă duc. De tine-mi pare rău! Numai de tine și de viața ta. Cine știe ce te mai așteaptă!

Simina tăcu o clipă, cântărind că-i mai bine a nu-i spune hotărârea lui Vodă.

— Cu cât chibzuiesc mai mult, cu atâta înțeleg că fratelui meu nu de sufletul tău îi pasă și de fericirea ta, ci numai și numai de ambiția lui nemăsurată.

— Așa-s vremurile, mătușă! N-am ce face, decât a mă supune lor.

— Și eu nu mai am putere să te mai pot ajuta. Iar în Ambrozio nu am nicio nădejde. Stă tot ca o pasăre pe creangă, gata să-și ia zborul. Numai Dumnezeu să te mai aibă în paza lui.

Simina adăugă moale:

— Poate că are să-și ia zborul. Cine mai știe ce aduce ceasul!

— Aș vrea să te știu fericită, Simina.

— Greu lucru ceri, mătușă! Ești singura ființă care m-ai iubit cu adevărat și asta trebuie să-mi fie mulțumirea.

— Eu voi pleca, Simina. Asta-i durerea mea. Pentru tine voiam să mai trăiesc, numai pentru tine. Și altcum ți-am închipuit viața. Altcum!

Ochii Siminei se umplură deodată de lacrimi. Numai în fața Margăi își pierdea tăria ce și-o pusese ca o pavăză între ea și restul lumii. Nu

avea nevoie să fie nici plânsă, nici căinată de ceilalți. Trebuia să fie tare, ca nimeni să nu-i înțeleagă zbuciumul.

Întoarse fața spre fereastra deschisă, spre cerul senin, săgetat de un stol de păsări ce se pierdea în zare. Tăcu, de parcă i se încleștase gura, apoi, stăpânindu-se, se întoarse către bolnavă:

— Să mănânci ceva. Să mai prinzi puteri.

— Nu mi-e foame.

— Puțină supă, o fărâmă de pâine.

— Poate mai încolo – și tusea începu să o scurme din nou, cu ghearele ei ascuțite.

— Am să trimit acuma după doftorul grec și Simina dădu să se ridice.

— Nu, draga mea. Tusea îi opri iar vorba.

Simina rămase împietrită locului, parcă ea însăși, sfârșită de puteri, iar în urechi îi răsuna numai zgomotul făcut de tusea seacă, neîntreruptă ca și cum cineva i-ar fi luat capul în mâini și i l-ar fi izbit dintr-un perete în altul. I se păru că va înnebuni și totuși ședea pironită locului, fără putere, cu ochii îndreptați spre icoană, căreia îi cerea o minune, numai una; viața Margăi, în schimbul a tot ce i s-ar fi dat ca povară. Rămase așa, neclintită.

Tusea seacă a jupânesei Marga zgâria liniștea încăperii și punea umbre peste obrajii trași ai Siminei.

Simțea cum i se sfâșie sufletul, când o vedea așezată în capul oaselor pe marginea patului, căci numai astfel mai putea birui înecul și înăbușirea ce-i venea dinlăuntru, și totodată putea ostoi vremelnic zbuciumul ce-i zdruncina cu mare durere plămânii. Slăbise mult în ultima vreme și brațele-i ieșeau subțiratice din veșmântul larg. Ochii ei mari arătau suferința și o adâncă tristețe.

Marga simțea cum se sfârșește și-i era milă de Simina, milă pentru viitorul tulbure în care o vedea, singură și fără urmă de bucurie. Viața-i apărea crudă și grea: fiecare dram de bucurie trebuia plătit amarnic și înzecit, iar tot zbuciumul acesta de a trăi, ce acuma îi părea zadarnic, gonea spre moarte, dincolo de care mai putea fi iarăși plâns și scrâșnire.

Se gândea că nu-i creștinește tot ceea ce simțea acuma, totuși nu-și putea înăbuși o adâncă revoltă în fața a ceva ce nu înțelegea, dar îi aducea un zbucium în toată ființa sa. Să fie totul o zădărnicie, ori o bucurie fără margini a reîntâlnirii cu cei dragi, demult plecați de pe aceste tărâmuri?

Oboseala adâncă o cuprinse și ar fi vrut să ațipească o clipă, dar nici atâta nu putea, din pricina tusei ce-i rupea plămânii. Cu ochii măriți și încercănați privea spre Simina, îi făcu semn să se apropie, și când aceasta veni și după obiceiul ei îi sărută mâna, punând în această sărutare toată dragostea ei, jupâneasa Marga își aplecă buzele albite și

reci peste capul plecat, apoi cu o ultimă sforțare se întinse din nou pe perne și se topi în neființă.

24

Mănăstirea Trei Ierarhi își desfășura aripile-i albe în jurul bisericii ce-și înălța trufașă turlele-i aurite spre ceruri. Era în ziua a doua după sărbătoarea Sfântului Ilie, dezlegătorul de ploi și iarba era pe alocuri pârjolită de arșița soarelui. Călugării treceau prin curte la feluritele lor rosturi, fluturându-și anteriele de șiac.

Brâurile de piatră sculptate ale bisericii se înșirau ca niște rânduri vii ale unui hrisov menit să înfrunte puterea timpului, în desene ce nu semănau unul cu celălalt, dar vorbind în graiul lor despre cei ce le ciopliseră ca o dantelă, amintind în felul lor măreția unor portaluri crescând pe malul Bosforului și o chemare necunoscută spre o artă a unei alte lumi, cu alte izvoare. Era o măreție amestecată cu gingășie și dragoste, o transfigurare izvorâtă din sufletul cioplitorilor, din proporția liniilor și din lumina blândă a locului, ca o închinare mută, în fața dumnezeirii. Dar o închinare fără prosternare, cu un genunchi în pământ și ochii spre slavă.

Slavă era în totul, în fiecare brâu ce-și desfășura mândrețea lucitoare ca niște bete puse la mare sărbătoare; slavă în mulțimea râurilor de piatră împodobind trupul lăcașului; în podoabele din jurul ferestrelor, în strălucirea aurie din turle și acoperiș, apărând ca o mireasă mândră învăluită în podoaba-i de beteală, pironită acolo locului sub bolta albastră a cerului, în adăstarea mirelui de la care aștepta totul și slava cu mărire, apărare și bucurie, iar peste tot, în văzduh plutea rotindu-se cu aripi mari pasărea albă a nădejdilor, a tuturor viselor și îndrăznelilor.

Privea cu ochii ferestrelor spre colinele Iașului și în lumina vie a dimineții, ochii sclipeau a înțelegere și pace; vorbea cu glasul clopotelor, biruind ciripitul neîntrerupt al mulțimii de grauri, ciocârlii și sfârciogi cuibăriți în pomii din afara zidului și se înfrățise astfel cu norodul cel mult al târgului domnesc, în care până atunci statornice, ctitoriile domnești, biserica Sfântul Nicolaie a lui Ștefan cel Mare și Galata lui Petru Rareș legaseră firul vieții oamenilor de chemările înalte ale atotputerniciei spre care se îndreptaseră cu toții, atât la vremi de bucurie, cât și la cele de restriște.

Lui Mihai Viteazul, vremelnic domnitor peste Iași, îi plăcuse Golia cu izul ei vechi de urice de piatră și făcuse danii pentru refacerea ei.

Dar toate erau din alte vremi, iar Trei Ierarhii, creștea printre ele ca o floare nouă de crin împărătesc, ce acuma își desfăcuse petalele.

De când cu legendarul morar Iași, cel ce-l urmase în bătălii pe Ștefan cel Mare și drept răsplată a vitejiei, pe lângă țarinele ce i s-au dat, i-a mai rămas și numele pentru noua așezare domnească, de

atunci târgul văzuse multe înălțări de oameni și așezări, dar acuma ctitoria Lupului, făcută astfel încât să nu se asemene cu niciuna din cele vechi, stârnise și bucuria, dar într-un fel și nedumerirea poporenilor neobișnuiți cu astfel de zidiri.

Ei știau în locul brâielor cioplite, pereții netezi pe fața cărora atât dinlăuntru cât și din afară stau tălmăcite în zugrăveli meșteșugite paginile bibliei, așa încât și omul neștiutor de slove, că doar nu erau să fie toți călugări și popi, și cel necărturar, ziceau ei, priveau și aflau toate învățăturile din cărțile sfinte. Și așa se povățuiau privind și se fereau de focul Ghenei, cea care înghițea pre păcătoși, în frunte cu turcimea acolo zugrăvită, ca abătându-se de la dreapta credință.

Lăcașul acela de închinăciune ce nu amintea nimic de moarte nedumerise norodul. Țâșnea din el o dragoste și o încredere în viață, departe de resemnarea și umbra păcatului străbun ce atârna ca o uriașă cruce, ce risipită în altele nesfârșite ca număr ședeau gata să se prăvălească în spinările bieților oameni ce încă nu erau încovoiați sub greutatea lor. Drumul Golgotei ce pândește din umbră pe fiecare muritor nu-și arată chipul amenințător pe niciunul din pereți. Fiecare brâu de piatră era ca un drum al visului și al încrederii în ziua de azi și mai vârtos în cea de mâine.

Până și stranele domnești cât și cea mitropolitană, croite din marmură adusă de dincolo de Marea Neagră, călcând datina stranelor de lemn, trezeau prin trăinicia măreață și albul lor simțământul de durată, îndrăzneală și bucurie.

Iar florile ce se puneau la altar erau albe, ca un surâs neprihănit de copil și nu roșii ca sângele. Și albe erau marile ouă de struț ferecate-n legături de aur și argint ce împodobeau marile candelabre din incintă, care odată aprinse puneau prin flacăra lumânărilor transparențe vii peste pietre, însuflețindu-le de parcă ar fi trecut în vinele marmurei unduirile sevei pământului. Seva pământului, care uneori gemea frământându-se în adâncuri și cutremura dealurile, ce se povestea a fi fost locuite odinioară de uriași, azi demult pieriți.

Se vede că Măriei Sale îi era mai dragă viața aici, pe acest pământ al Moldovei, căruia îi închinase în felul lui ce avusese mai drag; poate sufletul lui – atât pe cât ierta firea ce o avea; poate trupurile neînsuflețite acuma ale jupânesei Irina, ale doamnei Tudosca, al coconului Ioan, iar la urmă al jupânesei Marga.

Și despărțirea de atâtea ființe dragi nici nu-l frânsese, nici nu-l clintise din felu-i de a trăi și a vedea viața. Ședea în strana cea albă, plin de fală și putere, cătând cu încredere spre drumeaguri, de parcă orice s-ar fi întâmplat, așa ar fi trebuit să fie. Nu arăta nici răzvrătit, nici umilit la izbirile soartei, ci cumpănit, de parcă pe umerii lui voinici, pe care strălucea cabaniță domnească, nu s-ar fi proptit una din crucile Golgotei. Își mergea rostuit drumu-i înainte, numai că

oamenii ziceau cu glas mic a nu fi a bună faptul că biserica aceasta adăpostise, în numai șapte ani, trei morți din neamul domnesc.

— Dumnezeu n-a primit darul Măriei Sale – șopteau ei, mai cu seamă de când un călugăr anume, ce slujea la mănăstirea lui Barnowski Vodă, unde i se adusese osemintele răposatului voievod omorât de turci, o auzise pe doamna cea rămasă văduvă învinuind pe Vasile Voievod de a fi uneltit pieirea nevinovatului și ar fi spus: „Asupra-i și a întregei lui spiță să cadă sângele bărbatului meu”.

Dar Moldova văzuse multe văduve jelindu-și morții și cimitirile Iașului primiseră nenumărate leșuri ale atâtora înalți dregători dispăruți prin mânii domnești ori râvniri de primejdie, încât ce se auzea azi, se uita mâine și mereu în miezul zvoanei era ce-i nou.

Ori nouă era hotărârea domnului de a-și despărți fiica cea mai mare de veneticul italian, pe unde o fi acea țară a lui, că el din împărăția turcească sosise.

Pe domnița, pe care poporul o știa prea puțin, căci nu se prea arătase în lume, nu aveau la ce să o căineze, căci viața fetelor de domn e ca a ostașului trăind sub poruncă. Mai repede au căinat-o jupânesele curții când s-a prăpădit jupâneasa Marga a lui Ștefan Cehan Nemira. Căci știut era că i-a fost o mamă și tare mult și bine s-au avut una cu alta!

Iar talianul se aude că ar fi luat calea Siretului, unde este episcopie papistașă, împreună cu niște smeriți călugări de credința lui și ori că se oprește acolo, ori că se duce peste hotare, că s-ar putea să i se fi dat canon de călugărire din porunca domnească pentru cine știe ce greșeli ar fi avut la viața lui, aici la Moldova.

Iar Măria Sa a fost văzut împreună cu doamna și coconul domnesc, falnici și sănătoși la slujba de la Trei Ierarhi, la două săptămâni după îngroparea de la Bucium, așa cum lăsase cu limbă de moarte jupâneasa Marga.

— I-au pus ursitoarele la scăldătoare lapte și miere domnului – au șoptit târgovețele găsindu-l falnic și întru nimica schimbat la chip.

Barem doamna Ecaterina fura ochii, mai mult decât sfintele din icoane, atât de frumoasă și împodobită putea fi, că numai privind-o, Măria Sa se putea bucura ca de o livadă înflorită, iar doamna căta spre el ca o porumbiță de aur și nestemate.

Se simțea Măria Sa acolo, la Trei Ierarhi, în mijlocul curtenilor și al norodului, ca un bărbat ce ține cu tărie coarnele plugului pe ogorul lui. Se mai schimbaseră și marii boieri din juru-i, veniseră cu vremea și alții noi, aduși de Măria Sa din miazăzi de Dunăre și cărora le cuvânta la bun început numai pe grecește. Și aceia, ca și Lupu, se simțeau bine în lăcașul de piatră albă în care glasurile călugărilor smerite și pline de teamă făceau o punte între Dumnezeire și voievod; poate că lipsa lor de păcate să atârne mai greu în cumpenele vremii,

în care orice drum ales se cerea iertat, numai la țintă să ducă.

Poate că Varlaam, mitropolitul căruia se spovedea, după datină, Măria Sa, avusese multe rugăciuni de spus și multe canoane de dat pentru ca liniștea ce se zugrăvea pe fața lui Lupu Voievod să fie o latură a sufletului său.

Dar se simțea că numai privind spre înalta catapeteasmă aurită, auzind dangătul clopotului cel mare și stând cu picioarele bine înfipte în strana-i înaltă, creștea din el o putere și o flacără de viață a celui ce orice ar face crede mai mult în adevărul acestei lumi cu toate necazurile ei, decât în liniștea fără de sfârșit a celeia ce începe dincolo de hotarele înțelegerii cu mintea omenească.

Era bărbat mulțămit de cele făcute și, țesând mereu în cuget planuri noi ce-i întindeau punți spre viitor și umpleau golurile făcute de cutremurele pe care viața le poartă în ea.

O legendă veche mai spune precum că, pe vremuri uitate, în acest loc ar fi fost vatra de casă a unei zâne bune, care s-ar fi îndrăgostit de un flăcău de al locului și ar fi rămas pe pământ pierzând nemurirea, că pe acel flăcău l-ar fi chemat Carpes ori Carp și din spița lor s-ar fi umplut ținutul de oameni vajnici și chipeși. Dar, că nu ar fi fost iertat nimănui să înalțe ziduri peste acel anume loc, ce trebuie „de soare luminat, de vânturi alinat, de ploaie spălat”, așa cum lăsase ca diată zâna ce dorise a-și avea acolo odihna de veci, după ce înainte sute și mii de ani zburase în codru și poienile din acel olat și ferecase pe zmeul negru în adâncul pământului.

De aceea, până atunci nimeni nu cutezase a clădi pe tăpșanul cel verde. Nimeni, în afara Măriei Sale Lupul, ce nefiind om cu totul de al Moldovei nici nu știuse nici nu se temuse de diate trecute din gură în gură.

Poate, din această pricină, schimbase și slavoneasca în românească din slujba bisericii celei noi și nu se temea de nimic, ba avea și o vorbă dulce chiar față de oamenii de rând.

Și pomii din preajma chiliilor călugărești, unde se ținea școala cea nouă de slovenie, înfloreau parcă altcum, cu florile ca ciorchinele albroz, din acele soiuri necunoscute aduse de oamenii Măriei Sale tocmai de la marea cea caldă, unde femeile umblă în nădragi ca bărbații și poartă părul împletit în zeci de cosițe aidoma zlătăreselor ce străbat țara cu șatrele vânzând pieptini și tingiri, ghicind din ghioc și zăpăcind capul bărbaților cu aprinse căutături ce făgăduiau uitarea tuturor necazurilor și aflarea raiului în bucuriile trupului.

Dar vorbele și gândurile Măriei Sale nu puteau fi toate înțelese, ci numai și numai împlinite.

Așa cum se întâmplase nu demult, când, pe țevi făurite de meșteri olari, adusese pe sub pământ apă pentru această parte a Iașului, de se minunau oamenii la ce foloseau acele hornuri lungi îngropate, pentru

care se tăiaseră ulițe și curți. Dar apoi le plăcuse să vadă apa cum vine pe guri anume ridicate, de unde o luai, când îți plăcea. Ba se spunea că și la feredeaua[61] din coasta mănăstirii s-ar folosi acea apă, așa cum o fi prin cele părți turcești, pe unde a fost Măria Sa când fusese boier tânăr.

Norodul târgului se minuna, dar și-i plăcea toate scornelile Măriei Sale, numai cei veniți din părțile Sucevei, și mai departe, din Țara de Sus, nu se dădeau bătuți și țineau tot la ceea ce apucaseră din bătrâni și la bisericile lor cu zugrăveli pe dinlăuntru și pe dinafară, zugrăveli ce vârau frica în om de câte păcate pot săvârși în viață numai cu poftele păcătoase ale trupului și gândului, așa că trăiau parte din ei mai mult cu gândul de a se pregăti cuviincios de moarte și izbăvire, decât a se bucura de cele date vieții.

Numai Simina, în toate aceste frământări ale vieții, ședea departe, în dealul de la Bucium, pentru a împlini datinele față de aceea care-i fusese ca o mamă și fiecare lucru, fiecare drum îi aducea aminte de o vreme în care ea crezuse în viață și în bunătatea ei; acuma nu mai credea în nimic, nu aștepta nimic și nici măcar tinerețea din ea nu putea birui amorțeala ce o cuprinsese, învăluind-o ca într-o ceață deasă.

Nu-i era milă pentru sine, ci mai mult pentru jupâneasa Marga, ce fusese un brad de femeie, fericită și înflorită lung șir de ani, ca acuma să facă una cu brazda de pământ ce o acoperise și cu adâncurile ce o sorbiseră.

25

Zvonurile despre Ana Potocki-Movileanca umblau multe în Cracovia. Slujitorii ei spuneau că ar avea o taină înfricoșătoare ce-i ține veșnică tinerețe, căci îndelungul anilor de când o slujeau nu se schimbase cu nimic, iar frumusețea ei nu era lucru curat, ci anume împăcăciune cu cine știe ce duh, așa cum o fi prin ținuturile de unde se trăgea. Dușmanii ei răspândeau vorbe, precum că ar avea leacuri necunoscute aduse de un doftor evreu și de altul venit din străfundurile Asiei, leacuri datorate cărora puterile-i creșteau, sângele alerga mai repede în vine și strălucirea pielii ei era la fel de orbitoare, ca în tinerețe, de parcă s-ar fi scăldat în lapte de măgăriță.

Prietenii se bucurau de a o vedea, căci era o desfătare a ochiului: se bucurau și s-o audă, căci era și o desfătare a minții și toți îl fericeau pe marele șleahtnic Potocki de a o fi luat de nevastă, deoarece însuflețea locul pe unde trecea.

Însăși noua regină venită în locul răposatei austriece, franțuzoaica Maria de Gonzague, o alesese ca doamnă de onoare și apropiată sieși, deoarece cneaghina Ana nu numai că știa limba francă, dar se pricepea a umple golul lung al orelor cu plăcute îndeletniciri, făcând

să scânteieze înaintea închipuirii jocuri și planuri desfătătoare pentru viitor. Ba, mai mult, se credea că dacă regele Ioan Cazimir, rămas văduv, dintre mai multe domnițe străine alesese a-i fi soață pe cea franceză, Ana Movileanca avusese partea ei de înrâurire, deoarece la castelul Potockilor, de mai mulți ani veneau tot felul de soli francezi, poate cu ascunse țeluri, pe care curtea și politica de la Paris le potrivise spre a se putea îndeplini spre binele și slava ei, neuitând că un rege al Franței avusese și coroana Poloniei, ale cărei însemne le purtase.

Că regina își alesese ca om de credință pe Ana Movileanca, o moldoveancă și nu o cneaghină polonă stârnise multe pisme, cu atât mai mult cu cât regele Ioan Cazimir se arăta a ține la această nouă regină, ce aducea cu ea grația și spiritul francez la curtea din Cracovia, unde pătrunsese acuma un vânt nou. Și odată cu regina veniseră și menestrelii săi, aducând un suflu de poezie romantică ce însuflețea mințile.

Iar cum tot în Cracovia se afla și hatmanul Coroanei, Koniepolski cu fiul său Cazimir, noua viață de care se bucura bătrânul oraș după această a doua căsătorie a regelui, stârni și mai mult nădejdea năstrușnică a celui din urmă, că soarta poate înfrânge cele mai grele stavile și că acea fiică a lui Vasile Voievod lui îi va fi hărăzită, așa cum ziua urmează după noapte.

Negustorii poloni veniți din Moldova îl vesteau precum că Simina era rar văzuta în curtea domnească, trăind mai mult retrasă, dar că niciun prunc încă n-o bucurase cu venirea lui pe lume; că logofătul cel de taină Ambrozie, italianul stă mai mult cu Măria Sa ori la vânători. Și deodată îi veni vestea pe care Cazimir o nădăjduia din adâncul sufletului, întâmplarea minune ce avea să-i netezească drumul spre curtea de la Iași: Vasile Vodă de curând dăduse carte de despărțenie Siminii de bărbatul ei legiuit care, însoțit de călugări catolici de la Siret, ar fi luat drumul pribegiei spre soare apune, la porunca Măriei Sale. Că o fi greșit Grillo cu ceva ieșind din cuvânt domnesc, ori că războiul ce urmează a avea loc între turci și venețieni ar fi pricina, nu se știe!

Dar voievodul Moldovei e om ascuns și pricinile lui trebuie să fie adânci, dacă a luat această hotărâre, cu atât mai mult cu cât fiica Măriei Sale e tare amărâtă și cernită după moartea unei mătuși, la curtea căreia trăise ani lungi.

Cazimir văzu în aceste întâmplări un semn ceresc și pentru a da mai multă greutate vorbelor sale alergă la castelul Potocki, unde își dezvălui sufletul Anei Movileanca, simțind că aceasta nu numai că-l va înțelege, dar îl va și sprijini.

Și așa se și întâmplă, încât Ana trimise ea însăși soli anume lui Vasile Vodă, cerându-i fata pentru credinciosul slujitor al Coroanei,

cavalerul Cazimir Koniepolski.

Iar pentru mai buna învoială, ar pofti chiar domnia sa împreună cu cneazul Potocki a fi nași ai acestei cununii, pe care îl sfătuia pe Măria Sa a o lăsa să se facă în Cracovia, unde ar putea veni și celălalt ginere, Iagellonul, cu soața sa, acuma numită Reghiná.

Și să nu fie Măria Sa îndoit în cuget, că această pețeală ar fi rodul unui gând trecător, deoarece de doi ani acest fecior al hatmanului Coroanei, numai la Simina s-a gândit cu toate că nu avea niciun temei și niciun drept, însă uneori sunt clipe în viața omului care hotărăsc pentru o viață, așa cum se întâmplase cu acest tânăr cavaler, acuma numai bun pentru căsnicie. Și să fie Măria Sa liniștit, că hotărârea luată se întemeiază nu numai pe frumusețea Siminii, ci așa cum a înțeles ea, Ana Potocki, pe un fel de atragere mai adâncă și de alt soi, așa cum floarea soarelui se îndreaptă spre soare și fără el nu poate trăi. Poporul zice acestei chemări mute, farmece; dar e cu totul altceva, așa cum ar fi lumina pe care o torță o face la întuneric, limpezind drumul, așa a fost cu tânărul Koniepolski, cel ce s-a înfățișat și Măriei Sale spre a-i mulțumi de izbăvirea din robie. Iar el, această viață, ce i-a fost redată prin omul domniei Lupului, vrea s-o închine domniței Simina.

Și-l mai sfătuia cneaghina, dacă crede Măria Sa că ar avea neplăceri cu Stambulul, din pricina că încă o fată se va duce după un leah, atunci s-o trimeată chipurile în ospeție, la castelul Potocki și carele cu zestre să-i meargă în urmă. Odată ajunsă la ea, Ana Movileanca îi va ține loc de mamă, până ce se va sluji cununia în religia strămoșească, căci nici ea, Ana, nu și-a schimbat-o, și Simina va avea toată cinstirea de fată de domn, de la o altă fată de domn. Și pentru o tânără femeie măritată și despărțită, turcii nu vor avea ce să cârtească față de tatăl acesteia pentru noul ei pas făcut. Și să mai știe Măria Sa că la curtea Cracoviei se știe de cererea lui Cazimir și însăși regina e de partea lui.

Cazimir trimise daruri alese în Moldova, așteptă nerăbdător răspunsul Măriei Sale. Regina îl pofti la curte să i se înfățișeze și fu mulțumită de înfățișarea-i plăcută, arătându-și bunăvoința față de acest tânăr cavaler ce-i amintea prin înflăcărarea lui de oamenii din partea de miazăzi a Franței.

Ceru să-i povestească întâmplarea ciudată cu acel derviș călător de la Stambul și avu simțământul de a fi la marginea unei lumi unde cele firești se amestecă cu adânci neînțelesuri și-i fu teamă, de parcă într-un fundal întunecat ar fi bătut tobele de război, chiar în preajma palatului, aici, unde toți acești bărbați cu ciudate pieptănături parcă stau mereu cu urechea ațintită spre văzduhul, de unde ploi dese fac toamne triste și lungi.

Cât de departe îi păru Franța cu însoritele-i castele și graiu-i dulce și ciripitor! Numai acest cavaler, cu povestea lui de dragoste

neobișnuită, mai atingea o coardă a sufletului său. Ce frumos ar fi putut s-o cânte menestrelii, acolo, pe marginile Loarei!

Și pentru sine se frământa cineva plângându-și dragostea pierdută, într-un castel pustiu, în preajma Pirineilor! Dar acestea erau acolo, în urmă, în locuri unde tinerii poartă pălării mari cu pene, mantii strălucitoare ce le vin până la genunchi și pantaloni scurți și bufanți, ființe fermecătoare și uneori schimbătoare ca adierea vântului. Și Luvru și Tuileries au rămas numai niște amintiri în urmă, cu impunătoarele lor clădiri și cu aprigii seniori, dar atât de fermecători când se aflau în preajma femeilor!

Acuma, aici, regină și singură, gândurile nu mai aveau rost să se întoarcă înapoi. Numai acest tânăr șleahtnic i-a furat o clipă din viață cu amintirile. Poate menestrelii săi îi vor cânta povestirea lui, dar ea ca regină îl va ajuta. Pentru o clipă i-a redat un vis.

— Cum o cheamă pe domnița moldavă? întrebă regina.

— Simina, majestate.

— Simina? glasul reginii se opri o clipă, apoi se auzi limpede. Mina de Koniepolski. Sună frumos. Să mi-o aduci, cavalere, la Curte să o cunosc și eu.

Iar Măria sa Voievodul Lupu, învoindu-se dorinței suveranei, își luă o piatră de pe inimă și își împlini un gând ascuns al său: ca fiicele lui să nu fie mai prejos de cele ale lui Ieremia Movilă.

26

Simina se afla singură la Trei Ierarhi.

Venise să se închine la mormântul doamnei Tudosca și al lui Ioan, dar în minte-i sunau vorbele lui Ambrozie:

— Simina, de ce nu ești tu zugrăvită lângă părinții tăi? Au vrut să te închine de la naștere călugăriei sau ai fost prea bolnavă de mică și nu au mai crezut că vei trăi?

Ea nu-i răspunsese nimic, ca de obicei. Într-un târziu doar spusese: Poate. Nu știu.

Dar acuma, privea ca fermecată peretele pe care se vedeau chipurile întregii sale familii, așa cum fusese pe atunci, pe când trăia și mama și fratele ei slab și cu nasul lung, doborât de veșminte grele.

Și acuma, Tudosca Doamna zăcea alături de fiul ei, în cele două cripte noi.

Dorea să se roage:

„Cred într-unul Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului, văzutelor tuturor și nevăzutelor…” apoi se opri. Dacă Dumnezeu i-a făcut, de ce i-a nimicit atât de repede? Și la Bucium e un mormânt, care nici n-ar fi trebuit să fie. De ce? Ce oare nu pricepe ea din ale vieții și morții? Când trebuie sau nu trebuie să moară un om? De ce nu-și poate găsi liniștea nici în rugăciune?

Întoarse ochii spre zidul de pe care o priveau ochii celor care nu mai erau: și Maria plecase, Ruxandra era și ea la Stambul. Numai Lupu era acolo viu și puternic, după atâtea despărțiri. Ea nu se afla nici acolo lângă ei, nici în pisania de la intrare. Ce taină se ascundea oare, pe care nimeni nu avea să i-o spună, dacă și mătușa Marga murise cu buzele pecetluite? Și chipurile alor ei o priveau tăcute cu buzele strânse. De aici nu avea să afle niciodată nimic. Măreți, tăcuți, făcând ființă cu neființa, tăceau ctitorii și sfinții, privind-o cu ochi severi. La ce i-ar folosi să știe mai mult decât a vrut Vodă să se știe despre ea? Era trecută numai pe o veche biblie a mamei ei. – Azi 24 în luna lui Florar s-a născut o fată, căreia i s-a dat numele de Simina. – Anul nu era pus.

Ochii Tudoscăi blânzi și triști căutau în depărtări, peste ea și totuși, parcă-i simțea sufletul în biserica cea rece, unde licărul candelelor aprinse o mai ținea în legătură cu viața din afară.

„…Și întru domnul Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu… fiul – cel ce în zilele lui Ponțiu Pilat a pătimit și s-a îngropat.” Iar se opri din rugă.

Dacă dumnezeirea pătimește, de ce n-ar pătimi și oamenii? De ce își mai pun ei întrebări la care nu au dezlegare? I-a luat pe toți cei dragi ei? Putea fi și mai rău, dar ea încă nu s-a dedat cu suferința și o roade, așa cum nu-i dau pace neliniștile. E aidoma unei candele ce are untdelemn puțin. Nu poate arde mult că se stinge și ea ar fi vrut să fie puternică, așa cum e Vodă, dar pe el nu l-a luat nimeni în viață să-l puie ca pe un puiandru de stejar să prindă rădăcini în un anume loc, apoi iar să-l scoată, iar să-l mute. Taică-su a fost ca un cerb ce și-a ales singur poienile cu atât mai largi, cu cât ramurile coarnelor s-au făcut mai mari și tot spre culmi a țintit. Își dădu seama că fără să vrea cată în sus spre el.

Iar ea, ea se simte neînsemnată și nefericită. Plânse încet cu lacrimi grele. – „Și a înviat a treia zi după scripturi…” Dar ea oare, sufletul și bucuria ei de a trăi, când vor învia? Când? Își rezemă capul de piatra rece și înțelegând că nu se poate ruga dumnezeirii, se rugă mamei ei, aidoma unui copil pierdut într-o pădure, care s-ar prinde de Zâna cea bună să o scoată la un cap de drum.

Îi trebuia lumină și căldură, iar în biserică era întuneric și rece.

Tocmai atunci ușile se deschiseră larg, lăsând să pătrundă până la ea lumina soarelui.

Afară se auzea tropotul cailor soliei polone!

27

— Măria Ta, călărașul de la Țarigrad, anume trimis, s-a înfățișat la Curte și roagă a fi primit.

Vasile Lupu îl aștepta, așa încât intrarea acestuia se făcu fără așteptare, iar Voievodul rămase singur cu el.

Acest călăraș era Codruț, căci însărcinările mai grele lui i se încredințau întotdeauna.

Tocmai se întorsese de la capuchehaia de la Stambul, dar nu avea niciun fel de carte scrisă asupra-i, așa că orice i s-ar fi întâmplat pe drum, nu ar fi fost primejdie ca știrile ce le aducea să fie aflate.

Codruț își învăța pe dinafară veștile ce trebuiau cu grijă trecute peste hotarele turcești, așa că acuma aștepta ca Măria Sa să-l întrebe. Ședea drept, falnic și atât de luminos la chip, încât însenina locul. Și parcă Lupului i se trezise o amintire dintr-un străfund al minții, o amintire ce se zbătea să iasă la suprafață, sclipea o clipă și se îneca iarăși în întuneric. Și totuși, chipul acestuia îi reamintea ceva demult uitat, demult trăit, ceea ce-i trezea o bunăvoință anume pentru el. Se hotărî pe loc, dacă veștile-s bune, avea să-i dea vatră de casă și pământ dincolo de dealul Socolei.

— Vorbește, căpitane.

— Sunt numai călăraș de Țarigrad, Măria Ta, nu-s căpitan.

— Căpitan am spus? glasul Voievodului suna ciudat. Căpitan rămâi și ai să treci pe la spătărie să-ți dea însemnele.

Se mira în sinea lui de asemenea neașteptată hotărâre, dar îi părea și bine, citind bucuria în ochii alunii ai omului. Fusese o pornire din adâncul firii lui, pe care nu și-o putuse opri, și nu-i părea rău de acest fapt. Ce vești mi-ai adus?

Codruț îngenunche și sărută mâna domnească. Se ridică sprinten, cu ochii strălucitori:

— Măria Ta. Întâi, carele cu piatra de marmură, pentru mormântul jupânesei răposate a lui Ștefan Cehan, vin pe urma mea, cale de două zile, așa că au trecut de Focșani. Trag drept la meșterul pietrar și așteaptă porunca domnească.

— Asta-i bun. A negoțat-o Costachi?

— Da, Măria Ta. Apoi capuchehaia Măriei Tale mi-a încredințat aceste vorbe de taină și n-a vrut să-mi dea hrisov scris.

— Spune-le! Nădăjduiesc că ți-i ținerea de minte aidoma înfățișării.

— După ce s-a iscat supărare între turci și venețieni, au fost ridicați și închiși bailul Veneției și dragomanul, cuscrul Măriei Voastre, pe care până la urmă l-au tăiat. Și au venit apoi cu întrebări asupra capuchehaiei, că unde-i feciorul dragomanului și de ce îl ascunde curtea domnească de la Iași. Aflând ei apoi că slăvită domniță a fost despărțită mai demult de venețian, s-au mai liniștit și au spus că bine ai făcut de ți-ai arătat credința față de împărăție, dar s-au mâniat când au priceput că a pornit departe de a fi atins de pedeapsa lor.

— Și?

— Apoi s-au potolit, căci era să izbucnească răzmerița în Stambul și ienicerii au început să cârtească împotriva padișahului.

— Iară? Din ce pricină?

— Măria Ta, s-a prăpădit Iusuf-bei, cel cu priința Moldovei și se vede, om de mare însemnătate.

— Mă mâhnește cele ce-mi spui.

— Așa, Doamne. Și cu toate că părea a fi ca soarele pitit după nori, înmormântarea lui l-a dovedit într-adevăr cine a fost.

— Adică?

— Nici n-a văzut Stambulul atâția ieniceri adunați spre cinstirea lui. De toate vârstele și mai cu seamă din cel vechi. Și toți ca unul l-au dus la groapă cu mare jale și în adâncă tăcere; ca un nor de grindină, Măria Ta, că la ei nu se plânge, nu se vorbește la mort.

— Iusuf-bei a fost o minte luminată, căpitane!

— Și a trăit mult, Măria Ta. A trăit și a sfătuit și pe alții cum să trăiască. Așa se vorbește în Stambul. Numai că a știut să-și ferească capul. A făcut parte din acea unitate ostășească trecută la vatră de sultanul dinainte, și atunci lumea spune, că el ar fi văzut în asta un semn că toată ienicerimea e pândită de primejdia de a fi dată în lături, cu încetul, dar fără scăpare. Și a spus-o chiar muftiului lor, că ei care fuseseră fii sultanului la întemeierea acestei oștiri ar fi ajuns ghimpe în ochii padișahilor de acuma, și că el nu va mai fi, când cu toții vor fi înlocuiți cu alți oșteni ce nu vor ști a cuceri nici slavă, nici pământuri noi, ba mai rău, venirea lor va fi începutul scăderii puterii Înaltei Porți.

— Cum a avut el îndrăzneala de a spune acestea muftiului? Să le gândească e una, să le spună, e alta.

— A avut, Măria Ta, că acuma s-au dezgropat multe. Se zice că asemenea vorbe le pot spune numai lunaticii, care sunt sub oblăduirea lui Allah și de ei nu trebuie să se atingă nimenea. O veche legendă povestește că puterea aceasta a lunaticilor de a vedea în viitor le-a dat-o Fatima, fiica lui Mahomed, ai cărei urmași, după patruzeci de ani stau sub puterea lunii.

— Spune mai departe.

— Și când s-au întors cei din odele 97, 98, 99 ori poate altele la cazărmile lor, după ce i-au pus piatra cu turban pe groapă, i-au îngropat și două iatagane ienicerești în chip de cinstire, după aceea s-au adunat în sala cea mare de la Orta Geamie și și-au amintit de vorbele lui și de unele întâmplări, din vremea sultanului care nu ținuse seama nici de drepturile, nici de cinstea lor și pe care l-au surghiunit înainte de a-l sugruma. Ceea ce le-a băgat în cap că nu sultanii sunt stăpânii lor, ci ei stăpânii sultanilor.

— Primejdioase gânduri.

— Da, Măria Ta! Primejdioase, că noi suntem legați de ei într-un fel și gândurile trec fruntariile fără opreliște. Și așa s-au aprins ei, că abia i-a potolit muftiul, să nu mai vadă în soarta lui Iusuf-bei oglinda viitorului lor și rușinea de a fi rupți de crezul vieții în care crescuseră.

— Rușinea?

— Da, Măria Ta. Un ienicer trebuie să trăiască între oșteni, să moară între ei.

— Ar dori poate și mai mult.

— Se poate, Măria Ta, că li-i mai prielnică moartea pe câmpul de bătaie decât cea liniștită acasă.

— Și cum de s-au potolit?

— Sultanul e mereu cu ochii ațintiți asupra ceea ce se petrece la giamia lor, la adunările lor. Sultanul ori marele vizir care-i ochii și urechile sultanei Validé, cea de neam grec.

— Atunci a luat măsuri.

— S-a grăbit să-i vestească de porunca la război împotriva veneților, care acoperă pirații din insula Candia, și le-a făgăduit prăzi nemaiîntâlnite, deoarece se aude că acolo sunt ascunse mari avuții nu numai de către arabii pirați, ci și de negustătorii talieni ce au drumul pe acolo.

Și după ce l-a tras în țeapă pe cuscrul domnesc…

— Pe Antonache?

— Da, Măria Ta. I-au luat casa și toate bunurile pe seama sultanului, iar jupâneasa Lucreția a fost găsită spânzurată când au pătruns în încăperi.

— Nenorocire!

— Mare, Măria Ta, da mai bine decât să fi căzut pe mâna lor, că apoi era mai mare necinstirea, că așa cum am priceput eu, nu țin seama nici între ei de cele ce se întâmplă, dacă prind pe careva a le fi hain și potrivnic. Una că așa își adună sultanul averi noi, apoi atunci se prefac în fiare, ori mai rău ca ele.

— Nu te pripi cu gândul.

— Măria Ta, eu spun ceea ce am văzut în drumurile mele și înțeleg și că-i mare primejdie a-i stârni, dar nici în ei nu mă pot încrede.

— Și până la urmă?

— Se pornește război greu și lung împotriva veneților și au început a pregăti galerele cele mari, a băga la lopeți robi noi și în putere. Semn de pornire grabnică.

— Semn de pornire grabnică. Da! Da! Și tu, căpitane, după ce ai să te hodinești răgaz de două săptămâni, cât să-ți iei noile însemne, și – Vodă se uită la el tot cu acea privire de la început, de parcă l-ar fi adunat din alte amintiri – pentru slujba bună ce mi-ai făcut, să treci la logofeția domnească să-ți iei hrisoavele de stăpânire pentru țarină cât alergi cu un cal din zori până în prânz, și vatră de casă, pe aici, prin preajma Iașilor să te am la îndemână.

— Măria Ta! – Codruț nu mai știa ce să creadă.

— Le-ai dobândit cu prisosință. Ai mintea ageră. Cui semeni? Lui taică-tu sau mumii tale?

— Nu-i cunosc, Doamne. Sunt copil găsit în curtea mănăstirii Golia și crescut de jupâneasa Sanhira a boierului Cehan.

— Atunci să-ți mai măresc țarina cu încă pe atât – și iar îi fu lui Vodă cald în inimă, fără a ști de ce și mulțumit cu ceea ce făcuse.

— Dar peste două săptămâni ai să pleci iar la drum lung.

— Plec, Măria Ta.

— Ai să pornești spre miazănoapte și ai să însoțești pe domnița Simina până la Cracovia, unde e așteptată de cneaghina Ana Movileanca în ospeție. Și ai să iei legătura cu cel ce-și zice pan Tadeus, neguțător de al meu, ce va purta cu sine carele fiicei mele, ca să intre ca o domniță ce se află la curtea cneaghinei Ana Potocki, viță de-a Voievodului Ieremia și adânc prețuită de noua regină frâncă ce domnește alături de regele Cazimir peste Coroana Poloniei. Veți purta daruri de preț aduse tocmai din Ispahan, Persia și Samarkand.

Să fie păzită domnița mea chiar cu prețul vieții. Auzi-tu-m-ai? E cernită și amărâtă greu după pierderea surorii mele, pe care tare mult a iubit-o. Bagă de seamă! Îți încredințez odrasla domnească, ce-i tristă și singuratică acuma, după ce i-am desfăcut căsnicia nepotrivită. Eu nu pot merge s-o întovărășesc. Voi trimite pe fratele meu mijlociu, hatmanul Gheorghe, cu oamenii lui și… zici că ai fost crescut la curtea lui Cehan, rudă a răposatei mele surori? Un zâmbet șăgalnic lumină pentru o clipă fața lui Vodă.

— Da, Măria Ta.

— Îl vei vesti să mi se înfățișeze și să se pregătească de drum lung. Va întovărăși pe hatmanul Gheorghe la Cracovia. A stat prea mult locului, să mai călătorească și sub slujbă domnească, așa cum face feciorul lui, pe care acuma îl voi rechema de îndată la Iași. Ai înțeles, căpitane?

— Prea bine, Măria Ta.

Și-i sărută a doua oară inelul cu pecete de pe mâna întoarsă.

Observații

[←1]

Misal – maramă.

[←2]

Besaccea – cutie

[←3]

Balimej – tun

[←4]

Sultarian – salbă

[←5]

Capistan – căpitan

[←6]

Imam – preot

[←7]

Cadiu – judecător

[←8]

„Această dragoste, această dragoste.
Ce dulce, ce dulce minciună
Iubiți-vă inimi.
Puțin, puțin, puțin din acea minciună
Asta-i ce mai rămâne
Din viață.”

[←9]

Ciauș – curier

[←10]

Iminei – pantofi turcești

[←11]

Tarpan – cal sălbatic de mare rasă, din pădurile Moldovei

[←12]

Medrese – școli

[←13]

Caravanseraiuri – hanuri

[←14]

Henacuri – mănăstiri

[←15]

Beşmet – haină până la genunchi

[←16]

Cekmen – haină ce se pune peste veşmântul obişnuit

[←17]

Derviş – călugăr mahomedan

[←18]

Masala – torţă

[←19]

Metoc – mănăstire

[←20]

Şeiţi, şuniţi – secte religioase musulmane: a – şeiţi – mai îngăduitori; b – suniţi – fanatici

[←21]

Odă – regiment de ieniceri

[←22]

Seraskir – comandant general al armatei

[←23]

Iermeniz – artilerist

[←24]

Hurie – femeie din raiul mahomedan

[←25]

Gönül – suflet

[←26]

Suz – instrument muzical

[←27]

Rumi – greci

[←28]

Muftiu – un preot de rang înalt

[←29]

Kicteindai Validé Sultanu – ofiţerul sultanei pe post de vistiernic şi strângător al birurilor cuvenite sultanei mame

[←30]

Sultana-Hazechi – prima sultană

[←31]

Ulemal – funcție preoțească

[←32]

Fetva – cea mai înaltă funcție între Ulemale

[←33]

Kihaia – secretar

[←34]

Chissir Elles – nemuritorul Ilie (profet legendar musulman)

[←35]

Ogli Jalisi – palat pe malul Bosforului

[←36]

Bahrum – puternica

[←37]

Kislar Agasi – căpetenia eunucilor

[←38]

Veliiullah – binecuvântat

[←39]

Isevi – creștin

[←40]

Ghiuzel – cântec de dragoste

[←41]

Deftedar – vistiernic

[←42]

Real – monedă a timpului

[←43]

Orta Giamia – moscheea ienicerilor

[←44]

Beilic – han turcesc

[←45]

Aga – șeful poliției

[←46]

Desericluss, Partea a II-a, p. 127

[←47]

Fejer, Codex diplomaticus VIII, p. 147

[←48]

Xenopol, Teoria lui Rössler, p. 140

[←49]

Fejer, Codex diplomaticus XI, p. 300

[←50]

Mare Agă – general al pedestrimii

[←51]

Kehaie – reprezentant domnesc

[←52]

Mucarer – dar obligatoriu

[←53]

Felegean – ceașcă

[←54]

Poezie de Imadeddid din Bagdad 1400

[←55]

Tumulus – movilă funerară

[←56]

Tizic – bălegar uscat

[←57]

Sarsâc – șal

[←58]

Cealpac – bonetă

[←59]

Sâneață – pușcă

[←60]

Capudan-Pașa – amiral

[←61]

Feredea – baie publică